

ศึกษาแนวทางการสอนวิชาพระพุทธศาสนาที่มีต่อการพัฒนาจริยธรรมนักเรียนใน

โรงเรียนวิถีพุทธ : กรณีศึกษาโรงเรียนอนุบาลบ้านเพีย

มิตรภาพที่ ๑๓๘ ตำบลเมืองเพีย อำเภอกุดจับ จังหวัดอุดรธานี

**A STUDY OF THE APPROACH OF TEACHING THE BUDDHIST SUBJECT
TOWARDS THE DEVELOPMENT OF THE STUDENTS, MORALITY IN
VITHIBUDDHA SCHOOL : ANUBAN BANPIA MITAPAP THE 138 SCHOOL
IN MAUNGPEAR SUB – DISTRICT, KUTJAB DISTRICT,
UDONTHANI PROVINCE**

พระถวิล ถาวโร (ผาสุข)

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๖๐

การศึกษาแนวทางการสอนวิชาพระพุทธศาสนาที่มีต่อการพัฒนาจริยธรรมนักเรียน

ในโรงเรียนวิถีพุทธ : กรณีศึกษาโรงเรียนอนุบาลบ้านเพีย
มิตรภาพที่ ๑๓๘ ตำบลเมืองเพีย อำเภอกุดจับ จังหวัดอุดรธานี

พระถวิล ถาวโร (ผาสุข)

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๖๐

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

**A Study of the Approach of Teaching the Buddhist Subject
towards the Development of the Students' Morality in
Vithibuddha School : Anuban Banpia Mitapap The138
School in Maungpear Sub-District, Kutjab District,
Udonthani Province**

PhraThawil Thāvaro (Phasuk)

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of
The Requirement for the degree of
Master of Arts
(Buddhist Studies)

Graduate School
MahachulalongkorntajavidyalayaUniversity
C.E.2017

(Copyright by Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยอนุมัติให้นับวิทยานิพนธ์เรื่อง
“การศึกษาแนวทางการสอนวิชาพระพุทธศาสนาที่มีต่อการพัฒนาจริยธรรมนักเรียนในโรงเรียนวิถี
พุทธ : กรณีศึกษาโรงเรียนอนุบาลบ้านเพิมิตรภาพที่ ๑๓๘ ตำบลเมืองเพีย อำเภอกุดจับ จังหวัด
อุดรธานี” เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา
พระพุทธศาสนา

(พระมหาสมบุรณ์ วุฑฒิกโร, ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณะกรรมการตรวจสอบวิทยานิพนธ์

ประธานกรรมการ

(พระมหาสมบุรณ์ วุฑฒิกโร, ดร.)

กรรมการ

(ผศ.ดร.หอมหวล บัวระภา)

กรรมการ

(พระมหาปริญญา วรญาโน,ดร.)

กรรมการ

(ผศ.ดร. เจษฎา มุลยาพอ.)

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

พระมหาปริญญา วรญาโน, ดร.

ประธานกรรมการ

ผศ.ดร. เจษฎา มุลยาพอ

กรรมการ

ชื่อผู้วิจัย

(พระถวิล ถาวโร / ผาสุข)

ชื่อเรื่องวิทยานิพนธ์	: การศึกษาแนวทางการสอนวิชาพระพุทธศาสนาที่มีต่อการพัฒนาจริยธรรมนักเรียน ในโรงเรียนวิถีพุทธ : กรณีศึกษาโรงเรียนอนุบาลบ้านเพียมิตรภาพที่ ๑๓๘ ตำบลเมืองเพีย อำเภอกุดจับ จังหวัดอุดรธานี
ผู้วิจัย	: พระถวิล ถาวโร (ผาสุข)
ปริญญา	: พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (พระพุทธศาสนา)

คณะกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

- : พระมหาปริญญา วรญาโณ, ดร. ป.ธ.๓., ศน.บ. (การบริหารการศึกษา), พธ.ม. (พระพุทธศาสนา), พธ.ด. (พระพุทธศาสนา)
- : ผศ.ดร. เจษฎา มุลยาพอ, พธ.บ. (ศาสนา), M.A. (Buddhist Studies), Ph.D. (Buddhist Studies)

วันสำเร็จการศึกษา : ๒๐ มีนาคม ๒๕๖๑

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์คือ ๑) เพื่อศึกษาสภาพปัญหาของโรงเรียนวิถีพุทธในโรงเรียนอนุบาลบ้านเพียมิตรภาพที่ ๑๓๘ ๒) เพื่อศึกษาการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียนวิถีพุทธที่มีต่อการพัฒนาจริยธรรมนักเรียนในโรงเรียนอนุบาลบ้านเพียมิตรภาพที่ ๑๓๘ ๓) เพื่อศึกษาแนวทางการสอนวิชาพระพุทธศาสนาสำหรับพัฒนาจริยธรรมในโรงเรียนอนุบาลบ้านเพียมิตรภาพที่ ๑๓๘ การวิจัยครั้งนี้เป็นงานวิจัยเชิงปริมาณบวคุณภาพ การเก็บข้อมูลได้จากเอกสารต่างๆเป็นแนวคิดทฤษฎีของการวิจัย จากการแจกแบบสอบถาม และจากการแบบสัมภาษณ์ จำนวน ๓๗ รูป/คน และนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลโดยวิธีเชิงปริมาณและพรรณนาวิเคราะห์

โรงเรียนอนุบาลบ้านเพียมิตรภาพที่ ๑๓๘ เป็นหนึ่งในโรงเรียนวิถีพุทธที่ได้นำหลักพุทธธรรมทางพระพุทธศาสนาไปปรับใช้ในกิจกรรมต่างๆ เพื่อให้เยาวชนหรือนักเรียนในสถานศึกษามีคุณภาพที่ดียิ่งขึ้นและเพื่อเป็นการป้องปรามปัญหาต่างๆ ที่จะเกิดแก่เยาวชน เช่น ปัญหาอาชญากรรม ปัญหาการมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร โรงเรียนวิถีพุทธ เป็นโรงเรียนที่เน้นการบริหารศึกษาอย่างเป็นรูปธรรม ในด้าน ต่างๆ กล่าวคือ มีโครงสร้างการบริหาร หลักสูตรการเรียนการสอน กิจกรรมการเรียนการสอน ครูผู้สอน นักเรียน ซึ่งทุกกิจกรรมจะเน้นที่ครูผู้สอนและนักเรียนเป็นสำคัญ ตลอดจนมุ่งประเมินผลสัมฤทธิ์แก่นักเรียนในการจัดการเรียนการสอน โดยเน้นให้นักเรียนคิดเป็นทำเป็นหรือเป็นคนเก่ง ดีและมีสุข นอกจากนั้นครูผู้สอนก็ต้องเตรียมตัวให้พร้อมในการสอน เช่น มีแผนการสอนที่รัดกุม รู้จักการใช้สื่อการเรียนการสอน ตัวอย่าง เช่น การใช้สื่อการสอนวิชาพุทธประวัติอาจจะใช้เป็น

ภาพ สื่อทางวิดิทัศน์ แผ่นพับ พระพุทธรูป ศาสนสถาน เป็นต้น เพื่อให้นักเรียนเข้าใจมากยิ่งขึ้น ทั้งนี้ ครูผู้สอนวิชาพระพุทธศาสนา ควรมีคุณสมบัติที่เหมาะสม

การสอนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนอนุบาลบ้านเพียมิตรภาพที่ ๑๓๘ พบว่าได้ยึดหลักวิธีการเสริมสร้างศรัทธาแก่ผู้เรียนด้วยการปลูกฝังด้วยโอวาท ๓ คือ ไม่ทำชั่วทำแต่ดี ขำระจิตให้บริสุทธิ์ เน้นให้เกิดการเรียนรู้ที่ตัวผู้เรียน และ เป็นโรงเรียนมีนักเรียนจำนวน ๖๕๔ และผู้บริหาร ครูสอนจำนวน ๓๐ รูป/คน รวมทั้งครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนด้วย นักเรียนส่วนใหญ่ เป็นคนในพื้นที่บ้านเพียและบ้านใกล้เคียงแต่ปัญหาที่สถานศึกษาประสบอยู่เสมอ คือ ผู้ปกครองย้ายนักเรียน นักเรียนติดเกมส์ หนีเรียนไปเที่ยวในตัวเมืองอุดรธานี โดยครูและผู้ปกครองเห็นว่าจะต้องร่วมมือกันในการป้องปรามและดูแลเอาใจใส่ ครูพระสอนศีลธรรม จึงเป็นที่พึ่งแก่สถานศึกษา ในการอบรม ให้ความรู้ศีลธรรมแก่นักเรียน ด้วยเหตุนี้ ครูพระสอนศีลธรรม จึงมีคุณสมบัติที่ตรงกับสาขาวิชาพระพุทธศาสนา เพื่อให้ความรู้ต่างๆ แก่นักเรียนอย่างครบถ้วน และเป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักเรียนในแง่บุคคลแบบอย่างทางสังคม ส่วนโครงสร้างและการบริหารงานของโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนอนุบาลบ้านเพียมิตรภาพที่ ๑๓๘ แบ่งออกเป็น ๔ ด้าน คือ บริหารงานทั่วไป ฝ่ายบริหารงานงบประมาณฝ่ายบริหารงานบุคคล ฝ่ายบริหารงานวิชาการ

ผลการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนอนุบาลบ้านเพียมิตรภาพที่ ๑๓๘ พบว่า ผลการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ผลของการจัดกิจกรรมส่งเสริมการสอน ผลการเรียนรู้สู่การปฏิบัติและผลของกิจกรรมการบำเพ็ญในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา กิจกรรมต่างๆ เหล่านี้ ทำให้นักเรียนได้พัฒนาตนตามหลักพุทธธรรมต่างๆ อย่างใกล้ชิดและต่อเนื่องทำให้นักเรียนมีพฤติกรรมที่พึงประสงค์ กล่าวคือ มีประสิทธิภาพในการเรียนการสอนดียิ่งขึ้น รู้จักการปรับตัวเข้ากับสังคมและกลุ่มเพื่อนได้ดี รู้จักยับยั้งอารมณ์ฝ่ายอกุศลที่แสดงออกทางกาย วาจา เช่น ไม่ฆ่าสัตว์ ไม่ทะเลาะกับเพื่อนๆ ไม่ทำความเดือดร้อนแก่ผู้ปกครองและชุมชน รู้จักกตัญญูกตเวทีต่อผู้ปกครองและสถานศึกษา ประพฤติตนเป็นคนอ่อนน้อมถ่อมตน มีจิตใจว่าเรงแจ่มใสไม่หดหู่ มีความเมตตาต่อเพื่อนๆ และคนอื่น รู้จักมารยาทเรียบร้อยดีงามทางสังคมไทย แต่งกายเรียบร้อย มีวาจาสุภาพ ให้ความเคารพบูชาผู้มีพระคุณ รับผิดชอบในงานที่ได้รับมอบหมาย ตรงต่อเวลา ลดเลิกสิ่งเสพติดให้โทษซึ่งเป็นเหตุให้เสียทรัพย์ เสียสุขภาพ

Thesis Title : A Study of the Approach of Teaching the Buddhist Subject
Towards the Development of the Students' Morality in
Vithibuddha School : Anuban Banpia Mitapap The138 School
in Maungpear Sub-District, Kutjab District, Udonthani
Province

Researcher : PhraThawil Thāvaro (Phasuk)

Degree : Master of Arts (Buddhist Studies)

Thesis Supervisory Committee

: Phramaha Parinya Varañāno, Dr. Pali III, B.A. (Educational
Administration), M.A. (Buddhist Studies), Ph.D. (Buddhist
Studies)

: Asst. Prof. Dr. Jesada Moonyapor, B.A. (Buddhism),
M.A. (Buddhist Studies), Ph.D. (Buddhist Studies)

Date of Graduaction: March 20, 2018

Abstract

The purposes of the research entitled Udonthani Province: were; 1) to study the condition of problems in Vithibuddha school in Banpearmittapap school at 138, 2) to study the teaching the Buddhist subject in Vithibuddha School towards the development of students' morality in Banpearmittapap School at 138 and 3) to study the approach of teaching the Buddhist subject for the development of students' morality in Banpearmittapap 138. This research was the quantitative research mixed together with the qualitative research. The collection of data was received from various documents to be the theory of the research. The key informants used for research consisted of 37 subjects from using the questionnaires and interviews and to report the results of data analysis by using quantitative method and the descriptive analysis.

The Banpearmittapap school at 138 is one of Vithibuddha schools to apply the principle of Buddhist teachings for various activities in order to create the youths or students in the educational institutes to be good quality and to protect the various problems that occur to the youths such as the criminal problems, sexual misconduct problems etc. Vithibuddha Schools emphasizes the educational administration as a concrete in various aspects, that is, the structure of administration, the curriculum of learning and teaching, activities for learning and teaching, teachers, and students. Every activity focuses on the teachers and students as the importance including the evaluation of the achievement for the students in managing the learning and teaching such as to use the media to teach the Buddhist history may use V.D. vision, work sheet, Buddha's image, and religious sites etc. in order to make students understand better. In this case, the teachers should have appropriate qualities.

To teach the Buddhist subjects in Vithibuddha school of Banpearmittapap school at 138 was found that the school holds the approach to create the faith for the learners by planting the three Fundamental teachings, that is, not to do badness, to do goodness and to purify the mind by emphasizing the learning occurrence for the students and this school consists of 654 students and 30 administrators and teachers including the Buddhist monks teaching the morality. The majority of students lives in Nonmaung Village and near villages. The problems that school always meets are that to transfer the students, the students adhere to the games, to escape the school to skate around in Muang Khonkaen and the teachers and the parents think that they should cooperate each other to protect and take care of. The Buddhist monks should be assistance of the educational institutes to train, to give the moral knowledge to students. Because of this, the teachers who teach the morality should have the qualities relevant to the Buddhist subject in order to give knowledge to the students in all aspects and to be good example for students. While the structure and the administration of Vithibuddha school in Nonmuang Village can be divided into 4 aspects, that is, general administration, the financial section, the personnel section, and the academic section

The results of the Buddhist subject in Vithibuddha school of Banpearmittapap school at 138 were found that the results of teaching the Buddhist subject, the results of managing the activities enhancing the teaching, the results of learning to practice and the results of doing merit in the holidays of Buddhism are to make students develop themselves in the principle of various Buddhist teachings closely and continuously and to make the students' satisfied behaviors , that is, to have more effectiveness in learning and teaching , to know how to adapt themselves in society and in good friends, to know how to control their emotions in unwholesome by physical and verbal expression such as not to kill, not to quarrel with friends, not to trouble the parents and the community, to be gratefulness to their parents and education institutes, to be polite, to be joyful, to have loving-kindness to their friends and others, to have an etiquette , to have polite speech, to pay respect to the gratefulness, to respond for the assigned works, to be punctual and to reduce the addicted drugs that destroy the property and the health.

กิตติกรรมประกาศ

การวิจัยในครั้งนี้ ขอนอบน้อมแด่พระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์นั้น พระสัทธรรมและ พระอริยสงฆ์ผู้ประเสริฐ วิทยานิพนธ์นี้สำเร็จได้ เพราะความเมตตาอนุเคราะห์ช่วยเหลือเกื้อกูล จากบุคคลหลายฝ่าย ซึ่งผู้วิจัยขอแสดงความขอบคุณไว้ ณ ที่นี้

ขอกราบขอบพระคุณ พระเดชพระคุณ พระอาจารย์ คณบดี ที่เป็นประธานกรรมการ ควบคุมอำนวยการสอบวิทยานิพนธ์ แก้ไขและปรึกษาเพิ่มเติมความสมบูรณ์แบบของงานผู้วิจัย โดย พระมหาปริญญา วรญาโณ,ดร. ประธานที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ และ ผศ.ดร.เจษฎา มุลยาพอ กรรมการ ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ที่ได้ชี้แนวทางและเทคนิคในการวิจัย เป็นธุระในการตรวจต้นฉบับให้ คำปรึกษา และเสนอแนะในการแก้ไขปรับปรุง และสอนเทคนิคการจัดรูปแบบในการทำงานบนเครื่อง คอมพิวเตอร์ เพื่อให้ความสวยงาม ด้วยความเมตตาที่ได้รับจากที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ทั้งสองท่านนี้ ทำให้เนื้อหาของวิทยานิพนธ์มีความชัดเจนและสมบูรณ์ คณาจารย์บัณฑิตศึกษาที่ให้ความเมตตา แก่ ผู้วิจัยได้มีโอกาสเข้าศึกษาสถาบันแห่งนี้ และเจ้าหน้าที่ห้องสมุดมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช วิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย จนสำเร็จการศึกษา

ขอขอบคุณ ผู้บริหารโรงเรียนอนุบาลบ้านเพ็ญมิตรภาพที่ ๑๓๘ ทุกท่าน ครูทุกคน ร่วม ทั้งผู้ปกครองนักเรียนทุกคนที่ให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถาม รวมทั้งนักเรียนทุกคนใน โรงเรียนอนุบาลบ้านเพ็ญมิตรภาพที่ ๑๓๘ และอีกหลาย ๆ ท่านที่ผู้วิจัยไม่ได้กล่าวนามไว้ ณ ที่นี้ ซึ่ง ได้มีส่วนช่วยในการให้สัมภาษณ์ของส่วนต่าง ๆ และอำนวยความสะดวก และส่งพลังใจบริสุทธิ์จนทำให้วิทยานิพนธ์แล้วเสร็จสมบูรณ์

หากมีความดีอันเกิดจากวิทยานิพนธ์นี้ ผู้วิจัยขอมอบให้แก่ผู้มีอุปการคุณทุกท่านที่ให้ความช่วยเหลือทั้งกำลังกายและกำลังใจ ตลอดถึงกำลังทรัพย์ด้วยดีตลอดมา พร้อมกันนี้ ความดีใดๆ ที่เกิดจากการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยขออุทิศเป็นเครื่องบูชาแห่งองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า พระธรรม และพระอริยสงฆ์ ตลอดจนผู้มีอุปการคุณทั้งหลายนับตั้งแต่ บิดามารดา ครูอาจารย์ ผู้ประสิทธิ์ประสาทวิชาให้ผู้วิจัยทั้งในอดีตและปัจจุบันทุกรูป/คน และครอบครัวของผู้วิจัยและผู้ให้ ข้อมูลซึ่งคอยให้ความสนับสนุนส่งเสริมและให้กำลังใจมาโดยตลอด ขอความมุ่งหวังเจตนาด้วยความ พากเพียรของผู้วิจัยจึงมีส่วนสนับสนุนให้พระพุทธศาสนา สังคม และประเทศชาติมีความเจริญรุ่งเรือง สืบไป

พระถวิล ถาวโร (ผาสุข)

ธันวาคม ๒๕๖๐

คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ

อักษรย่อในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ใช้อ้างอิงจากคัมภีร์พระไตรปิฎก ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๐๐ และพระไตรปิฎก ฉบับภาษาไทย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๓๙ รูปแบบการอ้างอิงจะขึ้นต้นด้วยอักษรย่อชื่อของคัมภีร์แล้วตามด้วย เล่ม / ข้อ / หน้า ตามลำดับ เช่น วิ.มหา. (บาลี) ๑/๑๙๖/๑๕๑, วิ.มหา. (ไทย) ๑/๑๙๖/๒๑๐. หมายถึง วินัยปิฎก มหาคคปาติ ภาษาบาลี เล่ม ๑ ข้อ ๑๙๖ หน้า ๑๕๑ ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๐๐ และวินัยปิฎก มหาวรรค ภาษาไทย เล่ม ๑ ข้อ ๑๙๖ หน้า ๒๑๐ ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๓๙

พระวินัยปิฎก

วิ. มหา.	(ไทย)	=	วินัยปิฎก มหาวรรค	(ภาษาไทย)
วิ.ม.	(ไทย)	=	วินัยปิฎก มหาวรรค	(ภาษาไทย)

พระสุตตันตปิฎก

ที.สี.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย สีลขันธวรรค	(ภาษาไทย)
ที.ม.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย มหาวรรค	(ภาษาไทย)
ที.ปา.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย ปาฏิกวรรค	(ภาษาไทย)
ม.ม.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก มัชฌิมนิกาย มูลปณณาสก์	(ภาษาไทย)
ส.ส.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค	(ภาษาไทย)
ส.นิ.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย นิทานวรรค	(ภาษาไทย)
ส.สพ.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สฬายตนวรรค	(ภาษาไทย)
ส.ม.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สฬายตนวรรค	(ภาษาไทย)
อง.เอก.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย เอกกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.ทุก.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทุกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.ติก.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ติกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.จตุก.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จตุกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.ปญจก.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ปญจกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.ฉก.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ฉกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.สตตก.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย สตตกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.อฏฐก.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย อฏฐกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.ทสก.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต	(ภาษาไทย)
ขุ.ขุ.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย ขุททกปาฐะ	(ภาษาไทย)
ขุ.ธ.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย ธรรมบท	(ภาษาไทย)
ขุ.อุ.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อุทาน	(ภาษาไทย)
ขุ.อิติ.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อิติวุตตกะ	(ภาษาไทย)

ช.เปต.	(ไทย)	=	สูตรตันตปิฎก ขุททกนิกาย เปตวัตถุ	(ภาษาไทย)
ช.ม.	(ไทย)	=	สูตรตันตปิฎก ขุททกนิกาย มหานิเทศ	(ภาษาไทย)
ช.จ.	(ไทย)	=	สูตรตันตปิฎก ขุททกนิกาย จุฬนิเทศ	(ภาษาไทย)
ช.ปฎิ.	(ไทย)	=	สูตรตันตปิฎก ขุททกนิกาย ปฏิสัมภทวารวค	(ภาษาไทย)

พระอภิธรรมปิฎก

อภิ.วิ.	(ไทย)	=	อภิธรรมปิฎก วิภังค์	(ภาษาไทย)
อภิ.ปุ.	(ไทย)	=	อภิธรรมปิฎก ปุคคลบัญญัติ	(ภาษาไทย)

อรรถกถาพระไตรปิฎก

ช.ป.อ.	(บาลี)	=	ขุททกนิกาย สฬธมมปกาสินี ปฏิสมภิทามคคอฏฐกถา (ภาษาบาลี)
ช.อิติ.อ.	(บาลี)	=	ขุททกนิกาย ปรมตถทีปนี อิติวุตตกอฏฐกถา (ภาษาบาลี)
อภิ.สง.อ.	(บาลี)	=	อภิธมมปิฎก ฌมมสงคณิ อฏฐสาสินีอฏฐกถา (ภาษาบาลี)

การใช้หมายเลขย่อ

การใช้หมายเลขอ้างอิงพระไตรปิฎกภาษาไทย จะแจ้งเล่มที่ / ข้อที่ / หน้าที่ / ตามลำดับ เช่น วิ. มหา. (ไทย) ๔/๘/๑๒ -๑๔. หมายถึง วินัยปิฎก มหาวรรค เล่มที่ ๔ / ข้อที่ ๘ / หน้าที่ ๑๒-๑๔ (ภาษาไทย).

การใช้หมายเลขอ้างอิงอรรถกถาพระไตรปิฎกภาษาบาลี จะแจ้งเล่มที่ / หน้าที่ เช่น อภิ.สง.อ. (บาลี) ๔๖/๒๕๕. หมายถึง อภิธมมปิฎก ฌมมสงคณิ อฏฐสาสินีอฏฐกถา เล่มที่ ๔๖/หน้าที่ ๒๕๕ (ภาษาบาลี).

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ค
กิตติกรรมประกาศ	จ
คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ	ฉ
สารบัญ	ช
สารบัญตาราง	ญ
บทที่ ๑ บทนำ	๑
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์การวิจัย	๓
๑.๓ ปัญหาที่ต้องการทราบ	๓
๑.๔ ขอบเขตของการวิจัย	๔
๑.๔.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา	๔
๑.๔.๒ ขอบเขตด้านประชากร	๔
๑.๔.๓ ขอบเขตด้านพื้นที่ศึกษา/กลุ่มเป้าหมาย	๔
๑.๕ คำจำกัดความของศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย	๔
๑.๕ ทบทวนเอกสารและรายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๕
๑.๖ วิธีดำเนินการวิจัย	๑๐
๑.๗ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	๑๑
บทที่ ๒ ประวัติความเป็นมาโครงสร้างและสภาพปัญหาของโรงเรียนวิถิพุทธ	
ในโรงเรียนอนุบาลบ้านเพิมิตรภาพที่ ๑๓๘	๑๒
๒.๑ ประวัติความเป็นมาของโรงเรียนวิถิพุทธ	๑๒
๒.๑.๑ รูปแบบโรงเรียนวิถิพุทธ	๑๕
๒.๑.๒ สภาพของสถานศึกษาโรงเรียนวิถิพุทธ	๑๕
๒.๒ การจัดการเรียนการสอนตามแนวทางของโรงเรียนวิถิพุทธ	๑๗
๒.๒.๑ ด้านโครงสร้าง	๒๐
๒.๒.๒ ด้านการบริหาร	๒๕
๒.๒.๓ ด้านหลักสูตร	๒๖
๒.๒.๔ ด้านการเรียนการสอน	๒๗
๒.๒.๕ ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน	๒๘
๒.๒.๖ ด้านครูผู้สอน	๓๐

๒.๒.๗ ด้านนักเรียน	๓๐
๒.๓ สภาพแวดล้อมภายในและสภาพแวดล้อมภายนอก	
โรงเรียนอนุบาลบ้านเพียมิตรภาพที่ ๑๓๘	๓๑
๒.๓.๑ สภาพปัญหาด้านครูสอน	๓๓
๒.๓.๒ สภาพปัญหาด้านผู้บริหาร	๓๓
๒.๓.๓ สภาพปัญหาด้านผู้เรียน	๓๔
บทที่ ๓ การสอนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียนวิถิพุทธที่มีต่อการพัฒนา	
 จริยธรรมนักเรียนในโรงเรียนอนุบาลบ้านเพียมิตรภาพที่ ๑๓๘	๓๖
๓.๑ ประวัติความเป็นมาของโรงเรียนอนุบาลบ้านเพียมิตรภาพที่ ๑๓๘	
กับโครงการโรงเรียนวิถิพุทธ	๓๖
๓.๑.๑ สภาพทั่วไปของโรงเรียนอนุบาลบ้านเพียมิตรภาพที่ ๑๓๘	๓๖
๓.๑.๒ แนวทางในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียน	
อนุบาลบ้านเพียมิตรภาพที่ ๑๓๘	๔๐
๓.๑.๓ สถิติข้อมูลนักเรียน	๔๐
๓.๑.๔ ข้อมูลครูและบุคลากร	๔๑
๓.๑.๕ สภาพชุมชนโดยรวม	๔๔
๓.๒ โครงสร้างและการบริหารของโรงเรียนอนุบาลบ้านเพียมิตรภาพที่ ๑๓๘	๔๔
๓.๓ การสอนในโรงเรียนวิถิพุทธของโรงเรียนอนุบาลบ้านเพียมิตรภาพที่ ๑๓๘	๔๕
บทที่ ๔ แนวทางการสอนวิชาพระพุทธศาสนาสำหรับพัฒนาจริยธรรม	
 และผลการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียนวิถิพุทธ	
 ของโรงเรียนอนุบาลบ้านเพียมิตรภาพที่ ๑๓๘	๕๔
๔.๑ ผลการสอนวิชาพระพุทธศาสนา	๕๔
๔.๒ ผลของการจัดกิจกรรมส่งเสริมการสอนวิชาพระพุทธศาสนา	๗๑
๔.๓ ผลของกิจกรรมและการเรียนรู้สู่การปฏิบัติการทำบุญใน	
วันสำคัญทางพระพุทธศาสนา	๗๓
๔.๔ ผลของกิจกรรมและการเรียนรู้ของพระสอนศีลธรรม	๗๔
๔.๕ กิจกรรมที่ส่งเสริมต่อการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน	๗๗
๔.๖ สรุป	๗๘
บทที่ ๕ สรุปผลการวิจัย และข้อเสนอแนะ	๗๙
๕.๑ สรุปผลการวิจัย	๗๙
๕.๒ ข้อเสนอแนะ	๘๑
๕.๒.๑ ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน	๘๑
๕.๒.๒ ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป	๘๓

บรรณานุกรม

๘๒

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก หนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูล

๙๔

ภาคผนวก ข. แบบสัมภาษณ์

๑๒๑

ภาคผนวก ค. แบบสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลกรณีศึกษา
โรงเรียนอนุบาลบ้านเพียมิตรภาพที่ ๑๓๘

๑๓๙

ภาคผนวก ง. แผนการจัดการเรียนรู้

๑๔๒

ภาคผนวก จ. ภาพการสัมภาษณ์ประกอบการวิจัย

๑๕๒

ประวัติของผู้วิจัย

๑๖๖

สารบัญตาราง

เรื่อง	หน้า
ตารางที่ ๑ แสดงขั้นตอนการบริหารจัดการแบบบูรณาการด้วยหลักพุทธธรรม	๒๖
ตารางที่ ๒ แสดงตารางเปรียบเทียบบุคลิกภาพของครูที่นักเรียนพึงพอใจ	๔๘
ตารางที่ ๓ แสดงผลการปฏิบัติตามหลักพุทธคุณ ๓ ของนักเรียน โรงเรียนอนุบาลบ้านเพียมิตรภาพที่ ๑๓๘	๕๕
ตารางที่ ๔ ผลการปฏิบัติตามกุศลกรรมบถ ๑๐ (ประพาสสุจริต/เว้นประพาสทุจริต) ของนักเรียนโรงเรียนอนุบาลบ้านเพียมิตรภาพที่ ๑๓๘	๕๖
ตารางที่ ๕ แสดงผลการปฏิบัติตามหลักบุญกิริยาวัตถุ ๓ ของนักเรียนโรงเรียน อนุบาลบ้านเพียมิตรภาพที่ ๑๓๘	๕๗
ตารางที่ ๖ แสดงผลการปฏิบัติตามหลักไตรสิกขาของนักเรียนโรงเรียน อนุบาลบ้านเพียมิตรภาพที่ ๑๓๘	๕๘
ตารางที่ ๗ แสดงผลการปฏิบัติตามหลักอริยสัจ ๔ ของนักเรียน โรงเรียนอนุบาลบ้านเพียมิตรภาพที่ ๑๓๘	๕๙
ตารางที่ ๘ แสดงผลการปฏิบัติตามหลักศรัทธา ๔ ของนักเรียน โรงเรียนอนุบาลบ้านเพียมิตรภาพที่ ๑๓๘	๖๐
ตารางที่ ๙ แสดงผลการปฏิบัติตามหลักอภัยมุข ๔ ของนักเรียน โรงเรียนอนุบาลบ้านเพียมิตรภาพที่ ๑๓๘	๖๑
ตารางที่ ๑๐ ผลการปฏิบัติตามหลักพรหมวิหาร ๔ ของนักเรียน โรงเรียนอนุบาลบ้านเพียมิตรภาพที่ ๑๓๘	๖๒
ตารางที่ ๑๑ แสดงผลการปฏิบัติตามหลักอคติ ๔ (ทางประพาสที่ผิด/ความลำเอียง) ของนักเรียนโรงเรียนอนุบาลบ้านเพียมิตรภาพที่ ๑๓๘	๖๓
ตารางที่ ๑๒ ผลการปฏิบัติตามหลักอิทธิบาท ๔ ของนักเรียน โรงเรียนอนุบาลบ้านเพียมิตรภาพที่ ๑๓๘	๖๔
ตารางที่ ๑๓ แสดงผลการปฏิบัติตามหลักพละ ๔ ของนักเรียน โรงเรียนอนุบาลบ้านเพียมิตรภาพที่ ๑๓๘	๖๕
ตารางที่ ๑๔ แสดงผลการปฏิบัติตามหลักเบญจศีล (ศีล ๕) ของนักเรียนโรงเรียนอนุบาลบ้านเพียมิตรภาพที่ ๑๓๘ ๖๖	๖๖
ตารางที่ ๑๕ แสดงผลการปฏิบัติตามหลักเบญจธรรม ของนักเรียน โรงเรียนอนุบาลบ้านเพียมิตรภาพที่ ๑๓๘	๖๗
ตารางที่ ๑๖ แสดงผลการปฏิบัติตามหลักคารวะ ๖ (ความเคารพ) ของนักเรียนโรงเรียนอนุบาลบ้านเพียมิตรภาพที่ ๑๓๘	๖๘

ตารางที่ ๑๗ แสดงผลการปฏิบัติตามหลักกตัญญูทเวที ของนักเรียน

โรงเรียนอนุบาลบ้านเพียวมิตรภาพที่ ๑๓๘

๖๙

ตารางที่ ๑๘ แสดงผลการปฏิบัติตามหลักมงคล ๓๘ (ระดับประถมศึกษา มี ๙ ข้อ)

ของ นักเรียนโรงเรียนอนุบาลบ้านเพียวมิตรภาพที่ ๑๓๘

๗๐

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การศึกษาเป็นสิ่งที่มีความสำคัญตั้งแต่เริ่มต้นระดับจากอกพ้ออกแม่ที่มีความอบอุ่นให้กับลูก ซึ่งเป็นสถาบันการศึกษาเริ่มต้นของเด็กที่จะเรียนรู้พฤติกรรมจากผู้ปกครอง แล้วเข้าสู่ระบบการศึกษาในระบบตามลำดับ ก็จะมีปัจจัยอีกมาก เช่น ผู้ปกครอง ครู อาจารย์ และเพื่อน รวมทั้งปัจจัยแวดล้อมอื่นๆ ที่ส่งผลให้คนหนึ่งเติบโตมาเป็นคนดีของสังคมที่มีความแตกต่างกันในหลายด้านของอาชีพการงานทางสังคมต่อไป ซึ่งแต่ละช่วงเวลาของชีวิตต่างก็มีความสำคัญทั้งสิ้นในการที่ทำให้มนุษย์คนเรานั้นประสบความสำเร็จในหน้าที่และการงานต่างๆ การศึกษาด้านพระพุทธศาสนานั้นก็เป็นสิ่งสำคัญในสังคมเพราะจะได้ช่วยสร้างพุทธจริยธรรมทางสังคมให้สังคมเป็นสังคมที่มีความหน้าอยู่ และปัญหาต่างๆ เช่น คดโกง คอรัปชั่น หรือการทุจริตในหน้าที่ต่างๆ ที่เป็นปัญหามาช้านาน ปัญหายาเสพติด และอื่นๆ มากมายก็จะลดน้อยลง เพราะคนเรามีศีลธรรมในการประกอบอาชีพและดำเนินชีวิตมากขึ้น

โครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนเกิดขึ้น โดยข้อตกลงความร่วมมือระหว่างกระทรวงวัฒนธรรมกับกระทรวงศึกษาธิการ ในการสนับสนุนให้พระภิกษุเข้าไปสอนในโรงเรียนทั้งระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา และอาชีวศึกษา ซึ่งระยะแรกรัฐบาลได้จัดสรรงบประมาณให้กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม เพื่ออุดหนุนเป็นค่าใช้จ่ายถวายพระภิกษุที่เข้าไปสอนในสถานศึกษาระดับประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษา และระดับอาชีวศึกษา ทั้งส่วนกลาง และส่วนภูมิภาคโดยมีวัตถุประสงค์แรกเริ่มคือ ๑) เพื่อจัดพระสงฆ์ที่มีความรู้ความสามารถทั้งในด้านปริยัติ และปฏิบัติเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ให้นักเรียน ในระดับประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษา และระดับอาชีวศึกษา ๒) เพื่อให้นักเรียนนักศึกษา มีความรู้ ความเข้าใจ ในหลักธรรมที่สำคัญของพระพุทธศาสนา และ ๓) เพื่อปลูกฝังให้นักเรียนนักศึกษา มีความรู้คู่คุณธรรม สามารถนำความรู้และคุณธรรมไปบูรณาการพัฒนาคุณภาพชีวิตได้อย่างเหมาะสม และมีความสุข ปัจจุบันการเรียนรู้เรื่องของพระพุทธศาสนา นับเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งสำหรับคนไทย เนื่องจากคนไทยส่วนใหญ่ นับถือพระพุทธศาสนา และวิถีชีวิตผูกพันประสานกลมกลืนกับหลักความเชื่อ และหลักปฏิบัติในทางพระพุทธศาสนา^๑

^๑ กรมวิชาการ, การจัดสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา, (กรุงเทพมหานคร : ศุภสภาลาดพร้าว, ๒๕๔๕), หน้า ๑.

วัดจัดว่าเป็นศูนย์กลางการศึกษาของสังคมไทยเป็นแหล่งคำสั่งสอน และการฝึกอบรม กิจกรรมที่สำคัญของรัฐ หรือชุมชน จะมีพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาประกอบด้วยเสมอ ทั้งนี้เพื่อเป็นการเน้นย้ำความสำคัญและเสริมคุณค่าทางจิตใจ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของพระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) ที่กล่าวไว้ในหนังสือความสำคัญของพระพุทธศาสนา ในฐานะศาสนาประจำชาติว่า “พระพุทธศาสนากับชนชาติไทย มีความสัมพันธ์แนบแน่นเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ทั้งในประวัติศาสตร์ ความเป็นมาของชนชาติไทยและวัฒนธรรมไทย”^๒ นอกจากนี้หลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนามีลักษณะที่เหมาะสมกับกาลสมัย และสามารถนำไปปรับใช้ให้เหมาะสมกับบุคคล เวลาและสถานที่ กล่าวคือ การปฏิบัติตนตามหลักของศาสนาพุทธ มีความกลมกลืนไปกับธรรมชาติและช่วยให้การอยู่ร่วมกันของคนในสังคม มีความสงบสุขด้วยความสำคัญของพระพุทธศาสนา ดังกล่าวแล้วการศึกษาของไทยจึงกำหนดให้บรรจุวิชาพระพุทธศาสนา ไว้ในหลักสูตรทุกระดับการศึกษา โดยเฉพาะหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. ๒๕๕๑ ซึ่งระบุจุดหมายข้อแรกไว้ว่า “มีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ เห็นคุณค่าของตนเอง มีวินัยและปฏิบัติตนตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือ ยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” จากจุดมุ่งหมายของหลักสูตรจึงปรากฏสาระการเรียนรู้ในกลุ่มสังคมศึกษาศาสนาและวัฒนธรรม ๕ สาระ และเรื่องของศาสนา ศีลธรรม จริยธรรมจัดเป็นสาระที่ ๑ และเป็นสาระหลักที่ต้องเรียนรู้ทุกช่วงชั้น (ป.๑-ม.๖) ซึ่งประกอบด้วยเนื้อหา ๖ เรื่อง ๑) ประวัติและความสำคัญของพระพุทธศาสนา ๒) หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ๓) ประวัติพุทธสาวกพุทธสาวิกา ๔) หน้าที่ชาวพุทธ ๕) การบริหารจัดการ ๖) วันสำคัญทางพระพุทธศาสนา ในระดับช่วงชั้นที่ ๓ และช่วงชั้นที่ ๔ คือมัธยมศึกษาปีที่ ๑- มัธยมศึกษาปีที่ ๖^๓

ผู้วิจัยในฐานะเป็นผู้หนึ่งที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการช่วยสอนวิชาพระพุทธศาสนา และเป็นการสนองงานของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย ในการช่วยสอนวิชาพระพุทธศาสนาตามโรงเรียนต่างๆ ที่ทางมหาวิทยาลัยต้องการ เห็นพระภิกษุสามเณรเป็นผู้มีความรู้และความสามารถในการสอนศีลธรรมในโรงเรียน เพื่อให้นักเรียนเห็นความสำคัญของพระพุทธศาสนา แสดงบทบาทของความเป็นศาสนิกชนที่ดีได้ตามความเหมาะสม ด้วยเหตุนี้จึงทำให้ผู้วิจัยตระหนักถึงความสำคัญ และความจำเป็นของปัญหาการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน เพราะพระภิกษุที่ทำหน้าที่สอนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียน มีประสบการณ์วุฒิทางการศึกษาต่างกัน เช่น บางรูปสำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี แต่บางรูปก็ยังไม่สำเร็จการศึกษาและไม่มีวุฒิการศึกษาสายครู เช่น

^๒ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต), **ความสำคัญของพระพุทธศาสนา** ในฐานะศาสนาประจำชาติ มูลนิธิการศึกษาเพื่อสันติภาพพระธรรมปิฎก, พิมพ์ครั้งที่ ๑๙- ตุลาคม ๒๕๕๖.

^๓ หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด, ๒๕๕๑), หน้า ๕.

ครุศาสตร์ ศึกษาศาสตร์ และประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครู อาจส่งผลให้การเรียนการสอนไม่บรรลุตามวัตถุประสงค์การเรียนการสอน

ในงานวิจัยนี้ได้กำหนดเอาโรงเรียนวิถีพุทธในเขตตำบลเมืองเพีย ๑ โรงเรียนคือ โรงเรียนอนุบาลบ้านเพียมิตรภาพที่ ๑๓๘ เป็นโรงเรียนระดับประถมศึกษา ป. ๑-๖ ซึ่งตั้งอยู่ในเขตตำบลเมืองเพีย อำเภอกุดจับ จังหวัดอุดรธานี และมีพระสอนศีลธรรมที่มีวุฒิทางการศึกษาไม่เหมือนกันด้วยเหตุดังกล่าวจึงทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาประวัติความเป็นมาและโครงสร้างของโรงเรียนวิถีพุทธการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนอนุบาลบ้านเพียมิตรภาพที่ ๑๓๘ (ระดับประถมศึกษา ป.๑-๖) ในเขตตำบลเมืองเพีย อำเภอกุดจับ จังหวัดอุดรธานี และผลสัมฤทธิ์ของการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียนวิถีพุทธ ของโรงเรียนอนุบาลบ้านเพียมิตรภาพที่ ๑๓๘ ระดับประถมศึกษา ป.๑-๖ ในเขตตำบลเมืองเพีย อำเภอกุดจับ จังหวัดอุดรธานี ว่าบรรลุผลตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้อย่างไร

๑.๒ วัตถุประสงค์การวิจัย

๑.๒.๑ เพื่อศึกษาสภาพปัญหาของโรงเรียนวิถีพุทธในโรงเรียนอนุบาลบ้านเพียมิตรภาพที่ ๑๓๘

๑.๒.๒ เพื่อศึกษาการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียนวิถีพุทธที่มีต่อการพัฒนาจริยธรรมนักเรียนในโรงเรียนอนุบาลบ้านเพียมิตรภาพที่ ๑๓๘

๑.๒.๓ เพื่อศึกษาแนวทางการสอนวิชาพระพุทธศาสนาสำหรับพัฒนาจริยธรรมในโรงเรียนอนุบาลบ้านเพียมิตรภาพที่ ๑๓๘

๑.๓ ปัญหาที่ต้องการทราบ

๑.๓.๑ เพื่อต้องการทราบสภาพปัญหาของโรงเรียนวิถีพุทธในโรงเรียนอนุบาลบ้านเพียมิตรภาพที่ ๑๓๘ ในด้านต่างๆของการที่จะพัฒนาจริยธรรมของนักเรียน

๑.๓.๒ เพื่อต้องการทราบการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียนวิถีพุทธที่มีต่อการพัฒนาจริยธรรมนักเรียนในโรงเรียนอนุบาลบ้านเพียมิตรภาพที่ ๑๓๘ ในด้านต่างๆที่เป็นตัวกำหนดจริยธรรมของนักเรียน

๑.๓.๓ เพื่อต้องการทราบแนวทางการสอนวิชาพระพุทธศาสนาสำหรับพัฒนาจริยธรรมในโรงเรียนอนุบาลบ้านเพียมิตรภาพที่ ๑๓๘ รวมทั้งการสร้างแบบแผนในการพัฒนาที่ยั่งยืน

๑.๔ ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้ เป็นการศึกษาที่มุ่งศึกษาประวัติความเป็นมาและโครงสร้างของโรงเรียนวิถีพุทธ การสอนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนอนุบาลบ้านเพียมิตรภาพที่ ๑๓๘ ตำบลเมืองเพีย อำเภอกุดจับ จังหวัดอุดรธานี และผลการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนอนุบาลบ้านเพียมิตรภาพที่ ๑๓๘ ตำบลเมืองเพีย อำเภอกุดจับ จังหวัดอุดรธานี ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของการวิจัยไว้ ดังนี้

๑.๔.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา

- ๑) ศึกษาสภาพปัญหาการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียนวิถีพุทธ
- ๒) การบริหารโรงเรียนวิถีพุทธแนวทางการนำวิถีพุทธสู่การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน
- ๓) บทบาทของพระสอนศีลธรรมในการเข้าไปมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียนวิถีพุทธที่มีต่อการพัฒนาจริยธรรมของนักเรียนและการนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน

๑.๔.๒ ขอบเขตด้านประชากร

ประชากรที่ใช้ในการศึกษา คือ ผู้อำนวยการโรงเรียนหรือผู้บริหารโรงเรียน, คณะกรรมการสถานศึกษา, ครูประจำชั้นของโรงเรียนอนุบาลบ้านเพียมิตรภาพที่ ๑๓๘, พระสอนศีลธรรม, ผู้ปกครองนักเรียนและนักเรียนตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา,

๑.๔.๓ ขอบเขตด้านพื้นที่ศึกษา/กลุ่มเป้าหมาย

พื้นที่ศึกษา คือโรงเรียนอนุบาลบ้านเพียมิตรภาพที่ ๑๓๘ ตำบลเมืองเพีย อำเภอกุดจับ จังหวัดอุดรธานี รวมทั้งสิ้น ๓๗ รูป/คน ดังนี้

-ผู้อำนวยการ โรงเรียนอนุบาลบ้านเพียมิตรภาพที่ ๑๓๘	จำนวน ๑ คน
- รองผู้อำนวยการโรงเรียนอนุบาลบ้านเพียมิตรภาพที่ ๑๓๘	จำนวน ๑ คน
-พระสอนศีลธรรมของโรงเรียนอนุบาลบ้านเพียมิตรภาพที่ ๑๓๘	จำนวน ๓ รูป
- ครูของโรงเรียนอนุบาลบ้านเพียมิตรภาพที่ ๑๓๘	จำนวน ๑๐ คน
-นักเรียนโรงเรียนอนุบาลบ้านเพียมิตรภาพที่ ๑๓๘	จำนวน ๑๐ คน
-ผู้ปกครองนักเรียนโรงเรียนอนุบาลบ้านเพียมิตรภาพที่ ๑๓๘	จำนวน ๑๐ คน

๑.๕ คำจำกัดความของศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย

โรงเรียนอนุบาลบ้านเพียมิตรภาพที่ ๑๓๘ หมายถึง โรงเรียนระดับอนุบาล๑-๓ และระดับประถมศึกษา ป.๑ – ๖ ที่มีพระสอนศีลธรรมเข้ามามีบทบาทในการสอนศีลธรรมในโรงเรียน ซึ่งการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาเฉพาะนักเรียนระดับประถมศึกษาตั้งแต่ ป.๑ ถึง ป.๖ เท่านั้น

วิชาพระพุทธศาสนา หมายถึง การสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

พระสอนศีลธรรม หมายถึง พระภิกษุที่เข้าไปทำหน้าที่สอนศีลธรรมในโรงเรียนระดับ ประถมศึกษาและมัธยมศึกษา ในโรงเรียนอนุบาลบ้านเพียมิตรภาพที่ ๑๓๘ ตำบลเมืองเพีย อำเภอกุดจับ จังหวัดอุดรธานี

โรงเรียนวิถีพุทธ หมายถึง โรงเรียนที่นำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการบริหารและการพัฒนาจริยธรรมผู้เรียน

๑.๕ ทบทวนเอกสารและรายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาตรวจสอบเอกสารและงานวิจัยที่มีผู้ศึกษาค้นคว้าไว้ มาเป็นแนวทางการศึกษา ดังต่อไปนี้

๑.๕.๑ ด้านเอกสาร/ตำรา

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต) ได้ให้ความหมายของโรงเรียนวิถีพุทธว่า คือ โรงเรียนระบบปกติทั่วไปที่นำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาใช้ หรือประยุกต์ใช้ในการบริหารและการพัฒนาผู้เรียนโดยรวมของสถานศึกษา เน้นกรอบการพัฒนาตามหลักไตรสิก คือ ศีล สมาธิ ปัญญา อย่างบูรณาการ ผู้เรียนได้เรียนรู้ผ่านการพัฒนา “การกิน อยู่ ดู ฟังเป็น” คือ มีปัญญารู้เข้าใจในทางคุณค่าแท้ใช้กระบวนการทางวัฒนธรรมแสวงหาปัญญา และมีวัฒนธรรมเมตตา เป็นฐานการดำเนินชีวิตโดยมีผู้บริหารและคณะครูเป็นกัลยาณมิตรในการพัฒนา^๔

กระทรวงศึกษาธิการ ในตำราหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. ๒๕๔๔ ได้ระบุไว้ว่า จากแนวคิดการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาศักยภาพของคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกายจิตใจ สติปัญญา ความรู้คู่คุณธรรม ดังกล่าว พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ ได้กำหนดให้มีการจัดทำหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อความเป็นไทยเป็นความเป็นพลเมืองที่ดีของชาติ การดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพ ตลอดจนเพื่อการศึกษาต่อและกำหนดให้สถานศึกษาขั้นพื้นฐานจัดทำหลักสูตร ในส่วนที่เกี่ยวกับสภาพปัญหาในชุมชนและสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะอันพึงประสงค์เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชนสังคม และประเทศชาติ^๕

กรมวิชาการกระทรวงศึกษาธิการ ในตำราหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๔๔ ได้ระบุไว้ว่า มีจุดมุ่งหมายที่จะพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เป็นคนดี มีปัญญา มี

^๔ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), *โรงเรียนวิถีพุทธ*, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗), หน้า ๘๒.

^๕ กระทรวงศึกษาธิการ, *หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช ๒๕๔๔*, (กรุงเทพมหานคร : สถาบันพัฒนาคุณภาพวิชาการ, ๒๕๔๔), หน้า ๑๖.

ความสุข มีความเป็นไทย มีศักยภาพในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ โดยมีมาตรฐานการเรียนรู้เป็นข้อกำหนดคุณภาพของผู้เรียนทั้งด้านความรู้ ทักษะ กระบวนการ และคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม และได้กำหนดสาระการเรียนรู้ที่เป็นองค์ความรู้ครอบคลุมการศึกษาขั้นพื้นฐาน ๑๒ ปี และโดยการพัฒนาคนให้เป็นคนดีมีความสำคัญยิ่ง ดังนั้น มาตรฐานการเรียนรู้ทั้ง ๘ กลุ่มสาระการเรียนรู้ จึงได้กำหนดคุณภาพของผู้เรียนในด้าน คุณธรรม จริยธรรม ค่านิยมไว้ทุกมาตรฐานซึ่งจะต้องบูรณาการไว้ในการเรียนการสอนทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ นอกจากนี้ยังได้กำหนดให้ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรมเป็นสาระการเรียนรู้ที่ ๑ ในกลุ่มสาระการเรียนรู้กลุ่มสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม^๖

ชัยยงค์ พรหมวงศ์ ได้กล่าวว่า โรงเรียนเป็นสถาบันการศึกษาที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในการหล่อหลอมคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ให้แก่ผู้เรียนเพื่อให้เป็นสมาชิกที่ดีมีคุณภาพ เพื่อออกไปพัฒนาสังคมในอนาคตเด็กจึงเป็นทั้งทรัพยากร และผู้ใช้ทรัพยากรตามแนวคิด ๔ ประการ คือ ๑) เด็กเป็นเป้าหมายรวมของการศึกษาเล่าเรียน ซึ่งมีจุดประสงค์ที่จะเปลี่ยนพฤติกรรมของเด็กให้เป็นไปตามแนวทางที่ปรารถนา ถ้าปราศจากเด็กแล้วโรงเรียนก็ไม่ต้องมี หรืออยู่ไม่ได้โรงเรียนจะมีแต่ผู้บริหารครู และอาคารสถานที่ได้อย่างไร เด็กจึงเป็นทรัพยากรป้อนกระบวนการของโรงเรียน ๒) เด็กเป็นจุดเริ่มต้นของสังคมโรงเรียนต้องจำลองเวทีสังคม เพื่อให้เด็กมีโอกาสฝึกฝนลักษณะนิสัยตามแนวทางที่สังคมปรารถนา โรงเรียนที่พัฒนาทรัพยากรคือเด็ก เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชนมากที่สุดชุมชนหรือสังคมจะเกิดหรือตายอยู่ที่คุณภาพของเด็ก ที่จะเติบโตเป็นสมาชิกของสังคมในอนาคต ๓) เด็กในฐานะทรัพยากรมีลักษณะแตกต่างจากทรัพยากรในรูปแบบอื่น ตรงที่ว่าเด็กจะเติบโตขึ้นเป็นผู้ผลิตและใช้ทรัพยากรในรูปแบบอื่น โรงเรียนจึงต้องพัฒนาเด็กให้เป็นผู้สามารถใช้ทรัพยากรอื่นๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ๔) เด็กจะเป็นทรัพยากรที่มีค่าได้ต่อเมื่อเด็กมีคุณภาพโรงเรียน จึงมีหน้าที่พัฒนาเด็กให้มีคุณภาพทั้งความรู้ เจตคติ และทักษะความชำนาญ^๗

ธวัชชัย ชิวจิรฉายากุล ได้กล่าวถึง การศึกษาคุณสมบัติของค่านิยมพื้นฐานทางจริยธรรมของคนไทย เพื่อศึกษาลำดับความสำคัญของค่านิยมทางจริยธรรมของคนไทย เพื่อศึกษาระบบความสัมพันธ์ของค่านิยมทางจริยธรรม และเพื่อศึกษาแนวทางในการสอนและปลูกฝังค่านิยมทางจริยธรรมให้แก่นักเรียน ผลการวิจัยทางจริยธรรมของคนไทยมีความสำคัญลดหลั่นตามลำดับ คือการรับผิดชอบการมีวินัยในตนเองการตรงต่อเวลา การพึ่งอาศัยกันการยึดตัวบุคคล^๘

^๖ กรมวิชาการ, กระทรวงศึกษาธิการ, คู่มือสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนาตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช ๒๕๔๔. (ม.ป.ท. :๒๕๔๔), หน้า ๒.

^๗ ชัยยงค์ พรหมวงศ์, เอกสารประกอบการสอนชุดวิชาการพัฒนาเด็กพฤติกรรมเด็ก, (นนทบุรี :โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, ๒๕๓๗), หน้า ๑๒.

^๘ ธวัชชัย ชิวจิรฉายากุล, “การศึกษาคุณสมบัติของค่านิยมพื้นฐานทางจริยธรรมของคนไทย”, ในคู่มือพัฒนาจริยศึกษากรมศาสนา, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๓๙), หน้า๑๗.

นพมาศ ธีรเวคิน ได้แสดงไว้ในหนังสือ จิตวิทยาสังคมสรุปได้ว่า สังคมไทยถือได้ว่าเป็นสังคมชาวพุทธ มีพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ ในอดีตสังคมไทยได้อาศัยคำสอน วิถีทางวัฒนธรรมหรือประเพณีที่เนื่องด้วยพระพุทธศาสนาในการหล่อหลอม และพัฒนาจิตใจให้เป็นคนดี รู้จักการเอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน แต่ในสมัยปัจจุบัน ผลจากการรับเอาอิทธิพลวัฒนธรรมตะวันตกเข้ามาทำให้สิ่งต่างๆ เหล่านั้นก็เปลี่ยนไป จนก่อให้เกิดปัญหาและภาวะวิกฤติศรัทธาในพระพุทธศาสนา อันสืบเนื่องมาจากการประทุยอ่อนหย่อนของพระสงฆ์และการไร้การศึกษาด้านพระพุทธศาสนาของคนไทยในสังคม ดังนั้น ในสภาพของสังคมปัจจุบัน ชาวพุทธควรให้ความสนใจกับการศึกษาหลักพระพุทธศาสนาให้มากขึ้นโดยควรที่จะต้องหันมาศึกษา และนำหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนา ไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์แก่สังคมประเทศชาติ ไม่ควรนำศาสนาไปแขวนไว้กับบุคคล หรือกระแสสังคม เพราะเมื่อทำเช่นนั้น ชาวพุทธก็ไม่มีหลักเกณฑ์ในการคิดที่ถูกต้อง ทั้งนี้ ก็เพื่อเป็นการพัฒนาศักยภาพทางจิตใจให้สูงขึ้น จนสามารถที่จะนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์แก่สังคมส่วนรวมได้ เพราะพัฒนาการทางศีลธรรมนั้น ถือเป็นการบรรลุขั้นสุดยอดของความเป็นมนุษย์ เนื่องจากการสร้างความสูงส่งทางด้านจิตใจให้มีความรับผิดชอบ ความรู้ผิดรู้ชอบ มีความสำนึกเกี่ยวกับเรื่องความถูกต้อง ความยุติธรรม และมีความสำนึกบาปบุญคุณโทษตลอดจนความรับผิดชอบในการกระทำของตนเอง^๙

บุญชม ศรีสะอาด และนิภา ศรีโพธิ์โรจน์ และนุชนา ทองทวี ได้กล่าวถึง การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนไว้ สรุปได้ว่า ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้เหมาะสมเพื่อให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะตามที่หลักสูตรต้องการ โดยให้ถูกต้องตามจุดเน้นของเนื้อหาวิชาและธรรมชาติของวิชานั้นๆ การวัดผลและการประเมินผลก็ต้องวัดให้ถูกต้องเหมาะสม และควบคู่กับการจัดกิจกรรมการเรียนดังกล่าวทุกระดับตลอดเวลา การวัดผลและการประเมินผลจึงนับว่าเป็นกระบวนการที่สำคัญกระบวนการหนึ่งของการศึกษา ซึ่งสามารถนำเอาผลมาใช้ วางแผน ปรับปรุง พัฒนา ติดตามและตัดสินทางการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ^{๑๐}

มณฑนา สังฆะกฤษณ์ ได้กล่าวถึง ครูหัวใจของการปฏิรูปการศึกษา สรุปความได้ว่า การศึกษาในระดับมัธยมศึกษา นับว่าเป็นการจัดการศึกษาที่สำคัญยิ่งในการพัฒนาคนระดับกลาง ให้เป็นผู้มีความสามารถในการพัฒนาทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และวัฒนธรรม ได้อย่างสมดุล สอดคล้องและเหมาะสมกับยุคโลกาภิวัตน์ โดยจะต้องมีครูผู้เป็นหัวใจของการปฏิรูปการศึกษาในการกล่อมเกล่า อบรมสั่งสอนอย่างต่อเนื่องตามพัฒนาการแต่ละวัย เนื้อหาวิชา ดังเช่นที่กระทำกันอยู่เป็น

^๙ นพมาศ ธีรเวคิน, **จิตวิทยาสังคม**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๓๔), หน้า ๑๒.

^{๑๐} บุญชมศรีสะอาด, นิภาศรีโพธิ์โรจน์และนุชนาทองทวี, **การวัดผลและประเมินผลทางการศึกษา**. (มหาสารคาม : โรงพิมพ์ปริดาการพิมพ์, ๒๕๒๘), หน้า ๑.

ส่วนใหญ่ในปัจจุบันมุ่งไปสู่การสอนวิธีหาความรู้โดยครูต้องเป็นผู้ชี้แนะแนวทางในการแสวงหาความรู้ รวมทั้งเป็นผู้กระตุ้นและจุดประกายความใฝ่รู้แก่ศิษย์ เพราะสังคมไทยนับวันจะเป็นสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง ความรู้จะเกิดขึ้นอย่างรวดเร็วเช่นทุกวินาทีในขณะที่ความรู้เดิมบางอย่างก็ล้าสมัยในเวลาอันรวดเร็วเช่นกัน ดังนั้น ครูจึงไม่สามารถให้เนื้อหาความรู้ได้ทั้งหมด แต่นักเรียนจะต้องค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเอง เขาจึงจะก้าวตามทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมและสิ่งแวดล้อมจึงจะทำให้อยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขและที่สำคัญสามารถช่วยพัฒนาชุมชนของตนเองได้^{๑๑}

สำนักคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติสำนักนายกรัฐมนตรี ได้กล่าวว่า การพัฒนาคน ให้เป็นคนเก่ง คนดี และมีความสุข เป็นจุดหมายของการจัดการศึกษา ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ ดังที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๖ การจัดการศึกษาต้องเป็นไป เพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญาความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรม และวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข^{๑๒}

สุปราณี ไกรวัฒน์สรณ์ ได้กล่าวถึงปัญหาการเรียนการสอน วิชาพระพุทธศาสนาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔ โรงเรียนวัดราชบพิตร กรุงเทพมหานคร เอื้อการศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔ ปีการศึกษา ๒๕๓๒ ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ นักเรียนรู้พระพุทธศาสนาจากโรงเรียนมากที่สุดและคิดว่าวิชาพระพุทธศาสนานำไปใช้ในชีวิตจริงได้ นักเรียนส่วนใหญ่ปฏิบัติกิจกรรมทางศาสนาบ่อย และนักเรียนไม่เคยอ่านพระไตรปิฎก ครูใช้วิธีบรรยายส่วนใหญ่ นักเรียนต้องการให้ครูนำวิธีการใหม่ๆ มาใช้ในการสอน และต้องการทักษะศึกษาเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา^{๑๓}

โสภา สิทธิสรวง ได้กล่าวถึง ความคิดเห็นของครูสังคมศึกษาเกี่ยวกับปัญหาการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในวิทยาลัยเทคนิคสังกัดกรมอาชีวศึกษาเพื่อความคิดเห็นของครูอาจารย์ที่ทำหน้าที่สอนวิชาพระพุทธศาสนาเกี่ยวกับปัญหาด้านต่างๆ ดังต่อไปนี้ ๑) ปัญหาเกี่ยวกับการใช้หลักสูตรการเรียนการสอน ๒) ปัญหาด้านเนื้อหา ๓) ปัญหาการใช้สื่อการสอนและวิชาการ ๔) ปัญหาการวัดผลและการประเมิน สรุปการศึกษาพบว่า ปัญหาด้านหลักสูตร ครูสังคมมีความคิดเห็นว่าปัญหา

^{๑๑} มณฑนาสังฆะกฤษณ์, “ครูหัวใจของการปฏิรูปการศึกษา”, วารสารข้าราชการ, ฉบับที่ ๑๗ ปีที่ ๔, (เมษายน – พฤษภาคม, ๒๕๔๐), หน้า ๕.

^{๑๒} สำนักคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติสำนักนายกรัฐมนตรี, พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒. (กรุงเทพมหานคร : บริษัท พรักหวานกราฟิค จำกัด, ๒๕๔๒), หน้า ๑๕.

^{๑๓} สุปราณี ไกรวัฒน์สรณ์, ปัญหาการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ ๔ โรงเรียนวัดราชบพิตร, ในคู่มือพัฒนาจริยศึกษากรรณศาสนา, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๓๙), หน้า ๖๑.

น้อย ที่มีปัญหามากคือ เรียนไม่เข้าใจวัตถุประสงค์ของการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา ด้านเนื้อหา ครูสังคมมีความคิดเห็นว่าเป็นปัญหาน้อย ที่มีปัญหามากคือ เนื้อหาพระพุทธศาสนาซ้ำซ้อนกันกับเนื้อหาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น เนื้อหาวิชาเป็นนามธรรมเกินไป ปัญหาด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ครูสังคมมีความคิดเห็นว่ามีปัญหามาก ห้องสมุดมีเอกสารประกอบการสอนไม่เพียงพอ ขาดโสตทัศนศึกษา ไม่มีแหล่งวิชาการอื่น ปัญหาด้านการวัดผล ครูสังคมมีความคิดเห็นว่ามีปัญหามาก ครูไม่สามารถติดตามพฤติกรรมนักเรียนได้อย่างทั่วถึง เน้นความรู้ความจำมากเกินไปกว่าการวัดการปฏิบัติการด้วยการสังเกตทำได้ยากเพราะเวลาจำกัด^{๑๔}

๑.๕.๒ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ครวญ ศิริประยงค์ ได้ทำวิจัยเรื่อง “ศึกษาวิเคราะห์ปัญหาการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ระดับมัธยมศึกษาปีที่ ๒ ตามความคิดเห็นของครูผู้สอนวิชาพระพุทธศาสนา ในเขตกรุงเทพมหานคร” ผลการวิจัยว่า โดยภาพรวมครูผู้สอนวิชาพระพุทธศาสนามีระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาการสอนวิชาพระพุทธศาสนาว่ามีปัญหาพอสมควรจากการทดสอบสมมุติฐาน พบว่า อายุประสบการณ์ในการสอนวิชาพระพุทธศาสนา จำนวนคาบที่สอนวิชาพระพุทธศาสนาต่อสัปดาห์ และการฝึกอบรมมีผลต่อความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ข้อเสนอแนะจากกลุ่มตัวอย่างคือควรมีคู่มือให้ผู้สอนทุกคนและมีการอบรมหรือสัมมนาเพื่อให้ครูผู้สอนมีการพัฒนาตัวเองให้ดีขึ้น และผู้วิจัยได้เสนอโครงการ ฝึกอบรมหลักสูตรการผลิตสื่อเพื่อการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา^{๑๕}

ดวงเดือน พันธมนาวิน และเพ็ญแข ประจันปัจจนึก ได้ทำการวิจัยเรื่อง “จริยธรรมของเยาวชนไทย” โดยทำการวิจัยเกี่ยวกับลักษณะมุ่งอนาคตของเยาวชนไทยในด้าน จริยธรรมไทย ผลวิจัยสรุปว่า ลักษณะมุ่งอนาคตแปรปรวนไปตามลักษณะทางสังคมและเพศชั้นเรียนคือ เพศหญิงมี

^{๑๔} โสภกา สิริธีสรวง, ความคิดเห็นของครูสังคมศึกษาเกี่ยวกับปัญหาการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในวิทยาลัยเทคนิคสังกัดกรมอาชีวศึกษา, ใน *คู่มือพัฒนาจริยศึกษากรมศาสนา*, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๓๙), หน้า ๗๔.

^{๑๕} ครวญ ศิริประยงค์, “วิเคราะห์ปัญหาการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในระดับมัธยมศึกษาปีที่ ๒ ตามความคิดเห็นของครูผู้สอนวิชาพระพุทธศาสนาในเขตกรุงเทพมหานคร”, *วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๓๙), หน้า ๑๗.

ลักษณะมุ่งอนาคตสูงกว่าเพศชายผู้มีอายุน้อย และมีระดับการศึกษาต่ำมีลักษณะมุ่งอนาคตสูงกว่าผู้ที่มีอายุมาก และอยู่ในระดับการศึกษาต่ำ ^{๑๖}

เพ็ญจันทร์ กู้ประเสริฐ ได้ทำวิจัยเรื่อง “การสอนศีลธรรมในโรงเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ในจังหวัดพระนครศรีบุรี” พบว่า มูลเหตุของความประพฤติอันไม่พึงประสงค์เป็นเพราะวิธีการสอนศีลธรรมหรือการเรียนการสอนจริยธรรม คุณธรรม และพระพุทธศาสนาในโรงเรียนยังไม่ได้ผลเท่าที่ควร และในรายงานของ เพ็ญจันทร์ กู้ประเสริฐ ชี้ให้เห็นว่า ความล้มเหลวดังกล่าวเกิดขึ้นเนื่องจาก การสอนของครูส่วนใหญ่มุ่งในแง่ที่จะสอนให้ทันที่กำหนดไว้ในหลักสูตร ทั้งการวัดผลก็มักจะวัดในแง่ ความจำด้านเนื้อหา ซึ่งในบางครั้งจุดมุ่งหมายและการวัดผลมีความไม่สอดคล้องกัน เช่น ความมุ่งหมายต้องการให้เด็กเป็นคนมีความเมตตา เวลาวัดผลจะดูคะแนนสอบแต่เพียงอย่างเดียว เด็กบางคนอาจได้คะแนนสูงทั้งๆที่เป็นคนที่ชอบรังแกสัตว์ก็ได้ ^{๑๗}

๑.๖ วิธีดำเนินการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาเชิงปริมาณและคุณภาพ มีขั้นตอนดังนี้

๑.๖.๑ ขั้นรวบรวมข้อมูล

ศึกษารวบรวมข้อมูลจากเอกสารชั้นปฐมภูมิ ได้แก่ หลักสูตรกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ของกระทรวงศึกษาธิการ หนังสือ เอกสารและงานวิจัย สื่อพิมพ์ต่างๆ เช่น นิตยสาร วารสารและหนังสือพิมพ์ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย

๑.๖.๒ ขั้นตอนออกแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์

ผู้วิจัยได้ทำการออกแบบสัมภาษณ์และแบบสอบถามเป็นร่างก่อนเพื่อเสนอให้อาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบความถูกต้องและความแม่นยำในการเก็บรวบรวมข้อมูลให้ตรงตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย แล้วจึงนำแบบสอบถามที่ผ่านการตรวจสอบจากอาจารย์ที่ปรึกษาแล้วลงภาคสนามจริง

๑.๖.๓ ขั้นตอนการนำข้อมูลจากแบบสอบถามเข้าสู่ระบบการประมวลผล สำเร็จรูป

เริ่มจาก๑) สร้างแฟ้มข้อมูลที่จะนำมาวิเคราะห์หรือเปิดจากแฟ้มข้อมูลที่ได้สร้างไว้แล้ว รวมทั้งการจัดการข้อมูลให้พร้อมทำการวิเคราะห์ ๒) เลือกสถิติวิเคราะห์ที่มีความเหมาะสมสามารถตอบปัญหาการวิจัยได้ และ ๓) เลือกตัวแปรที่ต้องการนำมาวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ทำให้ได้แบบสอบถามที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณนั้นมักจะมีรูปแบบดังนี้

^{๑๖} ดวงเดือน พันธุมนาวิน และเพ็ญแข ประจันปัจฉินิก, “จริยธรรมของเยาวชนไทย”, **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร, ๒๕๒๐), บทคัดย่อ.

^{๑๗} เพ็ญจันทร์ กู้ประเสริฐ, “การสอนศีลธรรมในโรงเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นในจังหวัดพระนครศรีบุรี”, **วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๑), หน้า ๕๔.

ตอนที่ ๑ สอบถามเกี่ยวกับสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามมักเป็นคำถามแบบตรวจสอบรายการ (Check-List)

ตอนที่ ๒ สอบถามเกี่ยวกับลักษณะโดยทั่วไปของเรื่องที่กำลังทำวิจัยมักเป็นคำถามแบบตรวจสอบรายการ (Check-List)

ตอนที่ ๓ สอบถามเกี่ยวกับความพึงพอใจหรือทัศนคติในประเด็นต่างๆ ของ เรื่องที่กำลังทำวิจัย ลักษณะคำถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า(Rating Scale)

ตอนที่ ๔ สอบถามข้อเสนอแนะเพื่อการปรับปรุงและพัฒนาในเรื่องที่กำลังทำวิจัย ลักษณะคำถามเป็นคำถามปลายเปิด (Open End)

๑.๖.๔ การศึกษาภาคสนาม

จากการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างและไม่มีโครงสร้าง เครื่องมืออุปกรณ์ในการวิจัย กล้องบันทึกภาพนิ่ง เทปบันทึกเสียงสนทนา แบบสัมภาษณ์ แบบสังเกตพฤติกรรม เสร็จแล้วจึงนำข้อมูลที่ได้มาจากการศึกษาค้นคว้าและการสัมภาษณ์มาวิเคราะห์และเรียบเรียงผลวิเคราะห์ นำเสนอผลการวิจัย

๑.๗ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

๑.๗.๑ ทำให้ทราบสภาพปัญหาของโรงเรียนวิถิพุทธในโรงเรียนอนุบาลบ้านเพียมิตรภาพที่ ๑๓๘

๑.๗.๒ ทำให้ทราบการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียนวิถิพุทธที่มีต่อการพัฒนาจริยธรรมนักเรียนในโรงเรียนอนุบาลบ้านเพียมิตรภาพที่ ๑๓๘

๑.๗.๓ ทำให้ทราบแนวทางการสอนวิชาพระพุทธศาสนาสำหรับพัฒนาจริยธรรมในโรงเรียนอนุบาลบ้านเพียมิตรภาพที่ ๑๓๘

บทที่ ๒

ประวัติความเป็นมาโครงสร้างและสภาพปัญหาของโรงเรียนวิถีพุทธใน โรงเรียนอนุบาลบ้านเพิมิตรภาพที่ ๑๓๘

บทนี้ เป็นการศึกษาเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของโรงเรียนวิถีพุทธ การจัดการเรียนการสอนตามแนวทางของโรงเรียนวิถีพุทธ ประวัติความเป็นมาของโรงเรียนอนุบาลบ้านเพิมิตรภาพที่ ๑๓๘ กับโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ โครงสร้างและการบริหารงานของโรงเรียนอนุบาลบ้านเพิมิตรภาพที่ ๑๓๘ และแนวทางในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนอนุบาลบ้านเพิมิตรภาพที่ ๑๓๘ ดังจะได้นำเสนอตามลำดับต่อไปนี้

๒.๑ ประวัติความเป็นมาของโรงเรียนวิถีพุทธ

ด้วยปัญหาต่างๆ ทางสังคมมีความสลับซับซ้อนมากยิ่งขึ้น และหาทางออกได้ยากกว่าในอดีตที่ผ่านมา เพราะว่าในปัจจุบัน การศึกษามุ่งผลิตให้คนเก่ง แต่ขาดความดีหรือคุณธรรมจริยธรรม จึงมีผลทำให้คนในสังคมไม่มีความสุขตามแบบวิถีพุทธ คือ ความสุขที่ไม่ต้องเบียดเบียนเพื่อนมนุษย์ด้วยกันและรู้จักแบ่งปันทรัพยากรที่มีอยู่แก่คนอื่นและสังคม รู้จักเสียสละ ไม่เห็นแก่ตัว คุณธรรมต่างๆ เหล่านี้ จะเกิดขึ้นไม่ได้เลยหากการศึกษายังมุ่งผลิตบัณฑิตหรือบุคลากรที่มีเพียงความเก่งเพียงอย่างเดียว ตรงข้าม หากการศึกษาส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนในชาติ เข้าใจหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา และรู้จักการนำไปใช้ให้เหมาะสมแก่สถานภาพของตน เพื่อเป็นการพัฒนาคนเริ่มตั้งแต่เยาว์วัย และเยาวชนก็จะเป็นกำลังสำคัญของชาติในอนาคต ดังนั้น โรงเรียนวิถีพุทธ จึงเป็นคำตอบหรือทางออกในการแก้ปัญหาต่างๆ ได้อีกทางหนึ่ง สืบเนื่องจากที่กระทรวงศึกษาธิการ จัดประชุม เรื่อง “หลักสูตรใหม่เด็กไทยพัฒนา” ณ สถาบันราชภัฏสวนดุสิต เมื่อวันที่ ๒๕ ธันวาคม ๒๕๔๕ เพื่อนำพาเด็กและเยาวชนไทยก้าวทันความเปลี่ยนแปลงของโลกอย่างไร้ขีดจำกัด โรงเรียนวิถีพุทธเป็นหนึ่งในโรงเรียนรูปแบบใหม่ ที่จะช่วยผลักดันให้เด็กและเยาวชนไทยสามารถพัฒนาตามศักยภาพเป็นคนดี คนเก่งของสังคม และสามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุข กระทรวงศึกษาธิการนำความเห็นของที่ประชุมมาหารือต่ออีกหลายครั้ง และได้กราบขอคำแนะนำเรื่องการจัดโรงเรียนวิถีพุทธ จากพระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต) ณ วัดญาณเวศกวัน เมื่อวันที่ ๑๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๖ นอกจากนั้น ยังมีข้าราชการระดับสูงได้ไปกราบ ขอคำแนะนำในเรื่องเดียวกันนี้จาก พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) อธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย รวมทั้งนิมนต์ท่านมาให้ข้อคิดในการประชุมระดมความคิดครั้งแรก วันที่ ๒๖-๒๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๖ เป็นการประชุมหารือเรื่องโรงเรียนวิถีพุทธ เป็นครั้งแรก มี

พระภิกษุและฆราวาส ผู้ทรงคุณวุฒิ มาร่วมประชุมประมาณ ๓๐ รูป/คน ได้ข้อสรุปเบื้องต้นถึงหลักสำคัญของการจัดโรงเรียนวิถิปุทธ วันที่ ๑-๔ เมษายน ๒๕๔๖ เป็นการประชุมหารือ ครั้งที่ ๒ มีพระภิกษุและฆราวาส รวมทั้งผู้ทรงคุณวุฒิ มาร่วมกำหนดแนวการดำเนินการต่อจากหลักการที่ได้ข้อสรุปไว้ โรงเรียนวิถิปุทธ^๑ คือ โรงเรียนระบบปกติทั่วไป ที่นำหลักธรรมในพระพุทธศาสนามาใช้ และการพัฒนาผู้เรียนโดยรวมของสถานศึกษา เน้นกรอบการพัฒนาตามหลักไตรสิกขาอย่างบูรณาการ ผู้เรียนได้เรียนรู้ได้พัฒนาการกิน อยู่ ดู ฟัง ให้เป็น^๒ โดยผ่านกระบวนการทางวัฒนธรรม แสวงปัญญา และมีวัฒนธรรมเมตตา เป็นฐานการดำเนินชีวิตวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชาวไทยได้รับการกล่อมเกลา จากคำสอนของพระพุทธศาสนาตั้งแต่ยุคแรกของประวัติศาสตร์ชาติไทย จนกล่าวได้ว่าวิถิปุทธ คือ วิถีวัฒนธรรมของชาวไทยส่วนใหญ่ จนมีความเป็นเอกลักษณ์ที่ทั่วโลกตระหนักและให้การยอมรับ พุทธธรรมหรือพุทธศาสตร์เป็นองค์ความรู้ที่มุ่งเน้นให้ผู้ศึกษาเข้าใจธรรมชาติ ของโลกและชีวิตที่แท้จริง และฝึกให้ผู้ศึกษา สามารถดำเนินชีวิตได้อย่างถูกต้องเหมาะสม ตั้งแต่ระดับการดำเนินชีวิตประจำวันของคนทั่วไป คือ การกิน อยู่ ดู ฟัง จนถึงระดับการดำเนินชีวิตของนักบวชผู้มุ่งมีชีวิตที่บริสุทธิ์^๓

การสอนในสถานศึกษาปัจจุบัน เพื่อพัฒนาเยาวชนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ตามที่ พ.ร.บ. การศึกษาแห่งชาติกำหนด ที่มีคุณสมบัติของการเป็นคนที่ดี เก่ง มีความสุขอย่างแท้จริง อันเป็นเป้าหมายแท้ของพุทธธรรมอยู่แล้วให้มีความชัดเจนขึ้น โดยผ่านการดำเนินงานของ “โรงเรียน วิถิปุทธ” อันจะเป็นตัวอย่างที่จะขยายผลสู่การพัฒนาในโรงเรียน

นอกจากนั้น กระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานเมื่อวันที่ ๒ พฤศจิกายน ๒๕๔๔ ในหลักสูตรนี้มีเรื่องเกี่ยวกับมาตรฐานวิชาพระพุทธศาสนา เพียงไม่กี่บรรทัดดังต่อไปนี้

“มาตรฐาน ส.๑.๑ เข้าใจประวัติ ความสำคัญ หลักธรรมของพระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือ และสามารถนำหลักธรรมของศาสนาเป็นหลักปฏิบัติในการอยู่ร่วมกัน

มาตรฐาน ส.๑.๒ ยึดมั่นในศีลธรรม การทำความดี มีความนิยมที่ดีงาม และศรัทธาในพระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือ

^๑ กระทรวงศึกษาธิการ, แนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถิปุทธ, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์, ๒๕๔๖), หน้า ๒๖.

^๒ เต็มใจ ศรีนวล, “โรงเรียนวิถิปุทธ โรงเรียนแห่งความหวังของสังคมไทย”, วารสารวิทยากรย์, ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๑๐๔ (มกราคม-มีนาคม) : ๑๙.

^๓ พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตโต), ธรรมกับการศึกษาของไทย เอกสารทางวิชาการ,(กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๑), หน้า ๑๕.

มาตรฐาน ส.๑.๓ ประพฤติ ปฏิบัติตนตามหลักธรรม และศาสนพิธีของพระพุทธศาสนา หรือ ศาสนาที่ตนนับถือ ค่านิยมที่ดีงาม และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาตน บำเพ็ญประโยชน์ ต่อสังคม สิ่งแวดล้อมเพื่อการอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข^๔

ส่วนผลจากการประชุมชี้แจง ครั้งนี้ สรุปเป็น ๓ ประการ ดังนี้

๑) นายกรัฐมนตรีให้ความเห็นชอบต่อรายละเอียดสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา และชื่นชมผังมโนทัศน์ของสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนาพร้อมกับเสนอแนะให้สาระการเรียนรู้จัดทำผังมโนทัศน์เช่นเดียวกับสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา

๒) นายกรัฐมนตรีเห็นชอบให้สาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนามี ๑ หน่วยกิต(ในระดับมัธยมศึกษา คำว่า ๑ หน่วยกิต มีค่าเท่ากับ ๒ ชั่วโมงต่อสัปดาห์)

๓) ให้มีโรงเรียนวิถีพุทธนำร่องจังหวัดละ ๒ โรงเรียน ในปี ๒๕๔๖ เหตุที่ทำให้มีการพูดถึงโรงเรียนวิถีพุทธก็เพราะว่านายกรัฐมนตรีได้ถามความเห็นของที่ประชุมว่ารายละเอียดสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนาเป็นอย่างไร ผู้เข้าประชุมได้อภิปรายสนับสนุนรายละเอียดสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนาตามที่นำเสนอขึ้น อย่างไรก็ตาม การสอนวิชาพระพุทธศาสนาให้ได้ผลจะต้องนำไปบูรณาการเข้ากับชีวิตจริง เพื่ออบรมคุณธรรมจริยธรรมให้กับเด็กที่สำคัญ คือ ต้องนิมนต์พระสงฆ์มาช่วยสอนในโรงเรียน เหมือนกับโรงเรียนที่จัดโดยบางศาสนาที่ไม่สอนเฉพาะวิชาการ แต่เน้นเรื่องกิริยามรรยาทและอบรมคุณธรรมจริยธรรมด้วย โรงเรียนเหล่านั้น ประสบความสำเร็จในการอบรมคุณธรรมจริยธรรม เพราะมีบาทหลวงและแม่ชีทั้งหลายมาเป็นแบบอย่างอบรมดูแลเด็กอย่างใกล้ชิด ดังนั้นจึงควรมีโรงเรียนที่สอนเน้นเรื่องคุณธรรมจริยธรรมตามหลักพระพุทธศาสนา โดยนิมนต์พระสงฆ์มาสอนในโรงเรียนเพื่อให้เป็นแบบอย่างทางศีลธรรมแก่เด็กและเยาวชนด้วยการ สอนให้รู้ ทำให้ดู อยู่ให้เห็น โดยในปัจจุบันมีโรงเรียนสมัครเข้าร่วมโครงการในรอบที่ ๑ ปี ๒๕๔๖จำนวน ๘๙ โรงเรียน กระทรวงศึกษาธิการจัดประชุมปฐมฤกษ์โรงเรียนวิถีพุทธรุ่นที่ ๑ ณ พุทธมณฑล เมื่อวันที่ ๒๓ มิถุนายน ๒๕๔๖ โดยสมเด็จพระพุทธปาพจนจารย์ วัดสระเกศ เป็นประธานเปิดการประชุม พระเทพโสภณ เป็นวิทยากรบรรยายนำ จากนั้นกระทรวงศึกษาธิการได้เปิดรับสมัครโรงเรียนเข้าร่วมในโครงการเรื่อยมา จนถึงวันนี้ (๕ ธันวาคม ๒๕๔๗) มีโรงเรียนวิถีพุทธทั่วประเทศกว่า ๑๕,๐๐๐ โรงเรียน^๕

^๔ กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, การจัดสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา, (กรุงเทพมหานคร:กรมวิชาการ, ๒๕๔๕), หน้า ๑๑-๑๕.

^๕ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, โรงเรียนวิถีพุทธ, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗), หน้า ๒๖ – ๒๙.

ทั้งนี้ เพื่อให้มองเห็นภาพของโรงเรียนวิถีพุทธ ผู้วิจัย จึงได้สรุปเป็นประเด็นดังนี้

๒.๑.๑ รูปแบบโรงเรียนวิถีพุทธ

ลักษณะจุดเน้นในโรงเรียนวิถีพุทธ เป็นสถานศึกษาในระบบปกติที่นำหลักพุทธธรรมหรือองค์ความรู้ที่เป็นคำสอนในพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการจัดการศึกษาของสถานศึกษานั้น โดยมีจุดเน้นที่สำคัญ ดังนี้

๑) การนำหลักธรรมมาใช้ในระบบการพัฒนาผู้เรียนโดยรวมของสถานศึกษา ซึ่งเป็นการเรียนการสอนในภาพรวมของหลักสูตรสถานศึกษา หรือการจัดเป็นระบบวิถีชีวิตในสถานศึกษาของผู้เรียนส่วนใหญ่ โดยนำไปสู่จุดเน้นของการพัฒนาให้ผู้เรียนสามารถ กิน อยู่ดี พังเป็น คือ ใช้ปัญญาและเกิดประโยชน์แท้จริงต่อชีวิต

๒) การจัดดำเนินการของสถานศึกษา จะแสดงถึงการจัดสภาพแวดล้อมและบรรยากาศ (ปรโตโฆสะ) ที่เป็นกัลยาณมิตรเอื้อในการพัฒนาผู้เรียนอย่างรอบด้าน ด้วยวิถีวัฒนธรรมแสงปัญญา ทั้งนี้การพัฒนาผู้เรียนดังกล่าว จัดผ่านระบบไตรสิกขา พุทธธรรมมีกรอบการพัฒนาหลัก เป็นระบบการศึกษา ๓ ประการ เรียกว่าไตรสิกขา คือ อธิศีลสิกขาอธิจิตตสิกขา และอธิปัญญาสิกขา ที่เรียกสั้นๆ ว่า ศีล สมาธิ ปัญญา ซึ่งเป็นการฝึกหัดอบรมเพื่อพัฒนากาย ความประพฤติ จิตใจ และปัญญา ไตรสิกขานี้^๖ กล่าวคือ ศีลหรือพฤติกรรมหรือวินัยในการดำเนินชีวิตที่ดงามสำหรับตนและสังคม สมาธิหรือด้านการพัฒนาจิตใจที่มีคุณภาพ มีสมรรถภาพมีจิตใจที่ตั้งมั่น เข้มแข็งและสงบสุข และปัญญาที่มีความรู้ที่ถูกต้องมีศักยภาพในการคิด การแก้ปัญหาที่แยบคาย (โยนิโสมนสิการ) โดยครูและผู้บริหารสถานศึกษาเป็นกัลยาณมิตรสำคัญ ที่รักและปรารถนาดีที่จะพัฒนาผู้เรียนอย่างดีที่สุดด้วยความเพียรพยายาม ระบบพัฒนาผู้เรียนด้วยไตรสิกขานี้ จึงเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติกับสิ่งที่เรียนจริงแล้ว พิจารณาให้เห็นประโยชน์ คุณ โทษ ตามความเป็นจริงด้วยตนเอง แล้วนำความรู้้นั้นมาเป็นหลักในการปฏิบัติได้จริงในชีวิตประจำวัน^๗

๒.๑.๒ สภาพของสถานศึกษาโรงเรียนวิถีพุทธ

สภาพของสถานศึกษาในทุกๆ ด้าน เพื่อสนับสนุนให้ผู้เรียนพัฒนาตามพุทธธรรมอย่างบูรณาการ และส่งเสริมให้ผู้เรียนพัฒนาชีวิตให้สามารถกิน อยู่ ดี พังเป็น มีวัฒนธรรมแสงปัญญา ส่งเสริม

^๖ พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), *สู่การศึกษาแนวพุทธ*, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์อุษาการพิมพ์, ๒๕๔๗), หน้า ๑๓-๒๐.

^๗ สุวิทย์ มูลคำ และอรทัย มูลคำ, *๒๐ วิธีการจัดการเรียนรู้ : เพื่อพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมค่านิยม, การจัดการเรียนรู้โดยการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง*, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ภาพพิมพ์, ๒๕๕๖), หน้า ๒๒๖.

ให้เกิดลักษณะของปัญญาคุณธรรม ๔ ประการ คือ (๑) สัมปยุตตสังสวะหมายถึง การอยู่ใกล้คนดี ใกล้ผู้รู้ มีครู อาจารย์ดี มีข้อมูลมีสื่อที่ดี (๒) สัทธัมมัสสนะหมายถึง เอาใจใส่ศึกษาโดยมีหลักสูตร การเรียนการสอนที่ดี (๓) โยนิโสมนสิการ หมายถึงมีกระบวนการคิดวิเคราะห์พิจารณาหาเหตุผลที่ดีและถูกวิธี (๔) อัมมานัสมมปฏิบัติ หมายถึงความสามารถนำความรู้ไปใช้ในชีวิตได้ถูกต้องเหมาะสม จะส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดพัฒนาตามหลักไตรสิกขาได้อย่างชัดเจน” ซึ่งปัญญาคุณธรรมทั้ง ๔ ประการนี้ จะส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดพัฒนาตามหลักไตรสิกขาได้อย่างชัดเจน แบ่งออกเป็น ๕ ด้าน ดังนี้

๑) ด้านกายภาพ สถานศึกษาจะจัดอาคารสถานที่ ห้องเรียน แหล่งเรียนรู้สภาพแวดล้อม เป็นต้น ด้านกิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิต เช่นกิจกรรมประจำวัน กิจกรรมวันสำคัญ กิจกรรมนักเรียนต่างๆ ด้านการเรียนการสอน เริ่มตั้งแต่การกำหนดหลักสูตรสถานศึกษา การจัดหน่วยการเรียนรู้ แผนการจัดการเรียนรู้ จนถึงกระบวนการเรียนการสอนด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ ในการปฏิบัติต่อกันระหว่างครูกับนักเรียน นักเรียนกับนักเรียน หรือครูกับครู เป็นต้น และด้านการบริหารจัดการ ตั้งแต่การกำหนดวิสัยทัศน์จุดเน้น การกำหนดแผนปฏิบัติการ การสนับสนุนติดตาม ประเมินผลและพัฒนาต่อเนื่อง ซึ่งการจัดสภาพในแต่ละด้านจะมุ่งเพื่อให้การพัฒนานักเรียนตามระบบไตรสิกขา ดำเนินได้อย่างชัดเจน มีประสิทธิภาพ ดังเช่น ด้านการจัดกายภาพ ควรเป็นธรรมชาติ สภาพแวดล้อมที่ชวนให้มีจิตใจสงบ ส่งเสริมปัญญา กระตุ้นการพัฒนา ศรัทธา และศีลธรรม เป็นต้น

๒) ด้านกิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิต สถานศึกษาจัดกิจกรรมวิถีชีวิตประจำวันประจำสัปดาห์ หรือโอกาสต่างๆ เป็นภาพรวมทั้งสถานศึกษาที่เป็นการปฏิบัติบูรณาการทั้งศีล สมาธิ และปัญญาโดยเน้นการมีวิถีชีวิตหรือวัฒนธรรมของการกิน อยู่ ดู ฟัง ดำเนินด้วยสติสัมปชัญญะเป็นไปตามคุณค่าแท้ของการดำเนินชีวิต

๓) ด้านการเรียนการสอน สถานศึกษาจัดหลักสูตรสถานศึกษาหรือการจัดการเรียนการสอนที่บูรณาการพุทธธรรมเพื่อพัฒนาผู้เรียน ผ่านกิจกรรมการเรียนการสอนอย่างชัดเจน เพื่อเป็นการพัฒนาผู้เรียนด้วยหลักพุทธธรรมอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ กระบวนการเรียนรู้ควรมีลักษณะ “สอนให้รู้ ทำให้ดู อยู่ให้เห็น” โดยนักเรียนมีกระบวนการเรียนรู้การพัฒนาทั้งด้านกาย ด้านความประพฤติ ด้านจิตใจและด้านปัญญา เพื่อให้เกิดประโยชน์ในการพัฒนาตนและสังคม โดยไม่เบียดเบียนผู้ใด ละเกื้อกูลในการพัฒนา วัฒนธรรมแสงปัญญาและวัฒนธรรมเมตตา เช่น การกิน อยู่เป็น เพื่อประโยชน์ในการดำรงชีวิตที่อยู่ได้เหมาะสมเป็นไปตามคุณค่าแท้ หรือการดู ฟังเป็น เพื่อเน้นประโยชน์ในการเรียนรู้เพิ่มพูนปัญญาเกี่ยวกับการจัดหลักสูตรว่าควรร่างหลักสูตรที่สอดคล้องกับโครงสร้างสังคมไทยให้เยาวชนไทยได้รักชาติและรักในภูมิปัญญาท้องถิ่น สิ่งที่ต้องสร้างต่อมา คือ ครู เพราะครู คือแบบอย่างชีวิตของนักเรียน เนื่องจากว่า ครู ถือเป็นบุคคลสำคัญที่สุดที่จะต้องทุ่มเทแรงกายแรงใจ

^๘ อ.จตุกก.(บาลี) ๒๑/๒๔๘/๓๓๒.

มุ่งมั่นที่จะสั่งสอนให้เด็กเป็นคนดีมีคุณภาพ ด้วยเมตตาและปรารถนาดีต่อเด็กอย่างเต็มที่^๙ และต้องดำรงตนเป็นตัวอย่างที่ดีที่ถูกที่ควรแก่เด็ก และควรต้องมีการประเมินที่หลากหลาย เช่น การประเมินระหว่างเรียน การประเมินลักษณะนี้สำคัญมาก เพราะครูจะได้ข้อมูลที่เป็นจริงเกี่ยวกับตัวเด็ก จากความสามารถจริงในการเรียนการสอนและการประเมินแบบสรุปรวบยอด เป็นการประเมินการเรียนรู้เมื่อสิ้นกระบวนการเรียนการสอน^{๑๐}

๔) ด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ สถานศึกษาส่งเสริมบรรยากาศของการใฝ่เรียนรู้และพัฒนาไตรสิกขา หรือส่งเสริมการมีวัฒนธรรมแสงปัญญา และมีปฏิสัมพันธ์ที่เป็นกัลยาณมิตรต่อกัน มีบรรยากาศของการเคารพอ่อนน้อม ยิ้มแย้มแจ่มใส มีความเมตตา กรุณาต่อกัน ทั้งครูต่อนักเรียน นักเรียนต่อครู นักเรียนต่อนักเรียน และครูต่อครูด้วยกัน และสถานศึกษาส่งเสริมให้บุคลากรและนักเรียนปฏิบัติตนเป็นตัวอย่างที่ดีแก่ผู้อื่น เช่น การลด ละเลิกอบายมุข การเสียสละประโยชน์ตนเพื่อส่วนรวม เป็นต้น^{๑๑}

๕) ด้านการบริหารจัดการ สถานศึกษาโดยบุคลากรในสถานศึกษา ร่วมกับผู้ปกครองและชุมชน สร้างความตระหนักและศรัทธา รวมทั้งเสริมสร้างปัญญา ความเข้าใจในหลักการและวิธีดำเนินการโรงเรียนวิถีพุทธร่วมกัน ทั้งนี้ ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย โดยเฉพาะอย่างยิ่งครูและผู้บริหารสถานศึกษาพยายามสนับสนุนโดยลักษณะต่างๆ และการปฏิบัติตนเอง ที่จะสนับสนุนและเป็นตัวอย่างในการพัฒนา ผู้เรียนตามวิถีชาวพุทธ^{๑๒}

๒.๒ การจัดการเรียนการสอนตามแนวทางของโรงเรียนวิถีพุทธ

ในการจัดการเรียนการสอนตามแนวทางของโรงเรียนวิถีพุทธ มีองค์ประกอบต่างๆ ที่ผู้บริหารสถานศึกษาและผู้เกี่ยวข้อง พึงปฏิบัติ ต่อไปนี้

^๙ กาญจนา นาคสกุล, “ปฏิรูปการศึกษากับปัญหาจริยธรรมในสังคมไทย”, วารสารวิชาการ, ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๗ (กรกฎาคม ๒๕๔๖) : ๕.

^{๑๐} สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, การวัดและประเมินผู้เรียนด้านคุณธรรมจริยธรรม, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๔), หน้า ๒-๕.

^{๑๑} วาสนา ต๊ะกาคโค, “การประเมินการดำเนินงานโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลำพูน เขต ๑”, วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๘), หน้า ๓๒.

^{๑๒} สมุทร อินมณี, “การพัฒนาครูด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามแนวทางโรงเรียนวิถีพุทธ โรงเรียนวัดเจริญราษฎร์บำรุง ตำบลตลาดไทร อำเภอชุมพวง จังหวัดนครราชสีมา”, วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๕๑), บทคัดย่อ.

๑) การเตรียมการ เป็นขั้นตอนความพยายามที่จะเตรียมสิ่งที่จะทำให้การดำเนินการพัฒนาเป็นไปได้โดยสะดวกซึ่งมีประเด็นสำคัญที่ต้องคำนึงถึงในการเตรียมการเช่น การหาที่ปรึกษา แหล่งศึกษา และเอกสารข้อมูลต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่ปรึกษาที่เป็นกัลยาณมิตรในการพัฒนาวิธีพุทธนี้ ซึ่งอาจจะเป็นพระภิกษุหรือคฤหัสถ์ที่เป็นผู้ทรงคุณวุฒิเป็นผู้ปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบ มีศรัทธาและความรู้ชัดในพุทธธรรม ถ้าเป็นคฤหัสถ์ควรเป็นแบบอย่างในสังคมได้ เช่น เป็นผู้ไม่ข้องแวะในอบายมุข เป็นผู้ทรงศีล ปฏิบัติธรรม เป็นต้นที่ปรึกษาจะมีความจำเป็นมากโดยเฉพาะในระยะเริ่มของการพัฒนา

๒) การเตรียมบุคลากร คณะกรรมการสถานศึกษา นักเรียน ผู้ปกครอง และชุมชน ให้มีความตระหนักในคุณประโยชน์ที่จะเกิดขึ้น ให้เกิดศรัทธา และฉันทะในการร่วมกันพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธ ด้วยปัญญาเข้าใจทิศทางจากศรัทธาและฉันทะการพัฒนาร่วมกัน ความสำเร็จในการพัฒนา คาดหมายได้ว่าจะเกิดขึ้นได้ไม่ยาก สำหรับวิธีการเตรียมผู้เกี่ยวข้องนี้ สามารถดำเนินการได้หลากหลายตั้งแต่วิธีทั่วไป เช่น การประชุมชี้แจงการสัมมนา จนถึงการประชุมสัมพันธที่หลากหลาย การร่วมกันศึกษาดูงาน เป็นต้น

๓) การกำหนดเป้าหมาย จุดเน้น หรือวิสัยทัศน์ และแผนงานที่ชัดเจนทั้งระยะยาวใน ธรรมานุสถานศึกษาและแผนปฏิบัติการรายปีก็ตาม ที่ผู้เกี่ยวข้องเห็นพ้องกันจะเป็นหลักประกันความชัดเจนในการดำเนินการพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธได้อย่างดี อันเป็นส่วนสำคัญของการเตรียมการที่ดี

๔) การเตรียมกิจกรรมนักเรียน ที่โรงเรียนต้องคิดและกำหนดให้เหมาะสมกับผู้เรียนของตนมากที่สุดซึ่งลักษณะกิจกรรมที่กำหนดมีหลากหลายทั้งที่เป็นกิจกรรมประจำวันประจำสัปดาห์ หรือประจำโอกาสต่างๆ และกิจกรรมวิถีชีวิต ซึ่งถ้าโรงเรียนเลือกกำหนดและเตรียมการไว้ล่วงหน้า จะช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียน อีกสะท้อนให้เห็นถึงคำกล่าวที่ว่า “การศึกษาเริ่มต้นเมื่อคนกิน อยู่ ดู ฟังเป็น”

๕) การจัดสภาพกายภาพสถานศึกษา ที่หมายความว่าครอบคลุมถึงอาคารสถานที่ห้องเรียน แหล่งเรียนรู้ สภาพแวดล้อมอาณาบริเวณของสถานศึกษาจำเป็นต้องคำนึงถึงการจัดให้เหมาะสม และมุ่งเน้นที่จะส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาไตรสิกขาให้มากที่สุด ทั้งที่ผ่านระบบการเรียนรู้ตามหลักสูตรสถานศึกษาและผ่านการเรียนรู้วิถีชีวิตจริงจาก “การกิน อยู่ ดู ฟังเป็น” ในชีวิตประจำวัน^{๑๓}

๖) การจัดบรรยากาศปฏิสัมพันธ์ โดยผ่านการเตรียมการการมอบหมายการรับผิดชอบของบุคลากรในการจัดกิจกรรมส่งเสริม หรือดูแลในบรรยากาศปฏิสัมพันธ์ที่ดีเป็นกัลยาณมิตร เกิดขึ้น

^{๑๓} สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, การวัดและประเมินผู้เรียนด้านคุณธรรมจริยธรรม, (ม.ป.ท. : ม.ป.ป.), หน้า ๖.

อย่างจริงจังต่อเนื่อง โดยจัดผ่านกิจกรรมที่หลากหลาย อาทิ การกระตุ้นทุกคนให้ทำตนเป็นตัวอย่างที่ดี การยกย่องผู้อื่น^{๑๔}

๓) การดำเนินการพัฒนาตามระบบไตรสิกขา จุดเน้นการดำเนินการพัฒนา คือนักเรียนของสถานศึกษาโดยเป็นการพัฒนาตามระบบไตรสิกขาที่เป็นลักษณะบูรณาการ ทั้งในกิจกรรมการเรียนการสอนตามหลักสูตร และกิจกรรมวิถีชีวิตต่างๆ ที่ส่งเสริม “การกิน อยู่ดี พึ่ง ให้เป็น” เป้าหมายการพัฒนาจัดให้มีความชัดเจนที่พัฒนาทั้งองค์รวมของชีวิตที่จะนำไปสู่การพัฒนาชีวิตที่สมบูรณ์ในที่สุด นอกจากการพัฒนาผู้เรียนอันเป็นภาระหลักแล้วสถานศึกษาจำเป็นต้องไม่ละเลยการพัฒนาบุคลากรของตนเองทั้งหมดด้วย เพราะบุคลากรโดยเฉพาะอย่างยิ่งคือ ครูผู้บริหารจะเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาผู้เรียน ดังนั้นยิ่งบุคลากรได้รับการพัฒนาตามระบบไตรสิกขามากเท่าไร จะยิ่งส่งผลดีต่อการช่วยให้นักเรียนได้รับการพัฒนามากขึ้นเท่านั้น แนวทางการพัฒนาบุคลากรและลักษณะบุคลากรที่เหมาะสมในโรงเรียนวิถีพุทธจะได้นำเสนอในลำดับต่อไป การดำเนินการพัฒนาผู้เรียนและบุคลากรตามระบบไตรสิกขานี้จะดำเนินการได้ดีหากในขั้นเตรียมการ ขั้นดำเนินการจัดสภาพและองค์ประกอบ และขั้นตอนดูแลสนับสนุนใกล้ชิดดำเนินการได้อย่างดี เพราะต่างเป็นเหตุปัจจัยที่สำคัญในการดำเนินการพัฒนาผู้เรียน^{๑๕}

๔) การดูแลสนับสนุน เป็นขั้นตอนสำคัญในการเป็นปัจจัยส่งเสริมให้การดำเนินการพัฒนาเป็นไปอย่างราบรื่นมีประสิทธิภาพทั้งนี้ ลักษณะของการดูแลสนับสนุนที่เหมาะสมควรมีลักษณะของความเป็นกัลยาณมิตรที่ปรารถนาดีต่อกัน ปรารถนาดีต่อการพัฒนาผู้เรียนหรือต่องาน กิจกรรมที่สำคัญของขั้นนี้ คือ การนิเทศ ติดตาม ที่จะดูแลการดำเนินงานให้เป็นไปตามแผนที่กำหนดไว้ การให้คำปรึกษาและชี้แนะผู้ปฏิบัติ การให้ความช่วยเหลือทางวิชาการ ฯลฯ การสนับสนุนทั้งทรัพยากร ข้อมูลและเครื่องมือต่างๆ ในการช่วยดำเนินการให้เป็นไปได้อย่างราบรื่น การรวบรวมข้อมูลการประเมินผลระหว่างดำเนินการอันจะเป็นฐานของการปรับปรุงต่อเนื่องต่อไป หรือแม้เป็นข้อมูลในการพิจารณาจัดการดูแลสนับสนุนได้อย่างเหมาะสม^{๑๖}

^{๑๔} จริญญา ฉิมพาลี, “การประเมินโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ โรงเรียนวัดธรรมศาลา (หลวงพ่อน้อยอุปถัมภ์) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครปฐม เขต ๑”, การศึกษาค้นคว้าอิสระ การศึกษามหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๕๐), หน้า ๑๒.

^{๑๕} สมุทร อินมณี, “การพัฒนาครูด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามแนวทางโรงเรียนวิถีพุทธ โรงเรียนวัดเจริญราษฎร์บำรุง ตำบลตลาดไทร อำเภอชุมพวง จังหวัดนครราชสีมา”, วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๕๑), หน้า ๑-๒.

^{๑๖} ชาริ มณีศรี, **หลักการนิเทศการศึกษา**, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร: อมรการพิมพ์, ๒๕๔๒), หน้า ๔๒.

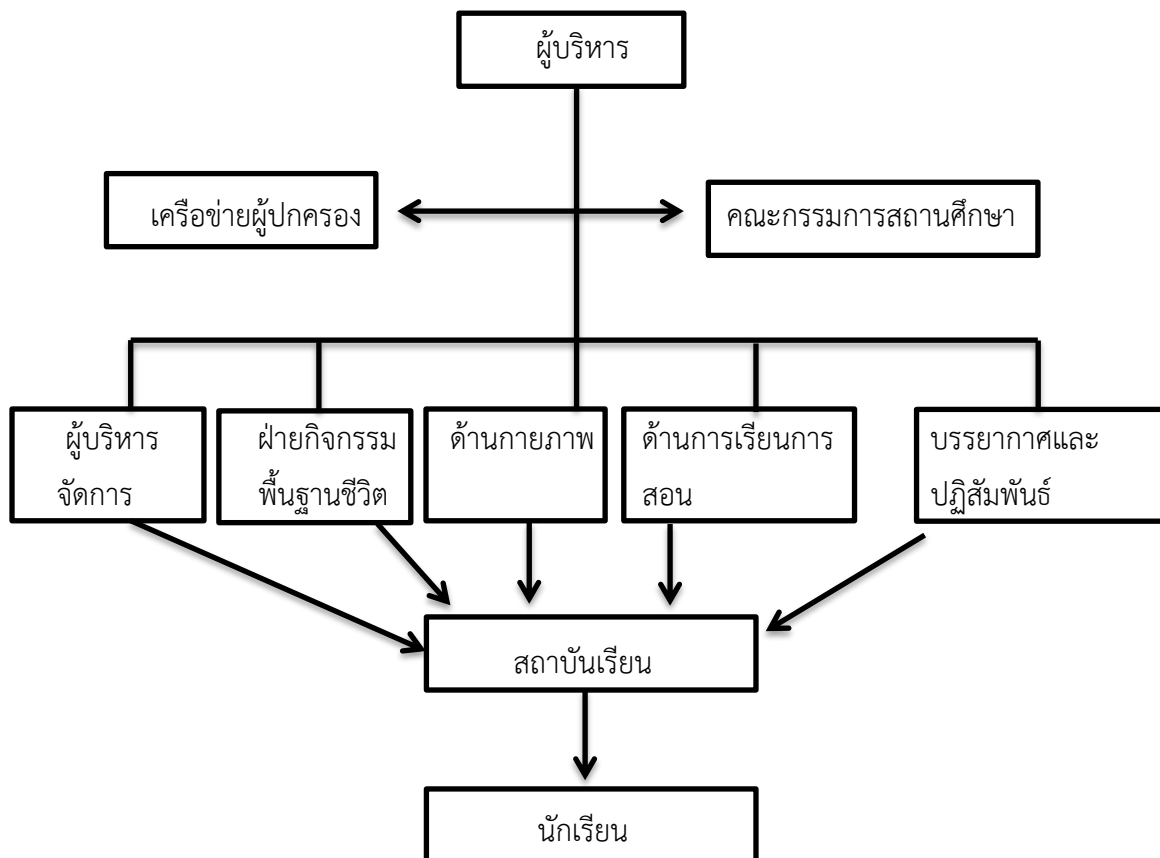
๙) การปรับปรุงและพัฒนาต่อเนื่อง เป็นขั้นตอนของระบบบริหารจัดการที่กำหนดเพื่อเน้นย้ำการพัฒนาที่ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง โดยนำข้อมูลในขั้นตอนต้นๆ มาพิจารณาแล้วกำหนดปรับปรุงหรือพัฒนางานที่กำลังดำเนินการอยู่ให้ดียิ่งขึ้น ทั้งนี้องค์ธรรมที่สนับสนุนการปรับปรุงและพัฒนาทำให้เป็นไปอย่างชัดเจนต่อเนื่อง คือ การมีอิทธิบาท ๔ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา และอุปปญญตธรรม ๒ คือ ความไม่สันโดษในกุศลธรรม และความไม่ระย่อในการพากเพียร

๑๐) การประเมินผลและเผยแพร่ผลการดำเนินงาน เป็นขั้นตอนที่สะท้อนให้ทราบถึงผลการดำเนินงานในช่วงเวลาหนึ่งๆ อาจเป็น ๑ ปี หรือ ๓ ปี หรือเมื่อเสร็จสิ้นกิจกรรมเป็นต้น และในการประเมินจะเน้นข้อมูลที่เป็นเชิงประจักษ์ เชื่อถือได้ ให้ข้อมูลที่ชัดเจน ที่สามารถนำสู่การเผยแพร่หรือรายงานผู้เกี่ยวข้องให้ทราบผลการดำเนินงานนั้นๆและนำไปเป็นข้อมูลในการวางแผนดำเนินการอื่นๆต่อไป และในระบบประกันคุณภาพขั้นตอนนี้มีความสำคัญไม่น้อยต่อการเสนอให้ผู้เกี่ยวข้องยอมรับในการดำเนินการและบริหารจัดการ^{๓๗}

๒.๒.๑ ด้านโครงสร้าง

นอกจากนั้น การจัดการเรียนการสอนตามแนวทางของโรงเรียนวิถีพุทธ มีลักษณะทางแผนภูมิการบริหารจัดการในด้านต่างๆ ประกอบด้วย ด้านโครงสร้าง ด้านการบริหาร ด้านหลักสูตร ด้านการเรียนการสอน ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านครูผู้สอน และด้านนักเรียน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

^{๓๗} มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, โรงเรียนวิถีพุทธ, หน้า ๘๗.

ผู้บริหาร หน้าที่บทบาท คือ จัดประชุมวางแผนการดำเนินงาน สร้างความรู้ความเข้าใจแก่ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย เอื้ออำนวยบริการแก้ปัญหาอุปสรรค สนับสนุนงบประมาณสื่อ วัสดุอุปกรณ์ในการดำเนินงาน ควบคุม นิเทศ กำกับติดตาม ให้การดำเนินงานบรรลุตามเป้าหมาย

คณะกรรมการสถานศึกษา มีหน้าที่บทบาท คือ เสนอแนะ ให้ความคิดเห็นในการดำเนินงานด้านต่าง ๆ ร่วมประชุมวางแผนการดำเนินงาน ร่วมสนับสนุนกิจกรรมต่าง ๆ ในรูปแบบต่าง ๆ เช่น จัดหางบประมาณ สื่อ วัสดุ อุปกรณ์ และประชาสัมพันธ์ ให้ข้อมูลข่าวสาร ให้ความรู้ ความเข้าใจต่อสาธารณชน

เครือข่ายผู้ปกครอง มีหน้าที่บทบาท คือ ร่วมสนับสนุนกิจกรรมต่างๆ ให้บรรลุตามเป้าหมาย ร่วมแสดงความคิดเห็นให้ข้อเสนอแนะในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ และประชาสัมพันธ์ให้ข้อมูลข่าวสารต่อสาธารณชน

ในการบริหารจัดการด้านต่างๆ ยังแบ่งหน้าที่อย่างชัดเจน ออกเป็น ๔ ส่วน ดังนี้

๑) ด้านการบริหารจัดการ

มีหน้าที่บทบาทและแนวทางการดำเนินงาน คือ จัดให้มีคณะกรรมการสถานศึกษา เครือข่ายผู้ปกครอง สถานักเรียน กำหนดโครงสร้างการบริหาร หน้าที่บทบาทผู้รับผิดชอบของผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย กำหนดรูปแบบและแนวทางการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ประสานงาน อำนวยความสะดวก ให้บริการฝ่ายต่าง ๆ ให้ดำเนินงานอย่างคล่องตัวและมีประสิทธิภาพ จัดซื้อจัดหา สนับสนุนงบประมาณ สื่อวัสดุอุปกรณ์ ควบคุม นิเทศ กำกับติดตามการดำเนินงาน วัดผลประเมินผลโครงการ และสรุปรายงานผล เสนอแนะแนวทางแก้ไขปรับปรุง^{๑๘}

๒) ฝ่ายกิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิต

มีหน้าที่และการดำเนินงาน คือ กำหนด ออกแบบกิจกรรมต่างๆ เพื่อพัฒนาผู้เรียน โดยมีการดำเนินกิจกรรม ดังนี้

(๑) คณะครู นักเรียนร่วมกันออกกฎ ระเบียบข้อบังคับของโรงเรียนเพื่อเป็นกรอบในการปฏิบัติ การควบคุม กำกับพฤติกรรมนักเรียน เพื่อฝึกปฏิบัติให้นักเรียนรู้กฎระเบียบกติกาของสังคม

(๒) กิจกรรมกราบพระ ไหว้พระ สวดสัตตอนเช้า เมื่อนักเรียนมาถึงโรงเรียนจะกราบพระที่ศาลาพระ หรือที่เสาธงชาติ น้อมสวดสัต สวดสัตคุณครู เพื่อปลูกฝังความรักความสามัคคี ความอ่อนน้อมถ่อมตน รวมทั้งพัฒนาสติ สมาธิแก่นักเรียน

(๓) กิจกรรมเขตรับผิดชอบ โดยแบ่งเขตรับผิดชอบบริเวณและห้องต่างๆให้นักเรียนทำความสะอาด เก็บขยะ กวาดใบไม้ ถาก ถอนหญ้า จัดให้มีหัวหน้าประเมินผลการปฏิบัติงานและรายงานผลการปฏิบัติงานหลังเข้าแถวเคารพธงชาติ

(๔) กิจกรรมเข้าแถวเคารพธงชาติ สวดมนต์ไหว้พระ ร้องเพลงสดุดีมหาราชาเพื่อฝึกสติ สมาธิแก่นักเรียน

(๕) กิจกรรมอบรมนักเรียน ช่วงเช้าแถวเคารพธงชาติ ช่วงพักกลางวัน โดยผู้บริหาร ครูเวร หัวหน้านักเรียนอบรม ชี้แนะ แก้ไขพฤติกรรมนักเรียน รวมทั้งนำข้อมูลข่าวสาร ความรู้ มานำเสนอให้กับนักเรียนเพื่อสร้างจิตสำนึก ปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมแก่นักเรียน

(๖) กิจกรรมพิจารณาอาหารก่อนรับประทานอาหารกลางวัน โดยให้นั่งสมาธิรอเพื่อนที่ยังตักอาหารไม่เสร็จ เมื่อพร้อมแล้วกล่าวบทบูชาคุณของข้าวพร้อมๆ กัน เพื่อให้กินเป็น กินอย่างมีสติ มีปัญญาเข้าใจ

(๗) กิจกรรมเข้าแถวสวดมนต์ นั่งสมาธิ แผ่เมตตาช่วงพักกลางวัน โดยให้นักเรียนกราบพระ สวดมนต์ นั่งสมาธิ แผ่เมตตา เสร็จแล้วนักเรียนเล่านิทานคุณธรรมจากการแต่งเอง หรือจากการอ่านจากห้องสมุด กิจกรรมเชิดหุ่น กิจกรรมอ่านหนังสือ ประมาณ ๑๕ นาที โดยสลับสับเปลี่ยนหมุนเวียนแต่ละกิจกรรมในแต่ละวัน เพื่อปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม และเสริมสร้างปัญญาแก่นักเรียน

^{๑๘} มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, โรงเรียนวิถีพุทธ, หน้า ๘๘-๙๐.

(๘) กิจกรรมสวดมนต์สรภัญญะทุกเย็นวันศุกร์สุดสัปดาห์ โดยครูผู้รับผิดชอบโครงการจะควบคุมดูแล รวมทั้งอบรมนักเรียน และให้ข้อคิดต่าง ๆ เพื่อพัฒนาศีล สมาธิปัญญา

(๙) กิจกรรมวันสำคัญทางพุทธศาสนาและพระมหากษัตริย์ โดยนำนักเรียนไปทำกิจกรรมที่วัดตามพิธีกรรมทางศาสนา ร่วมทำบุญ ร่วมพัฒนาและช่วยงานวัดตามโอกาสอันสมควร ได้แก่ วันมาฆบูชา วันวิสาขบูชา วันเข้าพรรษา วันออกพรรษา วันแม่แห่งชาติ วันพ่อแห่งชาติ เป็นต้น^{๑๙}

(๑๐) จัดกิจกรรมส่งเสริมความสัมพันธ์กับชุมชน บ้าน วัด โรงเรียน ได้แก่กิจกรรมทัศนศึกษา สานสัมพันธ์เครือข่ายผู้ปกครอง กิจกรรมวันเด็กแห่งชาติ กิจกรรมช่วยเหลืองานพิธีต่างๆ ในชุมชน เช่น งานอุปสมบท งานฉาบฉวยงานศพ งานกฐินผ้าป่ากิจกรรมปลูกป่า ปล่อยปลา เป็นต้น

(๑๑) กิจกรรมจิตสาธารณะ ได้แก่ เก็บขยะในชุมชน วัด อ่างเก็บน้ำ เป็นต้น

(๑๒) กิจกรรมฝากเงินกับครูประจำชั้น^{๒๐}

๓) ด้านการเรียนการสอน

มีหน้าที่และการดำเนินงาน คือ (๑) พัฒนาปรับปรุงหลักสูตรสถานศึกษา โดยบูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสอดแทรกในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ กำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ และผลการเรียนรู้ที่คาดหวังที่สะท้อนหลักไตรสิกขา ซึ่งประกอบด้วย ศีลสมาธิ ปัญญา ในกระบวนการเรียนรู้ (๒) จัดให้มีพระสงฆ์สอนวิชาพระพุทธศาสนาในทุกวันอังคาร ตลอดปีการศึกษา (๓) ร่วมจัดกิจกรรมวันสำคัญทางศาสนาและพระมหากษัตริย์ เช่นวันวิสาขบูชา วันอาสาฬหบูชา วันเข้าพรรษา วันเฉลิมพระชนมพรรษาโดยประสานความร่วมมือกับทางวัด^{๒๑}

สรุปรายงานผลการดำเนินงาน ด้านกายภาพ มีหน้าที่และการดำเนิน ดังนี้

(๑) จัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียนให้สะอาดร่มรื่น เป็นระเบียบเรียบร้อย ปลูกไม้ดอก ไม้ประดับ ด้านหน้า ด้านหลังอาคารเรียน และบริเวณ จัดสร้างเรือนเพาะชำ ปลูกกล้วยไม้ เพื่อสร้างบรรยากาศให้ดูสดชื่น งดงามตา นำพาให้จิตใจสงบเย็น

(๒) จัดทำป้ายพุทธสุภาษิต ป้ายคำขวัญ คติ ข้อเตือนใจต่างๆ ติดตามอาคารเรียนอาคารประกอบ และบริเวณ เพื่อพัฒนาศีล สมาธิและปัญญา

^{๑๙} กระทรวงศึกษาธิการ, แนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ, หน้า ๒๘-๓๐.

^{๒๐} ประไพ ขว้างไชย, รายงานการประเมินโครงการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนตามแนวทางโรงเรียนวิถีพุทธ โรงเรียน นายนางวิทยาอำเภอสบปราบ จังหวัดลำปาง, (ลำปาง : โรงเรียนวิถีพุทธโรงเรียนนายนางวิทยา, ๒๕๕๐), หน้า ๑-๓.

^{๒๑} พระสวรรค์ ยมสิดา, “ปัจจัยเชิงเหตุแบบบูรณาการ บ้าน วัด โรงเรียนที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมกรรมการดำรงชีวิตแบบพุทธของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น ในโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ”, วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๔๘), หน้า ๒๐-๒๔.

(๓) ปรับปรุงศาลาพระพุทธรูปเทพื้นโดยรอบ เพื่อสะดวกต่อการกราบไหว้สร้างเสาชิงช้าใหม่ โดยด้านขวาประดิษฐานพระพุทธรูป ด้านซ้ายตั้งพระบรมฉายาลักษณ์ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และประดับธงศาสนา และธงพระมหากษัตริย์ไว้ด้านหลังพระพุทธรูป และพระบรมฉายาลักษณ์ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เพื่อสร้างจิตสำนึกต่อสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์

(๔) จัดให้มีห้องจริยศึกษา ตั้งโต๊ะหมู่บูชา จัดบรรยากาศให้สะอาดเรียบร้อยเพื่อจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

(๕) จัดสร้างห้องสุขาและห้องอาบน้ำ ด้วยงบบริจาค จากคณะครู ผู้ปกครองชุมชน และผู้มีจิตศรัทธา

(๖) ปรับปรุงสนามเด็กเล่น

(๗) จัดทำบันได และเทพื้นทางเท้ากว้าง โดยรอบอาคาร เพื่อป้องกันดินพังและน้ำไหลเข้าอาคาร

(๘) จัดตกแต่งห้องพิเศษต่าง ๆ ให้สะอาด เป็นระเบียบเรียบร้อย เอื้อต่อการใช้ประโยชน์

(๙) สรุปรายงานผลการดำเนินงาน^{๒๒}

๔) ฝ่ายบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์

มีหน้าที่และการดำเนินงานต่างๆ โดยจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่าน เพื่อพัฒนาปลูกฝังนิสัยใฝ่รู้ใฝ่เรียน และทักษะกระบวนการคิดของนักเรียน และเสริมสร้างจิตสำนึกด้านคุณธรรม จริยธรรม แก่นักเรียน โดยจัดกิจกรรมในช่วง เวลา ๑๒.๒๐ – ๑๓.๓๐ ทุกวันหมุนเวียนกันไป และมอบหมายงานที่เสร็จไม่ทัน และการฝึกฝนเพิ่มเติมให้เป็นการบ้าน^{๒๓} ดังนี้

(๑) กิจกรรมคำพังเพย มีการดำเนินกิจกรรม คือ ให้นักเรียนค้นคว้าหาคำพังเพยท่องจำคำพังเพย ประกวดแข่งขันท่องคำพังเพย และมอบรางวัลผู้ชนะเลิศแต่ละระดับ

(๒) กิจกรรมวางทูกงานอ่านทุกคน มีการดำเนินกิจกรรม คือ ให้นักเรียนเข้าห้องสมุดอ่านหนังสือ แล้วสรุปย่อความลงในแบบบันทึกการอ่าน และนำเสนอผลการอ่านหน้าชั้น(หน้าอาคารเรียนที่จัดกิจกรรม) จนครบทุกคน นักเรียนซักถามข้อสงสัย ครูแนะนำเพิ่มเติม

(๓) กิจกรรมนิทานคุณธรรม มีการดำเนินกิจกรรม คือ ให้นักเรียนอ่านหนังสือนิทานคุณธรรม แล้วเล่าให้เพื่อนฟังจนครบทุกคน แล้วให้นักเรียนแต่งนิทานด้วยความคิดสร้างสรรค์ของตนเองโดยใช้ชื่อเรื่องจากคำพังเพย แล้วนำเสนอผลงาน

^{๒๒} สมุทร อินมณี, “การพัฒนาครูด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามแนวทางโรงเรียนวิถีพุทธ โรงเรียนวัดเจริญราษฎร์บำรุง ตำบลตลาดไทร อำเภอชุมพวง จังหวัดนครราชสีมา”, วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๕๑), หน้า ๓๐-๔๒.

^{๒๓} อังคณา ราชนิสัย, การประเมินโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ : กรณีเฉพาะโรงเรียนเคหะชุมชนลาดกระบัง, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๔๘), หน้า ๑๕.

(๔) กิจกรรมเรียงความ มีการดำเนินกิจกรรม คือ ให้นักเรียนเรียงความโดยครูกำหนดหัวข้อให้ เช่นเรื่อง แม่ ภาวะโลกร้อน คุณครูของฉัน เป็นต้น นักเรียนนำเสนอ ครูตรวจผลงาน แนะนำข้อบกพร่อง

(๕) กิจกรรมทำหนังสือเล่มเล็ก มีการดำเนินกิจกรรม คือ ให้นักเรียนจัดทำหนังสือเล่มเล็กโดยนำนิทานที่แต่งในกิจกรรมแต่งนิทานมาทำหนังสือเล่มเล็ก แล้วนำเสนอผลงาน จัดกิจกรรมประกวดหนังสือเล่มเล็ก และมอบรางวัลผู้ชนะ

(๖) กิจกรรมเชิดหุ่น มีการดำเนินกิจกรรม คือ นักเรียนนำตัวละครจากนิทานที่อ่านจากห้องสมุด หรือที่แต่งเอง มาทำตัวหุ่นเชิด แล้วจัดกิจกรรมเชิดหุ่น จัดกิจกรรมประกวดมารยาท การกราบ การไหว้ตามแบบแผนวัฒนธรรมไทย อบรมสั่งสอนให้นักเรียนสวัสดีกันตอนเช้า พี่ให้น้องสวัสดีครู ผู้ปกครอง

๕) สถานักเรียน มีหน้าที่บทบาทและการดำเนินงาน คือ ร่วมปฏิบัติกิจกรรมและร่วมแก้ไขปัญหา อุปสรรคต่าง ๆ ให้ข้อเสนอแนะในการวางแผนการดำเนินงาน^{๒๔}

สรุปได้ว่า โครงสร้างการบริหาร แบ่งระดับการบริหารงานออกเป็นแต่ละฝ่าย คือฝ่ายผู้บริหาร เครือข่ายผู้ปกครอง คณะกรรมการสถานศึกษา ฝ่ายการบริหารจัดการ ฝ่ายกิจกรรมพื้นฐานชีวิต ด้านกายภาพ ฝ่ายการเรียนการสอน บรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ สถานักเรียนและนักเรียน เพื่อให้การบริหารจัดการอย่างมีประสิทธิภาพ จึงแบ่งโครงสร้างด้านบริหารดังกล่าวมาแล้วนี้

๒.๒.๒ ด้านการบริหาร

การพัฒนาสู่โรงเรียนวิถีพุทธที่ชัดเจน มีประสิทธิภาพจำเป็นต้องพิจารณาองค์ประกอบและลำดับขั้นตอนที่เป็นระบบ และลำดับขั้นตอนขององค์ประกอบต่อไปนี้เป็นข้อเสนอเชิงตัวอย่างหนึ่งที่สถานศึกษาสามารถนำไปพิจารณาปรับใช้ตามความเหมาะสม ซึ่งประกอบด้วยขั้นตอน ดังนี้

- ๑) ขั้นเตรียมการ ที่จะให้การจัดโรงเรียนวิถีพุทธดำเนินไปโดยสะดวกด้วยศรัทธาและฉันทะ
- ๒) ขั้นดำเนินการจัดสภาพและองค์ประกอบ ที่จะป็นปัจจัยเป็นกิจกรรมเป็นเครื่องมือสู่การพัฒนาผู้เรียนได้อย่างเหมาะสมสอดคล้องกับลักษณะแห่งปัญญาวัตรธรรม
- ๓) ขั้นดำเนินการพัฒนาผู้เรียนและบุคลากรตามระบบไตรสิกขา ซึ่งเป็นขั้นตอนที่เป็นหัวใจของการดำเนินการโรงเรียนวิถีพุทธซึ่งดำเนินการอย่างต่อเนื่อง
- ๔) ขั้นดูแลสนับสนุนใกล้ชิด ที่จะช่วยให้การดำเนินการทุกส่วนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพด้วยท่าทีความเป็นกัลยาณมิตร

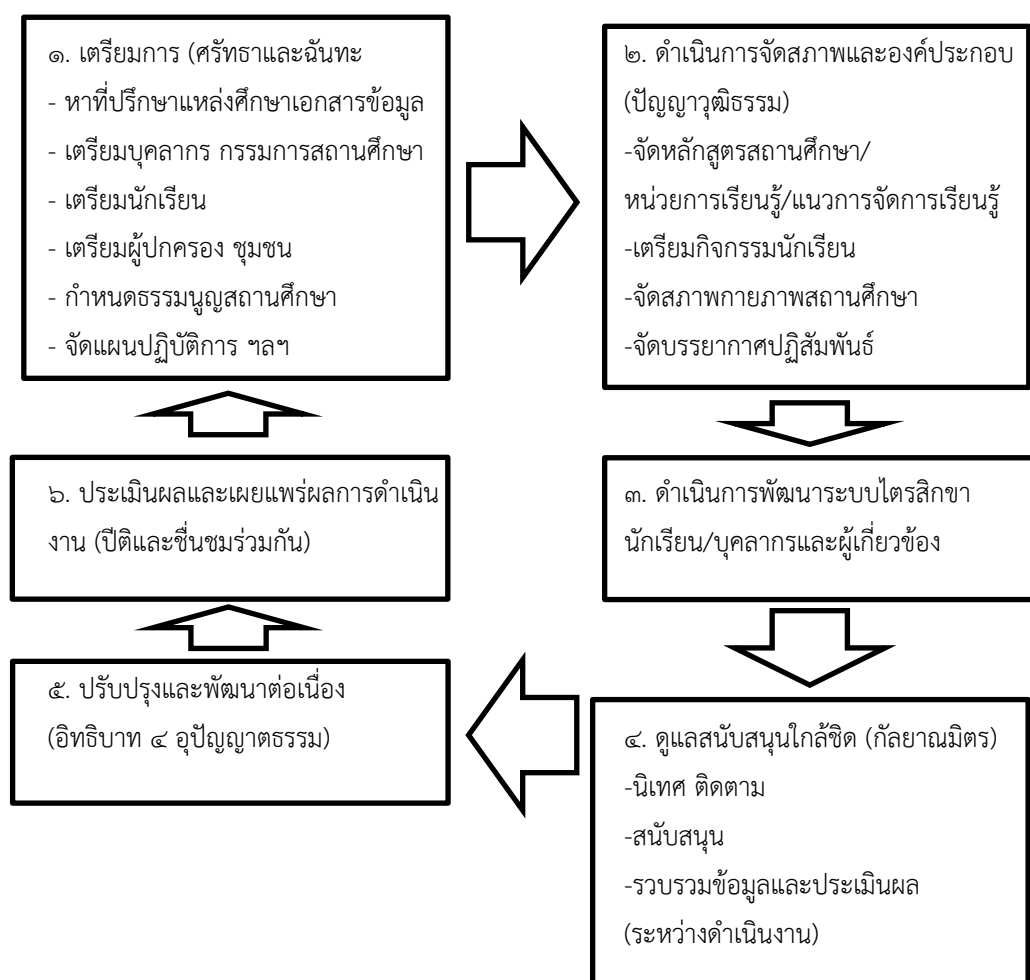
^{๒๔} วาสนา ต๊ะกาบโค, “การประเมินการดำเนินงานโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลำพูน เขต ๑”, วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๘), หน้า ๓๓-๓๕.

๕) ขั้นปรับปรุง พัฒนาต่อเนื่อง ที่จะเน้นย้ำการพัฒนาว่าต้องมีความขึ้น ๆ ด้วยหลักอิทธิบาท ๔ และอุปปัญญาธรรม

๖) ขั้นประเมินผล และเผยแพร่ผลดำเนินการ ที่จะนำข้อมูลผลการดำเนินงานสู่การเตรียมการที่จะดำเนินการในรอบต่อไป เช่น ในปีต่อไป หรือใช้กับโครงการต่อเนื่องอื่น และนำผลสรุปจัดทำรายงานผลการดำเนินงานแจ้งแก่ผู้เกี่ยวข้องให้ทราบ^{๒๕}

ตารางที่ ๑

แสดงขั้นตอนการบริหารจัดการแบบบูรณาการด้วยหลักพุทธธรรม

^{๒๕} สนิท สายธนู, “การพัฒนาแบบบูรณาการระบบการจัดการเรียนรู้ด้านจริยธรรมศึกษาแก่นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตามโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ”, การศึกษาค้นคว้าอิสระ (การศึกษามหาบัณฑิต), (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๕๙), หน้า ๔.

๒.๒.๓ ด้านหลักสูตร

หลักสูตรสถานศึกษา หน่วยการเรียนรู้ และแผนการจัดการเรียนรู้ ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญของการเรียนการสอนที่โรงเรียนวิถิพุทธควรคำนึงอย่างยิ่ง แนวคิดหนึ่งของการจัด ก็คือ การบูรณาการหลักสูตรทั้งที่เป็นความรู้ ศรัทธา ค่านิยม คุณธรรมและการฝึกปฏิบัติหลักสูตร ในการเรียนการสอนโดยอาจกำหนดในระดับจุดเน้นหลักสูตรสถานศึกษาที่แทรกในทุกองค์ประกอบหลักสูตรสถานศึกษา หรือกำหนดในระดับหน่วยการเรียนรู้ หรือแผนการจัดการเรียนรู้ ที่ครูจะนำสู่การจัดการเรียนรู้ต่อไป^{๒๖} โดยครูจะต้องมีการเตรียมสิ่งต่างๆ ได้แก่

๑) การเตรียมนักเรียน ที่โรงเรียนต้องคิดและกำหนดให้เหมาะสมกับผู้เรียนของตนมากที่สุด ซึ่งลักษณะกิจกรรมที่กำหนดมีหลากหลาย ทั้งที่เป็นกิจกรรมประจำวัน ประจำสัปดาห์ หรือประจำโอกาสต่างๆ และกิจกรรมวิถีชีวิต ซึ่งถ้าโรงเรียนเลือกกำหนดและเตรียมการไว้ล่วงหน้า จะช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียนอีก สะท้อนให้เห็นถึงคำกล่าวที่ว่า “การศึกษาเริ่มต้นเมื่อคนกิน อยู่ ดู ฟัง เป็น”

๒) การจัดสภาพกายภาพสถานศึกษา ที่หมายครอบคลุมถึงอาคารสถานที่ห้องเรียนแหล่งเรียนรู้ สภาพแวดล้อม อาณาบริเวณของสถานศึกษาซึ่งสถานศึกษาจำเป็นต้องคำนึงถึงการจัดให้เหมาะสม และมุ่งเน้นที่จะส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาไตรสิกขาให้มากที่สุดทั้งที่ผ่านระบบการเรียนรู้ตามหลักสูตรสถานศึกษาและผ่านการเรียนรู้วิถีชีวิตจริงจาก “การกิน อยู่ ดู ฟัง เป็น” ในชีวิตประจำวัน

๓) การจัดบรรยากาศปฏิสัมพันธ์ โดยผ่านการเตรียมการ การมอบหมายการรับผิดชอบของบุคลากรในการจัดกิจกรรมส่งเสริม หรือดูแลให้บรรยากาศปฏิสัมพันธ์ที่ดีเป็นกัลยาณมิตรเกิดขึ้นอย่างจริงจังต่อเนื่อง โดยจัดผ่านกิจกรรมที่หลากหลาย อาทิ การกระตุ้นทุกคนให้ทำตนเป็นตัวอย่างที่ดี การยกย่องผู้ทำดี การปลูกศรัทธา ค่านิยมปฏิบัติดีปฏิบัติชอบต่อผู้อื่น เป็นต้น^{๒๗}

๒.๒.๔ ด้านการเรียนการสอน

สถานศึกษามีการจัดหลักสูตรสถานศึกษาหรือจัดการเรียนการสอนที่บูรณาการพุทธธรรมเพื่อพัฒนาผู้เรียนผ่านกิจกรรมการเรียนการสอนอย่างชัดเจน เพื่อเป็นการพัฒนาผู้เรียนด้วยหลักพุทธธรรมอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ เช่น หลักสูตรสถานศึกษามีการกำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ และ

^{๒๖} สมิต สัชฌุกร, การจัดการเรียนการสอนตามแนวทางโรงเรียนวิถิพุทธ, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๔๓), หน้า ๓๔-๓๘.

^{๒๗} สำนักนวัตกรรมการจัดการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกระทรวงศึกษาธิการ, แนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถิพุทธ, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์, ๒๕๔๘), หน้า ๔๐ - ๔๓.

ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง ที่สะท้อนการพัฒนาไตรสิกขาไปพร้อม ๆ กัน หรือการจัดหน่วยการเรียนรู้ทุกชั้นให้มีการบูรณาการพุทธธรรมในการเรียนรู้และปฏิบัติ หรือการจัดการเรียนรู้แต่ละครั้งนำพุทธธรรมมาเป็นฐานในการคิด หรือเป็นเกณฑ์ตรวจสอบการเรียนรู้การปฏิบัติ หรือเชื่อมโยงการเรียนรู้สู่หลักธรรมในการพัฒนาตนและผู้อื่น ประสานร่วมมือกับวัด / คณะสงฆ์ในการจัดการเรียนรู้ ทั้งสาระพระพุทธศาสนาและกลุ่มสาระหรือกิจกรรมอื่นๆ เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนใกล้ชิดกับพระพุทธศาสนาในบริบทต่างๆ ทั้งนี้กระบวนการจัดการเรียนรู้ควรมีลักษณะ “สอนให้รู้ ทำให้ดู อยู่ให้เห็น” โดยนักเรียนมีกระบวนการเรียนรู้การพัฒนาทั้งด้านกาย (กายภาวนา) ด้านความประพฤติกิเลส (ศีลภาวนา) ด้านจิตใจ (จิตตภาวนา) และด้านปัญญา (ปัญญาภาวนา) โดยมุ่งให้นักเรียนมีคุณลักษณะ “กิน อยู่ ดู ฟัง เป็น” เพื่อให้เกิดประโยชน์ในการพัฒนาตนและสังคมโดยไม่เบียดเบียนผู้ใดและเกื้อกูลในการพัฒนาวัฒนธรรมแสวงปัญญาและวัฒนธรรมเมตตา เช่น “การกิน อยู่ เป็น” เพื่อยังประโยชน์ในการดำรงชีวิตที่อยู่ได้เหมาะสมเป็นไปตามคุณค่าแท้หรือ “การดู ฟัง เป็น” เพื่อเน้นประโยชน์ในการเรียนรู้เพิ่มพูนปัญญา^{๒๘}

๒.๒.๕ ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน

กิจกรรมการเรียนการสอนในโรงเรียนวิถีพุทธ มีดังนี้

๑) หลักการ กระบวนการพัฒนาผู้เรียนคือการจัดกิจกรรมอย่างหลากหลายต่อเนื่องเป็นวิถีชีวิต เพื่อให้ผู้เรียนรู้จักคิดมีการฝึกปฏิบัติเสมอๆ ทั้งด้านความประพฤติ (ศีล) จิตใจ (สมาธิ) และปัญญา (ปัญญา) เพื่อให้เกิดการพัฒนาทั้ง ๓ ด้าน ไปพร้อมๆ กัน

๒) หลักคิด การศึกษาตามแนวพุทธปรัชญาการศึกษาของโรงเรียนวิถีพุทธคือ กระบวนการพัฒนา การเรียนรู้ทั้งในด้านความประพฤติ (ศีล) จิตใจ (สมาธิ) และปัญญา (ปัญญา) เพื่อความเจริญงอกงามในทุกขั้นตอนของชีวิต โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การกิน อยู่ ดู ฟัง ในชีวิตประจำวันที่มีสติสัมปชัญญะคอยกำกับ เพื่อให้ผู้เรียนพัฒนาตนจนเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อมให้เจริญสืบต่อไป และเนื่องจากพุทธศาสนามีหลักการพัฒนามนุษย์ทุกคนมีศักยภาพที่จะฝึกฝนและพัฒนาได้ ประกอบกับวิเคราะห์ผู้เรียนว่ามีสติปัญญา อุบาสย ความพร้อม และภูมิหลังที่แตกต่างกัน การพัฒนาจึงเน้นที่ตัวผู้เรียนแต่ละคนเป็นสำคัญ^{๒๙}

๓) หลักทำ ในการจัดกิจกรรมของโรงเรียนวิถีพุทธนั้นครูและผู้บริหารสามารถจัดพัฒนาได้ตามหลักการหลักคิดข้างต้นโดยให้เหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษาในที่นี้ขอเสนอแนะการจัด

^{๒๘} สำนักนวัตกรรมการจัดการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกระทรวงศึกษาธิการ, แนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ, หน้า ๒๓ – ๒๕.

^{๒๙} สมิต สัชฌุกร, การจัดการเรียนการสอนตามแนวทางโรงเรียนวิถีพุทธ, หน้า ๔๐-๔๒.

กิจกรรมไว้ เป็นแนวทาง ๔ ลักษณะ^{๓๐} คือ กิจกรรมเสริมเนื้อหาสาระตามหลักสูตรกิจกรรมประจำวัน/ ประจำสัปดาห์ กิจกรรมเนื่องในโอกาสวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา กิจกรรมพิเศษอื่นๆ

ก. กิจกรรมเสริมเนื้อหาสาระตามหลักสูตร ได้แก่ พิธีแสดงตนเป็นพุทธมามกะประกวดมารยาทชาวพุทธ กิจกรรมค่ายพุทธบุตร (ตามสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา) กิจกรรมบริหารจัดการจริยปัญญา เรียนธรรมศึกษา / สอบธรรมศึกษา บรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน

ข. กิจกรรมประจำวัน/ ประจำสัปดาห์ เช่น กิจกรรมหน้าเสาธง กิจกรรมที่กระทำเพื่อรำลึกถึงชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ (ก่อนเคารพธงชาติ) กิจกรรมไหว้พระสวดมนต์ แผ่เมตตา และสงบนิ่ง (สมาธิ) กิจกรรมพุทธศาสนสุภาษิตวันละบท กิจกรรมน้องไหว้พี่ (ในแถวหน้าเสาธง) กิจกรรมเดินแถวเข้าห้องเรียนอย่างมีสติ เช่น เดินพร้อมท่องคติธรรมขณะเข้าห้องเรียน

ค. กิจกรรมทำความดีระหว่างวัน ประกอบด้วย กิจกรรมเดินอย่างมีสติก่อนเข้าโรงอาหาร กิจกรรมกล่าวคำพิจารณาอาหาร ก่อนการรับประทานอาหารกิจกรรมรับประทานอาหารอย่างมีสติ เช่น มีกติกากว่า ไม่ดั่ง ไม่โกหก ไม่เหลื่อ กิจกรรมขอบคุณหลังรับประทานอาหาร กิจกรรมนั่งสมาธิ ๑ นาที ก่อนเรียน (อาจให้นักเรียนทำพร้อมกันหน้าห้องเรียน^{๓๑})

ง. กิจกรรมก่อนเลิกเรียน ประกอบด้วย กิจกรรมไหว้พระสวดมนต์กิจกรรมรำลึกพระคุณของผู้มีพระคุณ กิจกรรมท่องอาขยานสร้างสมาธิ

จ. กิจกรรมประจำสัปดาห์ ประกอบด้วย กิจกรรมสวดมนต์สรภัญญะประจำสัปดาห์ กิจกรรมทำบุญตักบาตรประจำสัปดาห์ (อาจทำในวันพระหรือวันที่สถานศึกษากำหนด)

ฉ. กิจกรรมเนื่องในโอกาส วันสำคัญทางพระพุทธศาสนา โรงเรียนวิถิพุทธควรจัดกิจกรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา คือ วันวิสาขบูชา วันอาสาฬหบูชา วันมาฆบูชาวันเข้าพรรษา วันอัฐมีบูชา โดยมีรายละเอียด^{๓๒} ดังนี้

(๑) กิจกรรมวันวิสาขบูชา วันอาสาฬหบูชา วันมาฆบูชา และวันเข้าพรรษา
สถานศึกษา ผู้ปกครอง และชุมชนร่วมกิจกรรม เช่น ทำบุญ ตักบาตรบริเวณสนามของสถานศึกษา ฟังพระเทศนา (โดยนักเรียนเป็นผู้ดำเนินพิธีกรรม) เวียนเทียนที่วัด หรือในสถานศึกษา

^{๓๐} มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, โรงเรียนวิถิพุทธ, หน้า ๙๖.

^{๓๑} อติศร จันทรสุข, การปลูกฝังคุณธรรมในเด็กปฐมวัยผ่านกระบวนการสร้างสรรค์ของแกนนำโรงเรียนวิถิพุทธ, (กรุงเทพมหานคร: ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรมสำนักงานบริหารและพัฒนาองค์ความรู้ (องค์การมหาชน), ๒๕๕๙), หน้า ๓๕-๔๐.

^{๓๒} สำนักพัฒนานวัตกรรมการจัดการศึกษา, การศึกษาของคนไทยในอดีตนั้นคนไทยมีฐานการศึกษาด้วยการใช้หลักธรรมคำสั่งสอนทางพุทธศาสนา, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพัฒนานวัตกรรมการจัดการศึกษา, ๒๕๕๐), หน้า ๑๐-๑๕.

(๒) หล่อเทียนพรรษา และร่วมกับชุมชนในการหล่อเทียนแห่เทียนพรรษา

(๓) สถานศึกษาจัดบรรยากาศวันสำคัญทางศาสนาโดยประดับธงทิวสีเหลืองเชิญธงธรรมจักร ธงฉัพพรรณรังสี และเปิดเพลงธรรมะทางวิทยุของสถานศึกษา (เสียงตามสาย)

ข. กิจกรรมพิเศษอื่นๆ เช่น กิจกรรมไขปัญหาธรรม กิจกรรมวันสำคัญของชาติศาสนา และพระมหากษัตริย์ กิจกรรมยกย่องเชิดชูเกียรติผู้ทำความดี กิจกรรมอาสาตบิเศษ(มีผู้สังเกตพฤติกรรมของผู้ปฏิบัติธรรม) กิจกรรมบันทึกความดีของผู้ปฏิบัติธรรม กิจกรรมต้นไม้พูดได้ (เน้นคติธรรม) กิจกรรมจัดนิทรรศการผลงานทางพระพุทธศาสนา กิจกรรมการกำหนดทักษะและความรู้ทางพระพุทธศาสนา กิจกรรมสมათานศีลในวันพระกิจกรรมสร้างสรรค์สังคม เช่น ทำความสะอาดห้องน้ำ กิจกรรมปฏิสัมพันธ์ เช่น ครูต้อนรับทักทายนักเรียนด้วยกิริยาจาจาอ่อนหวาน และสัมผัสที่ประกอบด้วยเมตตา กิจกรรมต้นไม้อธิฐานกิจกรรมอบรมธรรมะ ๕ นาที (อาจจัดสัปดาห์ละ ๑ ครั้ง) และกิจกรรมถือศีล นอนวัด ปฏิบัติธรรมช่วงเข้าพรรษา^{๓๓}

๒.๒.๖ ด้านครูผู้สอน

ผู้บริหาร ครู วิทยากร ผู้เชี่ยวชาญที่มีความสามารถชำนาญการ เป็นพี่เลี้ยงเป็นผู้ที่ช่วยส่งเสริมสนับสนุนให้การเรียนการสอนของครูได้ประสบความสำเร็จ และการเข้าร่วมการอบรมจากวิทยากร การได้รับคำแนะนำ การรับคำปรึกษาการเผยแพร่ผลงาน การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ผลงานการสนทนาระหว่างครูด้วยกันเอง การสร้างขวัญกำลังใจ การได้รับการพิจารณาความดีความชอบ การได้รับยกย่องชมเชย การสร้างความมั่นใจให้แก่ครู และนักเรียนที่คอยเป็นตัวแปรที่สำคัญให้แก่ครูมีส่วนช่วยในการทำงานของครู และเป็นผู้เชี่ยวชาญมากขึ้น^{๓๔}

๒.๒.๗ ด้านนักเรียน

ด้านตัวนักเรียน มีทักษะการดำรงชีวิตที่เหมาะสม มีความสามารถในการควบคุมตนเอง กล้าแสดงออก มีทักษะในการปฏิเสธเพื่อน มีความเชื่อมั่นในตนเองสูง ไม่มีปัญหาด้านอารมณ์และจิตใจ มีเจตคติที่เหมาะสม หรือไม่โน้มเอียงจะชอบเสี่ยง/ทดลองใช้ยาและไม่ปฏิเสธค่านิยมหรือหลักศาสนาที่

^{๓๓} มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, *โรงเรียนวิถิพุทธ*, หน้า ๙๗ – ๑๐๐.

^{๓๔} วิไลวรรณ เจนการช่าง, “สภาพปัญหาและแนวทางส่งเสริมการวิจัยในชั้นเรียนของครูผู้สอนโรงเรียนในศูนย์เครือข่ายเขาสวนกวาง คำม่วง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่น เขต ๔”, *สารนิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ, ๒๕๔๙), หน้า ๒๙.

สังคมส่วนใหญ่ยึดถือ มีพัฒนาการทางพฤติกรรมที่เหมาะสมในวัยเด็ก เช่น การไม่ต่อต้านสังคม ไม่พูดปด ไม่ขโมย ไม่ก้าวร้าว ไม่ขาดสัมพันธภาพที่ดีกับครูและโรงเรียน^{๓๕}

๒.๓ สภาพแวดล้อมภายในและสภาพแวดล้อมภายนอกโรงเรียนอนุบาลบ้านเพีย มิตรภาพที่ ๑๓๘

การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกโรงเรียนอนุบาลบ้านเพีย มิตรภาพที่ ๑๓๘ มีข้อสังเกต คือ ผลจากการประเมินของ สมศ.พบว่า (๑) จุดเด่นของสถานศึกษา คือ ผู้บริหารมีภาวะผู้นำสูงน่าเชื่อถือแก่ครูและผู้เกี่ยวข้อง ครูมีความรู้ความสามารถในการเรียนการสอนนักเรียนมีจำนวนไม่มากทำให้จัดการเรียนการสอนได้ง่าย สถานศึกษามีแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย และบุคลากรมีวิทยฐานะชำนาญการพิเศษหลายท่าน (๒) จุดควรพัฒนา คือบุคลากรไม่ครบชั้นเรียน มีงบประมาณที่จำกัดเนื่องจากเป็นโรงเรียนขนาดเล็ก การรายวิชาซ้ำกันกับวิชาที่ครูสอน และนักเรียนขาดการคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ (๓) โอกาส คือ ปัจจัยภายนอกเกื้อกูลต่อการเรียนการสอน ชุมชนให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี มีแหล่งเรียนรู้ที่ทันสมัยและหลากหลาย (๔) อุปสรรค คือ ชุมชนมีรายได้ไม่มากนักนักเรียนอยู่ตามลำพังกับตายาย ชุมชนใกล้แหล่งอบายมุข เด็กย้ายเรียนบ่อย

วิเคราะห์โรงเรียนอนุบาลบ้านเพีย มิตรภาพที่ ๑๓๘ จากผลการประเมิน^{๓๖}

จุดเด่น (Strength)	จุดควรพัฒนา (weakness)
-สถานศึกษา มีผู้บริหารที่มีภาวะผู้นำสูง มีบุคลากรนำศรัทธา วางตนได้เหมาะสมเป็นที่รักของบุคลากรในโรงเรียนและชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ สามารถระดมทรัพยากรทางการศึกษาได้อย่างกว้างขวาง	-สถานศึกษา มีข้อจำกัดเรื่องบุคลากรไม่ครบชั้นรวมชั้นสอน เป็นอุปสรรคในการพัฒนาผู้เรียนให้ต่อเนื่องและครอบคลุมในทุกกิจกรรม -ปัจจัยเรื่องโรงเรียนขนาดเล็ก มีปัญหาด้าน

^{๓๕} สุรศักดิ์ บึงบาง, “ปัญหาและแนวทางการแก้ปัญหาด้านวินัยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นในสถานศึกษาของรัฐและเอกชน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่น เขต ๔”, วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ, ๒๕๕๒), หน้า ๙.

^{๓๖} วิชัย ไชยสงและคณะ, “การประเมินคุณภาพภายนอก สถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอุดรธานี เขต ๔ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกระทรวงศึกษาธิการ”, (กรุงเทพมหานคร: เอกสารรายงาน สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน), ๒๕๕๙), หน้า ๔๓-๔๔.

-บุคลากร มีความรู้ ความสามารถในการใช้ สื่อเทคโนโลยี คอมพิวเตอร์ อินเทอร์เน็ต สามารถพัฒนาสื่อไอที เป็นครูแกนนำร้อยละ ๘๐ ส่งผลให้สามารถพัฒนาผู้เรียนได้เต็ม ศักยภาพ -ผู้เรียน มีจำนวนไม่มากต่อห้อง เป็นโอกาส ให้ครูสามารถดูแลได้ทั่วถึง มีสื่อเพียงพอจัด กิจกรรมได้ทั่วถึง -สถานศึกษา ตั้งอยู่ในแหล่งการเรียนรู้ที่ หลากหลาย เช่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น ทาง คณาจารย์ให้ความช่วยเหลือด้านวิชาการ สื่อ วัสดุอุปกรณ์ และเชิญชวนเข้าร่วมกิจกรรมที่ ทางมหาวิทยาลัยจัดขึ้นเป็นประจำทุกปี -บุคลากร มีวิทยฐานะชำนาญการพิเศษหลาย คน สามารถนำ ความรู้และพัฒนาการจัด กิจกรรมการเรียนการสอนให้มีคุณภาพได้	การจัดสรรงบประมาณและการระดม ทรัพยากรในการจัดการศึกษา ทำให้ขาด แหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายและการจัดกิจกรรม ที่บูรณาการได้ทุกสาระการเรียนรู้ -การจัดกระบวนการเรียนรู้ ครอบคลุมทุก กลุ่มสาระบูรณาการภายในวิชาและข้ามวิชาที่ สอดคล้องกับหลักสูตรและความต้องการของ ท้องถิ่น -ครู จัดกระบวนการเรียนรู้เชิงวิเคราะห์ สังเคราะห์ เน้นการปฏิบัติจริง โดยการใช้ กระบวนการกลุ่มฝึกให้คิดเป็น ทำเป็นและ แก้ปัญหาเป็น ผสมผสานภูมิปัญญาท้องถิ่น ประเพณีและวัฒนธรรมของท้องถิ่น
โอกาส (Opportunities)	อุปสรรค (Threats)
-ด้วยการจัดการศึกษาที่มีคุณภาพส่งเสริมให้ โรงเรียนได้รับความไว้วางใจจากปัจจัย ภายนอกสถานศึกษา เช่น สำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาอุดรธานี เขต ๔ เป็นโรงเรียนแกน นำระบบประกันคุณภาพภายใน เป็นโรงเรียนดีศรี ตำบล เป็นโรงเรียนแกนนำวิถีพุทธระดับประถม -ชุมชน มีความสัมพันธ์ที่ดีกับสถานศึกษา เป็นปัจจัยให้สถานศึกษาได้รับการสนับสนุน	-ชุมชน มีรายได้จำกัด ไม่เอื้อต่อการ ส ัน ับสนุน พัฒ นา ค ณ ภ า พ ก า ร ศึ ก ษ า ผู้ปกครองร้อยละ ๔๐ ไปทำงานต่างพื้นที่ทำ ให้ผู้เรียนอาศัยอยู่กับตา ยายที่สูงอายุ ขาด ความอบอุ่นและดูแลไม่ทั่วถึง -ชุมชนและเยาวชน บางส่วนเล่นเกม และดื่ม เครื่องดื่มแอลกอฮอล์ อาจชักจูงผู้เรียนให้หลง ผิดได้

ทรัพยากรในการพัฒนาผู้เรียน เช่น ภูมิปัญญา และวิทยาการท้องถิ่น -สถานศึกษา สถานศึกษาตั้งอยู่ในแหล่ง หน่วยงานราชการ วัด และศูนย์วัฒนธรรม ที่ เชิญชวนเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆที่หน่วยงาน ราชารนั้นๆจัดขึ้นประจำปี	-สถานศึกษา ตั้งอยู่ในชุมชนเมือง การย้ายที่ เรียนของเด็กมีตลอดเวลา ตลอดจนการศึกษา ในบริเวณเดียวกันทั้งเอกชน และสถานศึกษา ของรัฐมีเป็นจำนวนมาก ทำให้เกิดปัญหา กับ เด็กในเรื่องการเรียน -ความสัมพันธ์กับชุมชนในเขตบริการของ โรงเรียนกระจายอยู่ทั่วไป บางโอกาสการ ประสานงานก็ไม่ทั่วถึง มีข้อจำกัด
---	--

ดังนั้น เมื่อพิจารณาจากสภาพปัญหาในการดำเนินงานโรงเรียนอนุบาลบ้านเพียมิตรภาพที่ ๑๓๘ ในด้านการจัดการเรียนการสอนโดยการประเมินของ สมศ. สรุปได้ดังต่อไปนี้

๒.๓.๑ สภาพปัญหาด้านครูสอน

ครูผู้สอน ควรได้รับการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในกลุ่มสาระ โดยเฉพาะกลุ่ม คณิตศาสตร์ กลุ่มสาระวิทยาศาสตร์ กลุ่มสาระภาษาต่างประเทศ ด้วยวิธีการพัฒนารูปแบบการจัด ประสบการณ์ใช้สื่อที่เหมาะสมและจัดประสบการณ์ตรง จัดหาแหล่งเรียนรู้ทั้งในและนอกสถานศึกษา เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ในทุกโอกาส โดยเฉพาะการเรียนรู้ผ่านไอที ที่ทางโรงเรียนมีความพร้อมอยู่แล้ว แหล่งเรียนทางวัฒนธรรม วัด สถานศึกษาอื่น โรงพยาบาล เป็นต้น นอกจากนั้น ควรจัดเวทีกิจกรรม เป็นเครื่องมือในการพัฒนา ความคิดสร้างสรรค์ คติวิเคราะห์ การทำงานเป็นกลุ่มหรือเป็นทีม เช่น กิจกรรมเสียงตามสาย กิจกรรมประชาธิปไตยกิจกรรมวันสำคัญต่างๆ เน้นการปฏิบัติจริง โดยการใช้ กระบวนการกลุ่ม ฝึกให้คิดเป็น ทำเป็นและแก้ปัญหาเป็น ผสมผสานภูมิปัญญาท้องถิ่น ประเพณีและ วัฒนธรรมของท้องถิ่น

๒.๓.๒ สภาพปัญหาด้านผู้บริหาร

ผู้บริหารสถานศึกษา ควรวางแผนการนิเทศให้เป็นเครื่องมือการเรียนรู้ที่สำคัญดำเนินการ อย่างต่อเนื่องเป็นระบบ มีการจัดระบบข้อมูลและสารสนเทศของสถานศึกษาให้ถูกต้องครบถ้วนและ สามารถเรียกใช้ข้อมูลทันกับความต้องการ โดยใช้ระบบฐานข้อมูลคอมพิวเตอร์เป็นข้อมูลจัดเก็บรักษา และควรมีการนำผลข้อมูลและการประเมินผลไปใช้ในการตัดสินใจและปรับปรุงงานในปีต่อไป นอกจากนั้น ผู้บริหารควรระดมทรัพยากรการศึกษาจากแหล่งต่างๆ ทั้งในชุมชนและนอกชุมชนให้มี ส่วนร่วมในการจัดการศึกษา โดยเฉพาะภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีความรู้ความสามารถที่หลากหลาย

จัดระบบดูแลนักเรียนให้มีความเข้มแข็งโดยรวมมือกับชุมชน องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) ผู้ปกครอง เพื่อดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่อาศัยอยู่กับญาติผู้สูงอายุ หรืออาศัยอยู่ตามลำพัง ควรสร้างระบบประกันคุณภาพการศึกษาภายในให้เข้มแข็งและมีการดำเนินการอย่างต่อเนื่อง

๒.๓.๓ สภาพปัญหาด้านผู้เรียน

พัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในกลุ่มสาระคณิตศาสตร์ ภาษาไทย วิทยาศาสตร์ ภาษาต่างประเทศให้มีความก้าวหน้ายิ่งขึ้น โดยใช้สื่อเทคโนโลยี และกระบวนการสอนที่บูรณาการในทุกกลุ่มสาระที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เน้นให้ผู้เรียนร่วมกิจกรรมและมีความเป็นอิสระในการแสดงออกภายในกรอบกติกา หรือทำงานอย่างมีอิสระ ไม่กำหนดรูปแบบ เช่น กลุ่มสาระศิลปะ กลุ่มสาระสุขศึกษาและพลศึกษา หรือบูรณาการในทุกกลุ่มสาระ นำผู้เรียนไปเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้อื่นๆ ในและนอกสถานศึกษา หรือโดยเชิญวิทยากรท้องถิ่นมาช่วยเสริมประสบการณ์และมุ่งอนุรักษ์ทั้งวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมของชุมชน^{๓๗}

สรุปสภาพปัญหาการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาโรงเรียนวิถีพุทธในโรงเรียนอนุบาลบ้านเพียมิตรภาพที่ ๑๓๘จากการสัมภาษณ์พระอาสาสอนศีลธรรม สรุปได้ดังนี้

๑) สภาพปัญหาด้านจุดประสงค์การเรียนการสอน เนื้อหามากเกินไปทำให้สอนไม่ทัน เนื้อหาหลักสูตรยังไม่เหมาะสมกับความสามารถของนักเรียน เนื้อหาหลักสูตรกว้างเกินไปจึงเป็นปัญหาต่อการเตรียมการสอน ผู้สอนกำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้ยังไม่สัมพันธ์กับความต้องการของผู้เรียน จุดประสงค์การเรียนรู้ยังไม่คำนึงถึงความพร้อมด้านวัสดุ/อุปกรณ์/อาคารสถานที่/แหล่งการเรียนรู้ จุดประสงค์การเรียนรู้ยังไม่เหมาะสมกับสภาพที่แท้จริงของนักเรียนและท้องถิ่น ขาดสื่อการสอนที่เหมาะสม

๒) สภาพปัญหาในการทำแผนการสอนของครูผู้สอน การกำหนดความมุ่งหมายของหลักสูตรและคำอธิบายรายวิชาเพื่อทำแผนการสอนยังไม่ชัดเจน คู่มือที่ใช้ในการประกอบการทำแผนการสอนมีน้อย แผนการสอนที่กำหนดเอาไว้ยังไม่ครอบคลุมเนื้อหาเท่าที่ควร การวิเคราะห์ความมุ่งหมายของหลักสูตรยังไม่สอดคล้องกับคำอธิบายรายวิชาพระพุทธศาสนาเพื่อทำแผนการสอน แผนการสอนยังไม่สอดคล้องกับจุดหมายของหลักสูตรแผนการสอนและคู่มือครูมีไม่เพียงพอ แผนการสอนส่วนใหญ่เน้นความจำมากกว่าทักษะจึงทำให้กระบวนการเรียนการสอนยังไม่ชัดเจน

๓) สภาพปัญหาในด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามแผนการสอนในรายวิชาพระพุทธศาสนามีน้อย การนำเข้าสู่บทเรียนยังไม่ดีพอ มีเวลาใน

^{๓๗} วิชัย ไชยสงและคณะ, การประเมินคุณภาพภายนอก สถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษายุทธนา เขต ๔ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกระทรวงศึกษาธิการ, หน้า ๔๔-๔๕.

การศึกษาให้รู้จริงและปฏิบัติจริงในแผนการสอนน้อยและการเรียนการสอนน้อยเกินไป มีการไปสังเกตพฤติกรรมของนักเรียนจากการไปเยี่ยมที่บ้านน้อย ขาดการจัดกิจกรรมเสริมเนื่องในวันสำคัญทางพุทธศาสนา^{๓๘}

๔) สภาพปัญหาในด้านวัดผลประเมินผลของพระอาสาศอนศีลธรรม มีการสังเกตพฤติกรรมของนักเรียนในขณะที่ฝึกและหลังฝึกสมาธิน้อย มีการสังเกตพฤติกรรมของนักเรียนก่อนเรียนและหลังเรียนน้อย และมีเวลาในการสัมภาษณ์พูดคุยกันอย่างใกล้ชิดกับผู้เรียนน้อย^{๓๙}

สรุปได้ว่า โรงเรียนวิถิพุทธเน้นการบริหารจัดการอย่างเป็นรูปธรรมประกอบด้วยด้านต่างๆ คือ โครงสร้างการบริหาร หลักสูตร การเรียนการสอน กิจกรรมการเรียนการสอน ครูผู้สอน นักเรียน ซึ่งทุกกิจกรรมจะเน้นที่ ครูผู้สอนและนักเรียน และเล็งผลสัมฤทธิ์ด้านการจัดการเรียนการสอนโดยเน้นให้นักเรียนเป็นคนเก่ง ดีและมีสุข ส่วนรายละเอียดอื่นๆ เช่น แผนการสอน สื่อการเรียนการสอน ห้องเรียน เป็นต้น ก็ใช้เฉพาะทางเช่น สื่อการสอนวิชาพุทธประวัติจากวีดีทัศน์ (VCD) เพื่อให้นักเรียนเข้าใจมากยิ่งขึ้น ทั้งนี้ครูผู้สอนวิชาพระพุทธศาสนา จะต้องมีความสมบัติที่เหมาะสม คือ เป็นผู้รู้หลักพุทธธรรมและสามารถที่จะถ่ายทอดไปยังนักเรียนให้เข้าใจได้ ฉะนั้น โรงเรียนวิถิพุทธ จึงเน้นครูสอนที่เรียกว่าครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ดังจะกล่าวต่อไปในบทที่ ๓

^{๓๘} สัมภาษณ์ พระวิญญู วิชิรญาโณ ครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนอนุบาลบ้านเพิมิตรภาพที่ ๑๓๘, บ้านเพีย ตำบลเมืองเพีย อำเภอกุดจับ จังหวัดอุดรธานี, วันที่ ๑๔ พฤศจิกายน ๒๕๖๐.

^{๓๙} สัมภาษณ์ พระธนพล ขนติธมโม ครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนอนุบาลบ้านเพิมิตรภาพที่ ๑๓๘, บ้านเพีย ตำบลเมืองเพีย อำเภอกุดจับ จังหวัดอุดรธานี, วันที่ ๑๔ พฤศจิกายน ๒๕๖๐.

บทที่ ๓

การสอนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียนวิถีพุทธที่มีต่อการพัฒนาจริยธรรม นักเรียนในโรงเรียนอนุบาลบ้านเพียมิตรภาพที่ ๑๓๘

การที่จะทำให้ผู้เรียนเข้าถึงและเข้าใจในหลักพุทธธรรมที่พระอาสาสอนศีลธรรมนำไปสอนในโรงเรียนอนุบาลบ้านเพียมิตรภาพที่ ๑๓๘ เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพเต็มศักยภาพของครูผู้สอนและผู้เรียนนั้น จะต้องพิจารณาจากหลายปัจจัยด้วยกัน กล่าวคือ ด้านหลักสูตรที่นำไปใช้ในการเรียนการสอนว่าสอดคล้องและเหมาะสมแก่เด็กในระดับประถมศึกษาชั้นปีที่ ๔-๖ ด้านหลักพุทธธรรมว่าเหมาะสมแก่วัยของผู้เรียนหรือไม่และมีความจำเป็นต่อการดำเนินชีวิตประจำวันอย่างไร และกระบวนการเรียนการสอนของพระอาสาหรือครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนว่ามีบทบาทในการจัดการเรียนการสอนแก่ผู้เรียนอย่างไรบ้าง ดังจะได้นำเสนอต่อไปนี้

๓.๑ ประวัติความเป็นมาของโรงเรียนอนุบาลบ้านเพียมิตรภาพที่ ๑๓๘ กับโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ

เพื่อให้การศึกษาสภาพทางกายภาพของโรงเรียนบ้านโนนม่วงครอบคลุมทุกด้านผู้วิจัย จึงแบ่งประเด็นศึกษาไว้ดังนี้

๓.๑.๑ สภาพทั่วไปของโรงเรียนอนุบาลบ้านเพียมิตรภาพที่ ๑๓๘

โรงเรียนอนุบาลบ้านเพียมิตรภาพที่ ๑๓๘

รหัสโรงเรียน ๑๐ หลัก	:	๑๐๔๑๖๘๐๖๐๙
รหัส Smis ๘ หลัก	:	๔๑๐๔๐๐๓๒
รหัส Obec ๖ หลัก	:	๖๘๐๖๐๙
ชื่อสถานศึกษา(ไทย)	:	อนุบาลบ้านเพียมิตรภาพที่ ๑๓๘
ชื่อสถานศึกษา(อังกฤษ)	:	AnubanBanpiaMitapapThe๑๓๘School
ที่อยู่	:	หมู่ที่ ๑ บ้านเพีย
ตำบล	:	เมืองเพีย
อำเภอ	:	กุดจับ
จังหวัด	:	อุดรธานี
รหัสไปรษณีย์	:	๔๑๒๕๐

โทรศัพท์ : ๐๔๒๒๙๑๐๔๑
 โทรสาร : ๐๔๒๒๙๑๐๕๖
 ระดับที่เปิดสอน : อนุบาล-ประถมศึกษา
 วัน-เดือน-ปี ก่อตั้ง : ปี พ.ศ. ๒๕๘๒^๑

๑) ปรัชญาของโรงเรียน “ความรู้คู่คุณธรรม”

๒) คำขวัญโรงเรียน “วิชาการเด่น เน้นคุณธรรม ก้าวนำไอซีที ดีเด่นด้านอนุรักษ์วัฒนธรรม
 น้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง”

๓) วิสัยทัศน์ (vision) โรงเรียนบ้านโนนม่วง จะมุ่งพัฒนานักเรียนให้มีความเป็นเลิศทาง
 วิชาการและมีคุณธรรมจริยธรรม ด้วยการทำงานเป็นทีมยึดหลักธรรมาภิบาล มีการยอมรับตนเองและ
 ผู้อื่น เปิดกว้างให้เกิดการเรียนรู้หลากหลายอย่างมีสติสัมปชัญญะและน้อมนำเศรษฐกิจพอเพียงสู่วิถี
 ชีวิตโดยมุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของบ้านวัดโรงเรียน

๔) พันธกิจ (Mission)

- (๑) พัฒนาประชากรวัยรุ่นทุกคนในโรงเรียนให้เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้
- (๒) พัฒนาประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอนตามแนวปฏิรูปการเรียนรู้ให้มี
 คุณภาพควบคู่ภูมิปัญญาไทย เน้นคุณธรรมนำความรู้ตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง
- (๓) ประสานส่งเสริมสนับสนุนแสวงหาความร่วมมือกับทุกภาคส่วนเพื่อให้สามารถ
 จัดการศึกษาได้อย่างมีคุณภาพควบคู่ภูมิปัญญาไทย

๕) เป้าประสงค์

- (๑) นักเรียนทุกคนได้รับการศึกษาอย่างเท่าเทียมกันจนจบชั้นสูงสุดอย่างมีคุณภาพ
 และลักษณะอันพึงประสงค์
- (๒) นักเรียนทุกคนได้รับการพัฒนาตามศักยภาพทั้งทางด้านร่างกายสติปัญญา
 อารมณ์ สังคม และจิตใจ
- (๓) ครูและบุคลากรทางการศึกษาทุกคนมีศักยภาพคุณภาพและประสิทธิภาพในการ
 จัดการเรียนการสอนตามแนวปฏิรูป มีจรรยาบรรณทางวิชาชีพ มีความพร้อมในการ
 ปฏิบัติงานและผ่านการประเมินตามเกณฑ์มาตรฐาน
- (๔) สถานศึกษามีความเข้มแข็งและได้รับความร่วมมือจากทุกภาคส่วน

๖) ตัวชี้วัดสภาพความสำเร็จ

จำนวนครั้งของบุคลากรได้มีการส่งเสริมด้านคุณธรรมจริยธรรม

^๑ ระบบสารสนเทศเพื่อการศึกษา, ข้อมูลพื้นฐาน โรงเรียนอนุบาลบ้านเพิมิตรภาพที่ ๑๓๘,
<https://data.bopp-obec.info/emis/schooldata>, สืบค้นเมื่อ ๑๕ ตุลาคม ๒๕๖๐.

(๑) ร้อยละของบุคลากรในโรงเรียนนำเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

(๒) ร้อยละของนักเรียนในโรงเรียนได้รับการส่งเสริมและช่วยเหลืออย่างหลากหลายเป็นระบบและมีประสิทธิภาพโรงเรียนได้นำเนินการประกันคุณภาพภายในเพื่อรองรับการประกันคุณภาพจากหน่วยงานภายนอกอย่างต่อเนื่อง

(๓) ร้อยละของครูสามารถจัดการเรียนการสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญร้อยละของนักเรียนได้รับการเรียนจากแหล่งการเรียนรู้โดยการปฏิบัติจริง

(๔) ร้อยละของโรงเรียนมีสื่อที่ทันสมัยเพียงพอในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโรงเรียนมีสภาพแวดล้อมสะอาด น่าดู น่าอยู่ น่าเรียนปลอดภัย

(๕) ร้อยละของนักเรียนมีวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตย

(๖) ร้อยละของโรงเรียนให้ความร่วมมือกับชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

๗) กลยุทธ์การพัฒนาการศึกษาโรงเรียนอนุบาลบ้านเพียมิตรภาพที่ ๑๓๘

(๑) กลยุทธ์ที่ ๑ คุณธรรมนำความรู้ ส่งเสริมและพัฒนาการนำเศรษฐกิจพอเพียงสู่การเรียนการสอน พัฒนาคุณธรรมจริยธรรมและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของโรงเรียน

(๒) กลยุทธ์ที่ ๒ การประกันโอกาสทางการศึกษา ส่งเสริมนักเรียนในเขตบริการของโรงเรียนได้เข้าเรียนร้อยละ ๑๐๐ ส่งเสริมให้นักเรียนได้รับประทานอาหารกลางวันร้อยละ ๑๐๐ ส่งเสริมให้นักเรียนยากจนขาดแคลนได้รับการช่วยเหลือในด้านอุปกรณ์ได้รับการเอาใจดูแลอย่างทั่วถึงทุกคน ส่งเสริมให้นักเรียนที่มีความบกพร่องทางการเรียนทุกประเภทให้ได้รับการเอาใจใส่ดูแลอย่างทั่วถึงทุกคน ป้องกันการออกค่นของนักเรียนและส่งเสริมให้นักเรียนที่จบ ป.๖ ได้เรียนต่อ ม.๑ ทุกคน

(๓) กลยุทธ์ที่ ๓ พัฒนาการประกันคุณภาพภายใน ประกอบด้วย

ก. การประกันคุณภาพการบริหาร พัฒนาความสามารถในการบริหาร ส่งเสริมการบริหารงานโดยใช้หลักธรรมาภิบาล พัฒนาระบบการบริหารงานให้มีระบบและครบวงจร

ข. การประกันคุณภาพครู ส่งเสริมครูได้รับการอบรมอย่างน้อยปีละ ๒๐ ชั่วโมง ส่งเสริมและพัฒนาครูให้มีความสามารถในการทำวิจัยในชั้นเรียน ส่งเสริมและพัฒนาครูให้มีความสามารถทางด้าน ICT ทุกคน ส่งเสริมและพัฒนาครูให้มีความสามารถในการจัดการเรียนการสอนที่เน้นให้ผู้เรียนเป็นสำคัญ รู้จักคิด วิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ คิดอย่างมีวิจารณญาณ ส่งเสริมและพัฒนาให้ครูมีความสามารถในการจัดการเรียนการสอนตามแนวปฏิรูป การเรียนรู้ เน้นคุณธรรม นำความรู้ตามเศรษฐกิจพอเพียง

ค. การประกันคุณภาพนักเรียน เร่งรัดการอ่านออกเขียน ได้คิดเลขเป็นและให้นักเรียนมีความรู้เหมาะกับชั้นเรียน เร่งรัดและพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนให้สูงขึ้น ให้ผ่านเกณฑ์มาตรฐานของชาติ ส่งเสริมให้รักการอ่านและทักษะในการแสวงหาความรู้จากห้องสมุดและแหล่งเรียนรู้ ส่งเสริมให้พัฒนาศักยภาพในการแข่งขัน ส่งเสริมให้พัฒนาให้มีความสามารถในการแสวงหาความรู้และสืบค้นข้อมูลอินเทอร์เน็ต ส่งเสริมให้มีคุณธรรมจริยธรรมและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามที่โรงเรียนกำหนด ส่งเสริมและพัฒนาให้มีสุขภาพกายที่ดี มีน้ำหนักร่างกายผ่านเกณฑ์มาตรฐาน และส่งเสริมพัฒนาให้มีสุขภาพจิตที่ดี

(๔) กลยุทธ์ที่ ๔ การปฏิรูปการเรียนรู้ ประกอบด้วย ส่งเสริมการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ส่งเสริมและพัฒนากิจการการเรียนการสอนที่เน้นการทำวิจัยในชั้นเรียนและโครงการ ส่งเสริมการจัดการเรียนการสอนจากการปฏิบัติจริง และส่งเสริมการจัดการเรียนการสอนแหล่งเรียนรู้ต่างๆควบคู่ไปกับภูมิปัญญาท้องถิ่น

(๕) กลยุทธ์ที่ ๕ มุ่งสู่โรงเรียนสมบูรณ์แบบ ประกอบด้วย ส่งเสริมให้มีการใช้และพัฒนาระบบอินเทอร์เน็ต และห้องปฏิบัติการต่างๆ ส่งเสริมและพัฒนาระบบการจัดการโรงเรียนให้มีความสะอาด พัฒนาและปรับปรุงด้านอาคาร สถานที่ให้มีความปลอดภัยและใช้อย่างคุ้มค่า ส่งเสริมให้โรงเรียนปลอดจาก อบายมุข ปลอดภัยเสพติดทุกประเภทและปลอดจากเหตุทะเลาะวิวาท ส่งเสริมและป้องกันให้โรงเรียนปราศจากอุบัติเหตุและอุบัติเหตุทุกประเภท

(๖) กลยุทธ์ที่ ๖ การประสานความร่วมมือ ประกอบด้วย พัฒนาและส่งเสริมระบบสภานักเรียน พัฒนาและส่งเสริมการประสานงาน การให้ความร่วมมือกับกรรมการสถานศึกษา /ชุมชน /ผู้ปกครอง /ศิษย์เก่า องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) /องค์การบริหารส่วนจังหวัด (อบจ.) /สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอุดรธานี เขต ๔ (สพท.ขก.๑) /มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานีและอื่นๆ ส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการบริหารของกรรมการสถานศึกษาและ เครือข่ายผู้ปกครองนักเรียน^๒

เขตพื้นที่บริการโรงเรียนอนุบาลบ้านเพ็ญมิตรภาพที่ ๑๓๘

หมู่ที่ ๑	บ้านเพ็ญ ตำบลเมืองเพ็ญ อำเภอกุดจับ จังหวัดอุดรธานี
หมู่ที่ ๓	บ้านดงหมากหลอด ตำบลเมืองเพ็ญ อำเภอกุดจับ จังหวัดอุดรธานี
หมู่ที่ ๘	บ้านโนนเมือง ตำบลเมืองเพ็ญ อำเภอกุดจับ จังหวัดอุดรธานี
หมู่ที่ ๙	บ้านโนนสำราญ ตำบลเมืองเพ็ญ อำเภอกุดจับ จังหวัดอุดรธานี
หมู่ที่ ๑๑	บ้านดงเค็ง ตำบลเมืองเพ็ญ อำเภอกุดจับ จังหวัดอุดรธานี

^๒ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอุดรธานี เขต ๔ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ, แผนปฏิบัติการ โรงเรียนบ้านอนุบาลเพ็ญมิตรภาพที่ ๑๓๘, หน้า ๗ - ๙.

หมู่ที่ ๑๓ บ้านจำปาเงิน ตำบลเมืองเพีย อำเภอกุดจับ จังหวัดอุดรธานี^๓

๓.๑.๒ แนวทางในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนอนุบาลบ้านเพียมิตรภาพที่

๑๓๘

ผู้บริหารยึดหลักการบริหารแบบมีส่วนร่วม ครูทุกคนมีส่วนร่วมคิดร่วมทำเทคนิคการบริหารแบบ PDCA คือ วางแผนแล้วลงมือปฏิบัติร่วมกับกิจกรรมทั้งส่วนรวมของนักเรียนและส่วนนักเรียนแต่ละคนที่มีปัญหา^๔ เมื่อดำเนินการไปตามระยะเวลาหนึ่งจะมีการประเมินผลงานแล้วปรับปรุงพัฒนางานให้ดีขึ้น โดยกำหนดการพัฒนาคุณภาพการศึกษานักเรียนตาม ปรัชญา วิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมายผลผลิตหลัก /มาตรฐานระดับสถานศึกษา โรงเรียนอนุบาลบ้านเพียมิตรภาพที่ ๑๓๘ ได้กำหนดยุทธศาสตร์และจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพสถานศึกษาปีการศึกษา ๒๕๕๒ โดยมี กิจกรรม/งาน/โครงการ และตัวชี้วัดความสำเร็จตามโครงการ ดังรายละเอียด^๕

๓.๑.๓ สถิติข้อมูลนักเรียน

ปัจจุบันโรงเรียนมีจำนวนนักเรียนในเขตพื้นที่บริการทั้งหมด ๖๓๒ คน และจำแนกตามระดับชั้นเปิดสอน โดยแบ่งตามชั้นเรียน ดังนี้

แสดงสถิติจำนวนนักเรียนโรงเรียนอนุบาลบ้านเพียมิตรภาพที่ ๑๓๘ ข้อมูล ณ วันที่ ๑๐ มิถุนายน ๒๕๖๐^๖

ชั้น/เพศ	ชาย	หญิง	รวม	ห้องเรียน
อบ.๑	๐	๐	๐	๐
อบ.๒	๒๕	๑๘	๔๓	๒
อบ.๓	๒๒	๓๗	๕๙	๓

^๓ ระบบสารสนเทศเพื่อการศึกษา,เขตพื้นที่บริการโรงเรียนอนุบาลบ้านเพียมิตรภาพที่ ๑๓๘, <https://data.bopp-obec.info/emis/schooldata>, สืบค้นเมื่อ ๑๕ ตุลาคม ๒๕๖๐.

^๔ PDCA มาจากคำภาษาอังกฤษ ๔ คำ ได้แก่ Plan (วางแผน) Do (ปฏิบัติ) Check (ตรวจสอบ) Act(ดำเนินการให้เหมาะสม) อ้างใน http://eduserv.ku.ac.th/km/index.php?option=com_contentS&task. สืบค้นเมื่อวันที่ ๑๕ ตุลาคม ๒๕๖๐

^๕ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอุดรธานี เขต ๔ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ, แผนปฏิบัติการ โรงเรียนอนุบาลบ้านเพียมิตรภาพที่ ๑๓๘, (อุดรธานี : โรงเรียนอนุบาลบ้านเพียมิตรภาพที่ ๑๓๘, ๒๕๕๒),หน้า ๖-๗.

^๖ ระบบสารสนเทศเพื่อการศึกษา,ข้อมูลนักเรียน โรงเรียนอนุบาลบ้านเพียมิตรภาพที่ ๑๓๘ ปีการศึกษา ๒๕๖๐, <https://data.bopp-obec.info/emis/schooldata>, สืบค้นเมื่อ ๑๕ ตุลาคม ๒๕๖๐.

รวม อบ.	๔๗	๕๕	๑๐๒	๕
ป.๑	๓๖	๔๓	๗๙	๓
ป.๒	๖๓	๕๔	๑๑๗	๓
ป.๓	๕๔	๖๐	๑๑๔	๓
ป.๔	๕๔	๔๗	๑๐๑	๓
ป.๕	๖๘	๕๕	๑๒๓	๓
ป.๖	๔๘	๕๐	๙๘	๓
รวมประถม	๓๒๓	๓๐๙	๖๓๒	๑๘

๓.๑.๔ ข้อมูลครูและบุคลากร

ข้อมูลครูและบุคลากร มีดังนี้ จำนวน ชาย ๑๗ คน หญิง ๓๓ คน รวมทั้งหมด ๕๐ คน

๑. นายพินิจ หาโคตร ผู้อำนวยการโรงเรียนอนุบาลบ้านเพียมิตรภาพที่ ๑๓๘ ชำนาญการพิเศษ

๒. นายสัมฤทธิ์วงศ์หาจักร รองผู้อำนวยการโรงเรียน ชำนาญการพิเศษ

๓. นายเสถียร แสงสว่าง รองผู้อำนวยการโรงเรียน ชำนาญการพิเศษ

๔. นางอารียา วงษ์ศิลป์ ครู ชำนาญการพิเศษ

๕. นางสาวมนธิลา วันสา ครู ชำนาญการพิเศษ

๖. นางกาญจนา โคตรโยธา ครู ชำนาญการพิเศษ

๗. นายไพบุลย์ บำรุงวงศ์ ครู ชำนาญการพิเศษ

๘. นางสุภา เกษหอม ครู ชำนาญการพิเศษ

๙. นางหทัยรัตน์ ชินโน ครู ชำนาญการพิเศษ

๑๐. นางพิชญา นัยห้วยแก้ว ครู ชำนาญการพิเศษ

๑๑. นางศรีนารถ สิทธิขวา ครู ชำนาญการพิเศษ

๑๒. นางปทุมมาศ โคตรปัตตา ครู ชำนาญการพิเศษ

๑๓. นางกุลธิรัตน์ วดีศิริศักดิ์ ครู ชำนาญการพิเศษ

๑๔. นายสมพงษ์ ดีสูงเนิน ครู ชำนาญการพิเศษ

๑๕. นายจำนงค์ กาญจนแก้ว ครู ชำนาญการพิเศษ

๑๖. นายอรุณ มุลสาร ครู ชำนาญการพิเศษ

๑๗. นางเตือนใจ บาลไทสงค์ ครู ชำนาญการพิเศษ

๑๘. นางสุภาณี นามอุตวงศ์ ครู ชำนาญการพิเศษ

๑๙. นางมลวิภา เจียมเจริญกุล ครู ชำนาญการพิเศษ

๒๐. นางวานี วงศ์รัตนะ ครู ชำนาญการพิเศษ

๒๑. นางเฉลิม คำก้อน ครู ชำนาญการพิเศษ

๒๒. นางรุ่งทิพา เทพขาม	ครู ชำนาญการพิเศษ
๒๓. นางพรรณธิดา วัฒนวิทย์	ครู ชำนาญการพิเศษ
๒๔. นายวัชรพงษ์ บัวผัน	ครู ชำนาญการพิเศษ
๒๕. นางไพจิตร เชื้ออ่ำ	ครู ชำนาญการพิเศษ
๒๖. นายสุวิทย์ ใจบุญ	ครู ชำนาญการพิเศษ
๒๗. นางจันทร์ชนก แสงมณี	ครู ชำนาญการ
๒๘. นายคมสัน เอี่ยมการนา	ครู ชำนาญการ
๒๙. นายถนอม ชัยสุรินทร์	ครู ชำนาญการ
๓๐. นางสาวภาวดี หาชนนนท์	ครู ชำนาญการ
๓๑. นางรัชนี ใจบุญ	ครู ชำนาญการ
๓๒. นางสาวพินุช ตั้งพุลผลวนิชย์	ครู ชำนาญการ
๓๓. นางสาวกุลญาดา สิงหาทุม	ครูผู้ช่วย
๓๔. นางสาวอัมพร ภาษีชา	ครูผู้ช่วย
๓๕. นางสาวรฐา รักษาภักดี	ครูผู้ช่วย
๓๖. นางลักขณา โสภากุทก	ครู (พนักงานงานราชการ)
๓๗. นางสาวศิริวรรณ จันทรแดง	ครูพี่เลี้ยงเด็กพิการ
๓๘. นางวิจิตตรา จูมมาสวง	ธุรการ
๓๙. นายประยูร วงษ์อนัน	นักการภารโรง
๔๐. นางสาวจุไรรัตน์ โพธิสาร	อื่นๆ
๔๑. นางถวิล จันทรมาตย์	อื่นๆ
๔๒. นายสมัคร ศรีไสว	อื่นๆ
๔๓. นางสาวธิดารัตน์ เคนวงษ์	อื่นๆ
๔๔. นางนุชรินทร์ วงศ์หาจักร	อื่นๆ
๔๕. นางสาวอรุณี พงษ์ประเสริฐ	อื่นๆ
๔๖. นางสาวศุภรดา สมนามี	อื่นๆ
๔๗. นายทงศักดิ์ เสาสุมะรุ	อื่นๆ
๔๘. นายอมรวิทย์ หาโคตร	อื่นๆ
๔๙. นายเทวิน ปัตถาทุม	อื่นๆ
๕๐. นายมลธยา ทาโบราณ	อื่นๆ ^๗

^๗ ระบบสารสนเทศเพื่อการศึกษา, ข้อมูลครู/บุคลากร โรงเรียนอนุบาลบ้านเพียมิตรภาพที่ ๑๓๘, <https://data.bopp-obec.info/emis/schooldata>, สืบค้นเมื่อ ๑๕ ตุลาคม ๒๕๖๐.

ข้อมูลจำนวนข้าราชการครูและลูกจ้างประจำที่ปฏิบัติงานจริงในโรงเรียนอนุบาลบ้านเพียมิตรภาพที่ ๑๓๘
จำแนกตามสายงาน ตำแหน่ง วิทยฐานะ วุฒิการศึกษา และเพศ

ประเภท	ตำแหน่ง	วุฒิการศึกษา											
		ป.เอก		ป.โท		ป.บัณฑิต		ป.ตรี		ต่ำกว่า ป.ตรี		รวมทั้งสิ้น	
		ช.	ญ.	ช.	ญ.	ช.	ญ.	ช.	ญ.	ช.	ญ.	ช.	ญ.
บริหาร	ผู้อำนวยการสถานศึกษา												
	(๑) เชี่ยวชาญพิเศษ	๐	๐	๐	๐	๐	๐	๐	๐	๐	๐	๐	๐
	(๒) เชี่ยวชาญ	๐	๐	๐	๐	๐	๐	๐	๐	๐	๐	๐	๐
	(๓)ชำนาญการพิเศษ	๐	๐	๑	๐	๐	๐	๐	๐	๐	๐	๑	๑
	(๔) ชำนาญการ	๐	๐	๐	๐	๐	๐	๐	๐	๐	๐	๐	๐
	(๕) ไม่มีวิทยฐานะ	๐	๐	๐	๐	๐	๐	๐	๐	๐	๐	๐	๐
	รองผู้อำนวยการสถานศึกษา												
	(๑) เชี่ยวชาญพิเศษ	๐	๐	๐	๐	๐	๐	๐	๐	๐	๐	๐	๐
	(๒) เชี่ยวชาญ	๐	๐	๐	๐	๐	๐	๐	๐	๐	๐	๐	๐
	(๓) ชำนาญการพิเศษ	๐	๐	๐	๐	๑	๐	๐	๐	๐	๐	๑	๑
	(๔) ชำนาญการ	๐	๐	๑	๐	๐	๐	๐	๐	๐	๐	๑	๑
	(๕) ไม่มีวิทยฐานะ	๐	๐	๐	๐	๐	๐	๐	๐	๐	๐	๐	๐
การสอน	ครู												
	(๑) เชี่ยวชาญพิเศษ	๐	๐	๐	๐	๐	๐	๐	๐	๐	๐	๐	๐
	(๒) เชี่ยวชาญ	๐	๐	๐	๐	๐	๐	๐	๐	๐	๐	๐	๐
	(๓) ชำนาญการพิเศษ	๐	๐	๒	๓	๐	๐	๔	๑๔	๐	๐	๖	๑๗
	(๔) ชำนาญการ	๑	๐	๐	๒	๐	๐	๑	๒	๐	๐	๒	๔
	(๕) ไม่มีวิทยฐานะ	๐	๐	๐	๐	๐	๐	๐	๐	๐	๐	๐	๐
	ครูผู้ช่วย	๐	๐	๐	๐	๐	๐	๐	๓	๐	๐	๐	๓
ลูกจ้าง	ลูกจ้างประจำ	๐	๐	๐	๐	๐	๐	๐	๐	๑	๐	๑	๑
	พนักงานราชการ	๐	๐	๐	๐	๐	๐	๐	๑	๐	๐	๐	๑
	ลูกจ้างชั่วคราว	๐	๐	๐	๐	๐	๐	๒	๕	๓	๓	๕	๘
	รวมทั้งสิ้น	๑	๐	๔	๕	๐	๐	๗	๒๕	๔	๔	๑๗	๓๓

หมายเหตุ กรณีที่จำนวนไม่ตรงกับข้อมูลจริง อาจเกิดจากการออกข้อมูลไม่ครบทุกช่อง เช่น วุฒิการศึกษา ประเภทตำแหน่ง วิทยฐานะ ฯ

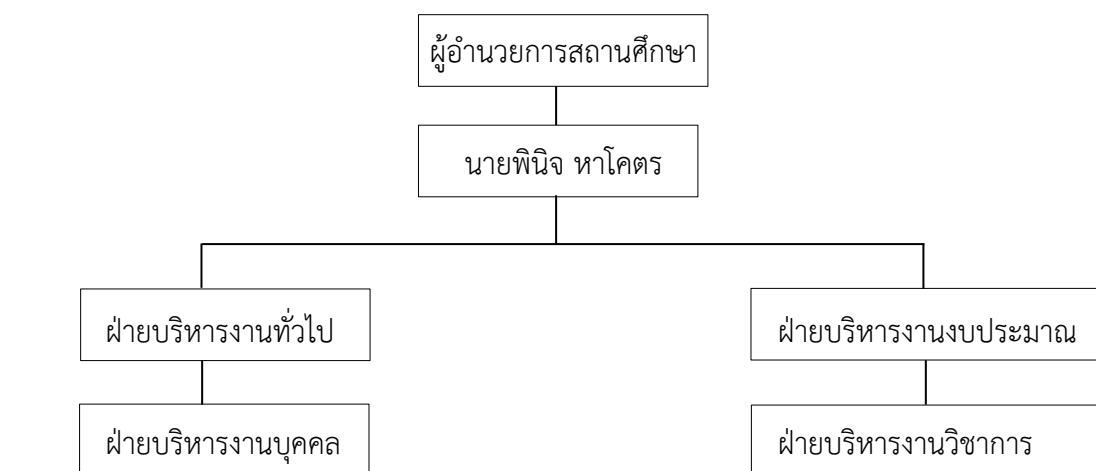
๓.๑.๕ สภาพชุมชนโดยรวม

สภาพชุมชนรอบบริเวณโรงเรียน มีลักษณะ เป็นหมู่บ้าน มีประชากรประมาณ ๑๐,๐๐๐ คน หรือมากกว่า บริเวณใกล้เคียงโดยรอบโรงเรียน โรงเรียนตั้งอยู่ติดหมู่บ้าน บริเวณรอบโรงเรียนจะเป็นถนนรอบทั้ง ๔ ด้านแต่ถนนสายหลักจะอยู่ทางทิศเหนือของโรงเรียน อาชีพหลักของชุมชน เนื่องจากหมู่บ้าน อยู่ใกล้ตัวเมืองอาชีพหลักของประชากร จึงเป็นอาชีพรับจ้าง ทำนา และรับราชการ ส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธร้อยละ ๙๐ และสภาพทางอาชีพ ได้แก่ ผู้ปกครองส่วนใหญ่ จบการศึกษาระดับประถมศึกษา ร้อยละ ๕๐ ประกอบอาชีพ รับจ้าง ร้อยละ ๒๐ ประกอบอาชีพ ทำนา ร้อยละ ๒๐ ประกอบอาชีพรับราชการ ร้อยละ ๑๐ ประกอบอาชีพค้าขาย และอาชีพอื่นๆโดยประชาชนจะมีฐานะทางเศรษฐกิจ/รายได้โดยเฉลี่ยต่อคน/ปี ๕,๐๐๐ บาท ทั้งนี้ ยังพบว่าโอกาสและข้อจำกัดของโรงเรียน โรงเรียนมีโอกาสในการพัฒนาโรงเรียน เพราะผู้นำหมู่บ้านไม่ว่าจะเป็นชาวบ้าน และทางคณะสงฆ์ ได้ให้ความร่วมมือกับทางโรงเรียนดี แต่ผู้ปกครองบางส่วนจะเร่ร่อนที่อยู่ เพราะมีอาชีพค้าขาย เมื่อค้าขายคล่องก็อยู่ เมื่อมีปัญหาที่ย้าย ทำให้เด็กนักเรียนบางคนต้องย้ายตามผู้ปกครอง ที่ไม่ไปกับผู้ปกครองก็จะอาศัยอยู่กับญาติ ทำให้การควบคุมความประพฤติไม่ดีเท่าอยู่กับผู้ปกครอง และโรงเรียนอยู่ใกล้กับชุมชนที่มีความเจริญ ซึ่งมีแหล่งคอมพิวเตอร์ ทำให้เด็กบางคนที่ไม่มีผู้ปกครอง กำกับดูแลไปมั่วสุม ซึ่งสร้างความลำบากใจให้กับโรงเรียนเป็นอย่างมาก^๔

๓.๒ โครงสร้างและการบริหารของโรงเรียนอนุบาลบ้านเพียมิตรภาพที่ ๑๓๘

โรงเรียนอนุบาลบ้านเพียมิตรภาพที่ ๑๓๘ มีโครงสร้างและการบริหารงาน แบ่งออกเป็น ๔ ฝ่าย/ส่วนดังแผนภูมิต่อไปนี้

แผนภูมิที่ ๑

^๔ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอุดรธานี เขต ๔ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ, แผนปฏิบัติการ โรงเรียนอนุบาลบ้านเพียมิตรภาพที่ ๑๓๘, หน้า ๑ - ๓.

จากการศึกษา สรุปได้ว่า โรงเรียนวิสุทธิพุทธ เป็นโรงเรียนที่ก่อตั้งขึ้นมาโดยมีวัตถุประสงค์สำคัญ คือ ต้องการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะ ๓ ประการ คือ “เก่ง ดี มีสุข” ฉะนั้น จึงได้เริ่มดำเนินการในปี พ.ศ.๒๕๔๕ และมีโรงเรียนเข้าร่วมโครงการหนึ่งหมื่นโรงโดยมีหลักสูตร สารการเรียนรู้วิชา พระพุทธศาสนา พุทธศักราช ๒๕๔๔ และหลักสูตรแกนกลางสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ ที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนสามารถที่จะพัฒนาตนเองได้ตามหลักไตรสิกขา คือ ให้เป็นคนดีมีศีลธรรม มีความมุ่งมั่นตั้งใจ และมีปัญญาในการแก้ไขปัญหาชีวิตประจำวันของตนเอง และสังคมได้ กลุ่มเป้าหมาย คือ นักเรียนประถมศึกษาชั้นปีที่ ๔-๖ และระดับมัธยมศึกษา ๑-๖ โรงเรียนอนุบาลบ้านเพิมิตรภาพที่ ๑๓๘ เป็นหนึ่งในโรงเรียนวิสุทธิพุทธที่ได้นำหลักพุทธธรรมทางพระพุทธศาสนาไปปรับใช้ในกิจกรรมต่างๆ เพื่อให้เยาวชนหรือนักเรียนในสถานศึกษามีคุณภาพที่ดียิ่งขึ้นและเพื่อเป็นการป้องกันปัญหาต่างๆ ที่จะเกิดแก่เยาวชน เช่น ปัญหาอาชญากรรม ปัญหาการมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร ปัญหาการหนีเรียน เป็นต้น ส่วนสภาพปัญหาด้านการจัดการเรียนสอนของพระสอนศีลธรรม เช่น ปัญหาด้านหลักสูตร ปัญหาด้านการจัดกิจกรรม ปัญหาด้านเวลาในการสอน เป็นต้น ที่ทำให้ไม่สามารถทำการสอนให้สัมฤทธิ์ผลตามวัตถุประสงค์ได้เท่าที่ควร

๓.๓ การสอนในโรงเรียนวิสุทธิพุทธของโรงเรียนอนุบาลบ้านเพิมิตรภาพที่ ๑๓๘

การจัดกระบวนการเรียนรู้ ในสถานการณ์ทั่วไป มีผู้เกี่ยวข้องโดยตรง ๒ กลุ่ม คือ ผู้สอนและผู้เรียน สิ่งที่จะต้องคำนึงถึง คือ ผู้สอนจะต้องทำการศึกษาลักษณะวิเคราะห์มาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้น กำหนดแผนการเรียนรู้ เนื้อหาสาระ ที่จะนำไปสอน เพื่อให้เกิดความเข้าใจอย่างชัดเจน และนำไปกำหนดกิจกรรมการเรียนรู้ หรือวิธีการเรียนรู้และลักษณะรูปแบบการเรียนรู้ของผู้เรียน บทบาทที่สำคัญของครู จึงต้องนำจิตวิทยาการเรียนการสอน ที่จะนำไปสู่การเรียนรู้ที่เกิดผลมากที่สุด สำหรับการจัดออกแบบกิจกรรมที่จะใช้ในการจัดการเรียนรู้นั้น ครูผู้สอน จึงควรคำนึงถึงองค์ประกอบทางด้านจิตวิทยาที่มีอิทธิพลต่อผู้เรียน ด้วยเหตุนี้ ครูจะต้องมีบทบาทในด้านต่างๆ เช่น การสำรวจพื้นฐานของผู้เรียนว่ามีศักยภาพมากน้อยเพียงใด การบูรณาการสอน วิธีการถ่ายทอดความรู้ การจัดการเรียนรู้เหมาะสมแก่ความต้องการของผู้เรียน ให้ความสะดวกในการเรียนรู้ บุคลิกภาพที่ดีของความเป็นครู รู้จักเด็กเป็นรายบุคคล รายกลุ่ม ให้ความรักความเมตตา เข้าใจธรรมชาติในรายวิชา การจัดกิจกรรมที่เหมาะสมแก่เด็กให้เข้าใจง่าย^๙ สรุปบทบาทของพระอาสาในฐานะที่เป็นครูที่จะต้องเตรียมการในด้านต่างๆ ต่อไปนี้

^๙ กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, การจัดสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา, หน้า ๒๑๘-๒๒๐.

๑) วิธีการเสริมสร้างความศรัทธาแก่ผู้เรียน

การเสริมสร้างศรัทธาเป็นเรื่องสำคัญมาก ผู้เรียนระดับประถมวัยประมาณไม่เกิน ๖ ปี และ (เรียนระดับประถมศึกษา อายุประมาณ ๖-๑๐ ปี เป็นช่วงสำคัญที่ผู้เรียนกำลังหล่อหลอมความเข้มแข็งในเชิงจริยธรรม ครูผู้สอนควรปลูกฝังด้วยโอวาท ๓ ให้เข้าถึงหัวใจของพระพุทธศาสนา คือ ทำความดี ละเว้นความชั่ว ทำจิตใจให้บริสุทธิ์ มุ่งให้เกิดภาพการเรียนรู้ที่ตัวผู้เรียน คือเป็นคนอ่อนโยน ว่างนอนสอนง่าย เคารพและเชื่อฟังพ่อแม่ผู้ปกครองและฝึกปฏิบัติตนตามหลักธรรม และมีศรัทธาในพระรัตนตรัย ส่วนผู้เรียนระดับมัธยมศึกษา มีอายุตั้งแต่ ๑๑ ปีถึง ๑๗ ปี ซึ่งเป็นช่วงวัยรุ่น ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ทั้งทางร่างกายจิตใจ บุคลิกภาพ มีความเห็นใจตนเอง เหตุการณ์ บุคคล สิ่งแวดล้อม ความเปลี่ยนแปลงของสังคม กิจกรรมเพื่อการเรียนรู้พระพุทธศาสนาอย่างจริงจังจะต้องเลือกให้เหมาะสมกับวุฒิภาวะความสนใจ เอื้อให้เกิดความเลื่อมใสศรัทธาต่อพระศาสนา^{๑๐}

จากการศึกษา จะเห็นว่า การสอนวิชาพระพุทธศาสนาแก่นักเรียนวัยรุ่นนั้น จะดำเนินกิจกรรมได้ราบรื่นถ้าเริ่มต้นการเรียนการสอนด้วยวิธีสร้างศรัทธา นักเรียนเคยรู้สึกว่าการเรียนเป็นเรื่องของการควบคุมพฤติกรรม เป็นกรอบที่คับแคบ เป็นกระบวนการที่ผู้ใหญ่คอยห้ามปรามและตำหนิตะเยียน ความรู้สึกเช่นนี้ จึงทำให้การเรียนเรื่องพระพุทธศาสนาเป็นเรื่องที่น่าเบื่อหน่าย เป็นเรื่องผู้ใหญ่ไกลตัว ไม่อยากเรียน ครูจึงจำเป็นต้องสร้างความรู้สึกละเลื่อมใสและเชื่อมั่นให้เกิดขึ้นเสียก่อน ทั้งนี้ ความเชื่อมั่นที่เกิดจากการเรียนวิชาพระพุทธศาสนามี ๓ ประการ คือ เชื่อมั่นว่าหลักพระพุทธศาสนาเป็นความจริง ความดีจริงและความงามที่แท้จริงพระธรรมคำสั่งสอนล้วนเป็นสิ่งที่ปฏิบัติได้ เชื่อมั่นว่าการปฏิบัติตนตามหลักของพระพุทธศาสนาย่อมเกิดผลที่มีคุณค่าที่แท้จริงแก่ชีวิต และเชื่อมั่นว่าการศึกษาพระพุทธศาสนาเป็นการเรียนสาระความรู้ที่มีเหตุผลสามารถใช้ปัญญาพิสูจน์ให้เห็นจริงได้^{๑๑}

๒) วิธีการด้านบุคลิกภาพของความเป็นครู

แต่เดิมมาถ้าจะมีการแสดงประเภทใดก็ตาม ผู้ที่แสดงเป็นครูต้องเลือกคนที่หน้าตาเคร่งขรึม ยิ้มยาก แต่งกายลำสมัย อายุมาก พูดจาเสียงดัง ท่าทางดู เจ้าระเบียบปัจจุบันนี้ ความคิดดังกล่าวได้เปลี่ยนแปลงไปแล้ว ครูสมัยใหม่มิใช่ครูที่คร่ำครึ เป็นกันเองสามารถใช้ภาษาสื่อความหมายกับเด็กวัยรุ่นได้ และเข้าใจความรู้สึกนึกคิดของนักเรียนว่าเขากำลังสนใจใคร่เรื่องอะไร ครูที่มีบุคลิกภาพดีไม่จำเป็นต้องเป็นหนุ่มหล่อ สาวสวย ครูคือ ธรรมดาดีเอง แต่ได้ฝึกหัดกิริยาวาจาดีแล้ว วางตนได้เหมาะสมกับสถานภาพของครูตามประเพณีไทย ครูเป็นผู้ที่มีความรู้ละมีประสบการณ์ชีวิตมากกว่าศิษย์ ครูจึงสามารถเป็นกัลยาณมิตรที่คอยชี้แนะและช่วยเหลือศิษย์อยู่เสมอ ครูนั่น นอกจากจะมีกิริยาวาจาดีแล้วจิตใจของครูต้องดีด้วย มีความบริสุทธิ์ใจ ตั้งใจสั่งสอนศิษย์ด้วยจิตเมตตา ทำตนเป็น

^{๑๐} กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, การจัดสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา, หน้า ๑๘๑-๑๘๘.

^{๑๑} สัมภาษณ์ พระวิญญู วิจิตรญาณ ครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนอนุบาลบ้านเพิมิตรภาพที่ ๑๓๘, บ้านเพีย ตำบลเมืองเพีย อำเภอกุดจับ จังหวัดอุดรธานี, วันที่ ๑๔ พฤศจิกายน ๒๕๖๐.

ตัวอย่างให้ศิษย์ได้เลียนแบบการดำเนินชีวิตที่ดีงาม^{๑๒} เมื่อครูมีจิตใจที่รักศิษย์ความเมตตาจะฉายออกมาจากใจเป็นกิริยาที่สุภาพ อ่อนโยน ยิ้มแย้มแจ่มใส นักเรียนได้เรียนกับครูแล้วเกิดความรู้สึกสบายใจ เลื่อมใสอยากเรียนด้วย ขอให้เรามาช่วยกันสร้างบุคลิกภาพของครูเป็นจุดเริ่มต้นของการสร้างศรัทธา

จากการศึกษา จะเห็นว่า บุคลิกภาพที่ดีของครู คือ บุคลิกภาพทางกาย มีความสะอาด แจ่มใส สงบ และสำรวม เป็นผู้มีสุขภาพจิตใจอิสระ ไม่ตกเป็นทาสของตัณหาและอาฆิส เพราะผู้มีจิตใจอิสระ ปลอดโปร่งจากปัญหาเท่านั้นที่จะชี้แนะและช่วยเหลือผู้อื่นได้ และมีความมั่นใจในตนเอง เนื่องจากเป็นผู้ที่รู้จักจริงและปฏิบัติจริงในสิ่งที่สอนผู้อื่นครูที่ดีจึงเป็นผู้ที่มีความเรียบง่ายไม่มีปมเด่นหรือปมด้อยในการที่ต้องมาสอนพระพุทธศาสนา^{๑๓}

๓) วิธีการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างครูกับศิษย์และระหว่างเพื่อนนักเรียน

ดังที่กล่าวแล้วว่า มนุษย์มีใจเป็นใหญ่ หากครูมีใจรักการสอน รักและเข้าใจศิษย์ย่อมทำให้ครูและศิษย์มีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันความสัมพันธ์ที่ดี หมายถึง การที่ทั้งสองฝ่ายเป็นทั้งผู้ให้และผู้รับ เกิดการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น แสดงความไว้วางใจซึ่งกันและกัน รับฟังการวิพากษ์วิจารณ์อย่างมีเหตุผล ทำงานร่วมกันได้ เรียนรู้และช่วยกันแก้ปัญหาได้ ทั้งครูและศิษย์ต่างมีเจตคติที่ดีต่อกัน ความสัมพันธ์ที่ดีจะเกิดขึ้นไม่ได้ ถ้าครูใช้วิธีเดินเข้าห้องเรียนให้นักเรียนอ่านหนังสือแล้วครูยืนอธิบายไปจนจบชั่วโมงก็ออกจากห้องไป การสอนแบบนี้ไม่ต่างอะไรกับการสอนโดยใช้โทรทัศน์หรือเทปบันทึกเสียง เป็นการส่งความรู้ทางเดียวโดยไม่เกิดปฏิกิริยาโต้ตอบนักเรียนน่าจะเกิดความรู้สึกอึดอัด เมื่อครูเดินเข้าห้องเรียนด้วยสีหน้ายิ้มแย้มแจ่มใสเริ่มต้นบทเรียนด้วยการทักทายนักเรียน คุณกันถึงเหตุการณ์ ข่าว หรือเรื่องที่นักเรียนสนใจเกี่ยวเนื่องกับบทเรียน เปิดโอกาสให้นักเรียนได้เล่า ได้บอก ไม่ว่าจะเป็นเรื่องที่ทุกข์ร้อนหรือตื้นตันดีใจ ครูแสดงความสนใจ รับฟังและเปิดโอกาสให้นักเรียนได้ผลัดเปลี่ยนกันพูดในเวลาและวาระต่างๆ กัน การปฏิบัติดังกล่าวนี้ย่อมทำให้ครูรู้จักศิษย์และศิษย์ก็เกิดความไว้วางใจครู มีความมั่นใจว่าครูเป็นมิตร ความสัมพันธ์ที่ดีได้เริ่มต้นขึ้นแล้วการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนด้วยวิธีการหลากหลาย เปิดโอกาสให้นักเรียนได้มีส่วนร่วม ครูใช้สื่อการสอนเป็นเครื่องมือที่นักเรียนได้สนทนา ถกเถียงขัดแย้งกันอย่างมีเหตุผลย่อมทำให้นักเรียนต่างได้เรียนรู้ซึ่งกันและกัน ครูคอยจัดแนวทางให้นักเรียนได้เรียนรู้ซึ่งกันและกันช่วยกันแก้ปัญหา ความสัมพันธ์ที่ดีในหมู่เพื่อนจึงเกิดขึ้น นักเรียนไม่ใช่หุ่นที่นั่งเรียนแถวหนึ่งๆ อยู่อีกต่อไป แต่เป็นมนุษย์ที่เคลื่อนไหว มีชีวิตชีวา^{๑๔}

^{๑๒} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, หน้า ๒๓๗-๒๓๘.

^{๑๓} สัมภาษณ์ พระวิญญู วิจิตรญาณ ครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนอนุบาลบ้านเพิมิตรภาพที่ ๑๓๘, บ้านเพีย ตำบลเมืองเพีย อำเภอกุดจับ จังหวัดอุดรธานี, วันที่ ๑๔ พฤศจิกายน ๒๕๖๐.

^{๑๔} กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, การจัดสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา, หน้า ๑๘๒.

ตารางที่ ๔ แสดงตารางเปรียบเทียบบุคลิกภาพของครูที่นักเรียนพึงพอใจ

การปฏิบัติของครูที่นักเรียนไม่พึงพอใจ	การปฏิบัติของครูที่นักเรียนพึงพอใจ
-ไม่ทักทาย หน้าตาบึ้งตึง -ไม่เปิดโอกาสให้นักเรียนได้เล่า ได้บอก ไม่ว่าจะเป็นเรื่องที่ทุกข์ร้อนหรือตื้นตันดีใจ ครูแสดงความไม่สนใจ และไม่รับฟังและไม่เปิดโอกาสให้นักเรียนได้ผลัดเปลี่ยนกันพูดในเวลาและวาระต่างๆ กัน -นักเรียนจะเห็นว่าครูไม่เป็นกัลยาณมิตร -เดินเข้าห้องเรียนแล้วสั่งให้นักเรียนอ่านหนังสือให้ฟัง สอนเสร็จก็เดินออกจากห้อง^{๑๕}	-ยิ้มแย้มแจ่มใส หน้าตาสดใสเป็นกันเอง -ทักทายนักเรียน เมื่อเข้าห้องเรียน -นำเข้าสู่บทเรียนอย่างชาญฉลาด เช่น ยกข่าวประจำวัน หรือนิทาน หรือเรื่องที่นักเรียนสนใจเกี่ยวเนื่องกับบทเรียน -นักเรียนจะเห็นว่าครูมีความเป็นกัลยาณมิตร -เปิดโอกาสให้นักเรียนได้เล่า ได้บอก ไม่ว่าจะเป็นเรื่องที่ทุกข์ร้อนหรือตื้นตันดีใจ ครูแสดงความสนใจ รับฟังและเปิดโอกาสให้นักเรียนได้ผลัดเปลี่ยนกันพูดในเวลาและวาระต่างๆ กัน

๔) วิธีการเสนอสิ่งเร้าและจุดใจ

ดังที่ได้กล่าวแล้วว่านักเรียนมีเจตคติต่อวิชาพระพุทธศาสนาว่าเป็นเรื่องของอุดมคติสูงส่ง ไกลตัว บางครั้งเป็นเรื่องของอิทธิปาฏิหาริย์ เรื่องของอดีตอันยาวนาน เรื่องของกฎเกณฑ์ที่คอยควบคุมมิให้ทำสิ่งใดได้ดังใจตน ดังนั้น การที่จะสร้างศรัทธาให้นักเรียนเกิดความรู้สึกระทึกในใจในความสำคัญของการนับถือศาสนาจึงต้องใช้สื่อสิ่งเร้าเชื่อมโยงให้เห็นว่าพระพุทธพระธรรม พระสงฆ์ มีความสัมพันธ์กับชีวิตประจำวันของเขา และช่วยให้เขาประสบความสำเร็จในชีวิตอย่างแท้จริงนักเรียนแต่ละคนมีวิถีชีวิต มีภูมิหลัง มีความสามารถความสนใจที่แตกต่างกันครอบครัวของนักเรียนมีสภาพทางเศรษฐกิจและสังคมแตกต่างกันนักเรียนจึงมีความรู้สึกนึกคิดและวิธีการเรียนรู้ที่แตกต่างกันด้วย^{๑๖}

จากการศึกษา จะเห็นว่า วิธีการเสนอสิ่งเร้าและจุดใจธรรมชาติดีและปรากฏการณ์ธรรมชาติที่นักเรียนได้พบเห็นอยู่ทุกวัน และได้พิจารณา เช่น ใบไม้ผลิอ่อน ใบไม้ที่เขียวชอุ่ม ใบไม้แก่ที่เหลืองจัด ใบไม้ที่ร่วงหล่นทับถมอยู่บนพื้นดิน ตัวหนอนที่เกาะอยู่บนก้านกุหลาบสีสวย น้ำที่นองขังจนเน่า

^{๑๕} สัมภาษณ์ พระชนพล ขนติธมโม ครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนอนุบาลบ้านเพิมิตรภาพที่ ๑๓๘, บ้านเพีย ตำบลเมืองเพีย อำเภอกุดจับ จังหวัดอุดรธานี, วันที่ ๑๔ พฤศจิกายน ๒๕๖๐.

^{๑๖} กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, การจัดสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา, หน้า ๑๘๓-๑๘๔.

และน้ำที่ใส่ไหลเย็น ผักตบชวาที่ลอยไหลไปตามสายน้ำลมที่พัดเย็นและพายุที่พัดกระหน่ำทำลายทุกอย่างที่ขวางหน้า ฯลฯ การใช้ธรรมชาติเป็นสื่อสิ่งเร้านี้ พระบรมศาสดาได้ทรงใช้อยู่เสมอในสมัยพุทธกาล และยังคงเป็นสื่อที่ดีที่ครูควรนำมาใช้สอนอยู่เสมอ นอกจากนั้น ข้าวและเหตุการณ์เป็นสื่อเร้าและจูงใจให้นักเรียนเกิดความสนใจใคร่รู้ ช่วยให้ครูสามารถจัดเป็นกิจกรรมเสริมสร้างศรัทธา กิจกรรมสอนสาระของบทเรียนและกิจกรรมสรุปได้ทุกขั้นตอน การใช้ข้าวและเหตุการณ์นำสู่การสอนหลักธรรมต่างๆ หรือนำมาสอนตามเทศกาลวันสำคัญของพระพุทธศาสนา ย่อมทำให้เป็นตัวอย่างให้นักเรียนคิดวินิจฉัยสิ่งผิดชอบชั่วดีได้ด้วยตนเอง การใช้สื่อและวิธีการจัดเสนอสื่อต่างๆ เพื่อเร้าความสนใจ เช่น การจัดป้ายนิเทศจัดนิทรรศการ การใช้เพลง ดนตรี เกมนิทาน กรณีปัญหา กรณีตัวอย่าง สถานการณ์จำลอง เสนอเป็นวิดีโอ ภาพเคลื่อนไหวคอมพิวเตอร์ เทปบันทึกเสียงย่อมช่วยให้นักเรียนเรียนได้ดี การจัดกิจกรรมให้นักเรียนได้ตรวจสอบความรู้ ความคิดของตนเอง และได้ทราบผลทันที ช่วยเสริมแรงและจูงใจให้นักเรียนต้องการปรับปรุงตน หรือปรับปรุงผลงานให้ดีขึ้น ดังนั้น คำวิจารณ์อย่างมีเหตุผลคำชมเชย การให้รางวัลการประกาศเกียรติคุณ จึงเป็นวิธีหนึ่งที่ช่วยเสริมแรงและจูงใจนักเรียนต่อการเรียนพระพุทธศาสนา^{๑๗}

๕) วิธีการจัดบรรยากาศและสิ่งแวดล้อม

บรรยากาศของการเรียน เป็นองค์ประกอบอีกประการหนึ่งที่ทำให้การเรียนซ้ำซากจำเจ ดังนั้น การจัดชั้นเรียน การจัดที่นั่งเรียน การจัดป้ายนิเทศและสื่อการเรียนต่างๆ ให้มีลักษณะหลากหลาย จึงช่วยให้การเรียนวิชาพระพุทธศาสนาเป็นวิชาการที่ทันสมัย น่าค้นคว้าแสวงหาคำตอบ เกิดการเรียนรู้ที่ดีต่อไป

จากการศึกษา จะเห็นว่า พระอัสสฬาสอนศีลธรรมได้ใช้กลยุทธ์หรือวิธีการจัดบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสมแก่นักเรียน เพื่อให้มีบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมที่แตกต่างจากชั้นอนุบาลและประถมศึกษา สภาพของชั้นเรียนไม่จำเป็นต้องตกแต่งสีสนัสดูดุดา หากแต่มีความเรียบง่ายสะอาด ปลอดภัย ถูกสุขลักษณะก็เพียงพอแล้ว ชั้นมัธยมตอนต้น เด็กยังชอบแสดงออกทางการเล่น และศิลปะดนตรีอยู่ ดังนั้น การจัดบรรยากาศอย่างสนุกสนานก็น่าจะทำได้ ส่วนในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายนั้น บรรยากาศการเรียนที่มีลักษณะเชิงวิชาการก็น่าจะเหมาะสมครูที่สอนวิชาพระพุทธศาสนา จึงควรเลือกจัดบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมให้เหมาะสมของระดับของนักเรียน เหมาะกับวัย และความสนใจใคร่รู้ของผู้เรียน เหมาะกับบทเรียนที่สอนและเหมาะกับวิธีการ ส่วนกิจกรรม

^{๑๗} สัมภาษณ์ พระธนพล ขนติธมโม ครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนอนุบาลบ้านเพิมิตรภาพที่ ๑๓๘, บ้านเพีย ตำบลเมืองเพีย อำเภอกุดจับ จังหวัดอุดรธานี, วันที่ ๑๔ พฤศจิกายน ๒๕๖๐.

การเรียนการสอนบรรยากาศและสิ่งแวดล้อม จึงเป็นองค์ประกอบส่วนหนึ่งที่ทำให้การเรียนการสอน พระพุทธศาสนาบรรลุตามเจตนารมณ์^{๑๘} การเปลี่ยนบรรยากาศอาจทำได้ ดังต่อไปนี้

(๑) จัดโต๊ะเรียนใหม่ แทนที่จะนั่งเรียนแถว ก็เปลี่ยนเป็นนั่งรูป U บ้างจัดทำเป็นครึ่งวงกลม บ้าง หรืออาจถอยโต๊ะร่นไปชิดผนังหลักห้อง แล้วเหลือที่ว่างไว้ครึ่งห้อง เพื่อให้ครูและนักเรียนได้นั่ง และฝึกหัด

(๒) ถ้าโรงเรียนมีห้องประชุม ห้องจริยศึกษา ครูอาจพานักไปเรียนยังห้องที่ว่างนั้น เพื่อความสะดวกในการใช้สื่อและการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ต้องการให้นักเรียนได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นหรือมีส่วนร่วมในการเรียน

(๓) ถ้าสถานที่อำนวยการ ครูอาจเปลี่ยนบรรยากาศโดยพานักเรียนไปนั่งเรียนที่สนามใต้ร่มไม้ ท่ามกลางธรรมชาติที่ความสงบเพียงพอ

(๔) ถ้าโรงเรียนอยู่ใกล้วัดและมีโบสถ์วิหารที่กว้างขวางพอ ครูควรพานักเรียนไปเรียนที่โบสถ์ วิหาร หรือศาลาการเปรียญเป็นบางครั้ง เพราะวัดและพระสงฆ์เป็นแหล่งวิทยาการที่ดีในการเรียนรู้ พระพุทธศาสนามีผู้กล่าวว่า บรรยากาศในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา ควรมีลักษณะแจ่มใสสว่าง แต่ไม่ถึงกับต้องเล่นเกม ร้องเพลงหรือกระโดดโลดเต้น เพราะนักเรียนเริ่มเข้าวัยรุ่นแล้วควรฝึกให้รู้จัก สงบและคิดไตร่ตรองอย่างผู้ใหญ่

๖) วิธีการจัดรูปแบบการเรียนรู้ที่เหมาะสม

รูปแบบการเรียนรู้เป็นโครงสร้างที่ใช้เป็นแนวในการสร้างกิจกรรมการเรียนการสอนและจัด สิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ลักษณะเด่นของรูปแบบการเรียนการสอน มีดังต่อไปนี้ ระบุเป้าหมาย หรือจุดมุ่งหมายของเนื้อหาที่จะสอน มีหลักการหรือสมมติฐานเกี่ยวกับลักษณะของผู้เรียน และ กระบวนการเรียนรู้ มีแนวทางในการพัฒนากิจกรรมการเรียนแต่ละช่วง มีรูปแบบที่แน่นอนและ ชัดเจนในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ มีการวิจัยหรือประเมินประสิทธิภาพรูปแบบนั้นๆ สามารถสรุป ได้^{๑๙} ในการเรียนการสอนพระพุทธศาสนาเป็นเรื่องสำคัญยิ่งของประเทศชาติ ที่จะต้องใช้สิ่งที่มีคุณค่า ยิ่งของสังคมไทยเป็นเครื่องมือในการปฏิรูปการเรียนรู้พระพุทธศาสนา ศีลธรรม และจริยธรรม หลักสูตรได้ออกแบบให้สอนเน้นความคิดรวบยอดคือ ความศรัทธาต่อพระรัตนตรัยโดยการสร้าง ศรัทธาด้วยกิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมความศรัทธาต่อ พระพุทธ พระธรรม และพระสงฆ์ เพื่อ เป้าหมายในการสร้างศรัทธาของผู้เรียนที่มีต่อพระรัตนตรัย การจัดการเรียนรู้พระพุทธศาสนา จึงควร โยงสาระการเรียนรู้ของพระพุทธศาสนา

^{๑๘} สัมภาษณ์ พระวิญญู วิจิตรญาณ โครพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนอนุบาลบ้านเพียมิตรภาพที่ ๑๓๘, บ้านเพียม ตำบลเมืองเพีย อำเภอกุดจับ จังหวัดอุดรธานี, วันที่ ๑๔พฤศจิกายน ๒๕๖๐.

^{๑๙} C.June Maker, Teaching Models in Education the Gifted, 3 edition, (England, 2005), p.12-15.

จากการศึกษา จะเห็นว่า พระสอนศีลธรรมได้ใช้วิธีการจัดรูปแบบการเรียนรู้ที่เหมาะสม ดังนี้

๑) ครูควรใช้คำถามกระตุ้นให้ผู้เรียนใช้ความคิดระดับสูง (High Level Thinking) โดยเราให้เด็กนำข้อมูลความรู้ไปใช้ในสถานการณ์ใหม่ พยายามเพิ่มศักยภาพการคิด นำความรู้ไปใช้ และพัฒนาแนวใหม่อย่างต่อเนื่อง ประเมินความเหมาะสมเผชิญสถานการณ์และต้องแก้ปัญหาหรือพัฒนาอย่างมีประสิทธิภาพ

๒) คำถามหรือแบบฝึกเมื่อครูสอนพระพุทธศาสนาควรเป็นคำถามปลายเปิดเพื่อให้นักเรียนคิดได้กว้างขวาง และหลากหลาย ไม่ควรเป็นเรื่องที่มีคำตอบถูกเพียงคำตอบเดียว

๓) ส่งเสริมกรณีศึกษาให้สามารถค้นพบวิธีแก้ปัญหา กรณีพบทางออกของชีวิตด้วยตนเอง โดยใช้กระบวนการคิดแบบยล คือ โยนิโสมนสิการ

๔) ฝึกการใช้กระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณให้มากโดยศึกษามาจากสภาพแวดล้อมที่กว้างขวางด้วยบริบทที่มีพระพุทธศาสนาเป็นรากฐานทางสังคม และวัฒนธรรม การศึกษาพระพุทธศาสนา ควรส่งเสริมให้นักเรียนเข้าใจ ถึงหัวใจพระพุทธศาสนา ควรส่งเสริมการเรียนรู้โดยใช้วัดเป็นแหล่งการเรียนรู้ ซึ่งจะเป็นหนทางในการหล่อหลอมความเป็นไทย^{๒๐}

(๕) ส่งเสริมให้นักเรียนมีอิสระในการเลือกเรื่องที่ต้องการศึกษาค้นคว้า เช่น เลือกศึกษาเรื่องจากชาดก และเรื่องน่ารู้ การให้ออกาสนักเรียนเลือกจะช่วยสร้าง นิสยรักอิสระและเป็นคนมีความคิดสร้างสรรค์

(๖) จัดระยะเวลาเรียนให้พอเหมาะและมีความหลากหลายของวิธีการ ครูควรสร้างกิจกรรมที่ท้าทายความสามารถของเด็ก คัดคะเนเวลาอย่างเหมาะสม และเข้าใจหลักการของการบูรณาการเชื่อมโยงหัวข้อความรู้ไปสู่ความคิดรวบยอดที่เป็นองค์รวม

๓) วิธีการจัดรูปแบบการเรียนการสอนที่เสนอแนะ

วิธีการเรียนรู้ที่ใช้กระบวนการเผชิญสถานการณ์และตัดสินใจแก้ปัญหาการศึกษาที่ท้าทายสัมพันธ์สอดคล้องกับการดำเนินชีวิต วิถีชีวิตมนุษย์ ย่อมมีการเปลี่ยนแปลง การขัดแย้ง มีทุกขมีความสมหวัง ผิดหวังเป็นธรรมดา นักเรียนควรมีโอกาสได้เรียนรู้วิถีทางของชีวิตที่สัมพันธ์กับวิธีการศึกษาเมื่อนำขั้นตอนดังกล่าวมาจัดเป็นแผนการสอน จัดเป็นขั้นตอนการสอน ได้แก่

๑) ขั้นสร้างศรัทธาแก่ผู้เรียน ประกอบด้วย (๑) ครูใช้ช่วงเวลาหนึ่งก่อนทดลองสอนในการเตรียมตัวครู เพื่อสร้างสัมพันธ์ที่ดีระหว่างครูกับนักเรียน ครูแสดงความรักและความเมตตาต่อนักเรียนอย่างจริงใจ (๒) ก่อนเริ่มบทเรียนแต่ละครั้ง ครูจัดสิ่งแวดล้อมและบรรยากาศในชั้นเรียนให้สอดคล้องกับเนื้อหาของบทเรียน และเร้าใจให้นักเรียนให้ความสำคัญของบทเรียน (๓) ครูเสนอสถานการณ์

^{๒๐} สัมภาษณ์ พระวิญญู วิจิตรญาณ ครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนอนุบาลบ้านเพียมิตรภาพที่ ๑๓๘, บ้านเพีย ตำบลเมืองเพีย อำเภอกุดจับ จังหวัดอุดรธานี, วันที่ ๑๔ พฤศจิกายน ๒๕๖๐.

ปัญหา หรือกรณีตัวอย่าง พร้อมทั้งแนะนำหลักการปฏิบัติโดยใช้หลักธรรมเป็นพื้นฐานนำไปสู่การเลือกและแก้ปัญหาหลายๆทาง

๒) ขั้นสอน ครูหรือนักเรียนนำเสนอสถานการณ์ ปัญหา หรือกรณีตัวอย่าง และหลักการปฏิบัติตน โดยใช้หลักธรรมเป็นพื้นฐานนำไปสู่การเลือกและการแก้ปัญหาหลายๆทาง คือ ฝึกทักษะการแสวงหา และรวบรวมข้อมูล ข้อเท็จจริง ความรู้และหลักการ นักเรียนฝึกสรุปประเด็นสำคัญ เพื่อประเมินค่าแนวทางแก้ปัญหาว่าทางใดดีที่สุด โดยใช้วิธีคิดหลายๆวิธี (โยนิโสมนสิการ)^{๒๑}

จากการศึกษา จะเห็นว่า พระอัสสอสอนศีลธรรมได้ใช้วิธีการจัดรูปแบบการเรียนการสอนที่เสนอแนะ ดังต่อไปนี้

๑) การเผชิญ ชีวิตเมื่ออุบัติขึ้นและเจริญเติบโตย่อมต้องได้ผ่านพบผู้คนสิ่งแวดล้อมและสาเหตุการณ์มากมายหลายแบบ คนทุกวัยต้องเผชิญกับความสับสน ความเปลี่ยนแปลง และเรียนรู้ที่จะเข้าใจภาวะที่ต้องเผชิญนั้น

๒) การผจญ ความสับสนและซับซ้อนของประสบการณ์ที่บุคคลได้ผ่านพบทำให้เกิดเงื่อนไขและปัญหา เขาต้องเรียนรู้วิธีการต่อสู้ แก้ไขปัญหาด้วยความพร้อมทุกด้านมีวิธีการผจญสถานการณ์ที่ต้องทำนองคลองธรรม และมีหลักการ

๓) การผสมผสาน ชีวิตและสังคมอันมีองค์ประกอบที่ละเอียดอ่อน และหลากหลายย่อมต้องการความสัมพันธ์ที่ผสมกลมกลืนกันสนิทได้สัดส่วนพอเหมาะ มีเหตุผลและนำไปสู่ ความพัฒนา เพราะเมื่อใดโลกไถและองค์ประกอบของชีวิตไม่กินเกลียวกัน เกิดความขัดแย้งอย่างยากที่จะแก้ไขเมื่อนั้นชีวิตจักต้องวิบัติลง

๔) การเผด็จ มนุษย์ต้องเรียนรู้ฝึกฝนความคิดความสามารถและวิธีการที่จะสามารถเอาชนะปัญหาสืบเนื่องต่อไป เมื่อการศึกษาสามารถช่วยให้มนุษย์เอาชนะปัญหาได้การศึกษา จึงเป็นประโยชน์แก่ชีวิตโดยแท้กระบวนการสอนเพื่อเผชิญสถานการณ์^{๒๒}

ทั้งนี้ หลักพุทธธรรมมาจัดเป็นกระบวนการเรียนการสอนที่สามารถพัฒนาการเรียนรู้อย่างเป็นที่น่าพอใจและบรรลุวัตถุประสงค์ กระบวนการของกิจกรรมการสอนนี้มี ๔ ขั้นตอน ได้แก่ (๑) การรวบรวมข้อมูล ข่าวสาร ข้อเท็จจริง ความรู้ และหลักการ (๒) การประเมินค่าเพื่อหาคุณค่าแท้และคุณค่าเทียม (๓) การเลือกและการตัดสินใจ (๔) การฝึกปฏิบัติ

จากการศึกษา สรุปความได้ว่า หลักสูตรสาระการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนาพุทธศักราช ๒๕๔๔ และหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ มีจุดมุ่งหมายที่เหมือนกัน คือ ให้ผู้เรียนพัฒนาตนเองอย่างมีระบบตามหลักไตรสิกขาด้วยการสอดแทรกกิจกรรมต่างๆ ลงไปใน

^{๒๑} กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, การจัดสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา, หน้า ๑๙๑.

^{๒๒} สัมภาษณ์ พระธนพล ขนติธมฺโม ครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนอนุบาลบ้านเพียมิตรภาพที่ ๑๓๘, บ้านเพีย ตำบลเมืองเพีย อำเภอกุดจับ จังหวัดอุดรธานี, วันที่ ๑๔ พฤศจิกายน ๒๕๖๐.

เนื้อหาของการเรียนการสอน ตลอดจนพุทธธรรมที่เป็นหลักสำคัญในพระพุทธศาสนา เช่น อธิปไตย ๔ เป็นต้น นอกจากนั้น ยังมีกิจกรรมที่เสริมหลักสูตรอื่นๆ อีก เช่น การจัดกิจกรรมในวันสำคัญทางศาสนา มีวันมาฆบูชา การสวดสรภัญญะ การไหว้พระรับศีล การช่วยเหลือคนอื่นเป็นสาธารณะสังคม หรือบำเพ็ญประโยชน์ตนและประโยชน์ส่วนรวม โดยครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน จะเป็นผู้ที่มีบทบาทในการดำเนินการทั้งหมดแก่ผู้เรียน ฉะนั้น เมื่อผู้เรียนได้ปฏิบัติตนตามหลักพุทธธรรมต่างๆ แล้วย่อมเป็นการขัดเกลาด้านพฤติกรรมอันไม่เหมาะสมทางกาย วาจา และความรู้สึกนึกคิดให้เป็นไปในทิศทางที่สังคมปรารถนา คือ เยาวชนเป็นเด็กดี เด็กเก่ง และรู้จักคุณค่าของชีวิตตนและคนอื่น รู้จักใช้ชีวิตอยู่อย่างปกติสุขร่วมกับสังคมได้อย่างไม่มีปัญหาทางศีลธรรมและทำผิดกฎหมาย จนกระทั่งนำความดีร้อนมาสู่ตนและสถานศึกษา

บทที่ ๔

แนวทางการสอนวิชาพระพุทธศาสนาสำหรับพัฒนาจริยธรรม และผลการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียนวิถีพุทธ ของโรงเรียนอนุบาลบ้านเพียมิตรภาพที่ ๑๓๘

การศึกษาวิจัย เรื่อง “การศึกษาแนวทางการสอนวิชาพระพุทธศาสนาที่มีต่อการพัฒนาจริยธรรมนักเรียนในโรงเรียนวิถีพุทธ : กรณีศึกษาโรงเรียนอนุบาลบ้านเพียมิตรภาพที่ ๑๓๘ ตำบลเมืองเพียอำเภอกุดจับ จังหวัดอุดรธานี” ผู้วิจัยได้นำแบบสัมภาษณ์ที่รวบรวมได้ และได้ทำการวิเคราะห์เกี่ยวกับผลการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ผลของการจัดกิจกรรมส่งเสริมการสอน ผลการเรียนรู้สู่การปฏิบัติและผลของกิจกรรมการทำบุญในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาและโอกาสต่างๆ ซึ่งการศึกษาในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงผสม มีการวิจัยเชิงปริมาณเพื่อให้ทราบสิ่งที่มากและสิ่งที่น้อยของพฤติกรรมของนักเรียนโรงเรียนอนุบาลบ้านเพียมิตรภาพที่ ๑๓๘ หลังได้ผ่านกระบวนการเรียนที่มีพระพุทธศาสนาผสมอยู่ และเป็นการศึกษาเชิงคุณภาพเพื่อที่จะได้ทราบความคิดเห็นของผู้บริหารและครูของโรงเรียนอนุบาลบ้านเพียมิตรภาพที่ ๑๓๘ รวมทั้งผู้ปกครองของนักเรียนเพื่อที่จะได้ทราบพฤติกรรมของบุตรหลานของตนเองในการได้ศึกษาเล่าเรียน วิชาทางพระพุทธศาสนา เพื่อที่จะเป็นพุทธจริยธรรมทางสังคมที่มีความชัดเจนและครอบคลุมในการศึกษาครั้งนี้ ดังนี้

๔.๑ ผลการสอนวิชาพระพุทธศาสนา

การศึกษาทั้งในการสัมภาษณ์และแบบสอบถาม ผู้วิจัยได้ศึกษาผลการสอนวิชาพระพุทธศาสนาจากกลุ่มเป้าหมาย คือ ผู้บริหารสถานศึกษา ๒ ท่าน ครูสอน ๑๕ รูป/คนนักเรียน ๑๐ คน ผู้ปกครอง ๑๐ คน รวมทั้งสิ้น ๓๗ รูป/คน ผลการวิจัยจากการสัมภาษณ์โดยการวิเคราะห์จากตารางคิดเฉลี่ยเป็นร้อยละ สรุปได้ดังนี้

๑. ตารางที่ ๓ แสดงผลการปฏิบัติตามหลักพุทธคุณ ๓ ของนักเรียน

โรงเรียนอนุบาลบ้านเพียมิตรภาพที่ ๑๓๘

ข้อความ	มาก ที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อย ที่สุด
ปัญญาคูณ (สุตะ การฟัง และจินตะ การ คิด จากสิ่งที่ได้เล่าเรียนมา)	๓๗ ๑๐๐	๓๐ ๘๑.๐	๒๐ ๕๔.๐	๑๒ ๓๒.๔	๕ ๑๓.๕
วิสุทธิคุณ (รักษาศีล ๕ ให้บริสุทธิ์และไม่ ทำผิดกฎหมายบ้านเมือง)	๓๔ ๙๑.๘	๓๑ ๘๓.๗	๒๓ ๖๒.๑	๑๓ ๓๕.๑	๗ ๑๘.๙
กรุณาคูณ (ไม่เบียดเบียนคนอื่น)	๓๖ ๙๗.๒	๓๓ ๘๙.๑	๒๘ ๗๕.๖	๑๖ ๔๓.๒	๑๔ ๓๗.๘

จากตารางที่ ๓ แสดงได้ว่า ผลการปฏิบัติตามหลักพุทธคุณ ๓ ของนักเรียนโรงเรียนโรงเรียน
อนุบาลบ้านเพียมิตรภาพที่ ๑๓๘ พบว่า ส่วนใหญ่นักเรียนได้ปฏิบัติข้อปัญญาคูณ (สุตะ การฟัง และ
จินตะ การคิด จากสิ่งที่ได้เล่าเรียนมา) คิดเป็นร้อยละ ๑๐๐ และรองลงมา คิดเป็นร้อยละ ๘๑.๐ วิสุทธิ
คุณ (รักษาศีล ๕ ให้บริสุทธิ์และไม่ทำผิดกฎหมายบ้านเมือง) ส่วนใหญ่คิดเป็นร้อยละ ๙๑.๘ และ
รองลงมา คิดเป็นร้อยละ ๘๓.๗ กรุณาคูณ (ไม่เบียดเบียนคนอื่น) ส่วนใหญ่คิดเป็นร้อยละ ๙๗.๒ และ
รองลงมา คิดเป็นร้อยละ ๘๙.๑

๒. ตารางที่ ๔ ผลการปฏิบัติตามคุณธรรมบด ๑๐ (ประพตีสุจริต/เว้นประพติตุจริต)
ของนักเรียนโรงเรียนอนุบาลบ้านเพียมิตรภาพที่ ๑๓๘

ข้อความ	มาก ที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อย ที่สุด
กายสุจริต (ไม่ฆ่าสัตว์ ไม่ลักทรัพย์ ไม่ผิดในกาม)ไม่ทำร้ายเพื่อนนักเรียน ด้วยกัน และไม่ทำร้ายคนอื่นๆ ให้เกียรติ เพื่อนนักเรียนที่เป็นเพศหญิง	๓๕ ๙๔.๕	๓๒ ๘๖.๔	๒๕ ๖๗.๕	๑๗ ๔๕.๙	๑๕ ๔๐.๕
วจีสุจริต (เว้นพูดเท็จ เว้นพูดส่อเสียด เว้นคำหยาบ เว้นพูดไร้สาระ/หลอกลวง คนอื่นๆ)ไม่กล่าวว่าร้ายป้ายสีเพื่อนๆ และ พูดให้เกียรติ พูดชมเชยเพื่อนที่ดี และ พูดคำจริง ไม่โกหกเพื่อนๆ และคุณครู	๒๙ ๗๘.๓	๒๔ ๖๔.๘	๑๙ ๕๑.๓	๑๐ ๒๗.๐	๘ ๒๑.๖
มโนสุจริต (เว้นอยากได้ของๆ คนอื่น เว้น คิดร้ายต่อคนอื่น เห็นชอบตามคลอง ธรรม) มีจิตปรารถนาดีต่อเพื่อนๆ ไม่ อิจฉาริษยา เมื่อเพื่อนๆ ได้คะแนนที่ ดีกว่าตนเอง	๒๘ ๗๕.๖	๒๖ ๗๐.๒	๑๓ ๓๕.๑	๑๑ ๒๙.๗	๖ ๑๖.๒

จากตารางที่ ๔ อธิบายได้ว่า ผลการปฏิบัติตามคุณธรรมบด ๑๐ (ประพตีสุจริต/เว้นประพติตุจริต) ของนักเรียนโรงเรียนอนุบาลบ้านเพียมิตรภาพที่ ๑๓๘ พบว่า กายสุจริต (ไม่ฆ่าสัตว์ ไม่ลักทรัพย์ ไม่ผิดในกาม)ไม่ทำร้ายเพื่อนนักเรียนด้วยกัน และไม่ทำร้ายคนอื่นๆ ให้เกียรติเพื่อนนักเรียนที่เป็นเพศหญิง ส่วนใหญ่คิดเป็นร้อยละ ๙๔.๕ และรองลงมา คิดเป็นร้อยละ ๘๖.๔ วจีสุจริต (เว้นพูดเท็จ เว้นพูดส่อเสียด เว้นคำหยาบ เว้นพูดไร้สาระ/หลอกลวงคนอื่นๆ)ไม่กล่าวว่าร้ายป้ายสีเพื่อนๆ และพูดให้เกียรติ พูดชมเชยเพื่อนที่ดี และพูดคำจริง ไม่โกหกเพื่อนๆ และคุณครูใหญ่คิดเป็นร้อยละ ๗๘.๓ และรองลงมา คิดเป็นร้อยละ ๖๔.๘ มโนสุจริต (เว้นอยากได้ของๆ คนอื่น เว้นคิดร้ายต่อคนอื่น เห็นชอบตามคลองธรรม) มีจิตปรารถนาดีต่อเพื่อนๆ ไม่อิจฉาริษยา เมื่อเพื่อนๆ ได้คะแนนที่ดีกว่าตนเองใหญ่คิดเป็นร้อยละ ๗๕.๖ และรองลงมา คิดเป็นร้อยละ ๗๐.๒

๓. ตารางที่ ๕ แสดงผลการปฏิบัติตามหลักบุญกิริยาวัตถุ ๓ ของนักเรียนโรงเรียนอนุบาลบ้านเพีย
มิตรภาพที่ ๑๓๘

ข้อความ	มาก ที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อย ที่สุด
ทาน (ช่วยเหลือเพื่อนๆ เท่าที่จะทำได้ เช่น แนะนำการบ้าน ร่วมทำกิจกรรม ต่างๆ ให้สำเร็จด้วยดี)	๓๒ ๘๖.๔	๒๙ ๗๘.๓	๒๔ ๖๔.๘	๑๓ ๓๕.๑	๑๐ ๒๗.๐
ศีล (ความมีระเบียบวินัย ใส่ใจใน การศึกษาเล่าเรียน และไม่ฝ่าฝืนระเบียบ ต่างๆ ของโรงเรียน)	๓๐ ๘๑.๐	๒๐ ๕๔.๐	๑๕ ๔๐.๕	๑๔ ๓๗.๘	๔ ๑๐.๘
ภาวนา (การลงมือปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ ช่วยเหลือเพื่อนๆ อย่างมีความตั้งใจ/การ นั่งสมาธิ/การเดินจงกรมตามที่พระ อาจารย์สอนเมื่อเข้าค่ายพุทธบุตร)	๒๘ ๗๕.๖	๒๕ ๖๗.๕	๑๗ ๔๕.๙	๑๖ ๔๓.๒	๖ ๑๖.๒

จากตารางที่ ๕ แสดงผลการปฏิบัติตามหลักบุญกิริยาวัตถุ ๓ ของนักเรียนโรงเรียนอนุบาลบ้านเพียมิตรภาพที่ ๑๓๘ พบว่า นักเรียนได้ให้ทาน (ช่วยเหลือเพื่อนๆ เท่าที่จะทำได้ เช่นแนะนำการบ้าน ร่วมทำกิจกรรมต่างๆ ให้สำเร็จด้วยดี) ส่วนใหญ่คิดเป็นร้อยละ ๘๖.๔ และรองลงมา คิดเป็นร้อยละ ๗๘.๓ ศีล (ความมีระเบียบวินัย ใส่ใจในการศึกษาเล่าเรียน และไม่ฝ่าฝืนระเบียบต่างๆ ของโรงเรียน) ส่วนใหญ่คิดเป็นร้อยละ ๘๑.๐และรองลงมา คิดเป็นร้อยละ ๕๔.๐ ภาวนา (การลงมือปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ ช่วยเหลือเพื่อนๆ อย่างมีความตั้งใจ/การนั่งสมาธิ/การเดินจงกรมตามที่พระอาจารย์สอนเมื่อเข้าค่ายพุทธบุตร) ส่วนใหญ่คิดเป็นร้อยละ ๗๕.๖ และรองลงมา คิดเป็นร้อยละ ๖๗.๕

๔. ตารางที่ ๖ แสดงผลการปฏิบัติตามหลักไตรสิกขาของนักเรียนโรงเรียนอนุบาลบ้านเพียว
 มิตรภาพที่ ๑๓๘

ข้อความ	มาก ที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อย ที่สุด
อธิศีลสิกขา (ฝึกฝนตนเองให้เป็นคนรู้จัก ระเบียบวินัยที่ดี)	๒๙ ๗๘.๓	๑๙ ๕๑.๓	๑๔ ๓๗.๘	๑๐ ๒๗.๐	๗ ๑๘.๙
อธิจิตตสิกขา (ฝึกฝนตนเองให้มีความ อดทนและความตั้งใจในการศึกษา)	๒๕ ๖๗.๕	๒๔ ๖๔.๘	๒๒ ๕๙.๔	๑๕ ๔๐.๕	๘ ๒๑.๖
อธิปัญญาสิกขา (ฝึกฝนตนเองให้มีองค์ ความรู้ใหม่ๆ มีพัฒนาการด้านความคิด เชิงสร้างสรรค์)	๓๐ ๘๑.๐	๒๘ ๗๕.๖	๑๔ ๓๗.๘	๑๐ ๒๗.๐	๕ ๑๓.๕

จากตารางที่ ๖ แสดงผลการปฏิบัติตามหลักไตรสิกขาของนักเรียนโรงเรียนอนุบาลบ้านเพียว
 มิตรภาพที่ ๑๓๘ พบว่า อธิศีลสิกขา (ฝึกฝนตนเองให้เป็นคนรู้จักระเบียบวินัยที่ดี) ส่วนใหญ่คิดเป็น
 ร้อยละ ๗๘.๓ และรองลงมา คิดเป็นร้อยละ ๕๑.๓ อธิจิตตสิกขา (ฝึกฝนตนเองให้มีความอดทนและ
 ความตั้งใจในการศึกษา) ส่วนใหญ่คิดเป็นร้อยละ ๖๗.๕ และรองลงมา คิดเป็นร้อยละ ๖๔.๘ อธิ
 ปัญญาสิกขา (ฝึกฝนตนเองให้มีองค์ความรู้ใหม่ๆ มีพัฒนาการด้านความคิดเชิงสร้างสรรค์) ส่วนใหญ่
 คิดเป็นร้อยละ ๘๑.๐ และรองลงมา คิดเป็นร้อยละ ๗๕.๖

๕. ตารางที่ ๗ แสดงผลการปฏิบัติตามหลักอริยสัจ ๔ ของนักเรียน
โรงเรียนอนุบาลบ้านเพียมิตรภาพที่ ๑๓๘

ข้อความ	มาก ที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อย ที่สุด
ทุกข์ (รู้จักปัญหาต่างๆ ได้ด้วยตนเอง เช่น ปัญหาติดเกมส์)	๒๐ ๕๔.๐	๑๕ ๔๐.๕	๑๐ ๒๗.๐	๗ ๑๘.๙	๔ ๑๐.๘
สมุทัย (รู้จักสาเหตุที่ทำให้เกิดปัญหา เช่น อยากเล่นเกมเพราะจิตใจหมกมุ่นอยู่ในเรื่องนั้นๆ นานเกินไป จนกระทั่งไม่อาจเปลี่ยนจิตใจให้มันคงไปศึกษาเล่าเรียนได้)	๒๒ ๕๙.๔	๑๙ ๕๑.๓	๑๖ ๔๓.๒	๑๒ ๓๒.๔	๖ ๑๖.๒
นิโรธ(หากเลิกเล่นเกมได้แล้ว ก็จะเรียนเก่งและทำกิจกรรมอื่นๆ ได้มากกว่าเล่นเกม)	๑๙ ๕๑.๓	๑๑ ๒๙.๗	๙ ๒๔.๓	๔ ๑๐.๘	๒ ๕.๔
มรรค (ทำงานบ้านช่วยผู้ปกครอง แนะนำการบ้านช่วยเพื่อนๆ ทำกิจกรรมช่วยเพื่อนๆ ทำกิจกรรมช่วยคุณครู หันไปทำงานเบาๆ แทนเล่นเกมเช่น วาดรูป ถ่ายรูป สะสมแสตมป์)	๒๐ ๕๔.๐	๑๗ ๔๕.๙	๑๐ ๒๗.๐	๗ ๑๘.๙	๓ ๘.๑

จากตารางที่ ๗ แสดงผลการปฏิบัติตามหลักอริยสัจ ๔ ของนักเรียนโรงเรียนอนุบาลบ้านเพียมิตรภาพที่ ๑๓๘ พบว่า ทุกข์ (รู้จักปัญหาต่างๆ ได้ด้วยตนเอง เช่น ปัญหาติดเกมส์)ส่วนใหญ่คิดเป็นร้อยละ ๕๔.๐ และรองลงมา คิดเป็นร้อยละ ๔๐.๕ สมุทัย (รู้จักสาเหตุที่ทำให้เกิดปัญหาเช่น อยากเล่นเกมเพราะจิตใจหมกมุ่นอยู่ในเรื่องนั้นๆ นานเกินไป จนกระทั่งไม่อาจเปลี่ยนจิตใจให้มันคงไปศึกษาเล่าเรียนได้) ส่วนใหญ่คิดเป็นร้อยละ ๕๙.๔ และรองลงมา คิดเป็นร้อยละ ๕๑.๓นิโรธ (หากเลิกเล่นเกมได้แล้ว ก็จะเรียนเก่งและทำกิจกรรมอื่นๆ ได้มากกว่าเล่นเกม) ส่วนใหญ่คิดเป็นร้อยละ ๕๑.๓ และรองลงมา คิดเป็นร้อยละ ๒๙.๗มรรค (ทำงานบ้านช่วยผู้ปกครอง แนะนำการบ้านช่วยเพื่อนๆ ทำกิจกรรมช่วยเพื่อนๆ ทำกิจกรรมช่วยคุณครู หันไปทำงานเบาๆ แทนเล่นเกมเช่น วาดรูป ถ่ายรูป สะสมแสตมป์)ส่วนใหญ่คิดเป็นร้อยละ ๕๔.๐ และรองลงมา คิดเป็นร้อยละ ๔๕.๙

๖. ตารางที่ ๘ แสดงผลการปฏิบัติตามหลักศรัทธา ๔ ของนักเรียน
โรงเรียนอนุบาลบ้านเพิมิตรภาพที่ ๑๓๘

ข้อความ	มาก ที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อย ที่สุด
เชื่อกรรม (เว้นทำกรรมชั่วแล้วทำกรรมดีแทน เช่น ไม่ทำร้ายคนและสัตว์)	๑๖ ๔๓.๒	๑๒ ๓๒.๔	๙ ๒๔.๓	๔ ๑๐.๘	๒ ๕.๔
เชื่อผลของกรรม (เชื่อว่าหากทำดีย่อมได้รับผลดี ส่วนทำชั่วย่อมได้รับผลชั่วตอบแทนเสมอ เช่น หากทำร้ายเพื่อนๆ ก็จะถูกตำรวจจับกุมคุมขังไม่มีอิสระ ไม่ได้เรียนต่อ เป็นต้น)	๒๕ ๖๗.๕	๒๐ ๕๔.๐	๑๕ ๔๐.๕	๑๐ ๒๗.๐	๗ ๑๘.๙
ความเชื่อที่สัตว์มีกรรมเป็นของตน (เชื่อว่าทุกคนทำดีและทำชั่ว ก็จะต้องรับผลของสิ่งที่ตนทำเอาไว้ จะให้คนอื่นมารับผลแทนไม่ได้)	๒๘ ๗๕.๖	๒๒ ๕๙.๔	๑๒ ๓๒.๔	๘ ๒๑.๖	๓ ๘.๑
เชื่อความตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า(เชื่อว่าพระพุทธเจ้าตรัสรู้จริงและพุทธธรรมเป็นสิ่งที่เกื้อกูลต่อมนุษย์ให้มีความสุขในการดำเนินชีวิต)	๒๔ ๖๔.๘	๒๐ ๕๔.๐	๑๒ ๓๒.๔	๙ ๒๔.๓	๔ ๑๐.๘

จากตารางที่ ๘ แสดงผลการปฏิบัติตามหลักศรัทธา ๔ ของนักเรียนโรงเรียนอนุบาลบ้านเพิมิตรภาพที่ ๑๓๘ พบว่า นักเรียน เชื่อกรรม (เว้นทำกรรมชั่วแล้วทำกรรมดีแทน เช่น ไม่ทำร้ายคนและสัตว์) ส่วนใหญ่คิดเป็นร้อยละ ๔๓.๒ และรองลงมา คิดเป็นร้อยละ ๓๒.๔ เชื่อผลของกรรม (เชื่อว่าหากทำดีย่อมได้รับผลดี ส่วนทำชั่วย่อมได้รับผลชั่วตอบแทนเสมอ เช่น หากทำร้ายเพื่อนๆ ก็จะถูกตำรวจจับกุมคุมขังไม่มีอิสระ ไม่ได้เรียนต่อ เป็นต้น) ส่วนใหญ่คิดเป็นร้อยละ ๖๗.๕ และรองลงมา คิดเป็นร้อยละ ๕๔.๐ ความเชื่อที่สัตว์มีกรรมเป็นของตน(เชื่อว่าทุกคนทำดีและทำชั่ว ก็จะต้องรับผลของสิ่งที่ตนทำเอาไว้ จะให้คนอื่นมารับผลแทนไม่ได้)ส่วนใหญ่คิดเป็นร้อยละ ๗๕.๖ และรองลงมา คิดเป็นร้อยละ ๕๙.๔ เชื่อความตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า (เชื่อว่าพระพุทธเจ้าตรัสรู้จริงและพุทธธรรมเป็นสิ่งที่เกื้อกูลต่อมนุษย์ให้มีความสุขในการดำเนินชีวิต) ส่วนใหญ่คิดเป็นร้อยละ ๖๔.๘ และรองลงมา คิดเป็นร้อยละ ๕๔.๐

๗. ตารางที่ ๙ แสดงผลการปฏิบัติตามหลักอบายมุข ๔ ของนักเรียน
โรงเรียนอนุบาลบ้านเพียมิตรภาพที่ ๑๓๘

ข้อความ	มาก ที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อย ที่สุด
นักเลงหญิง/นักเที่ยวผู้หญิง (ไม่เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับเรื่องผิดประเวณีหรือการล่วงละเมิดทางเพศตรงข้ามแม้กระทั่งเพศเดียวกันก็ตาม)	๓๒ ๘๖.๔	๓๐ ๘๑.๐	๒๒ ๕๙.๔	๗ ๑๘.๙	๒ ๕.๔
นักเลงสุรา /นักดื่ม(ไม่ดื่ม ไม่เสพสารเสพติด ไม่ค้าขายหรือช่วยเหลือการค้าขาย)	๓๗ ๑๐๐	๓๒ ๘๖.๔	๒๕ ๖๗.๕	๑๒ ๓๒.๔	๑๐ ๒๗.๐
นักการพนัน (ไม่เล่นการพนันทุกชนิด)	๓๕ ๙๔.๕	๒๔ ๖๔.๘	๒๐ ๕๔.๐	๑๕ ๔๐.๕	๙ ๒๔.๓
คบคนชั่ว (เลือคบเพื่อน ที่ดีหรือ กัลยาณมิตร /หลีกเลี่ยงเพื่อนไม่ดี)	๓๐ ๘๑.๐	๒๕ ๖๗.๕	๑๕ ๔๐.๕	๙ ๒๔.๓	๕ ๑๓.๕

จากตารางที่ ๙ แสดงผลการปฏิบัติตามหลักอบายมุข ๔ ของนักเรียนโรงเรียนอนุบาลบ้านเพียมิตรภาพที่ ๑๓๘ พบว่า นักเลงหญิง/นักเที่ยวผู้หญิง (ไม่เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับเรื่องผิดประเวณีหรือการล่วงละเมิดทางเพศตรงข้ามแม้กระทั่งเพศเดียวกันก็ตาม) ส่วนใหญ่คิดเป็นร้อยละ ๘๖.๔และรองลงมา คิดเป็นร้อยละ ๘๑.๐ นักเลงสุรา /นักดื่ม(ไม่ดื่ม ไม่เสพสารเสพติด ไม่ค้าขายหรือช่วยเหลือการค้าขาย) ส่วนใหญ่คิดเป็นร้อยละ ๑๐๐ และรองลงมา คิดเป็นร้อยละ ๘๖.๔คบคนชั่ว (เลือกคบเพื่อนที่ดีหรือกัลยาณมิตร/หลีกเลี่ยงเพื่อนไม่ดี) ส่วนใหญ่คิดเป็นร้อยละ ๘๑.๐ และรองลงมา คิดเป็นร้อยละ ๖๗.๕

๘. ตารางที่ ๑๐ ผลการปฏิบัติตามหลักพรหมวิหาร ๔ ของนักเรียน
โรงเรียนอนุบาลบ้านเพียมิตรภาพที่ ๑๓๘

ข้อความ	มาก ที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อย ที่สุด
เมตตา (ปรารถนาดีต่อเพื่อนนักเรียนและคนอื่น)	๓๒ ๘๖.๔	๒๕ ๖๗.๕	๑๕ ๔๐.๕	๑๐ ๒๗.๐	๗ ๑๘.๙
กรุณา (ช่วยเหลือเพื่อนๆ เมื่อทำกิจกรรมต่างๆ และการเรียนรู้)	๒๕ ๖๗.๕	๑๙ ๕๑.๓	๑๗ ๔๕.๙	๑๐ ๒๗.๐	๕ ๑๓.๕
มุทิตา (เมื่อเพื่อนนักเรียนได้รับคำชมเชยและทำความดีก็ยินดีด้วย)	๒๐ ๕๔.๐	๑๕ ๔๐.๕	๑๐ ๒๗.๐	๕ ๑๓.๕	๒ ๕.๔
อุเบกขา (เมื่อเห็นเพื่อนๆ ที่ทำไม่ดีหรือทำกิจกรรมไม่ผ่านเกณฑ์รู้จักให้อภัยและให้กำลังใจ ไม่ซ้ำเติม)	๒๔ ๖๔.๘	๑๗ ๔๕.๙	๑๒ ๓๒.๔	๑๐ ๒๗.๐	๖ ๑๖.๒

จากตารางที่ ๑๐ แสดงผลการปฏิบัติตามหลักพรหมวิหาร ๔ ของนักเรียนโรงเรียนอนุบาลบ้านเพียมิตรภาพที่ ๑๓๘ พบว่า นักเรียนมี เมตตา(ปรารถนาดีต่อเพื่อนนักเรียนและคนอื่น)ส่วนใหญ่คิดเป็นร้อยละ ๘๖.๔ และรองลงมา คิดเป็นร้อยละ ๖๗.๕ กรุณา(ช่วยเหลือเพื่อนๆ เมื่อทำกิจกรรมต่างๆ และการเรียนรู้) ส่วนใหญ่คิดเป็นร้อยละ ๖๗.๕ และรองลงมา คิดเป็นร้อยละ ๕๑.๓ มุทิตา (เมื่อเพื่อนนักเรียนได้รับคำชมเชยและทำความดีก็ยินดีด้วย) ส่วนใหญ่คิดเป็นร้อยละ ๘๖.๔ และรองลงมา คิดเป็นร้อยละ ๔๐.๕ อุเบกขา (เมื่อเห็นเพื่อนๆ ที่ทำไม่ดีหรือทำกิจกรรมไม่ผ่านเกณฑ์รู้จักให้อภัยและให้กำลังใจ ไม่ซ้ำเติม) ส่วนใหญ่คิดเป็นร้อยละ ๖๔.๘ และรองลงมา คิดเป็นร้อยละ ๖๗.๕

๙. ตารางที่ ๑๑ แสดงผลการปฏิบัติตามหลักกคติ ๔ (ทางประพจน์ที่ผิด/ความลำเอียง)
 ของนักเรียนโรงเรียนอนุบาลบ้านเพียมิตรภาพที่ ๑๓๘

ข้อความ	มาก ที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อย ที่สุด
ฉันทาคติ ความลำเอียงเพราะชอบ (ไม่เห็นแก่พวกพ้อง)	๒๕ ๖๗.๕	๒๐ ๕๔.๐	๑๕ ๔๐.๕	๗ ๑๘.๙	๕ ๑๓.๕
โทสาคติ ความลำเอียงเพราะชัง (ไม่เห็นแก่ความโกรธหรือความไม่พอใจ)	๒๐ ๕๔.๐	๑๗ ๔๕.๙	๑๐ ๒๗.๐	๗ ๑๘.๙	๒ ๕.๔
โมหาคติ ความลำเอียงเพราะหลง (ความรู้เหตุและผลของเรื่องนั้นๆ ก่อนแล้วตัดสินใจว่าจะทำหรือไม่)	๓๐ ๘๑.๐	๒๕ ๖๗.๕	๑๙ ๕๑.๓	๑๒ ๓๒.๔	๕ ๑๓.๕
ภยาคติ ความลำเอียงเพราะกลัว (แจ้งผู้ปกครอง/ครูที่ปรึกษา/พระอาจารย์ที่ทำการสอน)	๑๙ ๕๑.๓	๑๕ ๔๐.๕	๑๒ ๓๒.๔	๖ ๑๖.๒	๒ ๕.๔

จากตารางที่ ๑๑ แสดงผลการปฏิบัติตามหลักกคติ ๔ (ทางประพจน์ที่ผิด/ความลำเอียง)ของนักเรียนโรงเรียนอนุบาลบ้านเพียมิตรภาพที่ ๑๓๘ พบว่า นักเรียนมี ฉันทาคติ ความลำเอียงเพราะชอบ(ไม่เห็นแก่พวกพ้อง)ส่วนใหญ่คิดเป็นร้อยละ ๖๗.๕ และรองลงมา คิดเป็นร้อยละ๕๔.๐ โทสาคติ ความลำเอียงเพราะชัง(ไม่เห็นแก่ความโกรธหรือความไม่พอใจ) ส่วนใหญ่คิดเป็นร้อยละ ๕๔.๐ และรองลงมา คิดเป็นร้อยละ ๔๕.๙ โมหาคติ ความลำเอียงเพราะหลง(ความรู้เหตุและผลของเรื่องนั้นๆ ก่อนแล้วตัดสินใจว่าจะทำหรือไม่) ส่วนใหญ่คิดเป็นร้อยละ๘๑.๐ และรองลงมา คิดเป็นร้อยละ ๖๗.๕ ภยาคติ ความลำเอียงเพราะกลัว(แจ้งผู้ปกครอง/ครูที่ปรึกษา/พระอาจารย์ที่ทำการสอน)ส่วนใหญ่คิดเป็นร้อยละ ๕๑.๓ และรองลงมา คิดเป็นร้อยละ ๔๐.๕

๑๐. ตารางที่ ๑๒ ผลการปฏิบัติตามหลักอิทธิบาท ๔ ของนักเรียน
โรงเรียนอนุบาลบ้านเพียมิตรภาพที่ ๑๓๘

ข้อความ	มาก ที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อย ที่สุด
ฉันทะ ความพอใจ (นักเรียนมีความพอใจในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา ตั้งใจทำกิจกรรมต่างๆ และมีความคิดริเริ่มใหม่ๆ ปรัชษาหารือร่วมกัน จึงทำให้กิจกรรมต่างๆ ลุล่วงไปด้วยดี)	๓๒ ๘๖.๔	๒๐ ๕๔.๐	๑๒ ๓๒.๔	๗ ๑๘.๙	๕ ๑๓.๕
วิริยะ ความเพียร	๒๕ ๖๗.๕	๑๗ ๔๕.๙	๑๕ ๔๐.๕	๑๐ ๒๗.๐	๖ ๑๖.๒
จิตตะ ความคิด	๓๐ ๘๑.๐	๒๕ ๖๗.๕	๑๙ ๕๑.๓	๑๒ ๓๒.๔	๕ ๑๓.๕
วิมังสา ความไตร่ตรอง	๒๐ ๕๔.๐	๑๗ ๔๕.๙	๑๒ ๓๒.๔	๕ ๑๓.๕	๒ ๕.๔

จากตารางที่ ๑๒ แสดงผลการปฏิบัติตามหลักอิทธิบาท ๔ ของนักเรียนโรงเรียนอนุบาลบ้านเพียมิตรภาพที่ ๑๓๘ พบว่า นักเรียนเกิด ฉันทะ ความพอใจ (นักเรียนมีความพอใจในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา ตั้งใจทำกิจกรรมต่างๆ และมีความคิดริเริ่มใหม่ๆ ปรัชษาหารือร่วมกัน จึงทำให้กิจกรรมต่างๆ ลุล่วงไปด้วยดี) ส่วนใหญ่คิดเป็นร้อยละ ๘๖.๔ และรองลงมา คิดเป็นร้อยละ ๕๔.๐ วิริยะ ความเพียร ส่วนใหญ่คิดเป็นร้อยละ ๖๗.๕ และรองลงมา คิดเป็นร้อยละ ๔๕.๙ จิตตะ ความคิด ส่วนใหญ่คิดเป็นร้อยละ ๘๑.๐และรองลงมา คิดเป็นร้อยละ ๖๗.๕ วิมังสา ความไตร่ตรอง ส่วนใหญ่คิดเป็นร้อยละ ๕๔.๐ และรองลงมา คิดเป็นร้อยละ ๕๔.๐

๑๑. ตารางที่ ๑๓ แสดงผลการปฏิบัติตามหลักพละ ๔ ของนักเรียน
โรงเรียนอนุบาลบ้านเพียมิตรภาพที่ ๑๓๘

ข้อความ	มาก ที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อย ที่สุด
ปัญญาพละ กำลัง คือ ปัญญา (นักเรียนมุ่งแสวงหาข้อมูลต่างๆ ด้วยตนเองจากแหล่งเรียนรู้ต่างๆ เช่น ห้องสมุด อินเทอร์เน็ต หนังสือพิมพ์ เป็นต้น เพื่อทำรายงานส่งครู โดยทำงานเป็นกลุ่มร่วมกับเพื่อน)	๓๒ ๘๖.๔	๒๕ ๖๗.๕	๑๕ ๔๐.๕	๗ ๑๘.๙	๕ ๑๓.๕
วิริยพละ กำลัง คือ ความเพียร	๑๗ ๔๕.๙	๑๒ ๓๒.๔	๑๐ ๒๗.๐	๖ ๑๖.๒	๒ ๕.๔
อนวัชพละ กำลัง คือ การกระทำ ไม่มีโทษ	๒๕ ๖๗.๕	๑๕ ๔๐.๕	๑๒ ๓๒.๔	๕ ๑๓.๕	๓ ๘.๑
สังคหพละ คือ เกื้อกูลอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ดี	๒๔ ๖๔.๘	๒๐ ๕๔.๐	๑๐ ๒๗.๐	๕ ๑๓.๕	๒ ๕.๔

จากตารางที่ ๑๓ แสดงผลการปฏิบัติตามหลักพละ ๔ ของนักเรียนโรงเรียนอนุบาลบ้านเพียมิตรภาพที่ ๑๓๘ พบว่านักเรียนใช้ ปัญญาพละ กำลัง คือ ปัญญา (นักเรียนมุ่งแสวงหาข้อมูลต่างๆ ด้วยตนเองจากแหล่งเรียนรู้ต่างๆ เช่น ห้องสมุด อินเทอร์เน็ต หนังสือพิมพ์ เป็นต้น เพื่อทำรายงานส่งครู โดยทำงานเป็นกลุ่มร่วมกับเพื่อน) ส่วนใหญ่คิดเป็นร้อยละ ๘๖.๔ และรองลงมา คิดเป็นร้อยละ ๖๗.๕ วิริยพละ กำลัง คือ ความเพียร ส่วนใหญ่คิดเป็นร้อยละ ๔๕.๙ และรองลงมา คิดเป็นร้อยละ ๓๒.๔ อนวัชพละ กำลัง คือ การกระทำ ไม่มีโทษส่วนใหญ่คิดเป็นร้อยละ ๖๗.๕ และรองลงมา คิดเป็นร้อยละ ๖๗.๕ สังคหพละ คือ เกื้อกูลอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ดี ส่วนใหญ่คิดเป็นร้อยละ ๖๔.๘ และรองลงมา คิดเป็นร้อยละ ๕๔.๐

๑๒. ตารางที่ ๑๔ แสดงผลการปฏิบัติตามหลักเบญจศีล (ศีล ๕) ของนักเรียนโรงเรียนอนุบาลบ้านเพียมิตรภาพที่ ๑๓๘

ข้อความ	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
เว้นจากการฆ่า การประทุษร้ายกัน (ไม่ทำร้ายร่างกายเพื่อนๆ เช่น ไม่ชกต่อยกัน)	๓๐ ๘๑.๐	๒๐ ๕๔.๐	๑๗ ๔๕.๙	๑๐ ๒๗.๐	๕ ๑๓.๕
เว้นจากการถือเอาของที่เขาไม่ได้ให้ (ไม่หยิบสิ่งของต่างๆ ของเพื่อนในโรงเรียนไปและหากเก็บของต่างๆ ได้ ก็คืนให้)	๒๐ ๕๔.๐	๑๗ ๔๕.๙	๑๒ ๓๒.๔	๖ ๑๖.๒	๒ ๕.๔
เว้นจากการประพฤติผิดในกาม (ไม่พูดจา ลวนลามเพื่อนผู้หญิงหรือเพื่อนชายอันส่อไปในทางผิดประเวณีหรือเชิงการพูดเชิงซู้สาว)	๓๗ ๑๐๐	๓๐ ๘๑.๐	๒๕ ๖๗.๕	๑๐ ๒๗.๐	๕ ๑๓.๕
เว้นจากการพูดเท็จ โกหก หลอกลวง (ไม่พูดโกหกต่อเพื่อนๆ)	๒๕ ๖๗.๕	๒๐ ๕๔.๐	๑๒ ๓๒.๔	๗ ๑๘.๙	๒ ๕.๔
เว้นจากน้ำเมาคือสุราและเมรัยอันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท (ไม่ยุ่งเกี่ยวกับสิ่งเสพติดหรือสุรายาเมาทุกประเภท)	๓๗ ๑๐๐	๓๓ ๘๙.๑	๒๕ ๖๗.๕	๑๗ ๔๕.๙	๑๐ ๒๗.๐

จากตารางที่ ๑๔ แสดงผลการปฏิบัติตามหลักเบญจศีล (ศีล ๕) ของนักเรียนโรงเรียนอนุบาลบ้านเพียมิตรภาพที่ ๑๓๘ พบว่า นักเรียนเว้นจากการฆ่า การประทุษร้ายกัน (ไม่ทำร้ายร่างกายเพื่อนๆ เช่น ไม่ชกต่อยกัน) ส่วนใหญ่คิดเป็นร้อยละ ๘๑.๐ และรองลงมาคิดเป็นร้อยละ ๕๔.๐ เว้นจากการถือเอาของที่เขาไม่ได้ให้ (ไม่หยิบสิ่งของต่างๆ ของเพื่อนในโรงเรียนไปและหากเก็บของต่างๆ ได้ ก็คืนให้) ส่วนใหญ่คิดเป็นร้อยละ ๕๔.๐ และรองลงมาคิดเป็นร้อยละ ๔๕.๙ เว้นจากการประพฤติผิดในกาม (ไม่พูดจา ลวนลามเพื่อนผู้หญิงหรือเพื่อนชายอันส่อไปในทางผิดประเวณีหรือเชิงการพูดเชิงซู้สาว) ส่วนใหญ่คิดเป็นร้อยละ ๑๐๐ และรองลงมาคิดเป็นร้อยละ ๘๑.๐ เว้นจากการพูดเท็จ โกหก หลอกลวง (ไม่พูดโกหกต่อเพื่อนๆ) ส่วนใหญ่คิดเป็นร้อยละ ๖๗.๕ และรองลงมาคิดเป็นร้อยละ ๕๔.๐ เว้นจากน้ำเมาคือสุราและเมรัยอันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท (ไม่ยุ่งเกี่ยวกับสิ่งเสพติดหรือสุรายาเมาทุกประเภท) ส่วนใหญ่คิดเป็นร้อยละ ๑๐๐ และรองลงมาคิดเป็นร้อยละ ๘๙.๑

๑๓. ตารางที่ ๑๕ แสดงผลการปฏิบัติตามหลักเบญจธรรม ของนักเรียน
โรงเรียนอนุบาลบ้านเพียมิตรภาพที่ ๑๓๘

ข้อความ	มาก ที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อย ที่สุด
เมตตาและกรุณา (นักเรียนมีคุณธรรมในใจตน คือ มีเมตตาจิตต่อเพื่อนๆ และคนอื่น รู้จักระมัดระวังการกระทำมากยิ่งขึ้น จริงใจในการกระทำและไม่ประมาทในการศึกษาเล่าเรียน)	๒๕ ๖๗.๕	๑๒ ๓๒.๔	๙ ๒๔.๓	๗ ๑๘.๙	๒ ๕.๔
สัมาอาชีวะ	๓๐ ๘๑.๐	๒๕ ๖๗.๕	๑๗ ๔๕.๙	๑๐ ๒๗.๐	๕ ๑๓.๕
กามสังวร	๓๗ ๑๐๐	๓๓ ๘๙.๑	๑๒ ๓๒.๔	๙ ๒๔.๓	๗ ๑๘.๙
สัจจะ คือความสัตย์	๒๕ ๖๗.๕	๑๗ ๔๕.๙	๑๐ ๒๗.๐	๗ ๑๘.๙	๒ ๕.๔
สติสัมปชัญญะ	๓๐ ๘๑.๐	๒๕ ๖๗.๕	๑๒ ๓๒.๔	๑๐ ๒๗.๐	๕ ๑๓.๕

จากตารางที่ ๑๕ แสดงผลการปฏิบัติตามหลักเบญจธรรม ของนักเรียนโรงเรียนอนุบาลบ้านเพียมิตรภาพที่ ๑๓๘ พบว่า นักเรียนมีความเมตตาและกรุณา (นักเรียนมีคุณธรรมในใจตน คือ มีเมตตาจิตต่อเพื่อนๆ และคนอื่น รู้จักระมัดระวังการกระทำมากยิ่งขึ้น จริงใจในการกระทำและไม่ประมาทในการศึกษาเล่าเรียน) ส่วนใหญ่คิดเป็นร้อยละ ๖๗.๕ และรองลงมากคิดเป็นร้อยละ ๓๒.๔ **สัมาอาชีวะ** ส่วนใหญ่คิดเป็นร้อยละ ๘๑.๐ และรองลงมากคิดเป็นร้อยละ ๖๗.๕ **กามสังวร** ส่วนใหญ่คิดเป็นร้อยละ ๑๐๐ และรองลงมากคิดเป็นร้อยละ ๘๙.๑ **สัจจะ** คือความสัตย์ ส่วนใหญ่คิดเป็นร้อยละ ๖๗.๕ และรองลงมากคิดเป็นร้อยละ ๔๕.๙ **สติสัมปชัญญะ** ส่วนใหญ่คิดเป็นร้อยละ ๘๑.๐ และรองลงมากคิดเป็นร้อยละ ๖๗.๕

๑๔. ตารางที่ ๑๖ แสดงผลการปฏิบัติตามหลักการระ ๖ (ความเคารพ) ของนักเรียนโรงเรียน
อนุบาลบ้านเพียมิตรภาพที่ ๑๓๘

ข้อความ	มาก ที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อย ที่สุด
เคารพในพระพุทธเจ้า (นักเรียนส่วนใหญ่ เชื่อต่อพระรัตนตรัยว่าประเสริฐจริง หาก ใครปฏิบัติตามพระธรรมคำสอนได้ ก็จะมี ความสุข ประสบความสำเร็จในการศึกษา เล่าเรียน)	๓๓ ๘๙.๑	๒๕ ๖๗.๕	๑๗ ๔๕.๙	๑๐ ๒๗.๐	๕ ๑๓.๕
ความเคารพในพระธรรม	๓๐ ๘๑.๐	๒๕ ๖๗.๕	๑๒ ๓๒.๔	๙ ๒๔.๓	๒ ๕.๔
ความเคารพในพระสงฆ์	๒๕ ๖๗.๕	๑๗ ๔๕.๙	๑๐ ๒๗.๐	๕ ๑๓.๕	๒ ๕.๔
ความเคารพในการศึกษา	๓๐ ๘๑.๐	๒๕ ๖๗.๕	๑๗ ๔๕.๙	๑๐ ๒๗.๐	๕ ๑๓.๕
ความเคารพในความไม่ประมาท	๒๕ ๖๗.๕	๑๙ ๕๑.๓	๑๒ ๓๒.๔	๗ ๑๘.๙	๕ ๑๓.๕

จากตารางที่ ๑๖ แสดงผลการปฏิบัติตามหลักการระ ๖ (ความเคารพ) ของนักเรียนโรงเรียน
อนุบาลบ้านเพียมิตรภาพที่ ๑๓๘ พบว่า นักเรียนมีความเคารพในพระพุทธเจ้า (นักเรียนส่วนใหญ่เชื่อ
ต่อพระรัตนตรัยว่าประเสริฐจริง หากใครปฏิบัติตามพระธรรมคำสอนได้ ก็จะมีมีความสุข ประสบ
ความสำเร็จในการศึกษาเล่าเรียน) ส่วนใหญ่คิดเป็นร้อยละ ๘๙.๑ และรองลงมาคิดเป็นร้อยละ ๖๗.๕
ความเคารพในพระธรรม ส่วนใหญ่คิดเป็นร้อยละ ๘๑.๐ และรองลงมาคิดเป็นร้อยละ ๖๗.๕ ความ
เคารพในพระสงฆ์ ส่วนใหญ่คิดเป็นร้อยละ ๖๗.๕ และรองลงมาคิดเป็นร้อยละ ๔๕.๙ ความเคารพใน
การศึกษา ส่วนใหญ่คิดเป็นร้อยละ ๘๑.๐ และรองลงมาคิดเป็นร้อยละ ๖๗.๕ ความเคารพในความไม่
ประมาท ส่วนใหญ่คิดเป็นร้อยละ ๖๗.๕ และรองลงมาคิดเป็นร้อยละ ๕๑.๓ ความเคารพในการ
ปฏิสันถาร ส่วนใหญ่คิดเป็นร้อยละ ๕๔.๐ และรองลงมาคิดเป็นร้อยละ ๓๒.๔

๑๕. ตารางที่ ๑๗ แสดงผลการปฏิบัติตามหลักกตัญญูทเวที ของนักเรียนโรงเรียนอนุบาล
บ้านเพิมิตรภาพที่ ๑๓๘

ข้อความ	มาก ที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อย ที่สุด
กตัญญูทเวทีต่อการทำ ความดี (ทำ กิจกรรมร่วมกับเพื่อนๆ ในเชิงสร้างสรรค์ เช่น กิจกรรมทำบุญตักบาตร)	๓๕ ๙๔.๕	๓๐ ๘๑.๐	๑๗ ๔๕.๙	๑๒ ๓๒.๔	๙ ๒๔.๓
กตัญญู กะตะ เวทีต่อบุพการี(เชื่อ ฟัง ผู้ปกครองและไม่ทำให้ท่านเสียใจ ด้วย การตั้งใจศึกษาเล่าเรียนและช่วยเหลืองาน บ้านเท่าที่จะกระทำได้)	๓๐ ๘๑.๐	๒๐ ๕๔.๐	๑๕ ๔๐.๕	๑๐ ๒๗.๐	๕ ๑๓.๕
กตัญญูทเวทีต่อสถานศึกษา (ไม่ก่อ ปัญหาแก่โรงเรียนและร่วมงานโรงเรียน ในโอกาสต่างๆ เช่น กิจกรรมวันแม่ แห่งชาติ เป็นต้น)	๓๓ ๘๙.๑	๒๕ ๖๗.๕	๒๐ ๕๔.๐	๙ ๒๔.๓	๗ ๑๘.๙
กตัญญูทเวทีต่อชาติ (เป็นพลเมืองที่ดีคน หนึ่ง และรู้จักบุญคุณของแผ่นดิน เช่น การเล่นกีฬาต้านยาเสพติดในวันพ่อ แห่งชาติ เป็นต้น)	๒๕ ๖๗.๕	๑๗ ๔๕.๙	๑๒ ๓๒.๔	๑๐ ๒๗.๐	๕ ๑๓.๕

จากตารางที่ ๑๗ แสดงผลการปฏิบัติตามหลักกตัญญูทเวที ของนักเรียนโรงเรียนอนุบาล
บ้านเพิมิตรภาพที่ ๑๓๘ พบว่า นักเรียนมีความกตัญญูทเวทีต่อการทำความดี (ทำกิจกรรมร่วมกับ
เพื่อนๆ ในเชิงสร้างสรรค์ เช่น กิจกรรมทำบุญตักบาตร) ส่วนใหญ่คิดเป็นร้อยละ ๙๔.๕ และรองลงมา
คิดเป็นร้อยละ ๘๑.๐ กตัญญูทเวทีต่อบุพการี (เชื่อฟังผู้ปกครองและไม่ทำให้ท่านเสียใจ ด้วยการ
ตั้งใจศึกษาเล่าเรียนและช่วยเหลืองานบ้านเท่าที่จะกระทำได้)ส่วนใหญ่คิดเป็นร้อยละ ๘๑.๐ และ
รองลงมาคิดเป็นร้อยละ ๕๔.๐ กตัญญูทเวทีต่อสถานศึกษา (ไม่ก่อปัญหาแก่โรงเรียนและร่วมงาน
โรงเรียนในโอกาสต่างๆ เช่น กิจกรรมวันแม่แห่งชาติ เป็นต้น) ส่วนใหญ่คิดเป็นร้อยละ ๘๙.๑ และ
รองลงมาคิดเป็นร้อยละ ๖๗.๕ กตัญญูทเวทีต่อชาติ (เป็นพลเมืองที่ดีคนหนึ่ง และรู้จักบุญคุณของ
แผ่นดิน เช่น การเล่นกีฬาต้านยาเสพติดในวันพ่อแห่งชาติ เป็นต้น) ส่วนใหญ่คิดเป็นร้อยละ ๖๗.๕
และรองลงมาคิดเป็นร้อยละ ๔๕.๙

๑๖. ตารางที่ ๑๘ แสดงผลการปฏิบัติตามหลักมงคล ๓๘ (ระดับประถมศึกษา มี ๙ ข้อ)
ของ นักเรียนโรงเรียนอนุบาลบ้านเพิมิตรภาพที่ ๑๓๘

ข้อความ	มาก ที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อย ที่สุด
การเคารพ มีสัมมาคารวะต่อครู อาจารย์ ผู้ใหญ่ในตระกูล (ยกมือไหว้พ่อ แม่ก่อนไปโรงเรียนและหลังกลับจาก โรงเรียน ยกมือไหว้คุณครู/ผู้บริหาร โรงเรียน)	๒๐ ๕๔.๐	๑๗ ๔๕.๙	๑๐ ๒๗.๐	๗ ๑๘.๙	
ถ่อมตน ไม่ยกตนข่มท่าน (ให้เกียรติพ่อ แม่และเพื่อนๆ ไม่อวดอ้างตนเองว่ารู้ มากกว่าหรือตนทำได้ดีกว่า)	๒๕ ๖๗.๕	๒๐ ๕๔.๐	๑๒ ๓๒.๔	๙ ๒๔.๓	๕ ๑๓.๕
ทำความดีให้พร้อมก่อน (ทำดีทุกวัน เมื่อ มีโอกาส เช่น ช่วยเหลือเพื่อนๆ เก็บขยะ ช่วยพ่อแม่บ้าน ช่วยครูปลูกต้นไม้)	๓๐ ๘๑.๐	๑๗ ๔๕.๙	๑๐ ๒๗.๐	๕ ๑๓.๕	๒ ๕.๔
ใฝ่รู้ ใฝ่เรียน (เข้าห้องสมุดค้นคว้า รายงาน/กิจกรรมต่างๆ ด้วยตนเอง)	๒๐ ๕๔.๐	๑๒ ๓๒.๔	๑๐ ๒๗.๐	๗ ๑๘.๙	๒ ๕.๔
การทำงานไม่อาгуล ไม่สะสมงานไว้ (ทำ กิจกรรมต่างๆ และทำการบ้านให้สำเร็จ ตามที่ได้รับมอบหมายจากคุณครู แล้ว นำส่งตามระยะเวลาที่กำหนด)	๑๗ ๔๕.๙	๑๒ ๓๒.๔	๙ ๒๔.๓	๕ ๑๓.๕	๓ ๘.๑
อดทน อดกลั้น (ไม่ชวนทะเลาะกับ เพื่อนๆ หลีกเว้นปัญหาทำร้ายร่างกาย และรู้จักอดทนในเรื่องที่ตนไม่พอใจ)	๒๕ ๖๗.๕	๒๐ ๕๔.๐	๑๗ ๔๕.๙	๑๐ ๒๗.๐	๕ ๑๓.๕
มีวินัย อยู่ในระเบียบของโรงเรียน/ชุมชน/ ชาติ (ทำตามระเบียบของสถานศึกษา ปฏิบัติตนเป็นนักเรียนที่ดีของชุมชนและ เป็นเยาวชนที่ไม่สร้างปัญหาแก่ชาติ)	๓๐ ๘๑.๐	๑๗ ๔๕.๙	๑๒ ๓๒.๔	๙ ๒๔.๓	๒ ๕.๔
การทำงานไม่มีโทษ (ไม่ลอกข้อสอบจาก เพื่อนๆ ไม่ลักขโมยสิ่งของคนอื่น)	๒๐ ๕๔.๐	๑๒ ๓๒.๔	๑๐ ๒๗.๐	๕ ๑๓.๕	๓ ๘.๑

ไม่ประมาทในธรรม มีสติกำกับทุกครั้ง เมื่อทำงานอะไร (ร่วมทำกิจกรรม/ทำงาน บ้าน / ทำรายงาน ต่าง ๆ ด้วย ความ ขยันหมั่นเพียร ทำด้วยความตั้งใจมีสติ)	๒๕ ๖๗.๕	๑๙ ๕๑.๓	๑๒ ๓๒.๔	๗ ๑๘.๙	๕ ๑๓.๕
--	------------	------------	------------	-----------	-----------

จากตารางที่ ๑๘ แสดงผลการปฏิบัติตามหลักมงคล ๓๘ (ระดับประถมศึกษา มี ๙ ข้อ) ของนักเรียนโรงเรียนอนุบาลบ้านเพิมิตรภาพที่ ๑๓๘ พบว่า นักเรียนรู้จักแสดงความเคารพ มีสัมมาคารวะต่อครูอาจารย์ ผู้ใหญ่ในตระกูล (ยกมือไหว้พ่อแม่ก่อนไปโรงเรียนและหลังกลับจากโรงเรียนยกมือไหว้คุณครู/ผู้บริหารโรงเรียน) ส่วนใหญ่คิดเป็นร้อยละ ๕๔.๐ และรองลงมาคิดเป็นร้อยละ ๔๕.๙ ถ่อมตน ไม่ยกตนข่มท่าน (ให้เกียรติพ่อแม่และเพื่อนๆ ไม่อวดอ้างตนเองว่ารู้มากกว่าหรือตนทำได้ดีกว่า) ส่วนใหญ่คิดเป็นร้อยละ ๖๗.๕ และรองลงมาคิดเป็นร้อยละ ๕๔.๐ ทำความดีให้พร้อมก่อน (ทำดีทุกวัน เมื่อมีโอกาส เช่น ช่วยเหลือเพื่อนๆ เก็บขยะช่วยพ่อแม่ดูบ้าน ช่วยครูปลูกต้นไม้) ส่วนใหญ่คิดเป็นร้อยละ ๘๑.๐ และรองลงมาคิดเป็นร้อยละ ๔๕.๙ ใฝ่รู้ ใฝ่เรียน(เข้าห้องสมุดค้นคว้ารายงาน/กิจกรรมต่างๆ ด้วยตนเอง) ส่วนใหญ่คิดเป็นร้อยละ ๕๔.๐ และรองลงมาคิดเป็นร้อยละ ๓๒.๔ การงานไม่อาภุศล ไม่สะสมงานไว้ (ทำกิจกรรมต่างๆ และทำการบ้านให้สำเร็จ ตามที่ได้รับมอบหมายจากคุณครู แล้วนำส่งตามระยะเวลาที่กำหนด) ส่วนใหญ่คิดเป็นร้อยละ ๔๕.๙ และรองลงมาคิดเป็นร้อยละ ๓๒.๔ อดทน อดกลั้น (ไม่ชวนทะเลาะกับเพื่อนๆ หลีกเว้นปัญหาทำร้ายร่างกาย และรู้จักอดทนในเรื่องที่ตนไม่พอใจ) ส่วนใหญ่คิดเป็นร้อยละ ๖๗.๕ และรองลงมาคิดเป็นร้อยละ ๕๔.๐ มีวินัย อยู่ในระเบียบของโรงเรียน/ชุมชน/ชาติ (ทำตามระเบียบของสถานศึกษา ปฏิบัติตนเป็นนักเรียนที่ดีของชุมชนและเป็นเยาวชนที่ไม่สร้างปัญหาแก่ชาติ) ส่วนใหญ่คิดเป็นร้อยละ ๘๑.๐ และรองลงมาคิดเป็นร้อยละ ๔๕.๙ การงานไม่มีโทษ (ไม่ลอกข้อสอบจากเพื่อนๆ ไม่ลักขโมยสิ่งของคนอื่นส่วนใหญ่คิดเป็นร้อยละ ๕๔.๐ และรองลงมาคิดเป็นร้อยละ ๓๒.๔ ไม่ประมาทในธรรม มีสติกำกับทุกครั้งเมื่อทำงานอะไร (ร่วมทำกิจกรรม/ทำงานบ้าน/ทำรายงานต่างๆ ด้วยความขยันหมั่นเพียร ทำด้วยความตั้งใจมีสติอยู่เสมอ) ส่วนใหญ่คิดเป็นร้อยละ ๖๗.๕ และรองลงมาคิดเป็นร้อยละ ๕๑.๓

๔.๒ ผลของการจัดกิจกรรมส่งเสริมการสอนวิชาพระพุทธศาสนา

ผลของการจัดกิจกรรมส่งเสริมการสอนในโรงเรียนอนุบาลบ้านเพิมิตรภาพที่ ๑๓๘ ซึ่งเป็นโรงเรียนวิถีพุทธนั้น พบว่า ครูและนักเรียนได้นำหลักไตรสิกขา ซึ่งเป็นกระบวนการของการศึกษาในพระพุทธศาสนาอันประกอบด้วย ศีล สมาธิ ปัญญา มาบูรณาการเข้ากับกระบวนการสร้างสรรค์รูปแบบต่าง ๆ ที่สอดแทรกอยู่ในกิจวัตรประจำวัน ทั้งในและนอกห้องเรียน พร้อมด้วยปัจจัยทางสังคม คือ ปรโตโฆষะ หรือ กัลยาณมิตร ประกอบด้วย พ่อแม่ เพื่อน คนแวดล้อมใกล้ชิด รวมทั้งสื่อการ

เรียนรู้ต่าง ๆ เป็นผู้นำทาง กล่อมเกล้าให้เด็ก เกิดการพัฒนาตนเองอย่างครบถ้วน กลายเป็นผู้เจริญพร้อมทั้งกาย จิต และปัญญา^๑ การพัฒนาด้านการฝึกสมาธิก่อนที่จะทำการเรียนการสอนในแต่ละวิชานั้นเป็นสิ่งที่ทำให้เด็กมีความสามารถในการพัฒนาทักษะการจดจำ เข้าใจในวิชาที่สอนได้อย่างง่าย เพราะการที่เด็กนั้นไม่ไปคิดนอกเรื่องก่อนที่จะเข้าเรียนทำให้เกิดการเรียนรู้ของเด็กในการทำสมาธิประมาณ ๕ นาทีก่อนทำการเรียนการสอนนั้นเป็นเด็กที่เข้าใจอะไรได้ง่ายสังเกตจากการสร้างคำถามของครูประจำชั้นแล้วให้เด็กตอบก็จะพบว่าเด็กแต่ละคนนั้นจับประเด็นสำคัญๆได้อย่างดี^๒

นอกจากนั้น ผลการศึกษายังพบว่า การจัดกระบวนการสร้างสรรค์ เพื่อปลูกฝังคุณธรรมในเด็กปฐมวัย สามารถทำได้หลากหลาย รูปแบบขึ้นอยู่กับแนวทางความสนใจ และความชำนาญของสถานศึกษานั้นๆ สถานศึกษา ได้ใช้หลักไตรสิกขาเป็นรากฐานสำคัญ ในการพัฒนาเยาวชน^๓ ดังต่อไปนี้

๑) อธิศีลสิกขา คือ การศึกษาด้านหรือขั้นตอนที่ฝึกให้เกิดสัมมาวาจาสัมมากัมมันตะ และสัมมาอาชีวะ จนบุคคลมีความประพฤติที่ดี มีวินัย มีความสัมพันธ์ทางสังคมที่ดี เป็นพื้นฐานการสร้างคุณภาพจิตที่ดี กิจกรรมที่เหมาะสมกับเด็กในด้านนี้ คือ กิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ การเคลื่อนไหวประกอบเพลง จังหวะ เล่านิทานที่สอดแทรกคุณธรรม การแสดงบทบาทสมมุติ การประดิษฐ์ศิลปะหัตถกรรมต่าง ๆ การเล่นอย่างมีกติกา รวมไปถึงการนั่งล้อมวงสนทนา พูดคุยกันถึงเรื่องราวที่เกิดขึ้นในและนอกห้องเรียน^๔

๒) อธิจิตสิกขา คือการศึกษาด้านหรือขั้นตอนที่ฝึกให้เกิดสัมมาวายามะ สัมมาสติและสัมมาสมาธิ เจริญงอกงามขึ้นจนบุคคล มีความพร้อมทางคุณธรรม คุณภาพจิต และสัมมาสมาธิ กิจกรรมที่เหมาะสมกับนักเรียน ในด้านนี้ คือ กิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์การเคลื่อนไหวประกอบเพลง จังหวะ เล่านิทานที่สอดแทรกคุณธรรม การแสดงบทบาทสมมุติการประดิษฐ์ศิลปะหัตถกรรมต่าง ๆ ที่ทำให้มีใจจดจ่อ มีสมาธิและการเล่นอย่างมีกติกา^๕

^๑ สัมภาษณ์ พระครูอาทรสิริธรรม (ถวิล ฐานธมฺโม) รองเจ้าคณะอำเภอกุฉินทน์ เจ้าอาวาสวัดอัมพวันวิทยาราม, บ้านเพี้ย ตำบลเมืองเพี้ย อำเภอกุดจับ จังหวัดอุดรธานี, วันที่ ๑๔ พฤศจิกายน ๒๕๖๐.

^๒ สัมภาษณ์ พระชนพล ขนติธมฺโม ครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนอนุบาลบ้านเพี้ยมิตรภาพที่ ๑๓๘, บ้านเพี้ย ตำบลเมืองเพี้ย อำเภอกุดจับ จังหวัดอุดรธานี, วันที่ ๑๔ พฤศจิกายน ๒๕๖๐.

^๓ สัมภาษณ์ พระวิญญู วิจิธญาโณ ครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนอนุบาลบ้านเพี้ยมิตรภาพที่ ๑๓๘, บ้านเพี้ย ตำบลเมืองเพี้ย อำเภอกุดจับ จังหวัดอุดรธานี, วันที่ ๑๔ พฤศจิกายน ๒๕๖๐.

^๔ สัมภาษณ์ ดช. ขาญณรงค์ โคตา ชั้นประถม ๕, บ้านเพี้ย ตำบลเมืองเพี้ย อำเภอกุดจับ จังหวัดอุดรธานี, วันที่ ๑๐ พฤศจิกายน ๒๕๖๐.

^๕ สัมภาษณ์ ดญ. ธนภรณ์ คำผาย ชั้นประถม ๖, บ้านเพี้ย ตำบลเมืองเพี้ย อำเภอกุดจับ จังหวัดอุดรธานี, วันที่ ๑๐ พฤศจิกายน ๒๕๖๐.

๓) อธิปัญญาสิกขา คือ การศึกษาด้าน หรือขั้นตอนที่ฝึกให้เกิด สัมมาทิฐิ และสัมมาสังกัปปะ เจริญงอกงามขึ้นจนบุคคล มีความพร้อมทางปัญญา มีจิตผ่องใส เบิกบานไร้ทุกข์ หลุดพ้นจากความยึดมั่นถือมั่นต่างๆ อิศรเสรีด้วยปัญญาอย่างแท้จริง กระบวนการสร้างสรรค์ที่เหมาะสมกับเด็กด้านนี้ คือ กิจกรรมมีขั้นตอนที่เชื่อมโยงสู่ชีวิตจริง เช่น การปลูกผักการทำอาหาร การทำงาน ศิลปะประดิษฐ์ ที่ต้องทำร่วมกันเป็นกลุ่ม เป็นการฝึกการแก้ปัญหาาร่วมกันเป็นกลุ่ม^๖

๔.๓ ผลของกิจกรรมและการเรียนรู้สู่การปฏิบัติการทำบุญในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา

กิจกรรมของโรงเรียนวิถีพุทธทั้งในการเรียนการสอนวิชาทั่วไปและวิชาทางพระพุทธศาสนาที่เป็นบูรณาการการเรียนรู้ให้การบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์แก่วัด แก่โรงเรียน และสถานที่ที่ตนเองอาศัยอยู่การจัดกิจกรรมวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา คือ วันมาฆบูชา วันวิสาขบูชา วันอาสาฬหบูชาจนนำไปสู่การเรียนรู้สู่การปฏิบัติของนักเรียน ซึ่งผลการศึกษา สรุปได้ดังนี้

นักเรียนมีพฤติกรรมการดำรงชีวิตแบบพุทธ ๓ ลักษณะ คือ พฤติกรรมการบริโภคเชิงพุทธ (ลดบริโภควัตถุนิยมแต่เพิ่มการสร้างรายได้มากกว่ารายจ่าย) พฤติกรรมการใช้จ่ายอย่างประหยัด (สันโดษ) และพฤติกรรมปฏิบัติศาสนา (บริหารจิต เจริญปัญญา)นอกจากนั้น ผลที่ได้จากการปฏิบัติตนของเยาวชนจากการทำกิจกรรมในวันสำคัญยังมีผลต่อการอบรมเลี้ยงดูเชิงพุทธ (การเป็นคนเลี้ยงง่ายหรือสุจริต) การเห็นแบบอย่างที่ดีจากสื่อ และการเห็นแบบอย่างจากเพื่อน (ปรโตโมสะ)

ดังนั้น นักเรียนในโรงเรียนวิถีพุทธ จึงมีพฤติกรรมที่พึงประสงค์ คือ การบริโภคเชิงพุทธ การใช้จ่ายอย่างประหยัด และการปฏิบัติทางศาสนาที่สูงกว่านักเรียนที่ไม่ได้เรียนในโรงเรียนวิถีพุทธอย่างเด่นชัด นอกจากนี้ ยังมีผลต่อจิตลักษณะของนักเรียนในหลายๆ ด้านเช่น ทำให้นักเรียนมีทัศนคติที่ดีต่อพฤติกรรมการดำรงชีวิตแบบพุทธมาก มีลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตนมาก มีการเห็นแบบอย่างที่ดีจากสื่อมาก และการเห็นแบบอย่างจากเพื่อนมากซึ่งปัจจัยเหล่านี้เป็นปัจจัยเหตุที่สำคัญของพฤติกรรมการดำรงชีวิตแบบพุทธ^๗

สรุปผลการศึกษาโดยองค์รวมพบว่า นักเรียนโรงเรียนอนุบาลบ้านเพียมิตรภาพที่ ๑๓๘ นั้น มีพฤติกรรมอันพึงประสงค์ มีประสิทธิภาพในการทำงานมากกว่าเดิม รู้จักการปรับตัวเข้ากับสังคมในหลายระดับไม่ว่าจะเป็นในระดับในโรงเรียน เพื่อ การดำเนินชีวิตภายนอกโรงเรียนและกลุ่มเพื่อนได้ดีกว่าเดิม มีประสิทธิภาพในการศึกษามากยิ่งขึ้นรู้จักการใช้สมาธิในการประกอบกิจกรรมต่างของเด็ก

^๖ สัมภาษณ์ ดญ. ปิยธิดา พลพรราช ชั้นประถม ๔, บ้านเพีย ตำบลเมืองเพีย อำเภอกุดจับ จังหวัดอุดรธานี, วันที่ ๑๐ พฤศจิกายน ๒๕๖๐.

^๗ สัมภาษณ์ พระวิญญู วิจิธญาโณ ครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนอนุบาลบ้านเพียมิตรภาพที่ ๑๓๘, บ้านเพีย ตำบลเมืองเพีย อำเภอกุดจับ จังหวัดอุดรธานี, วันที่ ๑๔ พฤศจิกายน ๒๕๖๐.

เองเช่น การเรียน การประดิษฐ์สิ่งของในกิจกรรมต่างๆ ของนักเรียนซึ่งผลงานจะเป็นสิ่งที่สามารถดูออกได้ว่าเด็กมีความใส่ใจในการกระทำเป็นอย่างดี รู้จักยับยั้งอารมณ์ฝ่ายบาปทางกายวาจาและทางความคิดได้มากยิ่งขึ้น เช่น ไม่ฆ่าสัตว์ ไม่ทะเลาะกับเพื่อนๆ ไม่คิดเสียหายแก่สถานศึกษา ไม่ทำความเดือดร้อนแก่ผู้ปกครองและชุมชน รู้จักกตัญญูทวดเทีที่ต่อบุพการีและสถานศึกษา รู้จักประพฤติตนเป็นคนอ่อนน้อมถ่อมตน มีจิตใจร่าเริงแจ่มใสไม่หดหู่หรือซึ่งซึม มีความเมตตาต่อเพื่อนๆ และคนอื่นมากยิ่งขึ้น นอกจากนั้นยังพบว่านักเรียนเป็นผู้มีมารยาทเรียบร้อย รู้จักการแต่งกายเรียบร้อย ใช้วาจาสุภาพ ให้ความเคารพบูชาผู้มีพระคุณ รู้จักรับผิดชอบในงานที่ได้รับมอบหมายทั้งจากครูและผู้ปกครอง มีความตรงต่อเวลา เป็นคนที่สามารถลดเลืกละสิ่งเสพให้โทษต่างๆ ได้ดียิ่งขึ้น เช่น ไม่สูบบุหรี่ ไม่ดื่มสิ่งมีเมีเมา เป็นคนที่สามารถลดละอบายมุขลงได้ดียิ่งขึ้น เช่น ไม่เล่นการพนัน หวย ไพ่ หรือการพนันอื่นๆ อันเป็นเหตุให้ตนเสื่อมทรัพย์ เสียสุขภาพ เสียชื่อเสียง^๘

๔.๔ ผลของกิจกรรมและการเรียนรู้ของพระสอนศีลธรรม

ผลของกิจกรรมและการเรียนรู้ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนที่มีบทบาทในด้านการสอนข้อมูลทางพระพุทธศาสนาเกี่ยวกับด้านหลักธรรมรวมทั้งพุทธจริยธรรมอันดีงามทางสังคม ซึ่งจะเป็นการตอบโจทย์ที่เป็นแนวทางในการพัฒนาหลักสูตรของการสอนศีลธรรมในโรงเรียนได้เป็นในทิศทางตรงกับความต้องการในยุคปัจจุบันมากขึ้น

สิ่งหนึ่งที่เห็นได้ชัดเจนในเรื่องของการที่มีพระไปสอนศีลธรรมในโรงเรียนคือจะเห็นเด็กมาวัดกับผู้ปกครองในวันหยุดเพื่อมาทำกิจกรรมต่างๆ ทางพระพุทธศาสนา เช่นการใส่บาตร การรับศีล การปฏิบัติธรรม เป็นต้น ซึ่งเป็นสิ่งที่บ่งบอกได้ชัดเจนมากกว่าจิตใจของเด็กที่ผ่านกระบวนการทางพระพุทธศาสนาจะถูกปรุงแต่งให้รู้จักการทำบุญ การให้ทาน ซึ่งเป็นสิ่งที่ควรให้การส่งเสริม เพราะจะเป็นการสร้างพุทธจริยธรรมที่ดีในสังคม^๙ ประเด็นที่เห็นได้ชัดเมื่อมีโครงการพระสอนศีลธรรมมาสอนเด็กในโรงเรียนคือเรื่องของการปฏิบัติตัวของนักเรียน เช่นการขับชัีรถจักรยานยนต์ก็จะมีปัญหาในเรื่องของการเกิดอุบัติเหตุ เด็กจะมีสติมากขึ้นในการดำเนินชีวิต ไม่ว่าจะเรียนในวิชาคณิตศาสตร์และวิชาอื่นๆรวมทั้งการใช้ชีวิตประจำวัน จึงมองว่าการที่เด็กได้รู้จักวิธีการทำสมาธินอกจากจะเป็น

^๘ สัมภาษณ์ พระชนพล ขนติธมโม ครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนอนุบาลบ้านเพิมิตรภาพที่ ๑๓๘, บ้านเพีย ตำบลเมืองเพีย อำเภอกุดจับ จังหวัดอุดรธานี, วันที่ ๑๔ พฤศจิกายน ๒๕๖๐.

^๙ สัมภาษณ์ ญญ. ธนภรณ์ คำผาย ชั้นประถม ๖, บ้านเพีย ตำบลเมืองเพีย อำเภอกุดจับ จังหวัดอุดรธานี, วันที่ ๑๐ พฤศจิกายน ๒๕๖๐.

^{๑๐} สัมภาษณ์ พระครูอาทรสิริธรรม (ถวิล ฐานธมโม) รองเจ้าคณะอำเภอกุดจับ เจ้าอาวาสวัดอัมพวันวิทยาราม, บ้านเพีย ตำบลเมืองเพีย อำเภอกุดจับ จังหวัดอุดรธานี, วันที่ ๑๔ พฤศจิกายน ๒๕๖๐.

ประโยชน์ในด้านการเรียนของนักเรียนแล้วยังเป็นประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิตของเด็กด้วย^{๑๑} การสอนในห้องเรียนก็เป็นกิจกรรมที่เด็กให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี เพราะว่าเด็กได้ผ่านกระบวนการขัดเกลาด้านจิตใจในเรื่องของการปฏิบัติต่อครูอาจารย์ ทำให้ส่งผลในเรื่องของเด็กไม่คุยกันในขณะที่เวลาเรียน และไม่เล่นเกมสื่ในเวลาเรียน ซึ่งเป็นสิ่งที่มีความสำคัญมากเพราะเด็กจะได้รับความรู้จากครูผู้สอนในแต่ละรายวิชา ซึ่งจะเป็นพัฒนาการที่ดีต่อเด็กเองในการที่จะไปต่อยอดในด้านของการศึกษาที่มีระดับสูงขึ้น^{๑๒} ในกิจกรรมนอกจากการเรียนของเด็กแล้วสิ่งหนึ่งที่เห็นได้ชัดคือการมีระเบียบวินัยของนักเรียน เช่น การเข้าแถวเพื่อรับบริการต่างๆ ทั้งในโรงเรียนและที่อื่นๆ การที่เด็กมีวินัยในเรื่องของการแต่งตัวตามระเบียบของทางโรงเรียน เป็นต้น จึงสามารถสรุปได้ว่าผลของการได้เรียนรู้เรื่องของพระพุทธศาสนาในการสอนศีลธรรมในโรงเรียนเป็นสิ่งที่ส่งผลต่อพฤติกรรมของนักเรียนได้เป็นอย่างดีที่มีผลในหลายด้านเช่นการมีระเบียบวินัยในกิจกรรมต่างๆทางสังคม การมีสมาธิในการชีวิตประจำวัน เป็นต้น^{๑๓} กิจกรรมการเรียนการสอนของทางโรงเรียนบ้านเพ็ญมิตรภาพที่ ๑๓๘ เป็นสิ่งที่ดีคือวัดได้จากที่เด็กเมื่อกลับบ้านมาก็ชอบช่วยเหลือพ่อแม่ในการทำงานบ้านที่ตนเองนั้นสามารถช่วยเหลือได้ เช่นการรดน้ำต้นไม้ การกวาดบ้านถูบ้าน การให้อาหารสัตว์ เป็นต้น ซึ่งเป็น การแบ่งเบาภาระของพ่อแม่ได้เป็นอย่างดี เด็กจะช่วยเหลือพ่อแม่ก่อนที่จะออกจากบ้านไปเล่นกับเพื่อนๆ^{๑๔} ในอีกประเด็นก็เป็นสิ่งที่น่าสนใจในเรื่องเด็กไม่ขึ้นเสียงกับผู้ใหญ่ การพูดจาจะประกอบไปด้วยเหตุผล ทำให้เด็กเมื่อผ่านการอบรมมาแล้วเป็นลูกที่เชื่อฟังพ่อแม่^{๑๕} กิจกรรมต่างๆของลูกในทุกวันนี้หลังจากที่กลับมาจากโรงเรียนเดิมนั้นจะชวนกันไปเล่นเกมที่มีความรุนแรงและพูดไม่เพราะซึ่งส่งผลให้เด็กเกิดความก้าวร้าวในการพูดคุยกับเพื่อน แต่ปัจจุบันก็จะมีการเล่นไปเด็กจะมีเหตุผลมากขึ้น การเล่นเกมที่มีประโยชน์เป็นเกมที่เพิ่มทักษะในการหาโอกาสในสิ่งที่ตนเองชอบและถนัด เพื่อที่จะเป็นการต่อยอดในการสร้างทีมในการเล่นเกมส์เพราะว่าปัจจุบันการเล่นเกมส์ก็เป็นกีฬาอีกประเภทที่ช่วยในการสร้างรายได้ให้กับครอบครัว ตัวดิฉันดีใจมากเพราะลูกๆของตนนั้นมีทักษะในการเล่นเกมส์หลังเลิกเรียนเป็นกลุ่มแล้วก็ไปแข่งในระดับจังหวัดเพื่อเป็นการต่อยอดในการพัฒนาเด็ก

^{๑๑} สัมภาษณ์ นายพินิจ หาโคตร ผู้อำนวยการโรงเรียนอนุบาลบ้านเพ็ญมิตรภาพที่ ๑๓๘, บ้านเพ็ญ ตำบลเมืองเพ็ญ อำเภอกุดจับ จังหวัดอุดรธานี, วันที่ ๑๐ พฤศจิกายน ๒๕๖๐.

^{๑๒} สัมภาษณ์ นายไพฑูรย์ บำรุงวงศ์ ครู ชำนาญการพิเศษ, บ้านเพ็ญ ตำบลเมืองเพ็ญ อำเภอกุดจับ จังหวัดอุดรธานี, วันที่ ๑๐ พฤศจิกายน ๒๕๖๐.

^{๑๓} สัมภาษณ์ นางไพจิตร เชื้ออ่ำ ครู ชำนาญการพิเศษ, บ้านเพ็ญ ตำบลเมืองเพ็ญ อำเภอกุดจับ จังหวัดอุดรธานี, วันที่ ๑๐ พฤศจิกายน ๒๕๖๐.

^{๑๔} สัมภาษณ์ นายศุภกร เกสรพันธุ์ เจ้าของร้าน PMC Net บ้านจำปาเงิน, บ้านเพ็ญ ตำบลเมืองเพ็ญ อำเภอกุดจับ จังหวัดอุดรธานี, วันที่ ๑๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๐.

^{๑๕} สัมภาษณ์ คุณแม่สวรรค์ บันดา เจ้าของร้านสวรรค์บันดาบ้านเพ็ญ, บ้านเพ็ญ ตำบลเมืองเพ็ญ อำเภอกุดจับ จังหวัดอุดรธานี, วันที่ ๑๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๐.

เอง ทำให้เด็กในระดับประถมศึกษาทราบว่าอะไรเป็นเกมส์ที่มีประโยชน์ไม่มีประโยชน์^{๑๖} จะเห็นได้ว่าพัฒนาการของเด็กที่ผ่านกระบวนการศึกษาทางพระพุทธศาสนา เกี่ยวกับกิจกรรมต่างๆของพระสอนศีลธรรมของโรงเรียนวิสุทธิพุทธ จะเป็นการช่วยให้เด็กมีทักษะเพิ่มขึ้นในการเรียน เด็กจะมีสติ มีสมาธิ มีวินัยในการดำเนินชีวิตประจำวัน รวมทั้งรู้จักการทำบุญทำทานกับครอบครัวซึ่งเป็นกิจกรรมที่สร้างครอบครัวนั้นเป็นครอบครัวที่อบอุ่น หลังจากที่ผมกลับบ้านไปเมื่อเห็นพ่อแม่ที่กำลังทำงานอยู่ก็จะเข้าไปถามว่าพ่อแม่เหนื่อยไหมแล้วก็จะเข้าไปช่วยในสิ่งที่ตนเองนี้สามารถช่วยพ่อแม่ได้ เช่นการไปหยิบสิ่งของที่พ่อแม่ใช้ให้ไปเอา หรือจะไปซื้อของให้ในสิ่งที่ท่านต้องการ การช่วยเหลือก็จะเป็นการแบ่งเบาในหน้าที่ของสิ่งที่ตนเองสามารถทำได้ก็จะเป็นการแสดงออกถึงความรักที่มีให้ครอบครัว^{๑๗} ในกิจกรรมของครัวในแต่ละวันก็จะมี การพูดคุยกันหนักก็จะไม่ขึ้นเสียงกับพ่อแม่ เพราะได้รับการอบรมจากพระอาจารย์ที่มาสอนในโรงเรียนว่าการที่เราเป็นเด็กที่พูดไม่เพราะจะทำให้เราได้รับสิ่งไม่ดีตามมา หรือเป็นการสร้างนิสัยที่ไม่ดี การมีพระมาสอนในโรงเรียนทำให้รู้จักการรับฟังความคิดเห็นของเพื่อความคิดเห็นของพ่อแม่ ให้เข้าใจถึงความคิดและเหตุผลของแต่ละคน ทำให้เรานี้ได้รับความอดทนในการใช้ชีวิตประจำวัน เมื่อเรามีความอดทนเราจะเข้าใจหลายๆสิ่งที่แต่ละคนนั้นไม่เหมือนเราแล้วเราค่อยเข้าใจเขา^{๑๘} พระอาจารย์สอนในเรื่องประวัติของพระพุทธเจ้าจนถึงพระพุทธเจ้านั้นปรีนิพพานทำให้เข้าใจว่า หลายสิ่งในโลกเรานี้เป็นทุกข์ หรืออริยสัจ ๔ อย่างถูกต้องตามคำสอนของพระพุทธเจ้า รู้จักการอดทนในปัญหาต่างๆในการใช้ชีวิตประจำวัน หรือปัญหาในการศึกษาเล่าเรียน เพราะจะมีหลายช่วงที่พระพุทธเจ้าก่อนที่จะปรีนิพพานนั้นก็มีการศึกษาที่ผิดทำให้เดินไม่ถูกทางก็มีมาก จึงจำเป็นต้องศึกษาเป็นขั้นเป็นลำดับเพื่อที่จะเป็นเหมือนการศึกษาที่ละขั้นก็จะประสบความสำเร็จในการศึกษาเอง การเรียนพระพุทธศาสนาในโรงเรียนไม่ใช่การไปฟังเทศเป็นภาษาบาลีแต่เป็นการเรียนรู้ว่าหน้าที่ของพระสงฆ์เป็นอย่างไรในการช่วยเหลือบุคคลทุกคนตั้งแต่เด็กจนถึงผู้ใหญ่^{๑๙} สิ่งที่ได้จากการศึกษาวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียนก็จะได้รับความรู้ในเรื่องการที่เราไม่ทำร้ายผู้อื่นทั้งคน สัตว์ สิ่งของ เพราะนั่นเป็นสิ่งที่ไม่ดี การรู้จักการแบ่งปันข้าวของ ขนม เพราะจะเป็นทางมาแห่งบุญ

^{๑๖} สัมภาษณ์ คุณนิรันดร์ เพ็งกุล ผู้ปกครองเด็กบ้านเพ็ญ, บ้านเพ็ญ ตำบลเมืองเพ็ญ อำเภอกุดจับ จังหวัดอุดรธานี, วันที่ ๒๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๐.

^{๑๗} สัมภาษณ์ ดช. ชาญณรงค์ โคตา ชั้นประถม ๕, บ้านเพ็ญ ตำบลเมืองเพ็ญ อำเภอกุดจับ จังหวัดอุดรธานี, วันที่ ๑๐ พฤศจิกายน ๒๕๖๐.

^{๑๘} สัมภาษณ์ ดญ. ปิยธิดา พลพรมราช ชั้นประถม ๔, บ้านเพ็ญ ตำบลเมืองเพ็ญ อำเภอกุดจับ จังหวัดอุดรธานี, วันที่ ๑๐ พฤศจิกายน ๒๕๖๐.

^{๑๙} สัมภาษณ์ ดญ. ธนภรณ์ คำผาย ชั้นประถม ๖, บ้านเพ็ญ ตำบลเมืองเพ็ญ อำเภอกุดจับ จังหวัดอุดรธานี, วันที่ ๑๐ พฤศจิกายน ๒๕๖๐.

รู้จักการไปวัดกับแม่พ่อในวันหยุดเสาร์อาทิตย์ แต่ก่อนก็ไม่เข้าใจว่าไปทำไมทำให้ไม่อยากไปทำบุญ แต่หลังจากที่ได้เรียนกับพระอาจารย์ที่มาสอนในโรงเรียนทำให้อยากไปแต่วัดทำบุญกับพ่อแม่^{๒๐}

๔.๕ กิจกรรมที่ส่งเสริมต่อการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน

กิจกรรมที่ส่งเสริมต่อการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนโรงเรียนอนุบาลบ้านเพีย มิตรภาพที่ ๑๓๘ นี้จากการที่ผู้วิจัยได้ที่การศึกษาโดยการแจกแบบสอบถามผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง และการศึกษาประมวลผลในภาพรวม ทำให้ทราบว่ากิจกรรมที่ส่งเสริมต่อการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนนั้น จะเป็นกิจกรรมอบรมการเสริมสร้างและพัฒนาสมาธิให้กับเด็ก และการเข้าค่ายธรรมในการขัดเกลาจิตใจและพฤติกรรมของนักเรียนในระดับประถมศึกษา เพราะนักเรียนนั้นได้มีบทบาทในการสร้างภาพนิทรรศการที่เป็นผลงานการเข้าใจกระบวนการเรียนรู้พระพุทธศาสนาก็จะทำให้เด็กนั้นเกิดความมั่นใจ กล้าคิด กล้าแสดงออก ซึ่งกิจกรรมดังกล่าวนี้ นอกจากจะเป็นการแสดงออกของเด็กนักเรียนแล้ว กิจกรรมการนั่งสมาธิการทำสมาธิของนักเรียน ก็จะทำให้เด็กนั้นมีสมาธิในการเรียนมากขึ้น เพราะเด็กจะกำหนดจิตให้อยู่กับการเรียนไม่คิดนอกเรื่องเรียน ซึ่งถ้าผู้วิจัยมองในมุมของพระพุทธศาสนาก็จะเป็น จิตอธิฐานการทำงาน ก็จะเป็นการส่งผลให้งานนั้นสำเร็จได้ดี ซึ่งถือได้ว่าเป็นส่วนสำคัญที่จะพัฒนาให้เด็กนั้นมีวิวัฒนาการที่จะเป็นการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมในการประกอบอาชีพที่ดีขึ้นในการดำเนินชีวิต กิจกรรมที่ส่งเสริมต่อการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมอีกกิจกรรมที่เห็นได้ชัดเจนคือ กิจกรรมวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา เช่น กิจกรรมวันเข้าพรรษา วันออกพรรษา วันมาฆบูชา และวันสำคัญอื่นๆ เป็นต้น กิจกรรมก็จะเป็นการบรรยายความสำคัญ ความเป็นมา ประโยชน์ของวันสำคัญต่างๆ ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ส่วนในส่วนของเด็กนักเรียนนั้น ก่อนที่จะเริ่มกิจกรรมนั้น เริ่มต้นด้วยการทำสมาธิก่อน หลังจากที่ได้รับฟังการบรรยายแล้วก็จะเป็นการประกอบกิจกรรมประจำวันสำคัญ ซึ่งแต่ละวันก็จะมี ความแตกต่างกัน ซึ่งจะมีการจัดกิจกรรมทั้งที่อยู่ในโรงเรียน และในวัด ซึ่งกิจกรรมในวัดก็จะเป็นกิจกรรมการเวียนเทียนรอบพระอุโบสถ กิจกรรมดังกล่าวนี้จะส่งผลทั้งทางจิตใจให้กับเด็กคือการรับฟังธรรมประจำวันสำคัญพระพุทธศาสนาก็จะทำให้ทราบถึงประวัติความเป็นมาว่าเพราะเหตุใดจึงเกิดขึ้นของวันนั้นๆ การเกิดขึ้นของวันนั้นมีประโยชน์อย่างไร ต่อ พระสงฆ์ ต่อประชาชน เป็นต้น ในกิจกรรมนี้ก็จะเป็นการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมที่ผู้วิจัยเห็นมาเป็น กิจกรรมที่ส่งเสริมต่อการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมอย่างเห็นเป็นรูปธรรมอย่างชัดเจน

^{๒๐} สัมภาษณ์ ดญ. พรสวรรค์ ภาคเหนือ ชั้นประถม ๒, บ้านเพีย ตำบลเมืองเพีย อำเภอกุดจับ จังหวัดอุดรธานี, วันที่ ๑๐ พฤศจิกายน ๒๕๖๐.

๔.๖ สรุป

สรุปได้ว่า ผลการศึกษาวิจัยกลุ่มเป้าหมาย จำนวน ๓๗ รูป/คน พบว่า นักเรียนได้ปฏิบัติตนตามหลักพุทธคุณ ๓ เช่น ระลึกถึงพุทธคุณเป็นสรณะอันประเสริฐ กุศลกรรมบถ ๑๐ เช่น ประพฤติดีทางกาย ทางวาจาและทางใจ บุญกิริยาวัตถุ ๓ เช่น รู้จักให้ทาน รู้จักมีระเบียบวินัยหรือศีลในตนเอง ไตรสิกขา ๓ เช่น รู้จักปฏิบัติตนอยู่ในวินัยหรือกติกาของโรงเรียน รู้จักมีจิตใจมั่นคงในการศึกษา รู้จักใช้ปัญญาแก้ปัญหาชีวิต อริยสัจ ๔ เช่น รู้จักเหตุของปัญหา รู้วิธีแก้ปัญหา เป็นต้น ศรัทธา ๔ รู้จักเชื่อเรื่องกรรมและผลของกรรม เป็นต้น อบายมุข ๔ เช่น รู้จักเว้นจากการเล่นพนัน การดื่มสุรา พรหมวิหาร ๔ เช่น รู้จักให้อภัยแก่เพื่อนๆ เมื่อทำผิดรู้จักรักเมตตาต่อเพื่อนในโรงเรียน อคติ ๔ เช่น รู้แพ้ รู้ชนะ รู้ภัย อิทธิบาท ๔ เช่น รู้จักพอใจทำ ตั้งใจทำ ฉลาดทำ พละ ๔ เช่น มีกำลังแห่งปัญญา เบญจศีล (ศีล ๕) เช่น ไม่ทำร้ายเพื่อนๆ ทั้งทางกายและทางวาจา เบญจธรรม เช่น รู้จักมีเมตตาต่อเพื่อนๆ และคนอื่น คารวะ ๖ เช่น เคารพในพระรัตนตรัย เคารพในการศึกษาเล่าเรียนไม่ประมาท ความกตัญญู กตเวทีทั้งต่อผู้ปกครองและโรงเรียน มงคล ๓๘ เช่น ใฝ่รู้ใฝ่เรียน ไม่ปล่อยให้งานหรือการบ้านสะสมไว้ ขยันศึกษาเล่าเรียน เมื่อนักเรียนได้ปฏิบัติตามหลักพุทธธรรมดังกล่าวมาแล้วนี้ ย่อมส่งผลต่อพฤติกรรมอันพึงประสงค์ของนักเรียน คือ นักเรียนมีประสิทธิภาพในการทำงานเพิ่มขึ้น รู้จักการปรับตัวเข้ากับสังคมและกลุ่มเพื่อนได้ดี มีประสิทธิภาพในการศึกษารู้จักยับยั้งอารมณ์ฝ่ายบาปทางกายวาจาและทางความคิด เช่น ไม่ฆ่าสัตว์ ไม่ทะเลาะกับเพื่อนๆ ไม่ทำความเดือดร้อนแก่ผู้ปกครอง และชุมชน รู้จักกตัญญูกตเวทีต่อผู้ปกครอง ชุมชนและสถานศึกษา ประพฤติตนเป็นคนอ่อนน้อมถ่อมตน มีจิตใจร่าเริงแจ่มใสไม่หดหู่หรือซึ่งซึมมีความเมตตาต่อเพื่อนๆ และคนอื่น นอกจากนั้น ยังพบว่า นักเรียนมีมารยาทเรียบร้อยดีงามแต่งกายเรียบร้อย มีวาจาสุภาพ ให้ความเคารพบูชาผู้มีพระคุณ รับผิดชอบในงานที่ได้รับมอบหมาย ตรงต่อเวลา ลดเลิกสิ่งเสพติดให้โทษ เช่น ไม่สูบบุหรี่ ไม่ดื่มสิ่งมีนเมา ลดละอบายมุขลงได้ดียิ่งขึ้น เช่น ไม่เล่นการพนันทุกชนิด ซึ่งเป็นเหตุให้เสียทรัพย์ เสียสุขภาพ ส่วนกิจกรรมที่ส่งเสริมต่อการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนสามารถสรุปได้ว่า กิจกรรมบรรยายธรรมของพระสอนศีลธรรมในการสร้างนิทรรศการของนักเรียน และกิจกรรมวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา

บทที่ ๕

สรุปผลการวิจัย และข้อเสนอแนะ

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาแนวทางการสอนวิชาพระพุทธศาสนาที่มีต่อการพัฒนาจริยธรรมนักเรียน ในโรงเรียนวิถิพุทธ : กรณีศึกษาโรงเรียนอนุบาลบ้านเพิมิตรภาพที่ ๑๓๘ ตำบลเมืองเพียอำเภอกุดจับ จังหวัดอุดรธานี” นั้น มีวัตถุประสงค์คือ ๑) เพื่อศึกษาสภาพปัญหาของโรงเรียนวิถิพุทธในโรงเรียนอนุบาลบ้านเพิมิตรภาพที่ ๑๓๘ ๒) เพื่อศึกษาการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียนวิถิพุทธที่มีต่อการพัฒนาจริยธรรมนักเรียนในโรงเรียนอนุบาลบ้านเพิมิตรภาพที่ ๑๓๘ ๓) เพื่อศึกษาแนวทางการสอนวิชาพระพุทธศาสนาสำหรับพัฒนาจริยธรรมในโรงเรียนอนุบาลบ้านเพิมิตรภาพที่ ๑๓๘ การวิจัยครั้งนี้เป็นงานวิจัย เชิงปริมาณบวคุณภาพ การเก็บข้อมูลได้จากเอกสารต่างๆเป็นแนวคิดทฤษฎีของการวิจัย จากการแจกแบบสอบถาม และจากการแบบสัมภาษณ์ จำนวน ๓๗ รูป/คน และนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลโดยวิธีเชิงปริมาณและพรรณนาวิเคราะห์ มีดังต่อไปนี้

๑) ประวัติความเป็นมาโครงสร้างและสภาพปัญหาของโรงเรียนอนุบาลบ้านเพิมิตรภาพที่ ๑๓๘ สรุปผลการศึกษาพบว่า โรงเรียนวิถิพุทธ เป็นโรงเรียนที่ก่อตั้งขึ้นมาโดยมีวัตถุประสงค์สำคัญ คือ ต้องการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะ ๓ ประการ คือ “เก่ง ดี มีสุข” ฉะนั้น จึงได้เริ่มดำเนินการในปี พ.ศ.๒๕๔๕ และมีโรงเรียนเข้าร่วมโครงการหนึ่งหมื่นโรง โดยมีหลักสูตรสาระการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนา พุทธศักราช ๒๕๔๔ และหลักสูตรแกนกลางสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ ที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนสามารถที่จะพัฒนาตนเองได้ตามหลักไตรสิกขา คือ ให้เป็นคนดีมีศีลธรรม มีความมุ่งมั่นตั้งใจ และมีปัญญาในการแก้ไขปัญหาชีวิตประจำวันของตนเองและสังคมได้ กลุ่มเป้าหมาย คือ นักเรียนประถมศึกษาชั้นปีที่๑-๖ โรงเรียนอนุบาลบ้านเพิมิตรภาพที่ ๑๓๘ เป็นหนึ่งในโรงเรียนวิถิพุทธที่ได้นำหลักพุทธธรรมทางพระพุทธศาสนาไปปรับใช้ในกิจกรรมต่างๆ เพื่อให้เยาวชนหรือนักเรียนในสถานศึกษามีคุณภาพที่ดียิ่งขึ้นและเพื่อเป็นการป้องปรามปัญหาที่จะเกิดแก่เยาวชน เช่นปัญหาอาชญากรรม ปัญหาการมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร ปัญหาการหนีเรียน เป็นต้น ส่วนสภาพปัญหาด้านการจัดการเรียนสอนของพระสอนศีลธรรม เช่น ปัญหาด้านหลักสูตร ปัญหาด้านการจัดกิจกรรม ปัญหาด้านเวลาในการสอน เป็นต้น ที่ทำให้ไม่สามารถทำการสอนให้สัมฤทธิ์ผลตามวัตถุประสงค์ได้เท่าที่ควร

๒) การสอนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนอนุบาลบ้านเพียมิตรภาพที่ ๑๓๘ สรุปผลการศึกษา พบว่า หลักสูตรสาระการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนา พุทธศักราช ๒๕๔๔ และหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช ๒๕๕๑ มีจุดมุ่งหมายที่เหมือนกัน คือ ให้ผู้เรียนพัฒนาตนเองอย่างมีระบบตามหลักไตรสิกขาด้วยการสอดแทรกกิจกรรมต่างๆ ลงไปในเนื้อหาของการเรียนการสอนตลอดจนพุทธธรรมที่เป็นหลักสำคัญในพระพุทธศาสนา เช่น อิทธิบาท ๔ เป็นต้น นอกจากนั้น ยังมีกิจกรรมที่เสริมหลักสูตรอื่นๆ อีก อริยสัจ ๔ เพื่อเป็นการเข้าใจกระบวนการพื้นฐานทางพระพุทธศาสนาเพื่อที่จะเข้าใจในหลายๆสิ่งของธรรมชาติ รวมทั้งตัวเราอย่างจริงๆ เช่น การจัดกิจกรรมในวันสำคัญทางศาสนามีวันมาฆบูชา การสวดสรภัญญะ การไหว้พระรับศีล การช่วยเหลือคนอื่นเป็นสาธารณะสังคมหรือบำเพ็ญประโยชน์ตนและประโยชน์ท่าน โดยพระอาสาสอนศีลธรรม จะเป็นผู้มอบบาทในการดำเนินการทั้งหมดแก่ผู้เรียน ฉะนั้น เมื่อผู้เรียนได้ปฏิบัติตามหลักพุทธธรรมต่างๆ แล้ว ย่อมเป็นการขัดเกลาด้านพฤติกรรมอันไม่เหมาะสมทางกาย วาจาและความรู้สึกนึกคิดให้เป็นไปในทิศทางที่สังคมปรารถนา คือ เยาวชนเป็นเด็กดี เด็กเก่ง และรู้จักคุณค่าของชีวิตตนและคนอื่น รู้จักใช้ชีวิตอยู่อย่างปกติสุขร่วมกับสังคมได้อย่างไม่มีปัญหาทางศีลธรรมและไม่ทำผิดกฎหมาย จนกระทั่งนำความดีดร้อนมาสู่ตนและสถานศึกษา

๓) ผลการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียนอนุบาลบ้านเพียมิตรภาพที่ ๑๓๘ ตำบลเมืองเพียอำเภอกุดจับ จังหวัดอุดรธานี สรุปผลการศึกษา พบว่า ผลการศึกษาดังกล่าวแบ่งย่อยออกเป็น ๓ ด้านด้วยกัน คือ ผลการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ผลของการจัดกิจกรรมส่งเสริมการสอน และผลการเรียนรู้สู่การปฏิบัติและผลของกิจกรรมการทำบุญในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา นอกจากนั้นยังพบว่า จากการศึกษาทำให้ทราบว่ากลุ่มเป้าหมายในโรงเรียนอนุบาลบ้านเพียมิตรภาพที่ ๑๓๘ ตำบลเมืองเพียอำเภอกุดจับ จังหวัดอุดรธานี จำนวน ๓๗ รูป/คนคือ จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารสถานศึกษา ๒ ท่าน ครูสอน ๑๕ รูป/คน นักเรียน ๑๐ คนผู้ปกครอง ๑๐ คน รวมทั้งสิ้น ๓๗ รูป/คน ผลการศึกษาวิจัยพบว่า นักเรียนได้ปฏิบัติตามหลักพุทธคุณ ๓ กุศลกรรมบถ ๑๐ บุญกิริยาวัตถุ ๓ ไตรสิกขา ๓ อริยสัจ ๔ ศรัทธา ๔ อายมุข ๔ พรหมวิหาร ๔ อคติ ๔ อิทธิบาท ๔ พละ ๔ เบญจศีล (ศีล ๕) เบญจธรรม คารวะ ๖ (ความเคารพ) ความกตัญญูกตเวที มงคล ๓๘ เมื่อนักเรียนได้ปฏิบัติตามหลักพุทธธรรมดังกล่าวมาแล้วนี้ ย่อมส่งผลต่อพฤติกรรมอันพึงประสงค์ของนักเรียน คือ นักเรียนมีประสิทธิภาพในการเรียนการทำงานเพิ่มขึ้นหรือกิจกรรมต่างๆทั้งกิจกรรมกลุ่มที่ต้องทำหลายอย่างร่วมกับคนอื่น หรือกิจกรรมของครอบครัว ก็จะส่งผลพฤติกรรมของเด็กที่ผ่านการอบรมทางพระพุทธศาสนาอย่างเห็นได้ชัดเจน รู้จักการปรับตัวเข้ากับสังคมและกลุ่มเพื่อนได้ดี มีประสิทธิภาพในการศึกษา รู้จักยับยั้งอารมณ์ฝ่ายบาปทางกายวาจาและทางความคิด เช่น ไม่ฆ่าสัตว์ ไม่ทะเลาะกับเพื่อนๆ ไม่ทำความเดือดร้อนแก่ผู้ปกครองและชุมชน รู้จักกตัญญูกตเวทีต่อผู้ปกครอง ชุมชนและสถานศึกษา ประพฤติตนเป็นคนอ่อนน้อมถ่อมตน มีจิตใจร่าเริงแจ่มใสไม่หดหู่ มีความเมตตาต่อ

เพื่อนๆ และคนอื่น นอกจากนั้น ยังพบว่า นักเรียนมีมารยาทเรียบร้อยดีงาม แต่งกายเรียบร้อย มีวาจาสุภาพ ให้ความเคารพบูชาผู้มีพระคุณรับผิดชอบในงานที่ได้รับมอบหมาย ตรงต่อเวลา ลดเลิกสิ่งเสเพลให้โทษ เช่น ไม่สูบบุหรี่ไม่ดื่มสิ่งมีเมา ลดละอบายมุขลงได้ดียิ่งขึ้น เช่น ไม่เล่นการพนันทุกชนิด ซึ่งเป็นเหตุให้เสียทรัพย์ เสียสุขภาพ

ผลของกิจกรรมและการเรียนรู้ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนที่มีบทบาทในด้านการสอนข้อมูลทางพระพุทธศาสนาเกี่ยวกับด้านหลักธรรมรวมทั้งพุทธจริยธรรมอันดีงามทางสังคม ซึ่งจะเป็นการตอบโจทย์ที่เป็นแนวทางในการพัฒนาหลักสูตรของการสอนศีลธรรมในโรงเรียนได้เป็นในทิศทางตรงกับความต้องการในยุคปัจจุบันมากขึ้น จากการสัมภาษณ์พบว่า เด็กมีพฤติกรรมเป็นที่น่าสนใจของครูในโรงเรียน ซึ่งจากการสัมภาษณ์ครูจะเห็นได้ว่าเด็กมีสมาธิในการเรียนวิชาต่างๆ สังเกตได้จากการตอบคำถามของครูในแต่ละครั้งของครู ซึ่งจะเห็นความใส่ใจของเด็กได้เป็นอย่างดี ในประเด็นการสัมภาษณ์ผู้ปกครองของเด็กก็จะเห็นได้ว่าเด็กเมื่อกลับจากโรงเรียนก็จะคอยช่วยเหลือในสิ่งที่ตนทำได้ซึ่งเป็นการแบ่งเบาภาระของพ่อแม่ได้เป็นอย่างดี การช่วยเหลือพ่อแม่ก่อนที่จะไปเล่นกับเพื่อนของเด็กเป็นการแสดงออกถึงความรับผิดชอบหน้าที่ที่ดีของเด็กต่อครอบครัวได้เป็นอย่างดี ในประเด็นกิจกรรมที่ส่งเสริมต่อการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน ก็สามารถสรุปได้ว่า กิจกรรมการบรรยายธรรมของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ที่เป็นการพัฒนาเด็กให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ ผลงานนิทรรศการทางพระพุทธศาสนา และอีกกิจกรรมคือกิจกรรมวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา

๕.๒ ข้อเสนอแนะ

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัย มีข้อเสนอแนะใน ๒ ระดับ คือ ในการนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน และในระดับการนำไปใช้ในการทำวิจัยครั้งต่อไป

๕.๒.๑ ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน

ในระดับผู้ปกครอง ควรส่งเสริมบุตรหลานให้เข้ามาศึกษาในโรงเรียนวิถิพุทธที่มีอยู่ใกล้บ้าน หรือภูมิลำเนา หรือหัดฝึกให้เด็กมีความเข้าใจในเรื่องพระพุทธศาสนาอย่างถูกต้อง เรื่องนี้ต้องเริ่มจากผู้ปกครองเองที่ต้องรู้จักจริงๆ ไม่เป็นความรู้ที่เข้าใจกันมา ซึ่งจะเป็นการที่บอกทางที่ถูกต้องสำหรับลูกหลาน เพราะจะได้ช่วยขัดเกลาอุปนิสัยหรือพฤติกรรมอันไม่เหมาะสมของเยาวชนในปกครองให้มีพฤติกรรมหรือความประพฤติที่ถูกต้องดีงาม รู้จักบำเพ็ญสาธารณสังคม รู้จักช่วยเหลือคนอื่น ไม่เห็นแก่ตัว ไม่เอาเปรียบเพื่อนๆ และรู้จักใช้ชีวิตอยู่อย่างพอเพียงด้วยหลักพุทธธรรมที่สอดแทรกอยู่ในสาระการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนาที่พระอาสาสอนศีลธรรมนำไปสอนในรายวิชาดังกล่าว เช่น หลักอิทธิบาท ๔ คุณธรรมให้สำเร็จความประสงค์ในการทำงาน ความเคารพ ความกตัญญูกตเวที เป็นต้น ล้วนเป็นสิ่งที่ผู้ปกครองควรให้ความสำคัญ เพราะว่า หากเยาวชนเป็นคนเก่งแต่ไม่ดีไม่มีคุณธรรม

ประจําใจแล้ว ก็ทำให้คนอื่นได้รับผลกระทบในทางเสียหายเหมือนมิดที่คม หากใช้ฟันต้นไม้หรือใช้ทำกับข้าว ก็ไม่มีปัญหาอะไร แต่หากถูกนำไปใช้ไล่ฟันคนอื่นหรือแทงคนอื่น ก็เกิดปัญหาด้านความรุนแรงทันที ดังนั้น การนำบุตรหลานเข้าเรียนในโรงเรียนวิถีพุทธ จึงเป็นการแก้ปัญหาที่ถูกต้องที่สุด และเป็นการแก้ที่ต้นเหตุไม่ใช่ที่ปลายเหตุเหมือนในปัจจุบัน เมื่อเยาวชนเกิดปัญหาความรุนแรง ก็จะนำไปอบรมที่ค่ายทหารบ้าง ให้พระสงฆ์นำไปขัดเกลากบ้าง ซึ่งเป็นเรื่องที่แก้ไขพฤติกรรมได้ยากกว่าการค่อยๆ สอดแทรกคุณธรรมลงในตัวเด็กทีละเล็กทีละน้อยและผู้ปกครองควรให้ความร่วมมือกับผู้บริหารและครูของโรงเรียนวิถีพุทธในการจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมแก่บุตรหลาน

ในระดับสถานศึกษา ผู้บริหาร ควรให้ความสำคัญในการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา โดยการจัดครูพระสอนศีลธรรมลงไปให้ครบทุกระดับชั้น หากไม่มีก็ควรขอความร่วมมือไปยังสถาบันสงฆ์หรือมหาวิทยาลัยสงฆ์ทั้ง ๒ แห่ง เพื่อขอความอนุเคราะห์จัดหาบุคลากรที่สามารถอบรม ขัดเกลากพฤติกรรมของเยาวชนให้เป็นคนดี คนเก่งและใช้ชีวิตอย่างมีความสุขได้

ในระดับครูผู้สอนวิชาพระพุทธศาสนา ควรได้รับการฝึกอบรมศาสตร์และศิลป์การสอนให้ชำนาญสร้างจิตสำนึกให้มีความสำคัญในการพร่ำสอน อบรม แนะนำ ตลอดจนนำกุศโลบายต่างๆ ทางพระพุทธศาสนาไปใช้ให้ครบถ้วน และจะต้องติดตามประเมินผลการปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ ในการเรียนการสอนเป็นรายบุคคลและกลุ่ม เพื่อจะได้ประเมินว่านักเรียนที่เข้าเรียนในโรงเรียนวิถีพุทธนั้น มีความประพฤติที่แตกต่างจากนักเรียนที่ไม่ได้เข้าเรียนอย่างไร โดยอาจจะทำวิจัยในชั้นเรียน หรือติดตามประเมินผลแบบง่าย ๆ เช่น การสังเกตการพูดคุย การไปเยี่ยมบ้านเยาวชนและสอบถามจากผู้ปกครอง ทั้งนี้ เพื่อจะได้นำผลที่ได้ไปวิเคราะห์และหาวิธีการใหม่ๆ มาอบรม ขัดเกลากและให้คำปรึกษาที่ถูกต้องแก่นักเรียนที่มีปัญหาต่างๆ ได้อย่างทันท่วงที เช่น ปัญหาเด็กติดเกมส์ ปัญหาเด็กเล่นการพนัน ปัญหาเด็กดื่มสุรายาเสพติด ปัญหาการหนีเรียน เป็นต้น

ในฐานะของผู้วิจัยที่ได้ศึกษารูปแบบการดำเนินชีวิตของประชาชนในชุมชนบ้านเพี้ย จะเห็นว่า เด็กจะแสดงพฤติกรรมตามพ่อแม่และสังคมเป็นส่วนมาก เพราะเด็กหลังจากที่จบการศึกษาในระดับประถมศึกษาบางคนก็ประสบปัญหาความยากจนและไม่สามารถเรียนต่อได้ก็จะขาดโอกาสทางการศึกษาก็จะนำพฤติกรรมทั่วไปในชุมชนมาประพฤติ เช่นการเล่นการพนัน การดื่มสุรา เป็นต้น สิ่งหนึ่งที่น่าจะเป็นผลประโยชน์ต่อเด็กและเยาวชนคือแบบอย่างที่ดีที่เกิดจากพ่อแม่ต้องทำเป็นแบบอย่างที่ดีให้เห็น เช่นการนำกุศลกรรมบถ ๑๐ มาปฏิบัติ กุศลกรรมบถ หมายถึง ทางแห่งการกระทำที่เป็นกุศล หรือ การกระทำที่เป็นกุศลทางทวารต่าง ๆ ได้แก่ ทางกาย ทางวาจา และ ทางใจ เมื่อจำแนกแล้วมี ๑๐ ประการ ดังนี้ ทางกาย ๓ ได้แก่ การงดเว้นจากการฆ่าสัตว์ ๑ การงดเว้นจากการลักทรัพย์ ๑ การงดเว้นจากการประพฤติดิฉินกาม ๑ ทางวาจา ๔ ได้แก่ การงดเว้นจากการพูดเท็จ ๑ การงดเว้นจากการพูดคำหยาบ ๑ การงดเว้นจากการพูดส่อเสียด ๑ การงดเว้นจากการพูดเพ้อเจ้อ ๑ ทางใจ ๓ ได้แก่ การไม่เพ่งเล็งอยากได้ของของผู้อื่น ๑ การไม่พยาบาทปองร้าย ๑ และ

สัมมาทิฐิ (ความเห็นถูก) ๑ กุศลกรรมบถ ๑๐ ประการนั้น เป็นความดีทั้งหมด จะเห็นได้ว่า พระธรรมที่พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงแสดงตลอด ๔๕ พรรษา มีความละเอียดลึกซึ้ง เป็นไปเพื่อประโยชน์เกื้อกูลแก่ผู้ที่ได้ศึกษาและมีความเข้าใจไปตามลำดับอย่างแท้จริง เพราะทุกส่วนของคำสอนที่พระองค์ทรงแสดงนั้น เป็นเครื่องเตือนเพื่อความเป็นผู้ไม่ประมาทในชีวิต เพื่อความประพฤติที่ดีงามทั้งทางกาย ทางวาจา และทางใจ ขณะที่มีความประพฤติที่เรียบร้อยดีงาม วิริติงคเวณจากทุจริตประการต่าง ๆ ไม่ล่วงอกุศลกรรมบถ ๑๐ ประการ มีการฆ่าสัตว์ ลักทรัพย์ ประพฤติผิดในกาม เป็นต้น, ตั้งจิตไว้ชอบในกุศลกรรมบถ ๑๐ ประการ มีการงดเว้นจากการฆ่าสัตว์ เป็นต้น นั้น เป็นการประพฤติธรรมในชีวิตประจำวัน ประพฤติในสิ่งที่ถูกต้องดีงาม เป็นความประพฤติที่เป็นไปเพื่อระงับซึ่งอกุศลธรรมทั้งหลาย อีกประเด็นหนึ่งที่ถาม คือ ให้นิยามในการทำบุญควรทำอย่างไร บุญ เป็นสภาพธรรมที่ชำระจิตให้สะอาด (เพราะโดยปกติแล้วจิตสกปรกด้วยอำนาจของอกุศลธรรม) จากที่เป็นอกุศล ก็ค่อย ๆ เป็นกุศลขึ้นในชีวิตประจำวัน ซึ่งก็ไม่พ้นไปจากขณะที่จิตเป็นกุศล เป็นไปในทาน เป็นไปในศีล เป็นไปในการอบรมเจริญความสงบของจิต และเป็นไปในการอบรมเจริญปัญญา โดยที่ไม่มีตัวตนที่จะไปทำบุญ เพราะบุญอยู่ที่สภาพจิต จิตเป็นกุศลเป็นบุญ (ซึ่งก็สามารถกล่าวโดยโวหารของชาวโลกได้ว่า ผู้นั้น ผู้นั้นกระทำบุญ) ในทางตรงกันข้าม ถ้าจิตเป็นอกุศล ก็ไม่ใช่บุญ ดังนั้น ผู้ที่เห็นประโยชน์ของการขัดเกลากิเลส ก็จะไม่ละเลยโอกาสในการเจริญกุศลประการต่าง ๆ ในชีวิตประจำวัน เพราะถ้ากุศลไม่เกิดก็จะเป็นโอกาสให้อกุศลเกิดพอกพูนหนาแน่นขึ้นเรื่อย ๆ ซึ่งถ้าจะกล่าวตามความเป็นจริงแล้ว กุศลกรรมบถ กับ บุญ ก็เป็นการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของชุมชนร่วมกับเด็กไปในเวลาเดียวกัน

๕.๒.๒ ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ผู้วิจัย ได้สรุปหัวข้อและชื่อเรื่องในการทำวิจัยครั้งต่อไป ดังนี้

- ๑) ศึกษาเปรียบเทียบการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนวิถิพุทธกับโรงเรียนประถมศึกษาทั่วไปในจังหวัดอุดรธานี
- ๒) ศึกษาเชิงวิเคราะห์การบริหารงานของผู้บริหารโรงเรียนวิถิพุทธกับโรงเรียนประถมศึกษาในจังหวัดอุดรธานี
- ๓) ศึกษาเชิงวิเคราะห์การประเมินผลการจัดโครงการโรงเรียนวิถิพุทธในจังหวัดอุดรธานี
- ๔) ศึกษาเชิงวิเคราะห์หลักพุทธธรรมในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช ๒๕๕๑ ที่มีผลต่อการขัดเกลาพฤติกรรมของนักเรียนวิถิพุทธในจังหวัดอุดรธานีหรือจังหวัดอื่นๆ ในแต่ละภาค

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย :

ก. ข้อมูลปฐมภูมิ

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๒๕๐๐.

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๕.

_____. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร:

โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

ข. ข้อมูลทุติยภูมิ

(๑) หนังสือ :

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ. หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๔๔.

กรุงเทพมหานคร: องค์การรับส่งและพัสดุภัณฑ์ (ร.ส.พ.), ๒๕๔๔.

_____. คู่มือการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนในชั้นเรียนรวม (ระดับช่วงชั้นที่ ๑ - ๒).

กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๖.

_____. พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ และแก้ไขเพิ่มเติม

ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๔๕. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๔๕.

_____. แนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ. กรุงเทพมหานคร: การศาสนา,
๒๕๔๖.

_____. การจัดสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภา
ลาดพร้าว, ๒๕๔๕.

_____. หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑.

กรุงเทพมหานคร: กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๕๑.

คณะกรรมการจัดทำรายละเอียดสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา. กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคม

ศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม. การจัดสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา : กลุ่ม

สาระการเรียนรู้สังคมศึกษาศาสนาและวัฒนธรรม ตามหลักสูตรการศึกษาขั้น

พื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๔๔. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: คณะกรรมการ,
๒๕๔๖.

ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์. การพัฒนาหลักสูตร : หลักการและแนวปฏิบัติ. กรุงเทพมหานคร:

สำนักพิมพ์สายส่งสุขภาพใจ, ๒๕๓๙.

ชัยยงค์ พรหมวงศ์. เอกสารประกอบการสอนชุดวิชา การพัฒนาเด็กพฤติกรรมเด็ก.

กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๓๗.

ซารี มณีนศรี. หลักการนิเทศการศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพฯ : อมรการพิมพ์, ๒๕๔๒.

ธวัชชัย ชีวจิรฉายากุล. “การศึกษาคุณสมบัติของค่านิยมพื้นฐานทางจริยธรรมของคนไทย”.

ในคู่มือพัฒนาจริยศึกษา กรมศาสนา. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา,
๒๕๓๙.

ทินพันธ์ นาคะตะ. พระพุทธศาสนากับสังคมไทย. กรุงเทพมหานคร: อักษรเจริญทัศน์,
๒๕๒๙.

ดวงเดือน พันธุมนาวิน และ เพ็ญแข ประจันปัจจนึก. จริยธรรมของเยาวชนไทย.

กรุงเทพมหานคร: สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ประสานมิตร, ๒๕๒๐.

บรรณาธิการ. รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐. กรุงเทพมหานคร:
สำนักพิมพ์บัณฑิตไทย, ม.ป.ป.

ประไพ ขวัญไชย. รายงานการประเมินโครงการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนตาม
แนวทางโรงเรียนวิถีพุทธ โรงเรียน นายนางวิทยาอำเภอสบปราบ จังหวัดลำปาง.
ลำปาง : โรงเรียนวิถีพุทธโรงเรียนนายนางวิทยา, ๒๕๕๐.

พุทธทาสภิกขุ. การดำรงชีวิตที่ถูกต้อง. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มิตรนรากร ธรรมทาน
มูลนิธิสวนโมกขพลาราม, ๒๕๔๔.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต). โรงเรียนวิถีพุทธ. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗.

พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช). บทบาทสถาบันพระพุทธศาสนากับการจัดการศึกษา,
กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, ๒๕๔๖.

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต). จะพัฒนาคนกันได้อย่างไร. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิพุทธ
ธรรม, ๒๕๓๙.

_____. การศึกษาเพื่อสร้างบัณฑิตหรือการศึกษาเพื่อเพิ่มผลผลิต. พิมพ์ครั้งที่ ๒.

กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๔๒.

_____. พจนานุกรมพุทธศาสน์ฉบับประมวลศัพท์. พิมพ์ครั้งที่ ๙. กรุงเทพมหานคร :
โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๓.

_____. พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลธรรม พิมพ์ครั้งที่ ๙ . กรุงเทพมหานคร :
โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๓.

- _____ . พุทธธรรม. พิมพ์ครั้งที่ ๙. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๓.
- _____ . ธรรมกับการศึกษาของไทย. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๓๘.
- _____ . ปรัชญาการศึกษาไทย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๒๙ .
- _____ . รุ่งอรุณของการศึกษา เบิกฟ้าแห่งการพัฒนาที่ยั่งยืน. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๔๖.
- _____ . สู่การศึกษาแนวพุทธ. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์อุษาการพิมพ์, ๒๕๔๗.
- พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). โรงเรียนวิถีพุทธ . กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗.
- พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตฺโต). ธรรมกับการศึกษาของไทย เอกสารทางวิชาการ. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๑.
- _____ . ทำไมคนไทยจึงเรียนพระพุทธศาสนา. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๓๑.
- _____ . ทางสายอิสราภาพของการศึกษาไทย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๔.
- พระราชวรมนี (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). ขอบฟ้าแห่งความรู้. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๔๑.
- ภัทรา นิคมานนท์. การประเมินผลการเรียน. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์อักษราพิพัฒน์, ๒๕๔๐.
- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. โรงเรียนวิถีพุทธ. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗.
- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น. คู่มือปฏิบัติงานโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน. ขอนแก่น : โรงพิมพ์แอนนาออฟเซต ขอนแก่น, ๒๕๕๒.
- ราชบัณฑิตยสถาน. พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒. กรุงเทพมหานคร: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์, ๒๕๔๖.
- วิชัย ไชสงและคณะ. “รายงานการประเมินคุณภาพภายนอก สถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน รอบ ๒ (พ.ศ.๒๕๔๙-๒๕๕๓) โรงเรียนบ้านโนนม่วง ตำบลศิลา อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่น เขต ๑ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ”. กรุงเทพมหานคร:

เอกสารรายงาน สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา

(องค์การมหาชน), ๒๕๔๙.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ. ยุทธศาสตร์การพัฒนา

โรงเรียนวิถีพุทธ. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์อุษาการพิมพ์, ๒๕๔๗.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. **การวัดและประเมินผู้เรียนด้านคุณธรรม**

จริยธรรม. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๔.

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่น เขต ๑ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

กระทรวงศึกษาธิการ. **แผนปฏิบัติการ โรงเรียนบ้านโนนม่วง.** ขอนแก่น :

โรงเรียนบ้านโนนม่วง, ๒๕๕๒.

สำนักพัฒนานวัตกรรมการจัดการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. **แนว**

ทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์บริษัทออนป้า

จำกัด, ๒๕๔๘.

สุปราณี ไกรวัตนุสสรณ์. “ปัญหาการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของนักเรียน

มัธยมศึกษาปีที่ ๔ โรงเรียนวัดราชบพิตร”. ใน **คู่มือพัฒนาจริยศึกษา กรม**

ศาสนา. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๓๙.

สุวิทย์ มูลคำ และอรทัย มูลคำ. **๒๐ วิธีการจัดการเรียนรู้ : เพื่อพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมตาม**

นิยม การจัดการเรียนรู้โดยการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง. พิมพ์ครั้งที่ ๔.

กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ภาพพิมพ์, ๒๕๔๖.

สมิต สัจฉกร. **การจัดการเรียนการสอนตามแนวทางโรงเรียนวิถีพุทธ.** กรุงเทพมหานคร:

ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๔๓.

โสภา สิทธิสรวง. “ความคิดเห็นของครูสังคมศึกษา เกี่ยวกับปัญหาการเรียนการสอนวิชา

พระพุทธศาสนา ในวิทยาลัยเทคนิค สังกัดกรมอาชีวศึกษา.” ใน **คู่มือพัฒนาจริย**

ศึกษา กรมศาสนา. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๓๙.

อังคณา ราชสีห์. **การประเมินโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ : กรณีเฉพาะโรงเรียนเคหะชุมชน**

ลาดกระบัง. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๔๘.

อดิสร จันทรสุข. **การปลูกฝังคุณธรรมในเด็กปฐมวัยผ่านกระบวนการสร้างสรรค์ของแกนนำ**

โรงเรียนวิถีพุทธ. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิง

คุณธรรม สำนักงานบริหารและพัฒนาองค์ความรู้ (องค์การมหาชน), ๒๕๔๙.

(๒) บทความ/วารสาร :

กาญจนา นาคสกุล. “ปฏิรูปการศึกษากับปัญหาจริยธรรมในสังคมไทย”. **วารสารวิชาการ**. ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๗ (กรกฎาคม ๒๕๔๖) : ๕.

เต็มใจ ศรีนวล. “โรงเรียนวิถีพุทธ โรงเรียนแห่งความหวังของสังคมไทย”. **วารสารวิทยากร** ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๑๐๔ (มกราคม-มีนาคม) : ๑๙.

สาธิต แก่นมณีและคณะ. “การประเมินผลการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดแพร่”. โครงการวิจัยจากสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๓.

(๓) วิทยานิพนธ์ :

เกษกาญจน์ จินะกานนท์. “การใช้ข่าวและเหตุการณ์เพื่อการเรียนรู้เรื่อง หลักธรรมเบญจศีล สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ ”. **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๙.**

ศรวณศิริ ประยงค์. “วิเคราะห์ปัญหาการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในระดับมัธยมศึกษาปีที่ ๒ ตามความคิดเห็นของครูผู้สอน วิชาพระพุทธศาสนาในเขตกรุงเทพมหานคร”. **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๓๙.**

จรัญ นิมาลี. “การประเมินโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ โรงเรียนวัดธรรมศาลา (หลวงพ่อน้อยอุปถัมภ์) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครปฐม เขต ๑”. **การศึกษาค้นคว้าอิสระการศึกษามหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๕๐.**

ณรงค์ กันทอนทร์. “ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับพุทธศาสนาของครูและนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอแม่ว่างจังหวัดเชียงใหม่”. **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๒.**

ปกรณ์ บุญสำราญ. “การศึกษากลวิธีการสอนจริยศึกษาของครูผู้สอนจริยศึกษาดีเด่นในโรงเรียนประถมศึกษา จังหวัดลำปาง”. **วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๓๒.**

พระครูปัญญาวุฒนกิจ (พึงสูงเนิน). “สภาพและปัญหาการจัดการเรียนการสอนของครูผู้สอนวิชาพระพุทธศาสนา ช่วงชั้นที่ ๓ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมา เขต ๔”. **วิทยานิพนธ์หลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา, ๒๕๔๙.**

พระประยูร อุปสอด (กิตติคุณ). “วิเคราะห์หลักพุทธธรรมที่ใช้ในกระบวนการเรียนการสอน และกิจกรรมเสริมเพื่อพัฒนากายภาวนาในโรงเรียนวิถีพุทธ” **วิทยานิพนธ์**

ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๐.

พระครูธรรมศาสนโมสิต (อนาลโย). “ปัญหาด้านการจัดการเรียนการสอนวิชา

พระพุทธศาสนาตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๔๔ ของครู ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดกรมสามัญศึกษา อำเภอสะเดา จังหวัดสงขลา”.

วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗.

พระธีรชาติ ธีรวิโส (ธรรมวงศ์). “การศึกษาปัญหาการใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน

พุทธศักราช ๒๕๔๔ สารที่ ๑ ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม (วิชา พระพุทธศาสนา)ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมา เขต ๑”. **วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา, ๒๕๔๘.

พระนิพนธ์ เทวธมโม (แก้วแหวน). “การประเมินผลการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา กรุงเทพมหานคร เขต ๒”.

วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑.

พระสรวรค์ ยมสีดา. “ปัจจัยเชิงเหตุแบบบูรณาการ บ้าน วัด โรงเรียนที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรม การดำรงชีวิตแบบพุทธของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น ในโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ”. **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๔๘.

พระพิรุณ วุฑฒิธมโม (ตะนาว). “การพัฒนาบุคลิกภาพในพระพุทธศาสนา”, **วิทยานิพนธ์**

พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖.

พระมหาทวน นวลสาย. “ปัญหาการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของครู ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดนครพนม”. **รายงานการศึกษา ค้นคว้าอิสระ การศึกษามหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๔๔.

พระมหาสุธน วงศ์แดง. “การประเมินผลการใช้หลักสูตรวิชาพระพุทธศาสนา ชั้นมัธยมศึกษา
ปีที่ ๓ โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตกรุงเทพมหานคร”.

วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร,
๒๕๔๐.

เพ็ญจันทร์ กู้ประเสริฐ. “การสอนศีลธรรมในโรงเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ในจังหวัด
พระนครศรีอยุธยา”. **วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต.** บัณฑิตวิทยาลัย
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๑.

พัฒนาพร ไชยสิทธิ. “ผลการเรียนรู้กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตของนักเรียนชั้นประถม
ศึกษาปีที่ ๕ ที่ใช้รูปแบบการเรียนตามแนวคิด ทฤษฎีการสร้างองค์ความรู้”.

วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่,
๒๕๔๕.

มานิช พุทธสุวรรณ. “การประเมินศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก อำเภอมหาชนะชัย จังหวัดยโสธร”.

รายงานการศึกษาอิสระรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๕๐.

วาสนา ต๊ะกาบโค. “การประเมินการดำเนินงานโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขต
พื้นที่การศึกษาลำพูน เขต ๑”. **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต.** บัณฑิต
วิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๘.

วรณัฐ เมื่อนพลอย. “ระดับเหตุผลเชิงจริยธรรมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ ใน
โรงเรียนเขตเมืองกับโรงเรียนเขตชนบทของจังหวัดเชียงใหม่”. **วิทยานิพนธ์
ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต.** บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๓๗.

วิไลวรรณ เจนการช่าง. “สภาพปัญหาและแนวทางส่งเสริมการวิจัยในชั้นเรียนของครูผู้สอน
โรงเรียนในศูนย์เครือข่ายเขาสวนกวาง คำม่วง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
ขอนแก่น เขต ๔”. **สารนิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต.** บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ, ๒๕๔๙.

สกล เกตุทอง. “การพัฒนารูปแบบการส่งเสริมจริยธรรมนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา
สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เขตการศึกษา ๗”.

วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยนเรศวร,
๒๕๔๕

สาธิต แก่นมณี และคณะ. “การประเมินผลการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียน
มัธยมศึกษาสังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดแพร่”. **โครงการวิจัยจากสถาบันวิจัย
พุทธศาสตร์.** มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๓.

สมุทร อินมณี. “การพัฒนาครูด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามแนวทางโรงเรียนวิถีพุทธโรงเรียนวัดเจริญราษฎร์บำรุง ตำบลตลาดไทร อำเภอยะรัง จังหวัดนครราชสีมา”. **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๕๑.

สุรชาติ อินแปลง. “การศึกษาสภาพการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเลย เขต ๑ : กรณีศึกษาโรงเรียนบ้านดัวน้อย”. **รายงานการศึกษาอิสระปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๕๔.

สุริยา เซ็นทองหลาง. “เหตุผลเชิงจริยธรรมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ ในโรงเรียนผดุงวิทย์(วัดศรีบุญเรือง) จังหวัดลำปาง”. **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย เชียงใหม่, ๒๕๓๗.

สุรศักดิ์ บึงบาง. “ปัญหาและแนวทางการแก้ปัญหาด้านวินัยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นในสถานศึกษาของรัฐและเอกชน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่น เขต ๔”. **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ, ๒๕๕๒.

สมจิต แก้วแสงขวัญ. “การประเมินโครงการโรงเรียนสีขาวของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดนครปฐม”. **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย สถาบันราชภัฏนครปฐม, ๒๕๔๖.

สนิท สายธนู. “การพัฒนารูปแบบกระบวนการจัดการเรียนรู้ด้านจริยธรรมศึกษาแก่นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตามโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ”. **การศึกษาค้นคว้าอิสระการศึกษามหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๕๔.

อมรรัตน์ วะสุรีรัตน์. “การวิเคราะห์ความสอดคล้องด้านเนื้อหาของหนังสือพุทธศาสนากับจุดประสงค์หลักสูตรพระพุทธศาสนา ตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลายพุทธศักราช ๒๕๒๔”. **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๓๘.

(๔) บทสัมภาษณ์ :

สัมภาษณ์ พระครูอาทรสิริธรรม (ถวิล ฐานธมโม) รองเจ้าคณะอำเภอกุดจับ เจ้าอาวาสวัดอัมพวันวิทยาราม, บ้านเพี้ย ตำบลเมืองเพี้ย อำเภอกุดจับ จังหวัดอุดรธานี, วันที่ ๑๔ พฤศจิกายน ๒๕๖๐.

สัมภาษณ์ พระวิญญู วิชิรญาโณ ครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนอนุบาลบ้านเพียมิตรภาพที่ ๑๓๘,
บ้านเพีย ตำบลเมืองเพีย อำเภอกุดจับ จังหวัดอุดรธานี, วันที่ ๑๔ พฤศจิกายน ๒๕๖๐.

สัมภาษณ์ พระชนพล ขนติธมโม ครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนอนุบาลบ้านเพียมิตรภาพที่ ๑๓๘,
บ้านเพีย ตำบลเมืองเพีย อำเภอกุดจับ จังหวัดอุดรธานี, วันที่ ๑๔ พฤศจิกายน ๒๕๖๐.

สัมภาษณ์ นายพินิจ หาโคตร ผู้อำนวยการโรงเรียนอนุบาลบ้านเพียมิตรภาพที่ ๑๓๘, บ้านเพีย
ตำบลเมืองเพีย อำเภอกุดจับ จังหวัดอุดรธานี, วันที่ ๑๐ พฤศจิกายน ๒๕๖๐.

สัมภาษณ์ นายสัมฤทธิ์ วงศ์หาจักร รองผู้อำนวยการโรงเรียนอนุบาลบ้านเพียมิตรภาพที่ ๑๓๘, บ้าน
เพีย ตำบลเมืองเพีย อำเภอกุดจับ จังหวัดอุดรธานี, วันที่ ๑๐ พฤศจิกายน ๒๕๖๐.

สัมภาษณ์ นายสมพงษ์ ดีสูงเนิน ครูชำนาญการพิเศษ, บ้านเพีย ตำบลเมืองเพีย อำเภอกุดจับ
จังหวัดอุดรธานี, วันที่ ๑๐ พฤศจิกายน ๒๕๖๐.

สัมภาษณ์ นายไพฑูรย์ บำรุงวงศ์ ครูชำนาญการพิเศษ, บ้านเพีย ตำบลเมืองเพีย อำเภอกุดจับ
จังหวัดอุดรธานี, วันที่ ๑๐ พฤศจิกายน ๒๕๖๐.

สัมภาษณ์ นางไพจิตร เชื้ออ่ำ ครูชำนาญการพิเศษ, บ้านเพีย ตำบลเมืองเพีย อำเภอกุดจับ จังหวัด
อุดรธานี, วันที่ ๑๐ พฤศจิกายน ๒๕๖๐.

สัมภาษณ์ นางสาวศศิวิมลรัตน์ ชินรัมย์ ครูชำนาญการพิเศษ, บ้านเพีย ตำบลเมืองเพีย อำเภอกุดจับ
จังหวัดอุดรธานี, วันที่ ๑๐ พฤศจิกายน ๒๕๖๐.

สัมภาษณ์ นางสาวสุภา เกษหอม ครูชำนาญการพิเศษ, บ้านเพีย ตำบลเมืองเพีย อำเภอกุดจับ จังหวัด
อุดรธานี, วันที่ ๑๐ พฤศจิกายน ๒๕๖๐.

สัมภาษณ์ นางสาววดี หาชนนธ์ ครูชำนาญการพิเศษ, บ้านเพีย ตำบลเมืองเพีย อำเภอกุดจับ
จังหวัดอุดรธานี, วันที่ ๑๐ พฤศจิกายน ๒๕๖๐.

สัมภาษณ์ นางสาวสาลินีย์ รักษ์สุจริต ครูชำนาญการพิเศษ, บ้านเพีย ตำบลเมืองเพีย อำเภอกุดจับ
จังหวัดอุดรธานี, วันที่ ๑๐ พฤศจิกายน ๒๕๖๐.

สัมภาษณ์ นางกุลธิรัตน์ วดีศิริศักดิ์ ครูชำนาญการพิเศษ, บ้านเพีย ตำบลเมืองเพีย อำเภอกุดจับ
จังหวัดอุดรธานี, วันที่ ๑๐ พฤศจิกายน ๒๕๖๐.

สัมภาษณ์ นางพิชญา น้อยห้วยแก้ว ครูชำนาญการพิเศษ, บ้านเพีย ตำบลเมืองเพีย อำเภอกุดจับ
จังหวัดอุดรธานี, วันที่ ๑๐ พฤศจิกายน ๒๕๖๐.

สัมภาษณ์ นายศุภกร เกสรพันธุ์ เจ้าของร้าน PMC Net บ้านจำปาเงิน, บ้านเพีย ตำบลเมืองเพีย
อำเภอกุดจับ จังหวัดอุดรธานี, วันที่ ๑๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๐.

สัมภาษณ์ นส. ภัทรชนน อ่อนคำ เจ้าของร้านเลิศพานิช บ้านจำปาเงิน, บ้านเพีย ตำบลเมืองเพีย
อำเภอกุดจับ จังหวัดอุดรธานี, วันที่ ๑๗ พฤศจิกายน ๒๕๖๐.

สัมภาษณ์ คุณอัญชลี ศรีสุภาพ เจ้าของห้างทองพรเจริญ กุดจับ, บ้านเพีย ตำบลเมืองเพีย อำเภอกุดจับ จังหวัดอุดรธานี, วันที่ ๑๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๐.

สัมภาษณ์ คุณแม่สวรรค์ บันดา เจ้าของร้านสวรรค์บันดาบ้านเพีย, บ้านเพีย ตำบลเมืองเพีย อำเภอกุดจับ จังหวัดอุดรธานี, วันที่ ๑๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๐.

สัมภาษณ์ คุณนิรันดร์ เพ็งกุล ผู้ปกครองเด็กบ้านเพีย, บ้านเพีย ตำบลเมืองเพีย อำเภอกุดจับ จังหวัดอุดรธานี, วันที่ ๒๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๐.

สัมภาษณ์ นายจักรพงษ์ สียะประเสริฐ ประชาชนบ้านโนนเมือง, บ้านเพีย ตำบลเมืองเพีย อำเภอกุดจับ จังหวัดอุดรธานี, วันที่ ๑๓ พฤศจิกายน ๒๕๖๐.

สัมภาษณ์ ดญ.ยศพนธ์ ประดิษฐ์ค่าย ชั้นประถม ๑, บ้านเพีย ตำบลเมืองเพีย อำเภอกุดจับ จังหวัดอุดรธานี, วันที่ ๑๐ พฤศจิกายน ๒๕๖๐.

สัมภาษณ์ ดญ. พรสวรรค์ ภาคเหนือ ชั้นประถม ๒, บ้านเพีย ตำบลเมืองเพีย อำเภอกุดจับ จังหวัดอุดรธานี, วันที่ ๑๐ พฤศจิกายน ๒๕๖๐.

สัมภาษณ์ ดญ. ธนกร วันคำ ชั้นประถม ๓, บ้านเพีย ตำบลเมืองเพีย อำเภอกุดจับ จังหวัดอุดรธานี, วันที่ ๑๐ พฤศจิกายน ๒๕๖๐.

สัมภาษณ์ ดญ. ปิยธิดา พลพรมราช ชั้นประถม ๔, บ้านเพีย ตำบลเมืองเพีย อำเภอกุดจับ จังหวัดอุดรธานี, วันที่ ๑๐ พฤศจิกายน ๒๕๖๐.

สัมภาษณ์ ดช. ชาญณรงค์ โคตา ชั้นประถม ๕, บ้านเพีย ตำบลเมืองเพีย อำเภอกุดจับ จังหวัดอุดรธานี, วันที่ ๑๐ พฤศจิกายน ๒๕๖๐.

สัมภาษณ์ ดญ. ธนภรณ์ คำผาย ชั้นประถม ๖, บ้านเพีย ตำบลเมืองเพีย อำเภอกุดจับ จังหวัดอุดรธานี, วันที่ ๑๐ พฤศจิกายน ๒๕๖๐.

๒. ภาษาอังกฤษ :

C.June Maker. *Teaching Models in Education the Gifted*. 3 edition. England, 2005, p.12-15.

ภาคผนวก ก

หนังสือข้อความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

ภาคผนวก ข.
แบบสัมภาษณ์

ภาคผนวก ข.

แบบสัมภาษณ์

การสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนวิถีพุทธ : กรณีศึกษาโรงเรียน
อนุบาลบ้านเพ็ญมิตรภาพที่ ๑๓๘ ตำบลเมืองเพ็ญอำเภอกุดจับ จังหวัดอุดรธานี

คำชี้แจง

๑. แบบสอบถามสัมภาษณ์เรื่องการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระอาสาสอนศีลธรรมในโรงเรียนวิถีพุทธ : กรณีศึกษาโรงเรียนอนุบาลบ้านเพ็ญมิตรภาพที่ ๑๓๘ ตำบลเมืองเพ็ญอำเภอกุดจับ จังหวัดอุดรธานีเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยมีวัตถุประสงค์ ๓ ประการ คือ (๑) ประวัติความเป็นมาและโครงสร้างของกรณีศึกษาโรงเรียนอนุบาลบ้านเพ็ญมิตรภาพที่ ๑๓๘ ตำบลเมืองเพ็ญอำเภอกุดจับ จังหวัดอุดรธานี (๒) การสอนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียนวิถีพุทธของกรณีศึกษาโรงเรียนอนุบาลบ้านเพ็ญมิตรภาพที่ ๑๓๘ ตำบลเมืองเพ็ญอำเภอกุดจับ จังหวัดอุดรธานี และ (๓) ผลการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียนวิถีพุทธของกรณีศึกษาโรงเรียนอนุบาลบ้านเพ็ญมิตรภาพที่ ๑๓๘ ตำบลเมืองเพ็ญอำเภอกุดจับ จังหวัดอุดรธานี

๒. แบบสัมภาษณ์นี้ แบ่งออกเป็น ตอนๆ ดังนี้

๒.๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์

๒.๒ ตอนที่ ๑ - ๒ แบบสัมภาษณ์

๒.๓ ตอนที่ ๓ แบบสัมภาษณ์เชิงลึกแต่ละตอนจะมีคำชี้แจงให้ทราบทุกขั้นตอน

๓. ข้อมูลและคำตอบแบบสัมภาษณ์นี้ จะนำไปใช้ในการศึกษาวิจัยเท่านั้น ไม่ส่งผลกระทบต่อใดๆ ต่อผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ และให้ถือว่าทุกข้อความที่นำมาใช้ในการวิจัยเป็น ความรับผิดชอบของผู้วิจัย โปรดตอบแบบสัมภาษณ์ทุกข้อและกรอกข้อมูลที่ชัดเจนตรงกับความเป็นจริงมากที่สุด

ขอเจริญพร

(พระถวิล ถาวโร (ผาสุข))

นิสิตพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย

การสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระศีลธรรมในโรงเรียนวิถิพุทธ : กรณีศึกษาโรงเรียนอนุบาล
บ้านเพ็ญมิตรภาพที่ ๑๓๘ ตำบลเมืองเพีย อำเภอกุดจับ จังหวัดอุดรธานี

ข้อมูลส่วนตัวผู้ตอบแบบสัมภาษณ์

๑. เพศ ☐ ชาย ☐ หญิง อายุ.....ปี

๒. สถานภาพ ☐ โสด ☐ สมรส

อื่นๆ ระบุ.....

๓. การศึกษา ☐ ป.๔-๖. , ☐ ม. ๓-๖ ,

☐ อนุปริญญา, ☐ ปริญญาตรี, ☐ ปริญญาโท, ☐ ปริญญาเอก

สำหรับพระภิกษุ/สามเณร นักรธรรมชั้น ☐ ตรี ☐ โท ☐ เอก

เปรียญธรรม ประโยค (ป.ธ.).....

อื่นๆ ระบุ.....

๔. อาชีพ ☐ รับราชการ ☐ ทำงานบริษัท ☐ ทำธุรกิจส่วนตัว ☐ อาชีพเกษตรกร

อื่นๆ ระบุ.....

รายได้เฉลี่ยต่อเดือน

๕. ที่อยู่อาศัย บ้านเลขที่.....หมู่.....ตำบล.....

อำเภอ.....จังหวัด.....

แบบสัมภาษณ์มีประเด็นดังนี้

ตอนที่ ๑

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่ตรงกับการทำหรือ ความประสงค์
ของท่านมากที่สุด เพียงคำเดียว

๑. การปฏิบัติตามหลักพุทธคุณ ๓

ข้อความ	มาก ที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อย ที่สุด
ปัญญาคุณ (สุตะ การฟัง และจินตะ การ คิด จากสิ่งที่ได้เล่าเรียนมา)					
วิสุทธิคุณ (รักษาศีล ๕ ให้บริสุทธิ์และไม่ ทำผิดกฎหมายบ้านเมือง)					
กรุณาคุณ (ไม่เบียดเบียนคนอื่น)					

๒. การปฏิบัติตามกุศลกรรมบถ ๑๐ (ประพตีสุจริต/เว้นประพตีสุจริต)

ข้อความ	มาก ที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อย ที่สุด
กายสุจริต (ไม่ฆ่าสัตว์ ไม่ลักทรัพย์ ไม่ผิดในกาม)ไม่ทำร้ายเพื่อนนักเรียน ด้วยกัน และไม่ทำร้ายคนอื่น ๆ ให้เกียรติ เพื่อนนักเรียนที่เป็นเพศหญิง					
วจีสุจริต (เว้นพูดเท็จ เว้นพูดส่อเสียด เว้นคำหยาบ เว้นพูดไร้สาระ/หลอกลวง คนอื่น)ไม่กล่าวว่าร้ายป้ายสีเพื่อนๆ และ พูดให้เกียรติ พูดชมเชยเพื่อนที่ดี และ พูดความจริง ไม่โกหกเพื่อนๆ และคุณครู					
มโนสุจริต (เว้นอยากได้ของๆ คนอื่น เว้น คิดร้ายต่อคนอื่น เห็นชอบตามคลอง ธรรม)มีจิตปรารถนาดีต่อเพื่อนๆ ไม่อิจฉา ตาร้อน เมื่อเพื่อนๆ ได้คะแนนที่ดีกว่า ตนเอง					

๓. การปฏิบัติตามหลักบุญกิริยาวัตถุ ๓

ข้อความ	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
ทาน (ช่วยเหลือเพื่อนๆ เท่าที่จะทำได้ เช่น แนะนำการบ้าน ร่วมทำกิจกรรมต่างๆ ให้ สำเร็จด้วยดี)					
ศีล (ความมีระเบียบวินัย ใส่ใจใน การศึกษาเล่าเรียน และไม่ฝ่าฝืนระเบียบ ต่างๆ ของโรงเรียน)					
ภาวนา (การลงมือปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ ช่วยเหลือเพื่อนๆ อย่างมีความตั้งใจ/การ นั่งสมาธิ/การเดินจงกรมตามที่พระ อาจารย์สอนเมื่อเข้าค่ายพุทธบุตร)					

๔. การปฏิบัติตามหลักไตรสิกขา

ข้อความ	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
อธิศีลสิกขา(ฝึกฝนตนเองให้เป็นคนรู้จัก ระเบียบวินัยที่ดี)					
อธิจิตตสิกขา(ฝึกฝนตนเองให้มีความ อดทนและความตั้งใจในการศึกษา)					
อธิปัญญาสิกขา(ฝึกฝนตนเองให้มีองค์ ความรู้ใหม่ๆ มีพัฒนาการด้านความคิด เชิงสร้างสรรค์)					

๕. การปฏิบัติตามหลักอริยสัจ ๔

ข้อความ	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
ทุกข์ (รู้จักปัญหาต่างๆ ได้ด้วยตนเอง เช่น ปัญหาติดเกมส์)					

สมุทัย(รู้จักสาเหตุที่ทำให้เกิดปัญหา เช่น อยากเล่นเกมส์เพราะจิตใจหมกมุ่นอยู่ใน เรื่องนั้นๆ นานเกินไป จนกระทั่งไม่อาจ เปลี่ยนจิตใจให้มันคงไปศึกษาเล่าเรียน ได้)					
นิโรธ(หากเลิกเล่นเกมส์ได้แล้ว ก็จะเรียน เก่งและทำกิจกรรมอื่นๆ ได้มากกว่าเล่น เกมส์)					
มรรค(ทำงานบ้านช่วยผู้ปกครอง แนะนำ การบ้านช่วยเพื่อนๆ ทำกิจกรรมช่วย เพื่อนๆ ทำกิจกรรมช่วยคุณครู หันไป ทำงานเบาๆ แทนเล่นเกมส์เช่น วาดรูป ถ่ายรูป สะสมแสตมป์)					

๖. การปฏิบัติตามหลักศรัทธา ๔

ข้อความ	มาก ที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อย ที่สุด
เชื่อกรรม(เว้นทำกรรมชั่วแล้วทำกรรมดี แทน เช่น ไม่ทำร้ายคนและสัตว์)					
เชื่อผลของกรรม(เชื่อว่าหากทำดีย่อม ได้รับผลดี ส่วนทำชั่วย่อมได้รับผลชั่ว ตอบแทนเสมอ เช่น หากทำร้ายเพื่อนๆ ก็ จะถูกตำรวจจับกุมคุมขังไม่มีอิสระ ไม่ได้ เรียนต่อ เป็นต้น)					
ความเชื่อที่สัตว์มีกรรมเป็นของตน(เชื่อว่า ทุกคนทำดีและทำชั่ว ก็จะต้องรับผลของ สิ่งที่ตนทำเอาไว้ จะให้คนอื่นมารับผล แทนไม่ได้)					

เชื่อความตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า(เชื่อว่า พระพุทธเจ้าตรัสรู้จริงและพุทธธรรมเป็น สิ่งที่เกื้อกูลต่อมนุษย์ให้มีความสุขในการ ดำเนินชีวิต)					
---	--	--	--	--	--

๗. การปฏิบัติตามหลักอบายมุข ๔

ข้อความ	มาก ที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อย ที่สุด
นักเลงหญิง/นักเที่ยวผู้หญิง(ไม่เข้าไปยุ่ง เกี่ยวกับเรื่องผิดประเวณีหรือการล่วง ละเมิดทางเพศตรงข้ามแม้กระทั่งเพศ เดียวกันก็ตาม)					
นักเลงสุรา /นักดื่ม(ไม่ดื่ม ไม่เสพสารเสพ ติด ไม่ค้าขายหรือช่วยเหลือการค้าขาย)					
นักการพนัน (ไม่เล่นการพนันทุกชนิด)					
คบคนชั่ว (เลือกคบเพื่อน ที่ดีหรือ กัลยาณมิตร /หลีกเลี่ยงเพื่อนไม่ดี)					

๘. การปฏิบัติตามหลักพรหมวิหาร ๔

ข้อความ	มาก ที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อย ที่สุด
เมตตา(ปรารถนาดีต่อเพื่อนนักเรียนและ คนอื่น)					
กรุณา(ช่วยเหลือเพื่อนๆ เมื่อทำกิจกรรม ต่างๆ และการเรียนรู้)					
มุทิตา (เมื่อเพื่อนนักเรียนได้รับคำชมเชย และทำความดีก็ยินดีด้วย)					
อุเบกขา (เมื่อเห็นเพื่อนๆ ที่ทำไม่ดีหรือทำ กิจกรรมไม่ผ่านเกณฑ์รู้จักให้อภัยและให้ กำลังใจ ไม่ซ้ำเติม)					

๙. การปฏิบัติตามหลักอคติ ๔ (ทางประพจน์ที่ผิด/ความลำเอียง)

ข้อความ	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
ฉันทาคติ ความลำเอียงเพราะชอบ(ไม่เห็นแก่พวกพ้อง)					
โทสาคติ ความลำเอียงเพราะชัง(ไม่เห็นแก่ความโกรธหรือความไม่พอใจ)					
โมหาคติ ความลำเอียงเพราะหลง(ควรรู้เหตุและผลของเรื่องนั้นๆ ก่อนแล้วตัดสินใจว่าจะทำหรือไม่)					
ภยากติ ความลำเอียงเพราะกลัว(แจ้งผู้ปกครอง/ครูที่ปรึกษา/พระอาจารย์ที่ทำการสอน)					

๑๐. การปฏิบัติตามหลักอิทธิบาท ๔

ข้อความ	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
ฉันทะ ความพอใจ (นักเรียนมีความพอใจในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา ตั้งใจทำกิจกรรมต่างๆ และมีความคิดริเริ่มใหม่ๆ ปรึกษาร่วมกัน จึงทำให้กิจกรรมต่างๆ ลุล่วงไปด้วยดี)					
วิริยะ ความเพียร					
จิตตะ ความคิด					
วิมังสา ความไตร่ตรอง					

๑๑. การปฏิบัติตามหลักผล ๔

ข้อความ	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
ปัญญาพละ กำลัง คือ ปัญญา(นักเรียนมุ่งแสวงหาข้อมูลต่างๆ ด้วยตนเองจากแหล่งเรียนรู้ต่างๆ เช่น ห้องสมุด อินเทอร์เน็ต หนังสือพิมพ์ เป็นต้น เพื่อทำรายงานส่งครู โดยทำงานเป็นกลุ่มร่วมกับเพื่อน)					
วิริยพละ กำลัง คือ ความเพียร					
อนวัชขพละ กำลัง คือ การกระทำไม่มีโทษ					
สังคหพละ คือ เกื้อกูลอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ดี					

๑๒. การปฏิบัติตามหลักเบญจศีล (ศีล ๕)

ข้อความ	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
เว้นจากการฆ่า การประทุษร้ายกัน(ไม่ทำร้ายร่างกายเพื่อนๆ เช่น ไม่ชกต่อยกัน)					
เว้นจากการถือเอาของที่เขาไม่ได้ให้(ไม่หยิบสิ่งของต่างๆ ของเพื่อนในโรงเรียนไปและหากเก็บของต่างๆ ได้ ก็คืนให้)					
เว้นจากการประพฤติดิฉินในกาม(ไม่พูดจา ลวนลามเพื่อนผู้หญิงหรือเพื่อนชายอันส่อไปในทางผิดประเวณีหรือเชิงการพูดเชิงซู้สาว)					
เว้นจากการพูดเท็จ โกหก หลอกลวง(ไม่พูดโกหกต่อเพื่อนๆ)					
เว้นจากน้ำเมาคือสุราและเมรัยอันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท(ไม่ยุ่งเกี่ยวกับสิ่งเสพติดหรือสุรายาเมาทุกประเภท)					

๑๓. การปฏิบัติตามหลักเบญจธรรม

ข้อความ	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
เมตตาและกรุณา(นักเรียนมีคุณธรรมในใจตน คือ มีเมตตาจิตต่อเพื่อนๆ และคนอื่น รู้จักระมัดระวังการกระทำมากยิ่งขึ้นจริงจังในการกระทำและไม่ประมาทในการศึกษาเล่าเรียน)					
สัมมาอาชีวะ					
กามสังวร					
สัจจะ คือความสัตย์					
สติสัมปชัญญะ					

๑๔. การปฏิบัติตามหลักการวะ ๖ (ความเคารพ)

ข้อความ	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
เคารพในพระพุทธเจ้า(นักเรียนส่วนใหญ่เชื่อต่อพระรัตนตรัยว่าประเสริฐจริง หากใครปฏิบัติตามพระธรรมคำสอนได้ ก็จะมีความสุข ประสบความสำเร็จในการศึกษาเล่าเรียน)					
ความเคารพในพระธรรม					
ความเคารพในพระสงฆ์					
ความเคารพในการศึกษา					
ความเคารพในความไม่ประมาท					
ความเคารพในการปฏิสันถาร					

๑๕. การปฏิบัติตามหลักกตัญญูกตเวที

ข้อความ	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
กตัญญูกตเวทีต่อการทำ ความดี (ทำกิจกรรมร่วมกับเพื่อนๆ ในเชิงสร้างสรรค์ เช่น กิจกรรมทำบุญตักบาตร)					
กตัญญูกตเวทีต่อบุพการี(เ ชื้อ พิง ผู้ปกครองและไม่ทำให้ท่านเสียใจ ด้วย การตั้งใจศึกษาเล่าเรียนและช่วยเหลืองานบ้านเท่าที่จะกระทำได้)					
กตัญญูกตเวทีต่อสถานศึกษา(ไม่ก่อปัญหาแก่โรงเรียนและร่วมงานโรงเรียน ในโอกาสต่างๆ เช่น กิจกรรมวันแม่ แห่งชาติ เป็นต้น)					
กตัญญูกตเวทีต่อชาติ (เป็นพลเมืองที่ดีคน หนึ่ง และรู้จักบุญคุณของแผ่นดิน เช่น การเล่นกีฬาต้านยาเสพติดในวันพ่อ แห่งชาติ เป็นต้น)					

๑๖. การปฏิบัติตามหลักมงคล ๓๘ (ระดับประถมศึกษา มี ๙ ข้อ)

ข้อความ	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
การเคารพ มีสัมมาคารวะต่อครูอาจารย์ ผู้ใหญ่ใน ตระกูล(ยกมือไหว้พ่อ					
แม่ก่อนไปโรงเรียนและหลังกลับจากโรงเรียน ยก มือไหว้คุณครู/ผู้บริหารโรงเรียน)					
ถ่อมตน ไม่ยกตนข่มท่าน(ให้เกียรติพ่อแม่และ เพื่อนๆ ไม่อวดอ้างตนเองว่ารู้มากกว่าหรือตนทำ ได้ดีกว่า)					

ทำความดีให้พร้อมก่อน (ทำดีทุกวัน เมื่อมีโอกาส เช่น ช่วยเหลือเพื่อนๆ เก็บขยะช่วยพ่อแม่ดูบ้าน ช่วยครูปลูกต้นไม้)					
ใฝ่รู้ ใฝ่เรียน(เข้าห้องสมุดค้นคว้ารายงาน/ กิจกรรมต่างๆ ด้วยตนเอง)					
การทำงานไม่อาгуล ไม่สะสมงานไว้(ทำกิจกรรมต่างๆ และทำการบ้านให้สำเร็จตามที่ได้รับมอบหมาย จากคุณครู แล้วนำส่งตามระยะเวลาที่กำหนด)					
อดทน อดกลั้น (ไม่ชวนทะเลาะกับเพื่อนๆ หลีก เว้นปัญหาทำร้ายร่างกายและรู้จักอดทนในเรื่องที่ ตนไม่พอใจ)					
มีวินัย อยู่ในระเบียบของโรงเรียน/ชุมชน/ชาติ (ทำ ตามระเบียบของสถานศึกษาปฏิบัติตนเป็น นักเรียนที่ดีของชุมชนและเป็นเยาวชนที่ไม่สร้าง ปัญหาแก่ชาติ)					
การทำงานไม่มีโทษ (ไม่ลอกข้อสอบจากเพื่อนๆ ไม่ ลักขโมยสิ่งของคนอื่นไม่ประมาทในธรรม มีสติ กำกับทุกครั้งเมื่อทำงานอะไร (ร่วมทำกิจกรรม/ ทำงานบ้าน / ทำรายงานต่าง ๆ ด้วยความ ขยันหมั่นเพียร ทำด้วยความตั้งใจมีสติ)					

คำสัมภาษณ์

การสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนวิถีพุทธ : กรณีศึกษา
โรงเรียนอนุบาลบ้านเพิมิตรภาพที่ ๑๓๘ ตำบลเมืองเพียอำเภอกุดจับ
จังหวัดอุดรธานี

ตอนที่ ๓

แบบสัมภาษณ์เชิงลึก

๑. ท่านได้ปฏิบัติตนตามหลักพุทธคุณ ๓ อย่างไร และให้ผลอย่างไร?

.....

.....

๒. ท่านได้ปฏิบัติตนตามกุศลกรรมบถ ๑๐ (ประพาสสุจริต/เว้นประพาสทุจริต) อย่างไร และให้ผลอย่างไร?

.....

.....

๓. ท่านได้ปฏิบัติตนตามหลักบุญกิริยาวัตถุ ๓ อย่างไร และให้ผลอย่างไร?

.....

.....

๔. ท่านได้ปฏิบัติตนตามหลักไตรสิกขา อย่างไร และให้ผลอย่างไร?

.....

.....

๕. ท่านได้การปฏิบัติตนตามหลักอริยสัจ ๔ อย่างไร และให้ผลอย่างไร?

.....

.....

๖. ท่านได้ปฏิบัติตนตามหลักศรัทธา ๔ อย่างไร และให้ผลอย่างไร?

.....

.....

๗. ท่านได้ปฏิบัติตนตามหลักอบายมุข ๔ อย่างไร และให้ผลอย่างไร?

.....

.....

๘. ท่านได้ปฏิบัติตนตามหลักพรหมวิหาร ๔ อย่างไร และให้ผลอย่างไร?

.....

.....

๙. ท่านได้ปฏิบัติตนตามหลักอคติ ๔ (ทางประพจน์ที่ผิด/ความลำเอียง) อย่างไร และให้ผลอย่างไร?

.....

.....

๑๐. ท่านได้ปฏิบัติตนตามหลักอิทธิบาท ๔ อย่างไร และให้ผลอย่างไร?

.....

.....

๑๑. ท่านได้ปฏิบัติตนตามหลักพละ ๔ อย่างไร และให้ผลอย่างไร?

.....

.....

๑๒. ท่านได้ปฏิบัติตนตามหลักเบญจศีล (ศีล ๕) อย่างไร และให้ผลอย่างไร?

.....

.....

๑๓. ท่านได้ปฏิบัติตนตามหลักเบญจธรรม อย่างไร และให้ผลอย่างไร?

.....

.....

๑๔. ท่านได้ปฏิบัติตนตามหลักคารวะ ๖ (ความเคารพ) อย่างไร และให้ผลอย่างไร?

.....

.....

๑๕. ท่านได้ปฏิบัติตนตามหลักกตัญญูทเวที อย่างไร และให้ผลอย่างไร?

.....

.....

๑๖. ท่านได้ปฏิบัติตนตามหลักมงคล ๓๘ (ระดับประถมศึกษา มี ๙ ข้อ) อย่างไร และให้ผลอย่างไร?

.....

.....

ภาคผนวก ค.

แบบสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลกรณีศึกษาโรงเรียนอนุบาลบ้านเพียมิตรภาพที่ ๑๓๘

ภาคผนวก ค.

แบบสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลกรณีศึกษาโรงเรียนอนุบาลบ้านเพียมิตรภาพที่ ๑๓๘

แบบสังเกตพฤติกรรมนักเรียน

แบ่งเป็น ๒ ตอน ดังนี้

ตอนที่ ๑ ให้ () ลงในช่อง ☐ ที่ตรงกับความเห็นของท่าน

๑. พฤติกรรมการแสดงออกด้านกาย วาจา ของนักเรียนหลังจากเรียนวิชาพระพุทธศาสนาส่งผลอย่างไร

☐ ดีมาก ☐ ปานกลาง ☐ เท่าเดิม

๒. ความประพฤติของนักเรียนที่แสดงต่อบิดามารดา – ครูอาจารย์เป็นอย่างไรบ้าง

☐ ดีมาก ☐ ปานกลาง ☐ ไม่ดีขึ้น

๓. ความเคารพต่อสถาบันหรือสถานศึกษาของนักเรียนแสดงออกมากน้อยเพียงใด

☐ ทำเป็นประจำ ☐ เป็นบางครั้ง ☐ ไม่ปฏิบัติเลย

๔. นักเรียนมีการพัฒนาด้านเรียนรู้และปฏิบัติเกี่ยวกับคุณธรรม จริยธรรม มากน้อยเพียงใด

☐ ดีมาก ☐ ปานกลาง ☐ น้อย

๕. ขณะนักเรียนสวดมนต์ไหว้พระก่อนที่โรงเรียนนักเรียนมีความตั้งใจมากน้อยเพียงใด

☐ มาก ☐ ปานกลาง ☐ น้อย

๖. พฤติกรรมนักเรียนขณะอยู่บ้านเป็นอย่างไร

☐ ดีมาก ☐ ปานกลาง ☐ น้อย

๗. ผลการสอนวิชาพระพุทธศาสนาช่วยปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมให้แก่เด็กนักเรียนมากน้อยเพียงใด

☐ ดีมาก ☐ ปานกลาง ☐ น้อย

๘. นักเรียนแสดงความกตัญญูต่อบิดา – มารดา อย่างไรบ้าง

☐ ดีมาก ☐ ปานกลาง ☐ น้อย

๙. นักเรียนเคยแสดงความคิดเห็นสร้างสรรค์กับท่าน เช่น คิดช่วยครอบครัว, สังคม, เพื่อน หรือผู้ประสบความเดือดร้อน เป็นต้น

☐ เป็นประจำ ☐ ไม่เคย ☐ เป็นบางครั้ง

ตอนที่ ๒ ให้แสดงความคิดเห็นตามทักษะของท่าน

[illegible]

ภาคผนวก ง.

แผนการจัดการเรียนรู้

กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

ภาคผนวก ง.

แผนการจัดการเรียนรู้
กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

คำอธิบายรายวิชาสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

ช่วงชั้นที่ ๑ ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖

สาระที่ ๑ ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม

รู้และเข้าใจพุทธประวัติและความสำคัญของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ จริยวัตรของพระพุทธเจ้าในวัยเยาว์ ประวัติความเป็นมา ปฏิบัติตามหลักธรรมเบื้องต้น ความหมายของสติสัมปชัญญะ ความระลึกได้ และปฏิบัติบริหารจัดการจิตเจริญปัญญาและระลึกได้ไว้เคร่งครัด การทำความดีของตนเองบุคคลในครอบครัวและโรงเรียน เหตุผลของการทำความดี รู้และเห็นประโยชน์ของการฝึกสติขั้นพื้นฐานของการเกิดสมาธิ ปฏิบัติตนตามคำแนะนำเกี่ยวกับหลักศีลธรรม จริยธรรม ค่านิยมที่พึงงาม และหลักธรรมเพื่อการอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข ความหมายและใช้ภาษาในคัมภีร์ร่วมศาสนาตามคำแนะนำที่เหมาะสมกับวัยฝึกสติด้วยการกำหนดรู้ กาย วาจาใจให้พร้อมกันได้

สาระที่ ๒ หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรมและการดำเนินชีวิตในสังคม

เข้าใจและปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตย ในฐานะสมาชิกที่ดีของครอบครัว โรงเรียน และชุมชนใกล้ตัว บทบาทหน้าที่สิทธิเสรีภาพในระดับตำบล รู้ว่าตนพึงได้รับการคุ้มครอง ความเป็นส่วนตัวยอมรับความเป็นอยู่ในครอบครัวและการดำรงชีพตามหลักสิทธิมนุษยชน เชื่อฟัง และปฏิบัติตามการอบรมสั่งสอนบรรทัดฐานสัญลักษณ์เอกลักษณ์ประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่นในระดับตำบล การอนุรักษ์วัฒนธรรมภูมิปัญญาท้องถิ่น รู้จักบุคคลหรือองค์การที่เกี่ยวข้องกับการบริหารตามกระบวนการประชาธิปไตย รู้บทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบของบุคคลหรือองค์การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติกิจกรรมและการใช้บริการเคารพและปฏิบัติตามข้อตกลง กติกา กฎ ระเบียบการอยู่ร่วมกัน

สาระที่ ๓ เศรษฐศาสตร์

รู้และเข้าใจรายรับรายจ่ายของตนเอง ครอบครัว บทบาทหน้าที่ในฐานะผู้ผลิตและผู้บริโภค อย่างฉลาดและมีคุณธรรม ความหมายทรัพยากรในทางเศรษฐศาสตร์เบื้องต้น วิธีการอาชีพที่สร้างรายได้ให้กับสมาชิกภายในชุมชน การซื้อขายแลกเปลี่ยนสินค้าและบริการ เรื่องการออมและคุณธรรมของการออม การเสียภาษี

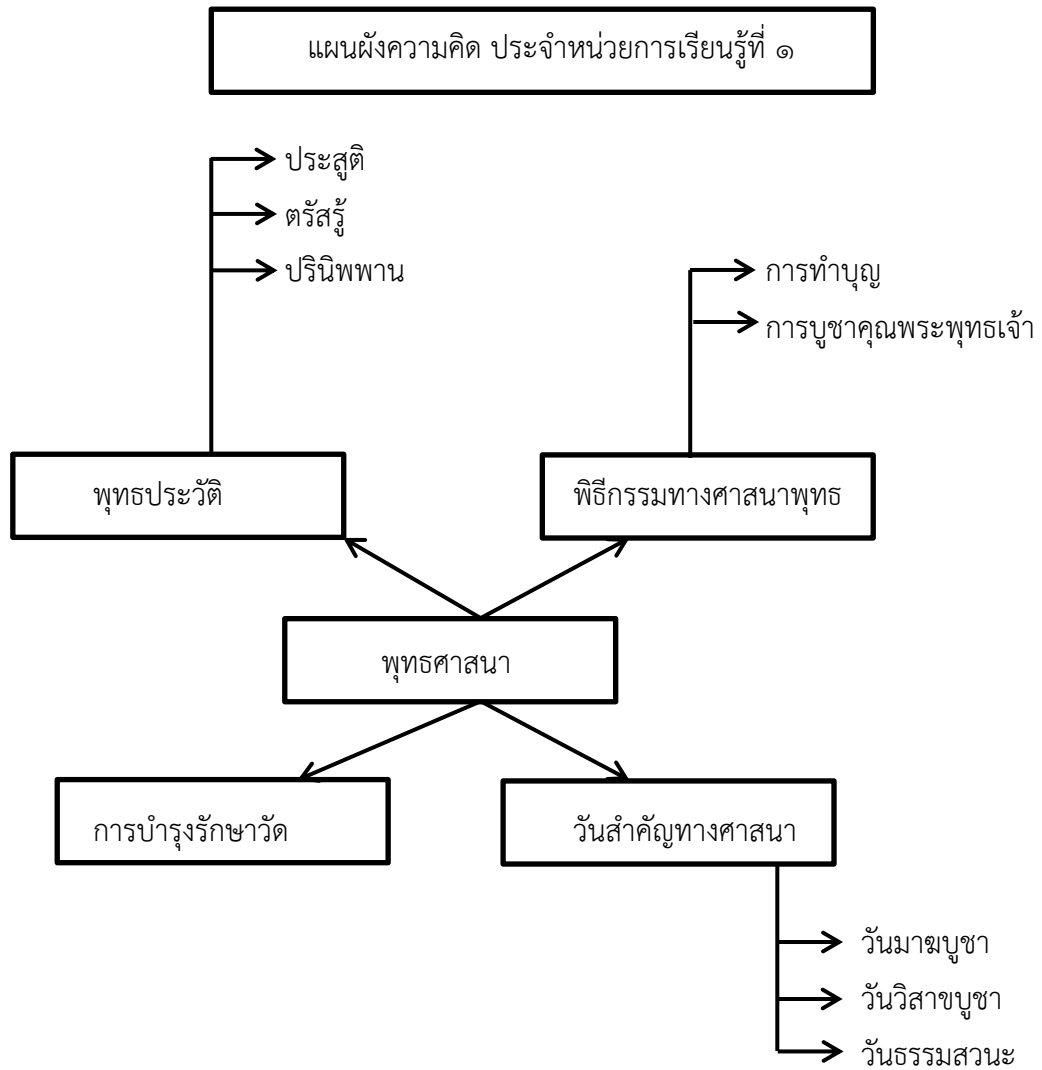
สาระที่ ๔ ประวัติศาสตร์

เข้าใจความหมายความสำคัญของคำต่าง ๆ ตามนัยของคำว่าอดีต ปัจจุบัน และอนาคต ความแตกต่างของเวลา เห็นคุณค่าที่สัมพันธ์การดำเนินชีวิตของ ความหมายของข้อมูลและแหล่งข้อมูลที่เกี่ยวข้องรอบรวมอย่างเป็นระบบอย่างง่าย ๆ วิธีการทางประวัติศาสตร์รวบรวมเสนอข้อมูลในลักษณะ ประวัติโรงเรียน บอกตำแหน่งที่ตั้งอธิบายเหตุผลการเลือกทำและพัฒนาการ สรุปปัจจัยที่มีผลต่อ

พัฒนาการเปลี่ยนแปลง บอกสิ่งที่เป็นความภาคภูมิใจระบุสัญลักษณ์บอกความหมายของสัญลักษณ์ที่แสดงถึงความเป็นชนชาติไทยที่อยู่ในวิถีการดำเนินชีวิต ความสำคัญของขนบธรรมเนียมประเพณีที่มีความผูกพันเห็นคุณค่าและภาคภูมิใจในภูมิปัญญาของบรรพบุรุษรวมทั้งพยายามที่จะสืบทอดประเพณีและความสำคัญของบุคคลสามารถยกตัวอย่างที่จะนำมาประพฤติปฏิบัติตาม ของสัญลักษณ์ที่แสดงถึงความเป็นชาติไทย ความสัมพันธ์ระหว่างสัญลักษณ์ที่แสดงความเป็นชาติกับตนเอง และครอบครัว ในฐานะที่เป็นคนไทย ความแตกต่าง ความสำคัญของขนบธรรมเนียมประเพณีที่มีต่อความผูกพันของคนเห็นคุณค่าและภาคภูมิใจในภูมิปัญญาของบรรพบุรุษตน รู้ประวัติของบุคคลในครอบครัวสามารถบรรยายความรู้สึกของตนที่มีต่อครอบครัว

สาระที่ ๕ ภูมิศาสตร์

รูปร่างประกอบของบ้านโรงเรียนและตำแหน่งที่ตั้ง หน้าที่ทางกายภาพมีความสามารถในการสังเกตสิ่งรอบตัว อ่านแผนผังอย่างง่ายได้ บอกประโยชน์ความจำเป็นที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตประจำวัน ลักษณะสำคัญของสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติรอบตัวได้ที่มนุษย์นำมาใช้ประโยชน์ บอกความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งมีชีวิตและไม่มีชีวิตจากตัวอย่างความเสียหายที่เกิดขึ้นกับธรรมชาติได้ บทบาทหน้าที่ของสมาชิกในครอบครัว โรงเรียนได้ปฏิบัติตนได้อย่างเหมาะสม รู้จักสิ่งของเครื่องใช้สิ่งประดิษฐ์ในชีวิตประจำวัน อาชีพในท้องถิ่น วิถีชีวิต ศิลปวัฒนธรรมที่เป็นสิ่งแวดล้อมทางสังคมบอกจำนวนโครงสร้างอย่างง่ายการเกิดการตายการย้ายที่อยู่ ความมีจำกัดของทรัพยากร เห็นความประหยัดอดออมแบ่งปันจำแนกสิ่งรอบตัวตามประเภทของพลังงานที่ใช้ได้ เห็นความสำคัญของการใช้พลังงานอย่างถูกต้องเหมาะสม รู้จักแบ่งปันสิ่งของของตนแก่ผู้อื่น ปฏิบัติตนตามวิถีทางการดำเนินชีวิตของสังคมที่ตนอาศัย ที่ทักษะการสังเกตจดจำสิ่งแวดล้อมรอบตัว

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๑

กลุ่มสาระ สังคมศึกษา ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๑ เรื่อง พุทธศาสนา

เวลา ๒๒ ชั่วโมง

เรื่อง ศาสนา

เวลา ๑ ชั่วโมง

สาระที่ ๑ : ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม

มาตรฐาน ส ๑.๑ : เข้าใจประวัติ ความสำคัญ หลักธรรมของพระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือ สามารถนำหลักธรรมของศาสนามาเป็นหลักปฏิบัติในการอยู่ร่วมกัน

สาระสำคัญ

ศาสนาทุกศาสนามุ่งสอนให้คนทำความดี เพื่อให้มีชีวิตอยู่อย่างมีความสุข การปฏิบัติตามหลักธรรมคำสอนของศาสนาช่วยให้ผลดีแก่ผู้ปฏิบัติ

ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง

๑. อธิบายความหมายของศาสนาได้
๒. จำแนกองค์ประกอบของศาสนาที่ตนนับถือได้
๓. ปฏิบัติคำสอนของศาสนาที่ตนนับถือได้

สาระการเรียนรู้

๑. ความหมายของศาสนา
๒. องค์ประกอบของศาสนา
 - ๑) ศาสดา ๒) คัมภีร์ ๓) สาวก ๔) ศาสนสถาน ๕) พิธีกรรม
๓. ประโยชน์ของศาสนา

กระบวนการเรียนรู้

๑. ครูนำรูปภาพ เกี่ยวกับศาสนาให้นักเรียนดูและร่วมอภิปรายทั้งความสำคัญและประโยชน์ของศาสนา

๒. ครูอธิบายว่าประเทศไทยเป็นประเทศที่ให้สิทธิเสรีภาพในการนับถือศาสนา ดังนั้นประชาชนในประเทศจะนับถือศาสนาใดก็ได้ที่ตนศรัทธาเลื่อมใส และสามารถเปลี่ยนการนับถือ

ศาสนาที่เคยนับถืออยู่ไปนับถือศาสนาใดก็ได้ โดยที่การปฏิบัติตามลัทธิความเชื่อของศาสนานั้น ๆ ต้องไม่ทำลายความมั่นคงของประเทศ และไม่ลดทอนสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น

๓. ให้นักเรียนช่วยกันยกตัวอย่างศาสนาที่นักเรียนนับถือ หรือที่นักเรียนรู้จักว่ามีศาสนาอะไรบ้างและสำรวจว่าในห้องเรียนมีใครนับถือศาสนาอะไรบ้าง และส่วนใหญ่ักเรียนนับถือศาสนาอะไรซึ่งขึ้นอยู่กับชุมชนที่โรงเรียนตั้งอยู่ แล้วบันทึกในใบงานที่ ๑

๔. ให้นักเรียนแบ่งกลุ่ม ให้แต่ละกลุ่มค้นหาความหมายของศาสนาจากพจนานุกรมฯ หรือจากแหล่งความรู้อื่น ๆ จากนั้น ให้แต่ละกลุ่มส่งตัวแทนออกมารายงานที่หน้าชั้น ครูอธิบายเพิ่มเติมและช่วยกันสรุปความหมายของศาสนา

๕. ครูและนักเรียนช่วยกันสรุปความรู้เรื่อง ความหมายของศาสนา ดังนี้

๑) ศาสนา หมายถึง ลัทธิความเชื่อ อันประกอบด้วยศาสดาผู้ประกาศศาสนา หลักธรรมคำสอนและแนวทางปฏิบัติต่าง ๆ ตามคติของแต่ละศาสนา

๒) ศาสนาส่วนใหญ่จะสอนให้คนทำดี ละเว้นความชั่ว และมีหน้าที่ที่ต้องปฏิบัติต่อสังคม เพื่อความเจริญในชีวิตและการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

๖. ครูและนักเรียนร่วมอภิปราย เกี่ยวกับองค์ประกอบของศาสนา โดยใช้แผนภูมิภาพประกอบ จากนั้น ครูยกตัวอย่างศาสนาที่นักเรียนนับถือมากที่สุด แล้วให้นักเรียนช่วยกันแยกองค์ประกอบของศาสนาว่ามีอะไรบ้าง เช่น องค์ประกอบของพระพุทธศาสนา ได้แก่

๑) ศาสดา คือ พระพุทธเจ้า

๒) คัมภีร์ คือ พระไตรปิฎก เป็นหลักธรรมคำสอน

๓) สาวก คือ พระภิกษุสงฆ์ และพุทธศาสนิกชน

๔) ศาสนสถาน คือ วัด และสำนักปฏิบัติธรรมต่าง ๆ

๕) พิธีกรรม คือ พิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาต่าง ๆ เช่น การอุปสมบท การทำบุญ เป็นต้น

๗. ครูนำ แผนภูมิตารางจำแนกองค์ประกอบของศาสนาต่าง ๆ ได้แก่พระพุทธศาสนา ศาสนาคริสต์ ศาสนาอิสลาม ศาสนาพราหมณ์-ฮินดู และศาสนาสิกข์ ที่เว้นว่างอยู่ ให้นักเรียนช่วยกันเขียนองค์ประกอบของศาสนา คือศาสดา คัมภีร์ สาวก ศาสนสถาน และพิธีกรรม โดยครูถามนำ แล้วให้นักเรียนช่วยกันบอก และครูเขียนเติมลงในตาราง

๘. ครูและนักเรียนช่วยกันสรุปความรู้เรื่อง องค์ประกอบของศาสนา ดังนี้

๑) องค์ประกอบของศาสนา ได้แก่ ศาสดา คัมภีร์ สาวก ศาสนสถาน และพิธีกรรม

(๑) ศาสดา หมายถึง ผู้ก่อตั้งและประกาศศาสนา

(๒) คัมภีร์ หมายถึง หลักธรรมคำสอนของศาสนา เพื่อเป็นแนวทางให้ผู้ผู้นับถือได้ปฏิบัติตาม

(๓) สาวก หมายถึง ผู้สืบทอดศาสนา โดยเป็นผู้เผยแผ่หรือปฏิบัติตาม

(๔) ศาสนสถาน หมายถึง สถานที่ประกอบพิธีกรรมทางศาสนา

(๕) พิธีกรรมหมายถึง การปฏิบัติพิธีกรรมต่าง ๆ เพื่อให้เกิดความสุขความ
เจริญเป็นสิริมงคลต่อผู้ปฏิบัติ

๙. ให้นักเรียนบันทึกข้อมูลเกี่ยวกับศาสนาที่นักเรียนนับถือ ลงในใบงานที่ ๒ เรื่อง
องค์ประกอบของศาสนา แล้วนำเสนอผลงานที่หน้าชั้น

กระบวนการวัดผลประเมินผล

๑. สังเกตพฤติกรรมการทำงานกลุ่ม
๒. สังเกตพฤติกรรมรายบุคคล
๓. การนำเสนอผลงาน
๔. การตรวจผลงาน

เครื่องมือ

๑. แบบประเมินพฤติกรรมการทำงานกลุ่ม
๒. แบบประเมินพฤติกรรมรายบุคคล
๓. แบบประเมินการนำเสนอผลงาน
๔. แบบประเมินการตรวจผลงาน

เกณฑ์การประเมิน

๑. สังเกตการทำงานกลุ่ม ผ่านเกณฑ์ร้อยละ ๘๐
๒. สังเกตพฤติกรรมรายบุคคล ผ่านเกณฑ์ร้อยละ ๘๐
๓. การนำเสนอผลงาน ผ่านเกณฑ์ร้อยละ ๘๐
๔. การตรวจผลงาน ผ่านเกณฑ์ร้อยละ ๘๐

สื่อ/แหล่งการเรียนรู้

๑. ใบงานที่ ๑
๒. ใบงานที่ ๒
๓. ใบความรู้
๔. ห้องสมุด

ความคิดเห็นผู้บริหาร

.....

.....

.....

ลงชื่อ.....

(.....)

ผู้บริหารสถานศึกษา

บันทึกผลหลังการสอน

.....

.....

.....

.....

ปัญหา/อุปสรรค

.....

.....

.....

.....

แนวทางแก้ไข

.....

.....

.....

.....

ลงชื่อ.....

(.....)

ตัวอย่างใบงานที่ ๑

เรื่อง ศาสนาที่นับถือ

ชื่อ.....ชั้น.....
 วัน.....ที่.....เดือน.....พ.ศ.....
 กลุ่ม.....

คำชี้แจง ให้นักเรียนสำรวจเพื่อนในห้องว่านับถือศาสนาอะไรบ้าง ลงในแบบบันทึก

ชื่อ	ศาสนาที่นับถือ
๑.....	
๒.....	
๓.....	
๔.....	
๕.....	
๖.....	
๗.....	
๘.....	
๙.....	
๑๐.....	
.....	

พระถวิล ถาวโร (ผาสุข)

บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย

สถานที่สัมภาษณ์ โรงเรียนอนุบาลบ้านเพียมิตรภาพที่ ๑๓๘

ตำบลเมืองเพีย อำเภอกุดจับ จังหวัดอุดรธานี

ภาคผนวก จ.
ภาพการสัมภาษณ์ประกอบการวิจัย

ภาคผนวก จ.
ภาพการสัมภาษณ์ประกอบการวิจัย

สัมภาษณ์ พระครูอาทรสิริธรรม (ถวิล ฐานธมโม) รองเจ้าคณะอำเภอกุดจับ
เจ้าอาวาสวัดอัมพวันวิทยาราม, บ้านเพี้ย ตำบลเมืองเพี้ย อำเภอกุดจับ จังหวัดอุดรธานี.

สัมภาษณ์ พระชนพล ขนติธมโม ครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนอนุบาลบ้านเพี้ยมิตรภาพที่ ๑๓๘,
บ้านเพี้ย ตำบลเมืองเพี้ย อำเภอกุดจับ จังหวัดอุดรธานี.

สัมภาษณ์ พระวิญญู วิชิรญาโณ ครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนอนุบาลบ้านเพียมิตรภาพที่ ๑๓๘, บ้านเพีย ตำบลเมืองเพีย อำเภอกุดจับ จังหวัดอุดรธานี.

สัมภาษณ์ นายพินิจ หาโคตร ผู้อำนวยการโรงเรียนอนุบาลบ้านเพียมิตรภาพที่ ๑๓๘, บ้านเพีย ตำบลเมืองเพีย อำเภอกุดจับ จังหวัดอุดรธานี.

สัมภาษณ์ นายสมฤทธิ์ วงศ์หาจักร รองผู้อำนวยการโรงเรียนอนุบาลบ้านเพียมิตรภาพที่ ๑๓๘, บ้านเพีย ตำบลเมืองเพีย อำเภอกุดจับ จังหวัดอุดรธานี.

สัมภาษณ์ นายสมพงษ์ ดีสูงเนิน ครู ชำนาญการพิเศษ, บ้านเพีย ตำบลเมืองเพีย อำเภอกุดจับ จังหวัดอุดรธานี.

สัมภาษณ์ นายไพบูลย์ บำรุงวงศ์ ครู ชำนาญการพิเศษ,
บ้านเพี้ย ตำบลเมืองเพีย อำเภอกุดจับ จังหวัดอุดรธานี.

สัมภาษณ์ นางไพจิตร เชื้ออ่ำ ครู ชำนาญการพิเศษ,
บ้านเพี้ย ตำบลเมืองเพีย อำเภอกุดจับ จังหวัดอุดรธานี.

สัมภาษณ์ นางสาวศศิวิมลรัตน์ ชินรัมย์ ครูชำนาญการพิเศษ,
บ้านเพี้ย ตำบลเมืองเพี้ย อำเภอกุดจับ จังหวัดอุดรธานี.

สัมภาษณ์ นางสาวภา เกษหอม ครูชำนาญการพิเศษ,
บ้านเพี้ย ตำบลเมืองเพี้ย อำเภอกุดจับ จังหวัดอุดรธานี.

สัมภาษณ์ นางสาววดี หาชนนท์ ครู ชำนาญการพิเศษ,
บ้านเพี้ย ตำบลเมืองเพี้ย อำเภอกุดจับ จังหวัดอุดรธานี.

สัมภาษณ์ นางสาวสาธิตี รักษ์สุจริต ครู ชำนาญการพิเศษ,
บ้านเพี้ย ตำบลเมืองเพี้ย อำเภอกุดจับ จังหวัดอุดรธานี.

สัมภาษณ์ นางกุลธิรัตน์ วดีศิริศักดิ์ ครู ชำนาญการพิเศษ,
บ้านเพี้ย ตำบลเมืองเพี้ย อำเภอกุดจับ จังหวัดอุดรธานี.

สัมภาษณ์ นางพิชญา น้อยห้วยแก้ว ครู ชำนาญการพิเศษ,
บ้านเพี้ย ตำบลเมืองเพี้ย อำเภอกุดจับ จังหวัดอุดรธานี.

สัมภาษณ์ นายศุภกร เกสรพันธุ์ เจ้าของร้าน PMC Net บ้านจำปาเงิน,
ตำบลเมืองเพีย อำเภอกุดจับ จังหวัดอุดรธานี.

สัมภาษณ์ นส. ภัทรชนน อ่อนคำ เจ้าของร้านเลิศพานิช บ้านจำปาเงิน,
บ้านเพีย ตำบลเมืองเพีย อำเภอกุดจับ จังหวัดอุดรธานี.

สัมภาษณ์ คุณอัญชลี ศรีสุภาพ เจ้าของห้างทองพรเจริญ กุดจับ,
บ้านเพี้ย ตำบลเมืองเพี้ย อำเภอกุดจับ จังหวัดอุดรธานี.

สัมภาษณ์ คุณแม่สวรรค์ บันดา เจ้าของร้านสวรรค์บันดาบ้านเพี้ย,
บ้านเพี้ย ตำบลเมืองเพี้ย อำเภอกุดจับ จังหวัดอุดรธานี.

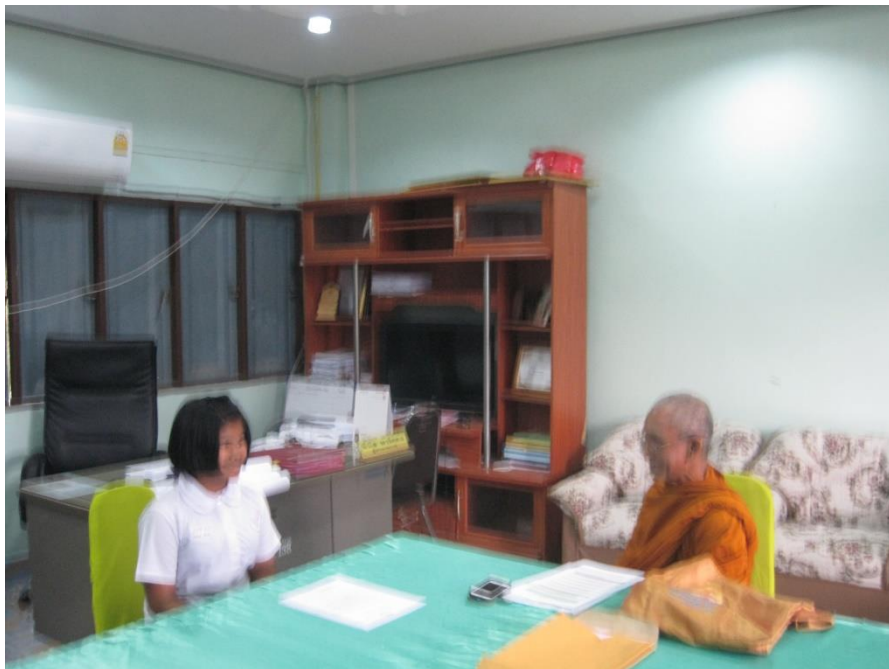
สัมภาษณ์ คุณนิรันดร์ เพ็งกุล ผู้ปกครองเด็กบ้านเพีย,
บ้านเพีย ตำบลเมืองเพีย อำเภอกุดจับ จังหวัดอุดรธานี.

สัมภาษณ์ นายจักรพงษ์ สียะประเสริฐ ประชาชนบ้านโนนเมือง,
บ้านเพีย ตำบลเมืองเพีย อำเภอกุดจับ จังหวัดอุดรธานี.

สัมภาษณ์ ดญ.ยศพนธ์ ประดิษฐ์ค่าย ชั้นประถม ๑,
บ้านเพี้ย ตำบลเมืองเพี้ย อำเภอกุดจับ จังหวัดอุดรธานี.

สัมภาษณ์ ดญ. พรสวรรค์ ภาคเหนือ ชั้นประถม ๒,
บ้านเพี้ย ตำบลเมืองเพี้ย อำเภอกุดจับ จังหวัดอุดรธานี.

สัมภาษณ์ ดญ. ธนกร วันคำ ชั้นประถม ๓,
บ้านเพี้ย ตำบลเมืองเพี้ย อำเภอกุดจับ จังหวัดอุดรธานี.

สัมภาษณ์ ดญ. ปิยธิดา พลพรมราช ชั้นประถม ๔,
บ้านเพี้ย ตำบลเมืองเพี้ย อำเภอกุดจับ จังหวัดอุดรธานี.

สัมภาษณ์ ดช. ชาญณรงค์ โคตา ชั้นประถม ๕,
บ้านเพี้ย ตำบลเมืองเพี้ย อำเภอกุดจับ จังหวัดอุดรธานี.

สัมภาษณ์ ดญ. ธนภรณ์ คำผาย ชั้นประถม ๖,
บ้านเพี้ย ตำบลเมืองเพี้ย อำเภอกุดจับ จังหวัดอุดรธานี.

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ	: พระถวิล ถาวโร (ผาสุข)
เกิด	: วันเสาร์ ที่ ๖ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๐๔
ภูมิลำเนาเดิม	: บ้านเลขที่ ๕๖ หมู่ที่ ๒ ต.สำโรงใต้ อ.พระประแดง จ.สมุทรปราการ
การศึกษา	: ประถมศึกษาปีที่ ๔ (ป.๔) โรงเรียนวัดสวนสัณสุขประชานุกูล ต.สำโรงใต้ อ.พระประแดง จ. สมุทรปราการ : ประถมศึกษาปีที่ ๗ (ป.๗) โรงเรียนวัดสวนสัณสุขประชานุกูล ต.สำโรงใต้ อ.พระประแดง จ. สมุทรปราการ : มัธยมศึกษาตอนต้น (ม.ศ.๓) โรงเรียนมัธยมด่านสำโรง ต.สำโรงเหนือ อ.เมือง จ.สมุทรปราการ : ประกาศนียบัตรการบริหารกิจการคณะสงฆ์ (ปบ.ส.) พ.ศ. ๒๕๕๕ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย : พุทธศาสตรบัณฑิต (สาขาวิชา พระพุทธศาสนา) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลง กรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย รุ่น ๖๑ พ.ศ. ๒๕๕๔ : ประกาศนียบัตรพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน (ป.สศ.) มหาวิทยาลัยมหา จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย : นักธรรมเอก, บาลีประโยค ๑-๒
บรรพชาอุปสมบท	: วันที่ ๑๗ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๔๙ วัดสามัคคีวราราม ต.หนองแปน อ.เจริญศิลป์ จ.สกลนคร
สังกัด	: วัดศิริวนาราม ต.ขอนแก่น อ.กุดจับ จ.อุดรธานี
หน้าที่	: ครูสอนพระปริยัติธรรมประจำวัดอัมพวันวิทยาราม บ้านเพี้ย ต.เมืองเพี้ย อ.กุดจับ จ.อุดรธานี : พระสอนศีลธรรมประจำโรงเรียนบ้านหันเทาผักกาดย่า ต. ปะโค อ.กุดจับ จ.อุดรธานี
ที่อยู่ปัจจุบัน	: วัดอัมพวันวิทยาราม บ้านเพี้ย ต.เมืองเพี้ย อ.กุดจับ จ.อุดรธานี